

Horváth Richárd

Az örök
ember

A Szent István-Társulat kiadása

AZ
ÖRÖK EMBER

(ELMÉLKEDÉSEK)

IRTA

HORVÁTH RICHÁRD

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Num. 1195/1941. Nihil obstat. Dr. Fridericus Brisits S. O. Cist., censor. Imprimatur. Zircii, die 11. Novembris 1941. Vendelinus Endrédi, abbas de Zirc.

Nihil obstat. Dr. Michael Marzell, censor dioecesanus. Nr. 8406/1941. Imprimatur. Strigonii die 18. Novembris 1941. Dr. Michael Török, vicarius generalis subst.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős : ifj. Kohl Ferenc.

BEVEZETŐ.

Most 800 éve jöttek a ciszterciták erre az áldott földre, hogy termékenyebbek legyenek a fekete magyar barázdák, több legyen itt a szívekben Krisztus világosságában és erejében a szeretet és a béke, hogy gazdagabb legyen a fiatalságban a remény, hatalmasabb a jövőendő és szebb, emberibb, szentebb legyen a magyar századokban az egész magyar élet.

Ki vagy?

Ember vagy, és mint ember, titok.

Az emberi titok mélységeiből és gazdagságából valamit felfedezni és kiemelni, megmutatni, megcsillogtatni az öröm tűzében, vagy a szenvedés túlvilági fényeinél, hogy több, hogy öntudatosabb, hogy tisztább, hogy mélyebb, hogy emberibb ember tudj lenni — ez ennek a könyvnek alázatos célja.

Embernek lenni emberek között. Mert minél tisztábban tudsz ember lenni, annál inkább vagy Istentől-akart, isteni ember, természetfölötti ember is. Ami benned egyetemesen, mélyen, szépen emberi, az vagy te az Isten szándékaiban és terveiben, hiszen mindez Tőle lett, — Általa vagy te is.

Lenni úgy az emberek között, mint Ő volt, a mi Urunk, az Úr Jézus Krisztus. Ember volt az emberek között: szerette őket, elvegyült közéjük, kereste őket, szeretett velük együtt lenni. Együtt lenni az élet mindennapi és éppen ezért örök valóságaiban: esküvőn, lakomán, a halál tompa szomorúságában, a betegség jajos fájdalmaiban, az esték lelketösszekötő meghittségében és a nappalok izzó munkáiban. Kenyeret adott nekik, bort adott nekik. Meggyógyította betegeiket, letörölte a kín könnyét gyöngéden a szemükről. Halottjaikat feltámasztotta isteni erejével. Elbeszélgetett velük, útbaigazította őket gondjaikban, vigasztalta

őket, megértette őket, elviselte őket, meg tudott bocsátani nekik, kiérdemelte a bizalmukat: egyszóval: elsősorban ember tudott lenni az emberek között. És mikor mint embereket megnyerte őket, akkor fordította szemüket az égi fény felé, akkor mutatta meg nekik, ami az életben és ami bennük és a történetükben isteni, természetfeletti, ami a kicsi és véges emberben nagy és végtelen.

És mert ember tudott velük lenni, elhitték Neki, hogy van egy tisztább emberség, egy istenibb emberség, amire érdemes, amire boldogító törekedni.

Itt a szent és örök példa előttünk, keresztények előtt. A tiszta örömnék és sikernek örök útja.

Ezen szeretne járni ez a könyv is, igénytelenségben és egyszerűségben. Többször mondták nekem e könyv testvéreiről, hogy elég belőlük egy-két lapot olvasni és valami megfogja a lelket, felemeli, felvillanyozza az idegrendszert, röppenőbbé teszi a gondolatot.

Ha ez igaz, Istennek legyen hála és ehhez kérem a kegyelmet Tőle e sorokra is.

Horváth Richárd.

TITOK AZ EMBER.

Minden titkok között az ember, az emberi szív a legnagyobb titok. Ráhajlik az ember saját szívére és ilyedtboldogan talál benne zengő magasságokra néha, hogy ezek máskor ismét a fekete mélységek feltorló hullámverésébe omoljanak.

Az egyik pillanatot kékségbe fűroszti benne a jókedv lendülete, a másikat könnybe mártja bele a szenvedés kétsége. Néha mint pirosuló öröm buggyan ki a világba belőle az életerő túlcorduló fölöslege, máskor a szomorúság leplébe burkol benne mindent az elcsüggedés. Néha leboruló alázat és összeomló egyszerűség, máskor egetvívó gőg és lenéző merevség. Néha gügyögő gyöngédség fehér szalagja fut ki belőle minden idegenség felé, máskor a rosszakarat darócát dobja a finomságok felényiló figyelmeire . . . Akárhogy próbálsz megfejteni, titok marad, ma könnyesarcú fájdalom, holnap diadalmas hajnal . . . Mert ember . . .

Ember. Istenem. Az egyik az adottságok, hagyományok és a mult síma vágányaiba születik bele és semmiség lesz. A másik minden napja újakezdett birkózás és mégis titán lesz belőle. Vagy talán mindkettő éppen ezért? Ki tudja.

Mindegyik sors minden más sorssal összenőtt. Legalábbis végső rezdületeiben. Olyan súlyos zűrzavart, olyan sok szennyet görget az élet, annyira összebogozott elrendelések bújnak meg sodrában, hogy hiába próbálunk egyet-egyét is felfejteni, sír, sajog, vérzik és jajgat ez a kutató értelem hideg fényében, de végére sohasem érhetünk a gondolatnak róla, teljességhez sohasem juthatunk, hozzá egészen soha el nem érhetünk. Mennyi mindent hurcol csak egy kicsinyke ember is, az olyan is, akinek érdekessége és híre már a szomszédoknál elenyészik, akinek emlékére már a holnap örök feledést terít. Mégis mennyi

név, mennyi szó, mennyi tekintet, mennyi érdek, mennyi gyűlölet és mennyi szeretet húzódik utána, mint hidegfényű ég szürkeségében az úszó tűz az üstökös után, ami végeredményben el nem múló ezen a világon. Mert elpusztulhat a forrás, meghalhat a születésük hordozója, de átformálva, áthangelődve, de az eredetiből mindig valamit megtartva, belenyúl létük az időtlenségbe. Az ismeretlen, a néma, de mégis folyton-történő időtlenségbe. Csak lélek kell hozzá, aki titkos órán behallgat a csendjünkbe, csak szív kell hozzá, ami előtt nem hiába pattan fel egy-egy pillanat multja és máris reszketve ismerünk rá idegenségekben saját sorsunk állomásaira, amelyek ha másként történtek és lettek is meg, mint a mieink, azért ott lappang leglényegükben az örök emberi végzések megfejtethetlen talánya.

Hát még ha antennája volt múlhatatlan gondolatoknak egy-egy szellem, hát még ha olyan gazdagon rejtett el kedélyében vibráló érzéseket a Teremtő, hogy nagyságukhoz századok zarándokolnak el kielégülő hódolattal. És közelükben elcsitul a vágy, vagy szárnyat kap a jövő akarása. Istenem, milyen nagy dolog is kinőni a mából és a holnaphoz is szólni tudni egy tett hatalmában. Legyen ez a tett az élet bármely síkján, legyen ez egy könyv, intézmény, politikai eligazodás, technikai csoda, gyógyítás vagy pusztítás gígászi méretekben, mindegy, kicsinységünkben az örökkévalóságba belenőtünk általa jobban.

Néha tépjük önmagunkat és kivetkőzve a lehetségesből, megpróbáljuk a lehetetlent. Mert mindig ez a legszebb, ez a legvonzóbb, legtöbbitégérőbb, ami nincsen, csak vágyainkban, ami lehetetlen, mert emberek vagyunk. Ilyen az az elgondolás is, hogy érdektelen szeretetre, semmit sem váró jóakaratra törekszünk. És maró kritikával nyúlunk ki minden felénk áramló mozdulat felé, minden hozzánk hangzó szó felé, minden felé, amivel emberek vesznek körül, emberek ajándékoznak meg bennünket. És kedvünk lehull a földre, mert mindenütt háttérrel találunk. — Nem gondoljuk meg, hogy a mi kiindulásaink, a mi

tájékozódásaink is ilyenek, hiába, emberek vagyunk. Még a legtisztább vonzódások mélyén is ott van az érdek, de megnemesedve, még a legönzietlenebbnek vélt eligazodásunk mélyén is ott bujkál titkos. — önmagunk.

Hiába, nem tudunk sajátmagunktól megszökni. És talán azért rendezte ezt így egy örök Bölcsesség, hogy realizálja vele a nagy tényt és sokszor véres, sokszor boldog valóságot, hogy — bármennyire szeretnénk is sokszor szégyenünkben vagy elkeseredésünkben — a megszületett emberi lét önmagától, öntudatától nem tud sohasem szabadulni. Nem tudja levetkőzni a történetét, ezt csak megszentelni, kiengesztelni, vagy megátkozni tudja. Nincsen itt csak örök győzelem vagy örök elbukás. Létünk rátépett a Végtelenre, ennek a Végtelennek a sejtelme dobban minden örömmünkben, fáj minden fájásunkban. Ez hívott el önmagához . . .

A MA LÁMPÁSAI.

Belebonyolódunk a mindennapok apró intrikáiba és lassan-lassan úgy megkeményedik a lelkiismeretünk, hogy már fel se vesszük, már nem is kísérvük aggódással a megszólások és gőgök, az irigységek és elgáncsolások tömegét, amit hozzánk sodor az élet, vagy amit talán nagyrészt mi magunk küldünk el romboló útjára . . . Csak néha melegszik meg bennünk egy-egy pillanat, amelyben a megrendülés világos feldöbbenésében beharmatozza szívünket a szomorúság gyöngeségeink sokasága felett. És a szégyen pírjával jobb meggyőződésünkön, beleépítjük szándékainkba a megváltozott jövőt. Ami ugyan sohasem lesz valóság, legalábbis egészségben nem, de legalább néha-akarása megteremti az önbecsülés minimális alapját és embervoltunk nemesebb távlatait borítja rá holnapjainkra, ígérő, megnyugtató, kéklő égboltozatnak.

Mert mégis csak egyedül ezek a pillanatok zengőek az érdemes-élni optimizmusától és mégis csak ezeken át buggyan bele az öröm az elcsüggedések szakadatlan sorába.

Istenem, mennyi ember, mennyi nép, mennyi szokás és mennyi elgondolás burkolja be meleg létével a földgolyót. S voltaképen nem lehet egy sem akaratod ellenére. S mégis, milyen magasságokban lebeg felettünk az Evangélium fensége és milyen messziről borul rájuk a fehérsége. De nemcsak messziről, hanem kevesekre is. Végigcsordul a világon az értelme, mint az élet balzsamos-titkos lehellete és ahová csak egy cseppje hull, ott csodákat virágoztat a közönséges élet is. De nemcsak messzelebegő értelem ez, hanem az embermilliárdok iszonyú tömegét tekintve, nagyon keveseké is. Nagyon keveseké, különösen, ha meggondoljuk, hogy e kevés közül is csak egy résznek jutott a lehetőségek és gazdagságok teljessége. De

még ezeknél is kell számolnunk millió meg millió zavaró, gátló momentummal, a hanyagság, az érdektelenség, a felületesség soha ki nem haló, mert gyarló emberi gyöngeségével. De ezenkívül még hány más és más hatalom nyúl ki a lélekért a hétköznapi zűrzavarában. Talán az a legnagyobb szerencse, hogy a jónak egy cseppje is csodákat teremhet; a félelgon-dolások, az ostobaságok, a bűnök és ravaszkodó szá-mítások, meg hiszékeny, naiv, egyoldalú szerelmek számára túl-szórakozott, túl-józan, túl-megalkuvó és nemtörődöm-felületességű az ember.

És hiába, megmosolyogják és le-leszólják az ideált, mint a fantáziák melegvérű szülöttjét, mint álmos fantómot, ami szobában termett és messzehullott el az élettől. Olyan messze, hogy zúgva rohan ez el mel-lette és kineveti az igényét, ami félénken nyúl ki utána. Mindegy. Ideál nélkül még sötétebb lenne az élet, még kilátástalanabb a jövő, még kisebb az ember. Magába omlana minden életkedv, ha kiesné-nek a világból olyanok, akik néha-néha álmaik szép-ségét borítják rá a mindenségre. Hogy eltakarják és elviselhetővé tegyék a kint és csalódást, ami végig-vonaglik és végigkísér mindenben. A ma lámpásai, a holnap csillagai ezek az álmodók, akiket ha kikacag is a hétköznapi szürkesége, mégis csak általuk lesz e szürkeség a legtöbbszor világító fényességé . . .

AZ IDŐ KRISZTUSI BÖLCSESÉGE.

Néha kivérzik az énünk az adottságok szűk rabságából és a Valakitől belénkreatált vágyak végtelensége felsír a mindennapok feleleteinek gyenge elégtelensége felett. Bújó szomorúságba öltözködik az életünk és a reménytelenségbe csuklott bánattal keressük azt, akinek léte sejtelmesen tüzel át látóhatárunk lebukott horizontján, de aki hangját a messzeségek száguldó viharába rejtette, hogy ne találjon rá, csak az, akinek van bátorsága erejét összeszedni és elindulni a magány fenyegető országútján, az édes talákozások felejthetetlen emlékei után. Még akkor is belekapaszkodva a fény átszűrődő hajnalának e távolságokból bizonytalanul élénkreszkető valóságába, ha a sötétség árnyékai, ha az elhagyottság mindenén végigloccsanó fenyegetései ijesztenek és riogatják el öntudatunk kereső nekiindulásait a céltalanság elbújó szakadécai felé . . .

Mert lesodródva az öröklét párkányainak vakítóan lebegő széléiről és széthullva napjaink biztonsága a hétköznapi bizonytalanságainak értelmetlenül kavargó kaoszába, mi a mi életünk? Mi lenne más, mint zokogó kapkodás sajátmagunk régi rendje után? Mint örökös csónakázás más életek érdekeinek haragos tengerén, ahol a hiúságok és érdekek sziszegő fenevadjai rejtőzködnek és beleharap mérgük a szívünk kinyitott szándékába, ha csak valamelyiket is érinteni merészkedünk. Hiába itt minden okoskodás. Megrepednek és elkopnak elveink és elhatározásaink megbízhatósága vékonyra fogy, ha mindenkinek elég tenni akarunk. Lesznek pillanataink, amikor a folytonos küzdés feszüléseiből kiesve és az egyéni érvényesülés áldozatainak oltáraitól leszédülve, zakatoló vádak dermedt szégyenkezésében döbbenünk rá árulásainkra legszebb önmagunknak bánatosan felrövidülő szépségei előtt. Amely szépségek az elalkudás

értéktelen batyujából jajongva sírnak az után, akihez elküldettek, hogy felelőssége leglelkébe elrejtőzve, ékesítsék a dolgok jelen rendjében a lét egyszerűségét, gazdagítsák az élet küszködő szegénységét. És ilyenkor már hiába fáj bele szívünkbe az üzenetük, az egyszer megkötött és elkötelezett alku ezer meg ezer szállal kötöz a segítségével kivívott és megszerzett látszatokhoz. Nem lehet elszakadni attól az embertől, akit félrebillent értékeléssel önmagunkból, igazánunk mélységei nélkül, magunk köré megalkottunk, s akit ez a világ ismer, mely látszólag nem kíváncsi, csak az érintkezés felületeinek síma könnyedségeire, de nem az égő igényekre, amelyeket Valaki beleszakított a lelkek titkos mélységeibe, hogy hangjuk szemrehányó bűgása, vagy sejtelmes sugallása pásztora legyen annak az értéknek, amit az Örök és Egyetlen Érték bízott rá és teremtett bele minden tőle indult, belőle szakadt, küzdelmes emberi életbe.

Ha egyszer fellobog bennünk a pillanat és lángjában igazi énünk hangja lobog fel megtagadott önmagunk után, ha az eltévedés szomorúsága hasogatja fel szívünket, hogy megkeresse benne az ősi mélységeket, melyek nyugtalankodnak az Isten felé, higgyünk az ilyen pillanatnak és merjünk erejében cselekedni . . .

EGYSZERŰ ÉLET – BÖLCS ÉLET.

Megszoktuk olyan fölényesen, sokszor talán nagyönis gögösen nézni és élni a dolgokat, eseményeket, történéseket, amiknek meleg valóságába szötte bele a Gondviselés a mi sorsunk szárait. Nem is tudjuk, hogy belőlük táplálkozunk és véresen sorvadna el létünk nagyon sok irányban, ha kitepnnék adottságaiból. Ami a miénk, annak sohasem tudjuk az igazi értékét megérteni. Csak akkor döbbenünk rá erre, ha elsodorta tőlünk és belőlünk a minden földi élet tragédiája: az elmúlás, a halál, az elpusztulás . . .

Zsibongó távlatok szétszóró élménye a napunk. Megszoktuk az életet szélességében és nem mélységében élni. Nem tudom, hogy amit nyertünk így, nem veszítettük-e el egyetlen kicsiny esemény, egyetlen velünk érintkező kicsiny sors mélységének az észrenemvevésével. Mert ezek az örökkévalók. Olyan ritkán jön hangulat, amelynek a meghatódottságában lehajlunk föléljük, le tudjuk vetni a kultúra fölösleges és kínzó köntösét és az azonos, mert emberi fájások és örömeik ragyogó buggyanása alól saját emberi arcunk fájdalmas vagy boldog vonásai néznek reánk . . . Milyen kevésbé tudjuk megbecsülni a kicsiny sorsokat. A cseléd, a portás, az inas, a vendéglős, az utcaseprő, a munkatársak és a sok-sok apró ember életét, amelyek pedig éppen olyan fontosak, jellegzetesek és érdekesek, mint a miénk. Ha olvasunk róluk, ha egy mélyresüllyedő pillantás, egy messzeségeket besöprő látás, ha egy szív érdeklődése és melegsége rájuk cseppen egy-egy íróból és leírja őket, akkor rajzik fel bennünk a gondolat és színesedik meg egész környezetünk. Nem a maga valóságában, mert ebben már régesrég ilyen volt, hanem nekünk. Mert hiszen mi valahányan és valahányszor látunk valamit, mindannyiszor másként és másnak látjuk. És nekünk az

a legjelentősebb, nekünk szubjektíve az az igazság, ahogyan látjuk . . .

A pillanat reveláló villanása kell ahhoz, hogy észrevegyük és tudatosítsuk a formák mögé megbújó életet. Amely mindenkiben egyformán kínlódik és mégis mindenkiben másképpen él. Vajjon hová lesznek a sikoltások a világmindenségben, vajjon hová hullanak a könnyek és hová gurulnak a csengő kacagások? Mert valahol bizonyára fennmaradnak. Végigzúgnak bennünk és felettünk elektromos hullámok és velük messze-világok minden problémája átvonaglik a mindenségben. Csatlakozik hozzájuk a miénk is, vagy teljesen új hullámban lesz halhatatlanná az Isten engedélye és örök elhatározása folytán, hogy várjon a felfedezőre, vagy már azelőtt is befolyásolja az idegeken keresztül idegen életek sorsát? Ki tudna erre felelni?

Az érzés, a vágy, a lényeg mélységein sokszor mélyebbre hatol le az, akit nem terhel a kultúra felszedett sok értéktelensége. Inkább kivirágzik benne a jóság és halhatatlanítja tetteit az irgalmasság és jólelkűség. Mi az érdekesebb: egy-két intim eligazodás az örök bolyongásban és lázas keresésekben, egy-két konkrét kapcsolódása és kiegészülése az életnek, avagy az eszme ruhájába öltözötten folytonos, de felületesebb és mulandóbb érintkezés a sorsok százával, meg ezrével az időn és a történésen keresztül? Talán lekopva, talán leszegényedve, de mégis gazdagabban megrakodva hozzánkérő hálák és új kikezdések valóságától? Megéri-e az egyedülvalóság eszmei hidegsége a mindennapok otthonának melegségét feláldozó akaratot? Az érdekesség sokszínű felragyogása egy-egy meleg fény reszkető világítását? Ki tudná ezt most és itt megmondani? Hiszünk és a hit erejében várjuk a beigazolást, életünk bölcseségére a bizonyosságot. Adjon erőt hozzá az Úr Jézus Krisztus.

Az idő apró darabkáin, a pillanatokon bukducso-lunk, folytonos suhogásukban állunk. És riadt rájukvetítés az életünk. Rájukdöbbenése mindig-nyugtalan akarásunknak, értelmünk lobogó fényének rájuksugár-zása, kedélyünk színeinek folytonos rájukírása. Úgy,

amint hozzánkverődnek és, mint a tolvajok, mindig elvisznek tőlünk valamit. De ez a valami nem vészett el, ez a valami valahol reánk várakozik. És legjobban a miénk, mert legvégzetesebben az a tulajdonunk, amit már elveszítettünk. Ez fáj a legsajgóbban, ez marad meg ragyogó szépségnek mibennünk, mert nem engedte meg az idő, hogy elhulló sorsunkban porladó valóság legyen. Izzó fényekben ég örökre előttünk, mert csak álom volt, mert csak menekülés volt önmagunktól.

Mit ér a forma tartalom nélkül? Mit ér a játszó felület mélységek nélkül? Mit érnek napjaink, ha csak felvert habok az alattuk elzúgó végtelenség sodrán és nem tanultak meg megállni és elcsodálkozni az apró dolgokban elrejtett Teremtő Értelem titkai felett. Hiszen csak itt száll meg bennünket a komolyság, csak itt nyílik ki előttünk az örökkévalóság, csak itt pihenhet meg dobogó szívünk nyugtalansága, amit eljegyzett az el-nem-múlás . . .

GURUL A JÓKEDV.

Végiggurult a jókedv a földeken. Hatalmas tömbökben hömpölygette a szellő az utcákon s mikor pajzán hejehujával az arcunknak görgette, a hóvirág színei villogtak ki belőle összekavarva az ibolya szerény kékségével; becsorgott a szemünkön és a lelkünk unalmas gondjaira ráborult az illatuk. Kitágultunk, siető, kapkodó, rohanó emberek a végtelenbe és az ajkunkon egyszerre szavakban hullottak ki az öröm bíborrózsái, tekintetünk futó lobogása kedvesen cirógatta végig a mellettünk, a velünk, az előttünk szaladó idegen-embert, akit egy új élet megérkezésének mámoros lélegzésében testvérré babusgattunk, legalább egy pillanatra. A levegő a mese színeiben égett és szívünk a boldogság szökökútja lett . . . Fantáziánk levetette testünk bilincseit, ugrált, elszaladt, kiszáguldott a kupolaként ránkboruló kéklő messzeségbe, visszatért kincsekkel kihímezve és meglebbenő szárnyainál a paradicsommadár szépségében láttuk a kapkodó kis veréb kormos szürkeségét. Egyszerre barátságosabbá lettek az ásító falak, a villamos csilingelése mint felbuggyant gyermekcacagás szakadozott szét a mindenségben s még az autók túlkölése is robajló vágyainkhoz harsogta a ritmust. Az emberek kísétáltak önmagukból. Olyan könnyű volt nekik minden. Eleinte szokatlanul tekintgettek vissza levetett-maguk összehulló rongyaira, amelyekből utánuk sírtak a gondok. De olyan hamar felejtettek. Bizsergett bennük a körülöttük feszülő és patanó élet, szerették volna megcsókolni a velünk élő kicsiny fákat, szerették volna kibontogatni a rügyek hallgatását és a csirázó, melegedő jövőt belőlük kicsalogatni, elbabusgatni, szétszórni vágyakat-elcsitító gazdagságnak . . .

. . . De biztosan nem jutott eszükbe, hogy a mocorgó életben az Isten gondolata percen, az ámuló

színekben az Isten szándéka virágzik, a viharos örömben az Isten lelke csordul végig a világon. A föld mélységének titkaiból az Ő érzései illatoznak s az Ő tervei pergetik az idő rokkáját. Ő az, Aki csodálatosan ért hozzá, hogy évenként négyszer végigküldje lehelletét a földek felett és csoda varázsába pólyálja bele a természetet. Ő a mindig-Régi és mindig-Új, Akinek «legyen» szavára szikrázik fel az élet, amelybe hegyeket épít a vágy és örvényeket szaggat a kielégítetlenség. S Nála van az egyszerűség tudománya: mindig azonosnak s mégis mindig «másnak» lenni . . .

. . . Most sem történt egyéb, mint hogy bejött a tavasz a hegyek közül és hozzánknyúlt a lelke . . .

FEHÉR BÉKESSÉG.

Szüleimnek.

Azoknak a pillanatoknak egyike volt, amelyek a gyémánt tüzének tündöklésébe pólyált tartalmukat örök emlékeknek ajándékozzák az életünkhöz. A felejtetlenségé az örök feledésben. Jött, mint annyi más. Millió, meg millió. De Valaki ezt az egyet kipergette az egyformaságból és megmártotta a melegségben, kigazdagította a színességben. Az a Valaki, aki nem szokott válogatni időnkben és hangulatainkban. Lehet, hogy egész lényünk felajzva várja a csodát, minden a várakozás és élmény izgalma feszül, minden az ünnepélyesség könnyét hullatja és nem történik semmi. Máskor meg a mindennap szürke gondja tapossa bele megoldásait a szívünkbe, messze vagyunk minden nagyszerűtől és hirtelen történik valami. A boldog rácsodálkozás kinyílásában hitetlenül és bátortalanul merjük csak magunkénak ölelni s csak később próbálunk a napbanéző vakságával tapogatózni a mögötte keringő szándékok és tervek, célok és értelmek titkos és messzenéző világa felé . . .

Most is csak ez történt.

Tisztességesen bebútorozott szobában egymás végében két ágy s bennük dunnák, pokrócok, színes rongyok alatt a két beteg. A tél hidege suhogott fölöttük a fűtetlen szobában és néha be-bejött hozzájuk leányuk arcán a könnyes szomorúság. Várakozás hullott feléjük a szemeimből, mert tudtam, hogy a bácsi két hét mulva betölti a száz évet. Mintha az esztendők kézzelfoghatólag hordták volna el róla a húst, úgy összetöpörödött alattuk. De azért szemében a válás ijedtsége reszket. Valamikor juhász volt. Talán a csendes elgondolkodások kapaszkodnak bele a mulandó idő suhanásába, avagy talán a puszták végtelenjén a csillagos éjszakák misztikusan neszező csendjében megálmodott álmok kötik bele még mindig e való világ történéseinek szövetébe olyan erő-

vel ezt az elporladt életet. Mindegy. Felzokog belőle a mult és ijedtségbe rándul arca a közeljövő titkai előtt.

Mikor azonban feleségére, erre a tótból lett szelíd magyar asszonyra nézek, egyszerre békesség fehér csodája érinti meg a lelkemet és ráborul a szívemre az éneklő elnyugvás. Anyás-melegségű szavai mint áldás buggyannak le ajkáról és az aggódó kedvesség, a gondoskodó jóság szolgáló alázatával borítják be a szoba hallgatagságát, az urát, a multjukat, az életüket. Egész lényében a Krisztusban kiérett biztosság ereje világoskodik, tekintete már a Végtelenség boldogságából tért csillogva vissza és ahol végigsimogat, oda rászáll a csend varázsa. Soha ilyen szép életet nem láttam, nem tapasztaltam. Súlyosan hullanak szét e csendben az örök életbiztosítás isteni igéi, mindegyikben benneremeg a meghatódottság igézete. Itt már régen természetes lett a természetfölötti és feloldódott minden szorongás és félelem a szeretet és hit édes valóságában. Itt már nem ijesztő rém a halál, hanem várt beteljesedés, kiesdett és kiérdemelt elnyugvás.

Sokszor rongyokból néz ránk legszebben az Isten. Itt találtam meg először életemben az egyszerűség megszentelt mélységeit és megáldott boldogságát. Egyik legnagyobb kitüntetésemnek tudom azokat a zsongó szavakat, amelyeket a köszönet és hála adott erre az egyszerű és őszinte ajakra, amikor eljöttem:

«Tisztelendő úr, én magát úgy a szívembe vettem».

ZUHOG A FÉNY, ITT A TAVASZ!

Ablakom előtt kivirágzott egy barackfa. Napok óta cirógatta a levegő langyos melegségével és csalogatta a nap tüze ki a színeit. Duzzadtak a rügyek, feszegette őket szét az életerő, titkok értek a fán, susogott a közellétük, de a mélység hallgatagsága néma maradt a kíváncsiság előtt. Míg végre nem bírt magával a tavasz érintésétől mámoros öröm és kibontogatta halványpiros fehérségét a napnak és teleszórta a szépség csillagaival a fát. Kibújt belőle rajtuk keresztül a boldog kacagás, mely édes csilingelésével hintette meg a levegőt. Nem szólt, hallgatott a szépség, csak illatát küldte el a szellő szárnyán üzenetnek és magához húzta az életeket. Méhek döngicsélése muzsikálta rá a szerelmet a virágszirmok bólogató csodálkozására és megvonaglott, végigreszketett a jövő várakozása mindenben. S amikor leszállott az este, mint a sötétségre kitűzött pislákoló fények, imbolyogtak és világítottak a virágkelyhek és újraálmodták a napot, amelynek folytatása lesz, de olyan kevés folytatása . . . Emberi szemek sugara tört rajtuk százfelé a bámulat melegségében és kibuggyant tőlük az elgondolkozás varázsa örömtől daloló szívekben . . . A szépség rejtett, elvonult és hallgatag. Önmagának gazdagkedvű szétszórója és a fogyhatatlanság öntudatának tékozló ajándékozója. Mesefa, amelyen kinyílik a vágyak és álmok tündéri valója, aranyhíd emberi tervek és szándékok száguldó változatossága alatt. Üzenet az Örökkévalóság hajnalából; örömtüze lángjainál hitek melegszenek életté és záporozzák a földre a jobb lehetőségek ujjongó kikezdéseit . . . Csodálatosak a lelkekhez az Isten útjai. Elbújnak sokszor az anyag gyenge mulandóságaiba és onnan nyúlnak ki felénk, onnan indulnak el előttünk, hogy beszáguldhassuk rajtuk az emlékezet és fantázia csillogó birodalmát. És közben születessenek általunk indulások, amelyeken holnapok

boldogsága közeleg az emberekhez. Állhatatlan és csapongó a szívünk. S mint alkonyatkor kisodródni a barackvirág igézetéből a pillangók, a méhek, a rajtaviduló életek, úgy szakadunk ki sokszor létünk forrásából, ha a csüggedés bánatos könnycseppje rá-cseppen vígságunk kéklőn hullámzó tavára. De az Isten kezében a semmiségek súlya is mérhetetlen és egy virágszál bekandikálása a szemünk ablakán új, pattogó, rohanó életre öltözteti fel csüggettségünk elcsukló gyöngességét és a mélységek kútja színültig telik szívünkben . . . Zuhog a fény, zeng a kedv, örömet kerget az ágak közt a szellő. Ritmusra lüktet a levegőben a cselekvések akarásának zúgó árja, dobbanását átveszi lelkünkben az elhatározás, kezünkben a munka. Alázatbahulltan jelentkezik előttünk az idő s ragyogó színek ecsetje festi rá szépségeit a jövőndőnek. A bizalom tárnái búgnak s harsogják a daloló boldogság indulóját. Könnyes lesz ajkunkon a szó a meghatottságtól s az őszinteség férfiassága keménykedik a tekintetünkben. Sír a madarak torkán kibuggyanó nótában az öröm és aranyló sátorát kifeszíti fölöttünk a bízó vidámság.

S mindez miért?

Csak azért, mert virágbaborult ablakom előtt a barackfa és színeit a csend zümmögő énekében csók-dossa titkon az Isten követe, a napsugár.

PILLANGÓ A VIZEK FELETT.

Messe a nápolyi partoktól, bent a tengeren egy sárga pillangó röpködött a kéklő vizek felett. Hogyan került ide? Talán a hajóval utazott idáig, talán a véletlen sodorta el a szelek szárnyán. És mi lesz vele? Csodálkozó szemünk meleg simogatása elől hamarosan eltűnt. Vajjon behullott-e a mélységek csábító titkaiba, vagy volt olyan erő a szárnyaiban, hogy elröpítette a messziről ködösen és sejtelmesen feltűnedező szárazföld felé? Ki tudja?

Mindenesetre egy pillanatra felcsillámlott látására az emberi szemekben az érdeklődő szájalom és az élet meleg lüktetése végigcsordult a várakozások álmodó várában bolyongó szívünkön. Megvonaglott lelkünkben a bensőség és rokonság elfeledett és elhagyott közelsége és saját sorsunk hullámzó vergődését láttuk meg a küszködésben. Az élet diadalmas egyszerűsége harsogott felénk mozdulataiban, azé az életé, mely minden pillanatban a harc nagyszerűségében és az akarás keménységében küzdi fel magát a mindennapok érdekességet eltüntető suhanásában. Az életé, mely kicsinyesség a ráboruló zúgó nagyságban és nekilendült merészség az Istentől akart gigantikus arányokban. Amik szintén élnek és nekünk megfoghatatlan törvények következetes erejében dobbantják bele a létüket a megfigyelés villanásában öntudatunk mezőire, hogy itt a csodálkozó megfélemedés buggyanjon ki és remegjen végig a gondolat és érzés emberi síkján.

Mindannyian kihullottunk az idő siető pergésében az örök Akarat és változatlan Bölcsesség terveiből, hogy csak néha-néha csodálkozzunk rá létünk örvényes mélységére a nyárspolgári gondolkodás magával betelt és magabizó kicsinyességének állandóan ismétlődő és kínosan egyforma útján és a pillanatokot kitöltő fontoskodások összeomló zajában olykor-olykor meghalljuk a lényegeket és fontosságok izenő szózatát.

Megborzongunk ilyenkor hivatásunk millió meg millió azonosságán, amit szétszórt a Teremtő e földtekén és belefaj szívünk világába a mindig egyformán folytatódás és azonos történés emberi aprósága. Megreszket bensőnk idealizmusának szűzi érintetlensége és kedvünk komoran omlik bele a kezdet és megfoghatatlanság messzeségeibe. Egy-egy percre megcsuklik akarásunk szárnyalásának biztossága és a kétség és eltévedés nyugtalanossága hasít bele vérző mélységeket a kedvünk elkomorló tétovázásába. Ilyenkor öltözködik az alázatosság kéklő ruhájába az életünk gögös makacssága és felparázlik öntudatunkban a mindenség szolgálatának egyszerűségéből megszülető belátás és eligazodás királyi nagysága. Ebben tudjuk folytatni az utat, amit ránk mért a felső hatalom elhatározása és aminek vége nincsen, mert gyermekeink élete nem más, mint a miénk folytonos, részletes és állandó megismétlődése.

Hiába fátyolozza el a bánat tekintetünk sugárzó elevenségét, hiába szakít bele állomásokat a sorsunk folytonosságába a belátás igazsága, mindegy, az elvarázsolt gyermek üde naivságával indulunk el a holnapok ígérete felé és nyitogatjuk nehezen megnyíló és egyoldalúságunk boldogságában mindent fontosnak és nagyknak látó jövendőnk titkait.

Mint a sötétben kéklő vizek felett gondtalanul csapongó hófehér vitorla, úgy úszik a reményünk a végtelen harsogó vizei felett és diadalmasan leng általa és rajta az emberi nem nagyságának és dicsőségének, a haladás nagyszerűségének világokat megrengető hite. Ebből születnek meg emberi agyakban az elgondolások tüzes rózsái, amikről felizzik méltóságunk és elhivatottságunk önérzetének és bizonyosságának építő varázsa. És a ma és a holnap szakadékai felett lebegő lélek bizonytalansága bizonyosságokat tud vele építeni, köztük a legnagyobbat, saját maga békességének kivívását e kicsiségek hosszú küzdelmében kifáradt akarásának végsőt lobbanó vágyakozásainál.

Ilyenkor lesz a legnagyobb az emberi lélek, az emberi élet, ez a bizonytalanul és nyugtalanul csapongó valóság a mindenség zengő kéksége felett...

ÉLNEK A SZAVAK.

Egyszerű asszony volt. Néhány hónapig nálam gyónt, s mikor elmentek a város más részébe lakni, megköszönte a szavaimat. Hogy meg volt velük mindig elégedve, hogy jók voltak, mert meg tudták vigasztalni . . .

Istenem. Hány szó hull bele ebbe a világba. Életes szavak, haldokló szavak, holt szavak. Akárhová tekintünk, egy más világ ránkereszkedő rebbenésében mindenfelől szavakkal találkozunk. Rajtavillódnak a falakon, sűrű suhogásuk titkai zsongnak a levegőben, mintha ibolyát szórnánk szét, sok-sok kicsi ibolyát, kosarokból az utcára, úgy borítják be a földet mindenütt a szavak. Nem léphetünk nyugodtan, mert utánunk-sírnak megtaposottságukban a jajsavak. Emberi szívek, életek és lelkek hűtlen darabjai űk, akik elszakadtak, elbújdostak tőlünk, mert talán nem voltak megelégedve bennünk a sorsukkal. Talán örömük vére festette őket bíborpirosra, talán boldogságunkat kiáltottuk bele általuk a mindenségbe, a boldogságét, melynek halk reszketése továbbremeg rajtuk az időn keresztül. Talán átkok feketeségét csöppentik bele az élet útvesztőibe, talán síró szomorúságunk jajgat bennük vigasztalás és béke után. Talán szerelmünk édes álmait cirógatják rá dobogó szívekre, talán a gondok ráncát barázdálta rájuk a küszködés megalázó súlya. Talán imádságunk értelmét görgették el az Isten országának muzsikáló messzeségei felé, talán kétségbeesésünk káromkodása fröccsent általuk minden bizalmak áhítatos melegségére. Lehet, hogy énünk igazságának legjavából sodródtak el tőlünk idegen utak várakozó magányaiba, lehet, hogy a hamisság terítette rá bennük életünkre a látszatok nyúló fátyolát. Lehet, hogy az erő dagasztó áradása zúgott bennük, lehet, hogy a gyöngesség panaszkodása bújt meg alattuk reszketeg haloványságával. Lehet,

hogy tetteket építettek bele a történés palotájába, lehet, hogy miattuk omlott a semmibe feszítő akarás eredménye. Talán a hajnal színeivel írták fel őket milliók jövőt-hordozó törekvések zászlajára, talán az egyedülvalóság nem értett tépelődésében szakadt ki rajtuk keresztül egy lélekből a kín. Lehet, hogy a becsület, a hír, a nagyálmú dicsőség köntösét szerezték meg robbanó vágyakra, lehet, hogy a meghurcolás, az üldözés, a szégyen és gyalázat kalodájába zártak miattuk gazdag terveket, aranyló békességeket. Talán alig bújtak ki a szív ringató gyöngéségéből, máris holtan hulltak le a földre, vagy talán a megértés és szeretet pillanatát fogták el, amely bepólyálta őket az időtlenség mosolygó lebegésébe, vagy véres komolyságába és időnként fel-felcsillan, vagy állandóan ragyog a létük tündöklő ragyogással . . . Annyi «talán» és annyi «lehet» . . . Mi lenne, ha a szavak mind, mindig élnének? Mi lenne, ha néha-néha feltámadnának valamennyien, azok is, amelyek mint az ősz színeibe és hangulataiba öltözött levelek, lehullottak takarónak a földre és elpusztultak, elfonnyadtak, elkorhadtak? . . .

140 Járunk az életúton. Szavakat hullatunk magunk köré, amelyekben mint piros vércseppekben elfogy az életünk. Az ígéret titkainak szépséges sátorát borítják napjaink fölé, függönyei mögül hivogató biztatások reménysége csorog felénk. Bennük menekülünk el az ijesztő valóságból és kapaszkodunk bele eszmék feledtető hatalmába . . . Áldott legyen a szív, amelyen az örök fényesség tüze csillog, áldott legyen a szó, amelyben az örök igazság parazsa melegszik. Mert benne a mi világosságunk lángja lángol, mert általa a mi igazságunk diadala épül, melegsége melenget . . . Ilyen szavak, jöjjön el a ti országatok . . .

VELENCEI PIAZZÁN.

Velencében, az egyik piazzán egyszerű árus ütötte fel a sátorfáját és árulta csillogó, de értéktelen csecsebecséit. Értéket ezeknek csak fiatal szívek felviharzó érzése adhatott, ha a kedves nevét hozzátapasztotta a csillogásukhoz. De élvezet volt megfigyelni az árus arcát. Az ember szinte alig tudott elszakadni tőle. A lélek ereje átütött a test soványságán, szemében egy más világ ihletének bolygó tüze máglyaként égett és mozdulatait valami belső hatalom tette e közönséges világból kiemelkedővé. Fáradhatatlan buzgósággal bontogatta ki az összeverődött nagy tömeg között a portékáit színes papirosokból, mindegyiket hosszabb beszédben feldicsérte, de olyan meggyőződéssel, hogy ráfeledkezve figyelte minden szavát a hallgatóság. Amelynek mindene volt, csak pénze semmi. Buzgón, magahitlen kijelentette a dícsérés végén, hogy nyolctíz lírát is megér a dolog, de ő oda adja egy líráért. Keresztet vetett. Esküdött a szíve boldogságára. És hangja olyan mélységekből bűgött fel. S amikor a percek hiába elsuhantak, s ő ugyanezt az eljárást vagy tíz darabon végigpróbálta — hiába, csak olyankor villant fel és suhant át arcán egy-egy pillanatra az elcsüggedés hulláma és ontott köréje szomorúságot. De ez csak egy pillanatig tartott, a következőben már új lendülettel folytatta a munkát és diadalmas öröm harsogott ki a szeméből, ha egy-egy darabnak ura akadt. — Tökéletes színész volt. Aki maga a legkomolyabban, a legvéresebben élte a szerepét. Élvezet volt nézni. Nem mindennapi gyönyörűség.

Istenem, ez az ember talán nagyobbra született. Talán egy színpadon lett volna elhivatott, ahol neki ezek meg ezek tapsolnak. És ő megelégedett a mindennapok apró-cseprő vásárjaival, ahol az utca alja köréjesereglett és közönsége lett. Mosolygó és összenéző közönsége. Egy biztos: tökéletesen játszott

szerepét. Egész lelket, teljes szívét adta bele. Művész volt. — Pedig, hány ember művész az életadta szerepében? Még nagyobb, még egészen nagy szerepekben is. Sokan törtetnek, kapaszkodnak olyasmi után, ami messze felül-lebeg képességeik és álmaik erején. — És talán sohasem jutott eszébe, hogy ő elhibázta az életét. Talán eszébe sem jutott sohasem, hogy ő más is, hogy ő több is lehetne. Vagy ha eszébe jutott is, megbékélten járta tovább a mindennapok szürke országútját. Csakis ezért lehetett a maga níveljén teljesen kielégített, teljesen és betelten boldog.

Mert, Te, Mindenható, hányan vannak, akiknek élete folytonos kivágyódás a napjaik kicsinyke határaitól. Akik rész-életet élve hurcolják magukkal hivatásuk hétköznapi terhét és áhítatos csodavárással tapasztják rá várakozásuk kitágult szándékait a jövőre. És mert ebből a jövőből sohasem lesz az álmok beteljesült valósága, életük folytonos fájdalom, összeomlás és továbbhurcolása kínjaik eltemetett, szemérmes csonkaságainak.

A legtöbb ember ilyen. Ilyenek vagyunk.

De talán ez a szenvedés-tenger hozzátartozik emberiségünk érdekességéhez. Talán rajta érzük el és érdemeljük ki azt az állapotot, ahol az örök csend hallgató békéjében felelet nyílik minden vérző kérdésünkre és nyugalom telepszik rá és várakozik nyugtalanságaink lázadó félbenmaradottságaira. Ahol értelmet és kiegészülést talál életünk torzó-volta és felviharzik a számunkra a boldogság forgószele, mely elsodorja szívünk vágyódását az örök tartalmak betöltő forrásaihoz.

Úgy ragyog ezen a sötétlő örvényen az isteni irgalom, tudás és bölcsesség mutató világossága, mint a tenger hallgató és mozdulatlan feketeségén a rászóródó holdvilág imbolygó fényköre. És mint a távolból ideverődő harangszó, úgy hullámszik rajta zsongító békéjével az örök értelem tavasztfakasztó lehellete. De csak akkor, ha legalábbis megpróbáljuk a ránkesett szerepünket olyan tökéletesen végezni, mint a nyári nap hevesen-szóródó melegénél az az egyszerű árus a tenger királynőjének egyik nyomorúságos piacán . . .

Velence, 1934.

AZ ÉLET KÖLTÉSZETE AZ ALKOTÁS.

Az élet költészete az alkotás. Ez az örökkévalóság csillaga a földön; tiszta szándékokból kiért eredmény, a legnagyobb öröm.

Mennyi tervezgetés, mennyi vajúdó várakozás, mennyi levelezés, rábeszélés, megalázkodás, propaganda, lázítás, megnyerés, veszekedés, kitartás, munka elcsüggedés és újrakezdés, megakadás, lemondás és megint reménység, az akaratnak milyen pattanó és folytonos feszültsége kell hozzá, hogy a legkisebb alkotás, a legparányibb emberi teremtés is megszülessék. És legyőzze pillanatnyilag az elmúlást, erősebb legyen, mint a lopakodó halál. Hiszen egész életünk nem más, mint küzdelem a halhatatlanságért, mint állandó harc a megsemmisülés ellen.

Mindenki, aki alkot, kénytelen az irigységgel számolni és megküzdeni. Kénytelen gyakorlatban is megtapasztalni, hogy az emberek nem szeretik, ha valaki kiemelkedik közülük, mert lusták, mert hanyagok és mert tehetetlenek, igénytelenek. S mindent megmozgatnak, mindent elkövetnek, hogy ez a kiemelkedés senkinek se sikerüljön. Igaz, hogy siker esetén legalábbis a külső gáncsoskodás elmarad, sőt, sokszor az ellenkező véletbe, állandó és terhes dícséretbe, vak és túlhajtott elismerésbe, majdnem imádó követésbe csap át a kritikai szellem, részben önkéntelen elragadtatásból, részben számító és alkudó ravaszkodásból, de mindegy, valahogy a tudat legmélyén, valahol, ahol elrejtve szunnyadnak a lélek magasbaragadó vágyai, az élet nekilendülő és szépséget-álmodó akarásai, ráéreznek az emberek arra, hogy alkotni szent dolog, teremteni maga a termékeny és életetszolgáló szépség.

Kétféle ember van. Az egyik befelé néz, elmélyed, terveket szül, elgondolásokat termel, épít és alkot. És egy másik, akiben lángol talán az érzés, de egész

élete, minden pillanata olyan illanó, olyan elfutó, olyan csúszó, ingadozó és állhatatlan, mint ez az érzés. Felgyúl, lelkesedik, szeretettel, vagy gyűlölettel borít el minden eléjehulló tényt, és nincsen terv, amin javítani-valót ne találna, nincsen szándék, amit teljesen elfogadna, nincsen tett, amibe egészen belenyugodnék. Kritikai beállítottságú lesz minden mozdulata és abból él, hogy mások törekvését korrigálja. Akár szóval, akár bírálattal, akár ellenségeskedéssel, akár pereskedéssel, akár elnyomó és megsemmisítő hatalommal. Még így a legveszélyesebb. Hiszen jó, így is alkot, mert legalább némiképen változtat és alakít, legalább körültekintőbbé és számítóbbá, legalább megfontoltabbá és megalapozottabbá, kikezdetlenebbé és megtámadhatatlanabbá tesz minden kikezdet, mert gondolnak rá, törődnek vele, és eleve megtámadják, megfojtják, de azért önmagában meddő, szálnalmas és üres az ilyen élet. Avagy talán az ilyenek és a hangulati aláfestések és meggyőződések hasznos velejárói ezek az emberek. Ez az az emigrációs lelkiület, mely tények között él és mégis felettük lebeg, tények ellen van és nem tudja, hogy harca elveszett. Nem tudja, hogy tiszteletreméltó — ha ilyen — beállítottsága anakronizmussá lesz a mindennapok zuhogó és meleg áramlásában és csak olyanok előtt tekintély, akik maguk is rászülettek az idő rostájára elhulló magoknak.

Talán külsőleg érdekesebb az ilyen élet, de belsőleg egyforma és szegény. Talán külsőleg szürkébb az alkotóé, a dolgozóé, de belsőleg gazdagabb, élményesebb, mindent kielégítő és megadó, ami csak elérhető a földön. Céltalanul semmi sincsen, mert örök-okos itt a mindent Elrendező. Legfeljebb ma nem tudjuk átfogni gondolatait, de okosak és maradandók csak akkor leszünk, ha így is meghajlunk előttük. És szolgáljuk saját énkünk kiteljesedésével Őt, aki a gazdagság és az élet teljessége nekünk.

VIRÁGZIK AZ ORGONA.

Orgonavirágok. Hangulatok zsonganak végig a világon. Bepólyálják fehér és lila színekbe a mindenséget és minden rajtareng a lélek álmélkodó, édes illata. Mintha a föld öröme csodálkoznék ki rajtuk az élet zúgó áradására, amely örömet az Isten teremtkedve simogatott belé az első hajnal virradatánál, mintha a természet érzései néznének rajtuk keresztül, mint az élet és fejlődés hömpölygő folyamatának kinyitott ablakain keresztül, e jajos valóságba. Kicsodálkozik rajtuk a kíváncsiság, mely mesék álmait kergeti a végtelenségben és úgy látszik, hogy ez az örömben feloldódott és kiteljesedett kíváncsiság a látomásoktól szerény, elvonult és szomorú. Igénytelen és elhagyatott, titkon-nyíló és hamar elhulló. Talán vágyainak bágyadt ereje hull ki rajta a csalódások ijedt semmijébe, talán a tapasztalás komorsága remegteti meg bennük a pusztulás és elmúlás ígézetében elvesztett kacagó életkedvet. Mindegy. Egykettőre bezárulnak e ragyogó és pompázó csillagok a mindennapok érintésétől és magukbaölelik tekintünk rájuktapadó sugarában a csodálkozó áhítatot és a rájukfeledkezés méla szomorúságát. Legszebb és legigazibb, mert meghatott és a közvetlenség komoly egyszerűségében megnyilatkozó énünk világító csillagai zuhannak itt bele a szirmok suttagó pusztulásának sírjába, hogy magukkalvigyék e gondok-fölelendülések megfelelő boldogságát az új tavaszok messziről-integető szépségeinek ígéreteibe.

Istenem, ezek a kis virágkelyhek olyan jó testvérek. Sokan megférnek egymás mellett, mintha a rájukváró bánat keresne így megoszlást, mert meghatódott és elszégyenkezett riasztó eredményei sejtésén. Egyszerre ölelik magukba a nap csilingelve és zengvehulló sugarát, ami rajtuk keresztül bújik meg az őket-ringató és hordozó törzsbe, ágakba és lombokba,

hogy rálocsolja a reménység színeit és jövőjét az elhaló szépségekre. Egyszerre csukódnak be a levegő titkokkal teleszórt mámoros csókjai előtt, amelyek telecsókolják az új lehetőségek erejével a búcsúzó élet csendes halódását. Egyszerre hullanak le a gyökerek építő közelségébe, hogy újra átadják a kezdek megmaradt és el nem fogyasztott hatalmát a holnapok munkájának. Még omló változandóságukban is virágzik a hűség ígérete, mely hangtalanul hoz áldozatot a mindenség oltárán. Áldozatot, mely kiesdi születendő napok messzi indulását és rájuk-aggatja az új várakozások célt és értelmet-adó csalogatását.

Minden orgonabokor felvillanó áldás ránkhullása kapkodó életünk elvesztő és elfogyasztó élésének árnyaktól borongó országútján, mert róluk ránkhull a testvériség kinyilatkoztató meglátása és társtalanságunk fekete éjszakájába bevilágít a kereső barátság édes valósága. Megbújunk egy-egy pillanatra az élmény melegségének otthonos sátora alá és csodálkozó boldogsággal gyűjtjük össze a mult emlékei és a jelen megélt eseményei kavargásából azokat a pillanatokot, percekét és órákat, amelyekben éreztük másokkal az érdeklődés és közösség örökre-bátorító melegségét és ezért biztosabban ragyogott fel előttünk a holnap ígérete. Ilyenkor kiesünk az idő egyformán-pergő ritmusából, megáll felettünk a végtelenség, meglátjuk az Isten titkainak értelmét és leereszkedik szívünkbe az élet harcaiban az elbékülés, amelyben a csendes öröm, az áldó öröm feledtető erejének csirái készülődnek bátorságot hinteni szándékaink bátortalanságára.

KICSINY AZ ÉLET.

Itt-ott elfáradt fények nyaldosták a nyáresti sötétséget és világuknál kísértetiesen mozgott a tömeg, amely a nyomortelep egyik szobája előtt nyüzsgött. Alakok nyúltak fel a fűszeres, muzsikáló csendességbe árnyékuk bizonytalanul imbolygott a barakk falán. Mintha titkos kéz húzta volna meg velük az emberlét elgondolkodtató mélységeinek szomorú hieroglifjeit, hogy elreszkessenek tekintetünk sugarán a megoldhatatlanságok messzeségeibe. Ahogy közeledtünk kísérőmmel a helyhez, a távoli moraj mindig hangosabb és hangosabb lett, néha-néha már egyes hangok is kivágódtak belőle, hogy szétszaggassák az annyira áhított nyugalom kárpitjait. Mire odaértünk, teljessé erősödött a zűrzavar. Gyermekes pajkos játékának kacagása és sikító lármája, felnőttek elégedetlenségének előtörő hangoskodása, s az asszonykép kíváncsisgó, de mégis csitító közbeszólása tördelte részekre a tompán-hangzó morajlást. — Csitt. Inkább imádkozzatok . . . Nyitva volt az ajtó. Szűk szobácska, kopott, nyomorúságtól síró bútorok, az egyik ágyban a kintól már fehérré-vált arccal fekszik a fiatal asszony, átellenben a másik sarokban, a másik ágyon két meztelen kis porontyának ijedt báméskodása pislog bele a szoba szennyébe. Már a halál szárnyainak rebbenése lobogtatja meg a gyertyák fényét.

Vajjon mi gyűjtötte össze e ház elé az embereket? Az esengő kíváncsiság-e, mely saját sorsának végét tapogatja ki ebben az eseményben, vagy a változatoság, a szenzáció éhsége, melynek a napok kopottsága között elég már a szenvedés is, avagy talán a szívek mélyén mégiscsak megmozduló emberi szánalom? Ki tudná megmondani. Az az egy tény, hogy a szemek izzó csillogásában a gyűlöletet mintha egy pillanatra felváltotta volna a megértés és tisztelés. De e pillanat komolyságán csakhamar túlloccsant a

csevegés gondtalansága és a durvaságok nyikorgó hangja. S az egészre ráborult terítőnek az itt-ott hangosan kizokogó imádság esengése. Már ezt sem gúnyolták, már ezt is természetesnek vették.

Mint ahogyan egészen természetesnek vette az a szerencsétlen asszony azt, hogy legnagyobb nyomorúsága idején elhagyta az ura. Akkor, amikor betévfalatluk sem volt, sőt a betegség már végleg elcsigázta. Hiába sírtak feléje a gyermekei arcocskái, akikhez pedig annyira hozzánőtt a szeretete, az egyszerű, gondolkodás nélküli érzése, hogy a kórház tisztaságát, fehér ágát, gyöngéd ápolását és vigasztaló környezetét sem volt hajlandó e piszokkal és nélkülözéssel felcserélni, mert, jaj, mi lesz a gyerekekkel? . . . Ha nem segítene a szomszédok lelkében a nyomorúságon is átbuggyanó szájalom, ugyan mi lett volna már velük? . . . De akiknek maguknak sincsen, a majdnem-semmit szívesen megfizetik.

Vagy ahogyan egész természetesnek vette ő maga is és a körülállók is, hogy a szertartás közepén egyszerre csak, honnét-honnét, betoppant az ura, aki otthagya és feszes vigyázz merevségében várta és állta végig a cselekményt. Mintha mégis megtörte volna szívét a végső dolgok véres lehellete. Birkózott arca keménységével a belülvalók komor vihara.

Istenem, mennyit kell túrnie az egyszerű embernek. És milyen magátólértetődően veszi el a Gondviselés kezéből a neki kimért szenvedést. Mintha csak ezért, csak erre született volna. Mi, az értelem és kultúra dlfinomodott teremtményei, hangos-zokogású tragédiát zokognánk bele a végtelenségbe, ha csak felényi megpróbáltatások érnének. És itt mindez olyan természetes, mely egy-két szó hétköznapi természetességébe elfér. Vajjon nem a mélységet vájja-e ki ez a fájdalom bennünk, mely nálunk a panaszkodás sikongó sírásában elenyészik? . . . Mindenesetre, tisztelettel állhatunk meg felettük.

De érdekes még az az asszony is, aki eljött értem, a papért. Senkije, semmije ez a beteg, de már nem első eset, hogy egész önzetlenül gondoskodik lelki

dolgokban másokról . . . Vannak emberek, akik szórják a jóságot és hitet, szórják gazdagon, öntudatlanul, szinte kifogyhatatlanul. Adják ott is, ahol talán gúny és megnemértés jár ki érte, adják ott is, ahol hála nyílik feléjük. Szinte nem tudnák nem-adni. Viszont másokban olyan mélyre kell lemenni, olyan sokmindent kell belőle és róla elhordani, ha egy kis jóságra akarunk ráakadni. De nem zúg-e ezeknél olyan mélységekben az árja, hogy a felszínen csak ritkán kapja meg melegségüket? Hátha van bennük is annyi, mint a másokban, de ilyen a természetük? Hátha a szemérmesség és félrevezetés fátyolát borítják kicsillogó énjük szépségeire, hogy a csendben és békében megélhessék az Isten áldásának titkon-hulló kegyelmeit ezért? Ki tudja ezt megítélni.

Mindenesetre, kire mi bízott, azért felel és arról ad számot. Mi lenne a túlcsonduló jóságból, ha nem hagyott volna neki helyet a Teremtő, mely befogadja. Talán a befogadó alázat is ér annyit az Ő szemében, mint a bőségből ajándékozó szívesség. Ne ítéljünk, hogy ne ítéltesünk. S ha összehoz az élet jósághordozó szándékokkal, vagy hitet-melengető akarásokkal, gondoljunk arra, hogy nagyra mérte az Isten az adás vigasztalásának önépítő határait, de éppen olyan nagyok az elfogadás és szolgálat egyszerűségének mélységei is. Zengő mélységek ezek a lét szegénységében, bennük virágozik ki az élet nagyszerűségének Istentől-plántált csodafája, melynek ágai az égig érnek, s virágjának illatában az örök értelem szépsége hívogat magához . . .

ILYENEK VAGYUNK.

Az emberek nem élnek független, szabad, természetes életet. És az a szomorú és érthetetlen, hogy a szükséges megkötöttségek és komplikáltságok mellett még önmaguk is bonyolultabbá, elviselhetetlenebbé teszik ezt a gyenge, megtámogatott, frissességét és üdeségét úgyis rég elvesztett életet. Panaszkodnak, de mégis ezt teszik.

Érthetetlen lenne, de elszámolhatjuk ezt, mint az emberi természet gyengeségét. Sőt, sokszor mint romlottságát. És néha még az a döbbenetes, hogy látszólag az ilyen emberek egészen ártatlanoknak tudják, legalábbis mutatják magukat. És az egyszerűek, a vakok, a könnyelműek, a hiszékenyek lépre mennek, hisznek nekik. Hisznek a bestiáknak, hisznek azoknak, akik megássák jóhiszeműségüknek, békéjüknek, nyugalmuknak a sírját. Megássák pedig a mosoly és kedvesség romlott arca alatt, talán éppen akkor, amikor a legjobbnak és legszebbnek mutatkoznak előtte.

Az emberek tele vannak hatalmi vággyal. Majd-nem mindegyiknek az életében eljön egy kor, amikor már csak ez érdekli őket. Nem a szerelem viharai, nem a kultúra fanatizmusa és ideáljai, hanem pusztán a hatalom, az egyéni érvényesülés, minden gáton, gátláson, korláton és tisztességen át, azok ellenére, rajtuk keresztül. És az az érdekes, hogy mégis mindegyik menti önmagát és csak másban látja meg és ítéli el azt, amit maga is követ. Követ egy élet elszántságával és jobb sorsra érdemes energia elfogyasztásával. De valahogyan beigazolódik itt is az Evangélium szava: a más szemében észreveszi a szálkát is, de a magáéban nem látja meg a gerendát sem.

Klikkek képződnek. Mindegyiknek van vezére. De a többi titokban arra vár, hogy kivégezhesse még ezt a vezért is és ő kerülhessen helyébe. Harcok indulnak

meg a látszólagosan nyugodt és zavartalan felület alatt, mert hiszen a külsőt mindig igyekeznek menteni, aki ez ellen vét, az elveszett. Ez lényeges. Csak néha-néha zavarodik fel, robban ki a helyzet, amikor van is mosakodás, átpártolás, simítás, az erőviszonyok hirtelen alakulása szerint.

Harcok folynak. Mindenki lesi, értelmezi, alakítja, tovább viszi a másik minden megnyilatkozását, felhasználja, kikerekíti, megcsonkítja, kitoldja saját érdeke szerint. Nincs semmi, aminek titkos célja ne lenne és így olvad el lassan minden biztonság és minden hit, minden bizalom a folytonos pletykák és érvényesülési lázak között.

És az az érdekes, hogy mégis csak olyan kevésnek sikerül. S annak talán sikerülne akkor is, sőt, ha nem úgy kezdené és folytatná. Mirevaló akkor a többi tülekedése és hát vajjon neki megéri-e a siker pillanatnyi mámore annyi feláldozott önérték és béke értékét? Nem lenne-e boldogabb és nyugodtabb ezek nélkül és nem volna-e több emberi értéke az egyéniségének, életének, nem áldaná-e sokkal, de sokkal több áldás minden lépését?

De, sajnos, nem így van, hanem úgy, hogy még az is gyanús, talán leggyanúsabb és legkikezdettebb, aki félrevonult, aki elhúzódott, aki igyekszik az önérték és önharmónia fenségében megtalálni emberméltósága és békéje erejét.

«Az ember fáj a földnek», mondja a költő és az emberfaj sárkányfogvetemény. Sokszor szeretnénk felsírni e szavakat az élet fájdmából, hogy legalább így megkönnyebbüljünk.

Ezért, mert nincsen megértés, ezért, mert nincsen szeretet, ezért van katasztrófa és tragédia az emberi életben. Mert mindenki rászorul erre és mindenkinek eljön az ideje, amikor rádöbben, hogy nem elég önmagának, hogy társas lény, hogy megcsömörlik a kultúrától, rádöbben, hogy többet ér tíz évig tovább élni itt a földön, tehát többet tehetni, több kötelességet teljesíteni, mint a fokozott önhajzsa és szakadatlan munka tüzeiben idő előtt eltépett idegekkel elron-

csolódni, vagy egyenesen végleg megbomolni. Ilyenkor szeretne egy kicsit kitágulni, kiegészülni és egyszerűséggel, jósággal, megértéssel, örömmel találkozni. Hogy ő is adhasson viszont és ő is megtermékenyüljön, mert ezek a szépséges sajátságok olyan adományai az Istennek, hogy egymástól nőnek, egymástól gyarapodnak és akkor lesznek a legszaporábbak, ha a legbőkezűbben szórjuk őket.

Jó ilyenkor találkozni Veled, Krisztus Urunk, és megsejteni, megérezni azt, hogy mégis csak a Te igéiden át revelálódik legszebben és legtökéletesebben a világ. A nagy világ és a kicsi világ, a mindannyiunk mindennapi világa is . . .

NE LEGYÜNK AZ ÖRÖM ROMBOLOI.

Miért van az, hogy mi nem tudunk örülni az örömnnek sem? Valami reszkető, halvány félelem csöppen bele a kedvünkbe és mikor legféltelenebb bennünk a lélek, akkor borong el hirtelen felettünk valami, amitől félni kezdünk és ami lecsökkenti, megrendíti a gondtalanságunkat?

Talán az idegek megérezése ez, amelyek előre reszketik a közeledő bajt, talán védekezés ez ösztöneink kitapinthatatlan világából, talán erőgyűjtés, felajzás, hogy ha jön a megpróbáltatás, el tudjuk viselni. Ki tudná ezt pontosan meghatározni?

De ezenkívül is: figyeljük csak meg magunkat: voltaképen mi vagyunk azok, akik siettetjük egy-egy örömünk elmúlását. Mi vagyunk azok, akik porlasztjuk, akik egyszerre csak megtorpanunk, elkezdünk kételkedni, elkezdünk gondolkodni, tépelődni a források, a származása felől a vidámságnak. Egyszerre kezdenek eszünkbe jutni azok a zavaró körülmények, melyek minden emberi dologban felfalálhatók, fantáziánk beléjük kapaszkodik, nem tudunk tőlük szabadulni, boncoljuk őket, kicsinységek, kicsiny fogyatkozások és parányi hibák nőni kezdenek, nőnek, nőnek és lassan a jó oldalakon is túlnőnek, többek lesznek, már nem bízunk, már kevésnek, már elhanyagoltnak, már elfeledettnek tűnik fel a sorsunk. Már megmozdul a büszkeségünk, ami gyarló és véges ugyan, de azért tökéleteset vár és végtelent, vagy talán kiegészítésül éppen ezért vár ilyet. Kezd a lelkünkre a csüggedés és kétség fekete felhője leereszkedni és egyszercsak azon kapjuk rajta magunkat, hogy elszállott az örömünk.

De nemcsak hogy elszállott, nemcsak hogy ürességet hagyott maga után, hanem még egyenesen indulatosságot vált ki, haragot és elkeseredést, hogy **hogyan** is hihettünk olyan naivan, **hogyan** is lehet-

tünk ilyen nyilvánvaló puszta látszatokban, soha, soha többé nem lehetünk ilyen primitívek, ilyen egyszerűek és hiszékenyek. És talán akkor emelkedik bennünk legmagasabbra az elégedetlenség, amikor örömünk okozója vagy oka a legtisztább, a legmegközelíthetlenebb, a legönzietlenebb és legzavartalább volt . . . De ki tehet erről; próbálunk, mindig újrakezdünk, de végülis emberek vagyunk. Gyenge, fogyatékos emberek.

Próbálunk berendezkedni véglegesen erre a világra, a mindennapokra és fáj, ha ez nem sikerül. Pedig egész biztosan nem sikerül. Nem is sikerülhet, mert emberek vagyunk. Sőt, az volna a rosszabb és végzetesebb, ha sikerülhetne, mert akkor könnyen elfeledkeznénk arról, hogy itt nincs nekünk maradandó városunk, hogy itt csak vándorok vagyunk. És ki gyűjtene kincseket az elkövetkezendő életre, aminek pedig határa, vége nincsen és aminek a végtelen tartalma éppen e végességek között, végtelensége és tökéletessége éppen e fogyatkozások és végességek, ez apróságok és gyarlóságok világában születik meg. A lélek által, mely kilát az időből és az akarat és elme által, mely a végtelenségért nyugtalan és érette folytonosan sír.

Mindent gyűjtünk, de semmi sem tölthet ki. Békére vágyunk, de mihelyt kezdünk elcsitulni, mihelyt kezdünk nyugalomba érni, máris új nyugtalanságok izgalmi járják át a bensőnket. És vajjon melyikünk tanulja meg, hogy a legnagyobb bölcsesség e földön a kívánni-tudás? A nyugodtság és türelem, az események, az emberek és dolgok fölé emelkedő egyszerű fölény, amely várni tud, mely mosolyogni tud, mert nem múlt távlatokba nőtt bele a tekintete, mert nem fogyó gazdagságok reménye virágozott ki benne a titkos és állandó kérés és fejlődés kemény útjain, mely tud mosolyogva elnézni, megértően megbocsátani, mely tud nyugodtan várni, mert hiszen látja, meggyőződése, hogy hozzáhajt mindent a történetés vihara, látja, hogy milyen gyarlóság és kicsiség minden lázadás és türelmetlenség e világon és érzi, hogy megnő így lassan-lassan olyan hata-

lommá, mely felér minden elérhetővel itt a világon, sőt, amelynek csúcsai már a örökkévalóság békéjét érik el. És tudja, hogy végülis neki van igaza.

Neki van és neki lesz igaza még akkor is, ha talán látszólag messze van az emberektől. Ha hideg fúj a lényéből felénk és megfagyaszt minden elszett közeledést. Mert neki csak a meleg, a fenséges, a kiérett és kinyílt közeledések kellene, de nem a kicsiségek kócoságai, a pletykák, az ingó-lengő bizonytalanságok apró-cseprő veszekedései. És éli öntudatában és öleli szíve melegségével és lelkének kigyujtott tüzével úgyszólván a mindenséget és gazdagabb magányában, mint háborgó szívek és szomszédhozó lelkek, felületes sorsok százai és ezrei.

Aki lélekben és szívben gazdag, az várni tud, békülni tud és annak léte nem fut szét a látszatokba. Isteni öntudat bizonyosságát hordja ugyanis magában és megtapasztalja a viharok és pusztulások földjén a szók mindenenket betöltő hatalmát: minden elmúlik, de az Ő igéi el nem múlnak. Életelvvé alakította, hogy e szavak mellé alázatosan megbújni a legnagyobb bölcsesség, igazság és okosság, ami győzelmet ígér és hoz a dolgok mulandóságának ingása felett . . .

EGYSZERŰ ÚTON A SZÍVEK FELÉ.

Befutott a pesti vonat az újszászi állomásra. Nagy néptömeg állott kint a pályán, az ember azt hihette, hogy utasok. A fekete szőrnyeteg lassan csúszik feléjük és ahogy eléjük ér, egyszerre kislányok szaladnak feléje és rózsaesőt hullatnak rá. Egészen elborítják a mozdonyt, mely mintha maga is élet volna és most meghatódnék, megáll a zizegve lecsúszó rózsák között.

Most tudódik csak ki, hogy a káplánt búcsúztatják. Búcsúztatják életes-élető szóval, harsogó lármával és megbújó, könnyes arcokból kizokogó, halk, hálás sóhajokkal. Itt-ott sírásba csuklanak a szavak, mindenfelé a meghatódás könnye harmatozza be a szemeket. És hull, hull rá, feléje, utána, be a kocsiablakokon a sok virág. Nem különös virágok, csak a mezőnek, házvégi kiskerteknek egyszerű, színes virágai, mint ahogyan egyszerűek a kezek is, munkás, darabos kezek, amelyek szórják. A nép búcsúzik. A nép szívében nyíltak ki ezek az érzések, a nép ismerte el bennük, hogy valaki, aki csak egy évig volt közöttte, érte volt. Érte dolgozott és érte élt. És célja nem a saját személyének való megnyerésük, törekvése nem a saját jövőjének lendítésére felhasznált szándékok egymásutánja volt, hanem egyszerűen a munka, a folytonos, a kicsiny, a mindennapi apró munka a lelkekért, a Krisztusért. Igaz, ez hoz sok örömet is, ez kitölti öntudatával az egyéni életet is, de mégis valahogyan személytelen, szétfolyó, széthullámzó és sugárzó a szívek, a lelkek közösségén. Olyan, mint meleg csepp, mely tavaszt varázsol oda, ahova éppen, talán véletlenül, belecsöppent. És sorsa az emberi hangulatok, az emberi vágyak, a kemény és verejtékes küzdelem feledtető, pillanatnyi-érdeklődésű áráján lesz bizonytalan létűvé. Avagy talán a minden szívben megbújó jóság szemernyi, de örökéletű való-

ságában ültetődik el, hogy az idő soha le ne arathassa? Ki tudja.

Mindegy. Egy esztendő itt elég volt ahhoz, hogy dologidőben, minden felhajtás és reklám nélkül százakat hozzon ki egy csendes, halk és fájó búcsúzás-hoz. Százakat, mert megtörtént itt egy valaki és a lelkek százai között a szeretet kontaktusa. Nem pőzban, nem szavakban, hanem munkában, az iskolában a sugárzó és váró gyermekszemeken keresztül, a temetőben egy-egy részvét, egy-egy megértő felmelegedés, egy-egy kézfogás reszketésén keresztül, a gyóntatószékben a kitáruló, megalázkodó, menekvést kereső lélek önmagától megcsömörlött, vergődő, megtisztuló csendjén, vigasztalásán és emberi megértésén, isteni vezetésén és diadalmán keresztül. És így tovább, a mindennapokban, a hétfők, a keddek, a vasárnapok, a megint szerdák, a megint ünnepek folytonos munkáján keresztül.

Aki elgondolkozik azon, hogy mennyi érdek ütközik egy-egy ember körül, hogy mennyi más felfogás, nézet, törekvés, munka között sodródik, ütődik, idomul, kopik, vergődik, ügyeskedik a mi sorsunk és munkánk, hogy mennyi jóhiszemű, de téves megítélés, mennyi gyűlölködő, bosszúálló, megsértett, kicsinyeskedő kritika között őrlődhet a kedvünk, hogy milyen bizonytalan, milyen ferdítő, állhatatlan, milyen változó jóindulatok, szeretetek között épül a mindennapunk, akinek egyszer öntudatába vágódtak ezek, az megremeg a lét, az élet kicsi voltától és alig-alig igaztartalmú voltától.

De van valami, ami csodát teremthet és lassan-lassan mégiscsak emberi teljességet, emberi melegséget varázsolhat körénk ebben a bizonytalanságban: az ez, ami olyan ritka, olyan ritkán szent és meghatódó, olyan ritkán önzetlen és meleg, kitáruló és az egész világot isteni egyszerűségben és égi fenségben, emberi alázatban és fájdalmas mélységben magához ölelő, ami vigasztaló és örömet-hintő, ami építő és pótolhatatlan cselekvő, ami örök: az érdeklődés, a jóság és szeretet az iránt is, ami nem mi vagyunk,

a kilépés önmagunkból és egy kis apostolság. De hal-
kan, egyszerűen, folytonosan, csendesen és természe-
tesen. Diszkrétan és szerényen, segítően és feleme-
lően. Ünnepi varázs ez az életen, csodatévő erő, ami
láthatatlan és mégis látható, elbújó és mégis a leg-
nagyobb nyilvánosságú, maga a legszebb ellentétek
paradoxona.

Ó, van-e elég mibennünk?

Van-e elég belőle a világban?

Most, amikor már elzengett a fény, amikor meg-
törték a tavasz és a nyár nagy erőfeszítései, amikor
a zúgó élet kezdi elrejteni önmagát, amikor az ősz
szele kint nyögve jár, amikor már mintha minden
végighúzta volna egy kicsit a kezét a halál, most,
ilyenkor, amikor valami a szívünkbe fáj, keressünk
ez után is benne . . .

MELEG PILLANAT.

Kint sétáltam a fák alatt. Susogtak a lombok s mint fehér ígéretek rajzolódtak rá az égbolt kékségére az akácvirágok. Rájukcsordult a tekintetem s a csend zümmögő méltósága egyszercsak lehalkította a szívem doboló verését. Mintha a vér piros futására békét csókolt volna a pillanat ihlete, egyszerre csendes lett bennem minden. Kihullottam a valóság zúgó sodrából és kitágult a lelkem a végtelenségbe. Mint régen raboskodó foglyok messzerévülő pillantása omlottak bele a hullámozó messzeségekbe az érzéseim s valami tompán zsibogó feledésben oldódott fel egész belső világom. Lehullottak rólam a tér bilincsei és kíváncsi önátadásban indultam el meglesni a kacagva útrakelő virágszíneket. Az akác menyasszonyi csokor titkairól suttogó szemérmes kedvességét, amiben már a vágyak halk feszülése remeg, az irisz kéken zuhogó gazdagságát, ami csalogatóan hömpölygött el az igénytelenség közvetlenségében. Még itt-ott nyílt egy-két orgona és az árvácska selymes símasága a hajnalok harmatos frissességével csodálkozott bele a mindenségbe. Belesimult minden valami mélységeken elomló éneklő ritmusba, amelyben az egyetemeség teljessége született meg éppen.

Ilyenkor ráborul a lelkünk a végtelenségre s mint apró bilincsek hullanak le róla a földi lét korlátozó apróságai. Kicsap lényegéből a mindenrevágyás követelése és felbuzognak benne a sokoldalúság elcsitított kíváncsiságának zengő kérdései. Felmorajlik a létünk ősi egyszerűsége, mely magábaölelte a megoldások minden elnyugtató feleletét. Mintha egy-egy pillanatra ki tudnánk szökni a tudás és érdeklődés hétköznapi kalitkáinak szegénységeiből és a mindent megértés örök hulláma mosná el bennünk a féltékenység és egyoldalúság dédelgetett határait. Rányitunk ilyenkor a humánus békéltető nyugalmaára és

embervoltunk Istentől akart gazdagsága kiteljesedik. Meglopjuk az értelmek világosságának máglyájában fellobogó színes tüzet, ami ráégeti életünkre az elindulás és a semmiből a teremtés hatalmas szavára kiszakadás építő emlékezetét. Lehull rólunk a test és környezet, a megszokás és a folytonos körülmények beidegzettsége és meglátjuk fontoskodásaink kicsike értékét. Mosolygunk a nagyképűségek elzárkózó gög-jén és kibontjuk az érdeklődések melegen buggyanó nagyszerűségét. Látjuk, hogy a különbözőségek Istentől akart változatosságában bujdosik ki az életből az unalom egyhangúsága és mint nagy reveláció pattan ki öntudatunkban az egymás megértésének és megbecsülésének felül nem múlható bölcsessége. Egyszerre megnyilatkozik nekünk a dolgok, emberek és események mögé elrejtőző Isten arca és látjuk rajta a megértő mosolygást magatartásunk fogyatékos kicsisége fölött. Elnyugszunk és beletörődünk a látszólagos sokféleség lehangoló zűrzavarába, mert mélyéről az örök Teremtő szándékai világítanak felénk.

Az ilyen percek emlékét boldogan visszük el útmutatónak, mely feledni nem engedi a hétköznapiok szürke kaoszából kiragyogó múlhatatlan gondolat időn túlnövő mélységét. Elpihenünk emlékének feljárom zsongásában és megbújunk feledtető nyugalmanak palástja alatt. Mintha belenőtünk volna már itt a földön az örökkévalóságba, aminek tündöklő árnyéka ráborul és átizzik az emberi végesség kérkedő büszkeségének alacsony horizontján. Az ilyen pillanatokban pillant ránk az örök Isten, hogy életre erősítse annyiszor megcsukló és önmagába zuhanó gyengeségünket. Áldott ez a pillanat, amelynek megvillanásában hozzánkér és megreszket a halhatatlanságunk vágyott biztonságára és leereszkedik szívünk igényeire a boldogság édes valósága, amiben az Isten fogyhatatlan gazdagsága él . . .

ALVÓ FALVAK GONDJA.

Avonat fekete teste dübörögve fúródott bele a messzeségbe, biztosan gördült a cél felé a szilárd síneken. Gomolygó felhők sötétsége csüngött mindenfelé az égen, mintha valaki irígyelné a földtől az ég kéklő tengerét, vagy mintha megszánta volna végre a könnyörgő szomjúságot és május áldó vizét csöppenténé rá kövér bőségben a fonnyadó barázdákra. Apróbb-nagyobb falvak maradoznak el a fölényes gyorsaság mellett, olyanok, mintha még létezésüket is titkolnák. Jóllehet csak nyolc óra még mindössze, magukra veték már a hallgatás és éjszaka fekete palástját és beleszédültek az álom boldogságába. Csak itt-ott villan meg fény az ablakokban, ezek nagyobb részt villaszerű házak, gondok úzói, nyaralók. A többségükben már pislogni sem akar az öntudat. A holnap gondja marta fáradtakká a szíveket és a kilátástalanság szomorúságát húzhatták most is magukra takarónak . . . Istenem, ugyan virraszt-e legalább máshol felettük és érettük jóakarát, éber-e a számukra legalább egykét segítségért küzdő gondolat hatalma? Vagy talán csak a frivol érdek pillanatnyi kedvére bírta őket a sors és pusztán annak a nemtudása éleszt még a csüggedésekben reményparazsat.

Mintha a sötétség az életek szimbóluma lenne. A jövőjüké . . . Érdekes, mi egy-egy család, egy-egy ember sorsa még ilyen közelségből is, az éjszaka csendbe csitult, titkosan zúgó zsongásának messzeinduló és rejtegető lopakodásának sodrából is. Mi történnék, ha néhány élet fénye-lángja kihúnynya hirtelen? Ki venné azt innét észre? De mit jelent ez az idő horizontjára téve, még közvetlen közelségből is? És mégis, olyan tiszteletet és elmélyülést hangulatoskodó egy-egy arc felvillanása a lámpa világánál, egyedül, számítva, gondolkodva és tépelődve a verandák magános asztala mellett. Így üti szíven az embert az ember kicsi-

ségének nagyszerű nagysága. A küzdelem és munka egyedülvalóságának komolysága reszket élénk éppen a fontosságok összedülésének órájában és önéletünk becsülete virágzik ki az élményétől.

Ilyenkor vágódik bele életnézetünkbe a felismerés igazsága: egész kultúránk, az én, a te, a mi gondtalanabb napjaink, az az ajándék, hogy a mindennapok gondjai felett lebeghetünk s kapaszkodhatunk az ideál, a szépségek, a szellem diadalának csúcsai felé, mind e ványadt életek, e megviselt vállak munkavállalása, ez igények igénytelensége, e szolgálatkész áldozathozás magátólérthető egyszerűsége alapzatán lehetséges. Azén, akinek elégséges a vasárnapok krajcáros mulatsága, hogy én, hogy te, hogy mi annyiszor gyönyörködhetünk a lélek röptének végtelenséget súroló csapongásán. Ilyenkor buggyan ki a megértés és meghatódás melegsége bennünk, hogy hamarosan újra feledjen és mindent megint újra kezdhessen.

Elmaradoznak a falvak, elmaradoznak gondolataim a révült bizonytalanságban. És csak egy a vigasztaló: Valaki bizonyára hordozza gondjaikat, átérzi a bánatukat, elősegíti az örömeiket. Még akkor is, ha keserves esztendők nyomorúsága után csendesen megfullad valaki közülük az éjszaka csendjében, hátrahagyva tizenkét gyermeket; még akkor is, ha egyik-másikuk szemében a kívánságok lobbanó tüze éget és húzza magához kielégítetlensége örvényébe a többieket. Még akkor is, ha életük talán botránkyó, amire csak a halál símogat rá jótékony feledést és megbocsátást. Valahol ki kell ragyognia számukra is az értelemnek, aminek csak sejtelmes küszködése jutott osztályrészükül.

Néha-néha, ha széthull a felhők sűrűsége, a mögjük bújt fény rászóródik a kiemelkedő tornyok keresztjére. Csak egy pillanatig imbolyog rajta, de e pillanat elég, hogy felszakadjon egy vigasztaló gondolat és rajta keresztül a keresztől bizalom nyíljék bele a jövőndöbe . . .

AZÉRT, LEGÉRDEKESEBB AZ EMBER.

Minden problémánál nagyobb probléma, minden érdekességnél nagyobb érdekesség, minden titoknál nagyobb titok: az ember. Voltaképen mindent benne és rajta keresztül látunk. Üres lenne egyszerre az élet, ha nem kuszálná össze a folyton tevékeny emberi akarat, ha nem nyúlna bele a folyton izgózó emberi szándék.

Kicsi az ember és mégis nagy. Sokszor olyan kicsiny, hogy undorral tudunk csak rátekinteni, megvetéssel tudunk csak dolgaival foglalkozni. Különösen akkor, ha ő túlságosan sokat foglalkozik a miénkkel. Mert érdekes: vannak embernek nevezett lények, akadnak minden családban, élnek minden közületben, akik olyanok, mint a férgek. Folyton idegen ügyekben turkálnak, mindig az érdeklí őket, ami más-hoz tartozik, egész létük nem más, mint ostoba, együgyű, a saját maguk és számításaik szerint, az eredményeik szerint is — sajnos — nagyon okos és nagyon kiszámított, nagyon előrelátó és nagyon ravasz intrika. Csúsznak-másznak és mivel mindig vannak olyanok, akiknek egyéniségét ferdére taposta a minden-nap, vagy talán a születés szegénysége a szellemi és lelki adottságok szerint, akaratuk belesímul más akaratok helyébe és érvényesülnek állandóan a hiúságokon, hatalmi szenvedélyeken és gügyögő, rászoruló és másraváró babusgatás-vágyásokon keresztül. Különösen, ha olyan a vezető, akit vagy a kor, vagy egyéb fogyatkozás féltékké tett, aki mindenkiben, aki egyéniség és aki éppen ezért szükségszerűleg más, mint ő, ellenséget lát és ezért magatartását az örök féltékenység kormányozza és vezeti. Ezért lehet egy-egy ember pusztán létezése méreg egész közösségek életére még akkor is, ha esetleg talán műveletlen és buta; a másik ostobaságán és ügyefogyottságán át megronthat Isten képére alkotott sorsokat.

Forgassunk csak emlékeink között. Hányszor sajog fel a szívünk, ha rájuk hajolunk; hányszor fogy el a kedvünk lendülete, ha elkezdenek ismét és ismét foglalkoztatni. A dühösség keserűségét, szilajságát ugyan lemondó, békésebb, elcsitultabb szomorúsággá enyhíti bennünk az idő, de azért igazságtalanság után — és ilyen esetekben mikor nem lenne az — mégis örökké sajogni fog az egyszer kapott seb a szíven, a lelken, a szellemen.

Érdekes, vannak emberek, akik messze felette lebegnek a mindennap lehúzó közönségességnek és elfogyasztó szürkeségnek. Ideális világban élnek, és élnek sokáig, talán egész életükben, abban, amit megálmodtak és önmaguk köré megteremtettek. És ha talán néha-néha hozzáütődnek is a valóság kérelhetetlen durvaságához, ha fáj is bennük és nekik az ütés helye, azért mindig visszajő a régi eligazodás, a régi magasan lebegő élmény a sajtó kínok után. Talán elgondolkodunk, hogy élet-e az ilyen élet? Hiszen nem ismeri a realitást; más, mint a mindennapi igazság. És mégis. Életük tökéletessége semmiiben nem marad el más életek illuziótlan eligazodása mögé. Az emberi élet öröme, eligazodása, szorgalma, diadala és megadottsága annyi, amennyi az önmagában kialakított és megoldott világ biztonsága. Már pedig az övék megvan. Sőt. Hozzáigazodik a szomszéd sors is, öntudatlanul vagy akár tudatos utánzással és a maguk korhadékában meghurcolt és meghempergetett életek sivársága hozzájuk tekint fel sokszor, szent irigységgel, rendért és békéért.

Mindannyiunkban más és más világ kering. Kitündöklök, kirobban, kisugárzik, kisziszeg mindegyiknek a tulajdonsága és nagy khaoszba keveredik, simít, letördel, eligazít, nemesít, ront, nivellál ez a folytonos kölcsönhatás és érdekösszeütközés. Nagy erő kell ahhoz, hogy valaki mindig és következetesen a lelke mélyéről kipattanó és irányt szabó erőknél engedelmessédjék és ne alkalmazkodjék a külső erőviszonyokhoz. Pedig ha ezt teszi, övé a nyugalom, elnyugvás és a béke, övé még akkor is, ha talán a

könyöklésben elmaradt és nem érvényesült. Viszont: nem adja meg a boldogságot és nem elégít ki semmiféle elalkuvás és számító ravaszság, ami felett folytonosan ott harsog az Isten szavának ítélete: Non est pax impiis, nincs békéjük a gonoszoknak. Lehet, hogy az érvényesülés ezzel a ravaszsággal inkább elkapja őket és csillogóbb magasságokba dobja jövőjüket, de a szívük üressége állandó kínjuk lesz és fölöttük lebeg majd mindenkor a Teremtő igazságának fenyegető büntetése.

Mi lenne, ha egyszer az emberiség többsége olyan lenne, mint amilyen egy-két képviselője, hogy nem akarna és nem is szeretne a másíknak háta mögött rosszat tenni és másíkat megítélni és a cselszövés nyálkás szálaiba besodorni? Bizonyára kacagóbban sütné mindenkire a nap, szebben énekelnének a madarak és a béke csendje jobban hangzanék és zengne az emberi szívek felett...

A BOLDOGSÁG ÖNTUDATA.

Minden élet öntudatában ki kellene gyúlnia a boldogság pislogó tűzének, vagy égiglobogó, fenyőillatos máglyájának. Aszerint, hogy milyen tüzeket rejtett beléje a Teremtő és az élet vihara, a mindennapok csendes várakozása milyen vágyakkal szította fel ezeket és lobogott el velük a végtelenség messziről integető és magához húzó, harmatos ígéreteibe. Az önmagát megtalált lélek örömeinek fel kellene fénylenie az idő szegényes rongyain, amikhez hozzáköt bennünket a test időleges végessége. Sok szívben azonban kitáguló ölelések nyugtalankodnak, beléjük született valami ősi odaadás, mely végigcsordul a világ közömbösségén és próbál magához ölelni társtalanul bolyongó, kivérzett és megsebzett sorsokat, akik előtt, mint lidércfény ellobogása színesedik ki pillanatokra a jövő, hogy azonnal belesüppedjen a reménytelenség elszáradó határaiba. Mert elsüllyedt bennük az örökkévalóság hazavágyó és hazavezető harangszava a közönségesség szürkén hömpölygő ügyes-bajos dolgaiba és megállt felettük a jövőthordozó idő kacagó öröme, hogy lehulljon eléjük szomorúságnak, kinyíljon előttük sötét bánatvirágnak . . . Elhordta belőlük a nemtörődömség porlasztó hatalma az értelmek Istentől kapott mesefáját és ezért értelmetlenül álltak meg a lét elfátyolozott titkai előtt, hogy beleveessen kedvük a könnyek búsan omló keserűségébe . . .

Milyen kevés közöttünk a kiművelt emberfők száma. Az olyanoké, akiknek igénye kinő a mából és belekapaszkodik a holnapokba is. Akiknek szándéka magával-ölel életeteket, hogy a saját áldott erejével elrántsa őket a végtelen igazságai felé. Kevés az, aki alkot. Akiben melegen lüktet a teremtés elkapott ritmusa és akiben a világot fenntartó Lélek egy darabkája izzik az ihlet munkálkodó lázában. Pedig ez az igazi élet, ez az az élet, mely a forrás

bugyogó mélységeinek fogyhatatlan erejéből nőtt ki és ezért képes beleviharozni önmaga teremtményét a csüggedések boruló homályába.

Mint távol keringő rózsaszínű ködök, úgy húznak felénk az eszmék és gondolatok fehér szárnyakon. Kinyúlunk utánuk az értelem világító sodrával, lefogjuk őket és belehajszoljuk a vér kivirágzó termékenységébe, de mint a pára feslenek ki terveink vázaiból. Marad ugyan belőlük valami, de a születő valóság arca és iránya sokszor alig hasonlít a létének elindítójához. Mindegy. Lett és mert szépségből, jóságból és hitből, igazságból született, övé a halhatatlanság időtlen biztonsága.

Milyen megrendítő a gondolat: azok közé a kevesek közé tartozni, akik nemcsak önmagukért felelősek, hanem felelősségük megsokszorozódott műveik sokasága szerint. És csak gyarapszik, ha kiválóságuk az időn keresztül is biztosítja számára a fennmaradást. Rombolása élő rombolás, bomlasztása megállás nélküli pusztítás, de viszont: áldása hulló kegyelem állandó csodája és szépsége, jósága szivárványhíd az örök emberi, az egyetemes emberi boldogság oly régen becsapódott-ajtajú országa felé. Ez az áldás elkísér szegény és kifosztott önmagunkat is az Isten elé, hogy feledést és megbocsátást esdjen ki elherdált perceinkre, elpocsékolott napjaink sötéten morajló vádaskodásaira. Boldog a pillanat, melyben ilyen áldások lettek és létük tündöklő gazdagságában az örökkévalóság lopakodott el előre hozzánk. Aki gyűjtője és ápolója önmagában ilyeneknek, az olyan kincset gyűjt, melyet a moly meg nem rág, a rozsdá meg nem mar és a tolvajok el nem vihetik. Bárcsak többen lennének a hordozóik és teremtményeik...

MEGLÓDULT EMBERI SORS.

Az élet feketén harsogó tengere, mely egyformán elnyel sötétségeket és fényeket, mely egyformán nivellál magasságokat és mélységeket, sokszor meg-megmozdul és a kereső tekintet elé dob alakokat, történéseket, eseményeket, amelyek mindennapiak, de bennük mégis az emberi lét tágassága és mértékei kavarnak vagy csendesen szunnyadnak. Nem kell az érdekességet keresni, elég érdekes ez a mi kis életünk, gondoskodik az érdekességéről a Teremtője.

Triesztben szállott kocsinkba egy egyszerű szerb asszony, három kis gyermekével. A legnagyobb tíztizenkét esztendő s lehetett, a legkisebb öt-hat éves. Csakhamar kitudódott, hogy csak valami nyelvjárás beszél és Ausztráliába utazik az urához, aki már pár év óta ott van, munkát keresni ment ki. A jegyük megvolt egészen odáig, de bizony azon kívül semmi más. Egy kosárkában szerénykedett valami sonkacsülök, de már az is fogytán. Éjtszaka volt. A három kisgyermeket az álom és a fáradtság leteperte. Öntudat, eszmélődés nélkül dültek jobbra-balra. Elbuktak, fel-emelkedtek, míg végre sikerült nekik a földön és anyjuk ölében úgy-ahogy elhelyezkedniök. Szegény asszony ijedten tekintett körül, hogy ugyan hogyan néznek rá ezek az idegenek, úrfoma emberek és aggodó szeretettel nyúlt ki, kapkodott meg-megcsúszó, össze-összeroskadó gyermekei után. Magához-tereggette őket. És mozdulatában annyi magához húzó anyás erő erősödött. Annyi melegség melengetett belőle a hideg éjtszakában.

Istenem, meglódult emberi sors. Mennyi van hasonló mostanában. Pedig a stabilitás és nyugalom, a hagyomány és megszokás az élet egyik leggazdagabb és legáldóbb öröksége. Ebben benne örül az ősök minden öröme, benne illatozik a mult minden szépsége, benneszunnyadnak a szenvedések és küzdelmek, a

megpróbáltatások és fáradozások felgyűjtött energiái, amelyek a jelen és jövő megtartó hatalmai. Bennettkosodik minden eldalolt dal, aminek melódiája megédesíti és megkönnyíti a jelen szomorúságát. És az évtizedek, évszázadok, évezredek óta azonos életfolytatódás ezekből a megméretlen és értékelhetetlen, de folyton ható valóságokból szívja az erejét. Rengethetik a viharok, rásujthat a megpróbáltatások keserű csapása, mindegy, talán megtorpan, talán megrendül, de a dúlás után újra fakadhat az élet varázsa, mely csodát teremni képes a sivatag elhagyatottságában is.

De mi lesz azzal a sorssal, amit a véletlenek találkozása kiütött a helyéről, elsodort az ősök megszentelt földjéről? Mi lesz azzal az emberi étellel, amit dobál az ínség kényszere és elsodor a nyomorúság háborúja messze idegenbe? Vajjon tud-e ott új otthont teremteni, olyan otthont, amit messze bele a jövőbe őriznek majd a hagyományok és az emberi küzdés, az emberi értékek kipattanó és gazdagon termő valósága? Vagy végzete lesz az örökös bolyongás, az örökös aggodás és szívtelen változás, ami nem ismer beteljesülést és elszárgul választottjával éhesen az örömföldje felett. Ami nem tekinti az érdemet, nem nézi a munka kiérdemelő bőségének ígéreteit, hanem kiüti az utód napjainak szilárd tengelyét, éppen úgy, mint ahogyan kiütötte az apját, a dédapját a nyugtalanság vagy a lebírhatalatlan kényszerűség és koldusbotot ad a keserűség a kezébe. S lesz belőle szálldosó sors, aminek a szálldosása nem a pihenés galamb-békét hozó szárnycspása, hanem a keselyű örökéhes vándorlása.

Boldogok, akiket hűen őriz az otthon békéje és porladó napjaik nyugodt folytatásai a multnak, aminek hatalma biztonságos jövőt teremtő.

1934.

NAGY ÉLET SZOMJŪSÁGA.

A részletek mértéke hiúságunk és végeességünk gyengeségeit olyan hamar be tudja tölteni. Azt gondoljuk és érzésben is elnyugtatóan úgy éljük, hogy mert egy kicsiny körben az emberi érdeklődések pillanatnyi igényeit be tudja borítani az egyéniségünk, már a nagy élet, az egyetemes lét nagyszerűsége is akaratumk szerint száguld, vagy küszködve bár, de törekszik a célja felé. Ez a gyökerében hamis kicsiség adja meg a bizalmunkat sajátmagunk fontosságát illetőleg, sőt, ha még ferdebben nevelt, ha még jobban elfátyolozza a valóság vízióját tőle a büszkeség bennünk mindig töretlen hatalma, úgy belesülyedhetünk vele a fontoskodás és öntudatoskodás süppedő mezőibe, hogy már csak dícséretünk bolygó lidérctüzeit lássuk, amelyek vészesen belecsalogatnak az öntudatumk széttöredezett és elnevelt határain át az eltévedések útvesztőibe, ahonnét nincs menekvés az Isten kegyelmének különösen fellobogó lángjai nélkül.

Csak néha-néha, ha a folytonos elfoglaltság és állandó nekifeszülés csüggeteg kimerültségében egy-egy pillanatra ki tudunk szökni a mindennapok gondjainak zörgő rabláncáiból és tekintetünket a szabadság szökellő magasságaiból küldjük szét és vissza az idő futásának útját rekonstruálni, ami annál szükségesebb és fontosabb, minél közelebb piheg hozzánk a ma ezernyi problémája, csak akkor döbbenünk rá, hogy nálunk jóval hatalmasabb életsorsokon közömbösen siklott végig, sok-sok érintkezés újjáteremtéseit összegyűjtve, a többség, az átlag figyelő és igazodó életnézete. És ha nem tudták az Isten gondolatait belerázni meggyőződéseikbe eddig a mult nagyságai, ugyan miért küldettünk mi el, vagy miért merészeljük akarásunk lendületét olyan nagyra értékelni?

Talán sikerül egy kicsit a fejlődés pályáját akarunk igényei szerint kibillenteni és kedvünk bugyogása színezi a futását pillanatokra, az örökkévalóságnak igazán évekkkel sem mérhető pillanataira, de azután, szinte észrevétlenül hull majd ki törekvéseink összessége új hatalmak vonzó hatásai előtt. Hogy csakhamar ezeket is elsodorja az időtlenség folytonos hullámverése és elomoljon, mint csendes mosolygás a mindenségen, egy felmérhetetlen akarat céltudatos, fenséges valósága.

Ha sikerül behelyezkednünk gondolkodásunk kivételesen kifinomult törvényeivel, tapasztalataival és tudásával az idő és tér messzenyíló távlataiba és sikerül megpillantanunk, megtapasztalnunk, hogy milyen kihagyások, milyen áthatolhatatlan területek állanak még érintetlenül, minden jóakarat ellenére is, az örök élet megélt és megtermett eszméitől, gondolataitól, érzéseitől és a Gondviselésre rátapadt lelkülettől, akkor alázkodunk csak meg igazán, hogy az Isten gondolatai mennyire nem a miénkek. S talán ott válik legjobban szolgálójukká az ember, ahol a legkevésbé gondolná.

S mégis érdemes volt ilyen körülményekre megszületnünk?

Érdemes volt apostolságunk teremtő nyugtalan-ságát végigzúgni e világ piacán, hogy felsorakoztassa és megújítsa a jóság szétvert foszlányait az örökös harcban, amit végül is csak részben fogadhat el az emlékező kegyelet? Felvérzik, felfáj sokszor bennünk az ideális elgondolások ellenére, vagy legalábbis mellette folytatott és tapasztalt közönséges-ség és messzire keringő szándékok parányi magaslatain ijedten pihen meg jobbik énünkben a miattuk elvesztett reménység.

De, úgy látszik, elég az Istennek, ha a kavargó élet zűrzavaros kaoszában csak egy-egy pillanatra felujjong a bizó munka diadalának hangja, ha a feketén, véresen ziháló és sötét tömegben végigcsorog egy-egy kis hófehér vízszugár; volt, aki már-már eljött a cél összeomló gyöngeségén megmérni az em-

beri küzdés értelmét és eredményeit és csak véletlenül hullott rá magasabb igézet minden értéket mentő világossága. Elküldettünk világoskodni az emberek előtt és hordozni azt az öntudatot, amelynek az erősségén biztosan elnyugszik a holnapok gondjainak és bajainak elerőtlenedése. És felerősödik a kedvünk . . .

A GYEREKKOR ANGYALA ELKÍSÉR.

AZagyva partján láttam két kisgyereket játszani. Az egyik hajót bocsájtott a vízre és nézte-nézte, hová, merre úszik... Sokszor apróságok szagatják fel bennünk a legboldogabb és legfrissebb énünket eltakaró ezüstszerű fátyolt és e pillanat erejével bujdosunk multunk emlékei felé. Kikönnyesedik bennünk a jelen szegénysége és megbújik szelíden az elszárgult idő visszakeringő darabjai mellé, szénesedni, ámulni, gazdagodni. Így történt most is.

Talán a végtelen Istenből kiszakadt-voltunk feledkezünk, sír ilyenkor a végtelen után. Amikor mint gyerekek, leülünk a fűzfák alá és rábizzuk titkon hajócskáinkat akkor a víz sodrára, amikor az égről leesett napkorong bíborvörösre fest mindent, még a csend zümmögésében elhaló madárcsicsergést is. Ebben a valószínűtlenül ragyogó lángrózsában, ami óriási kelyhével beborítja vágyainkat és szemünk sugarát másvilágok mesenyitogató partjai felé csalogatja, kiesünk a térből és úgy belefeledkezünk álmaink pompájába, hogy szinte fáj a földrevisszatérés. Messzeségbe bólogatnak a virágszirmok, messzeségbe zizeg el körülöttünk a szellő és kitágult életünk minden moccanása ezé a messzeségé lesz. Zsongító ritmusára felveszi szívünket az idereszkető esti harangszó és a lassan-lassan leszálló árnyak halkán járnak mellettünk, félnek megérinteni kinyílt lelkünket...

Ilyen órák hangulata permetez néha reánk, ha a kultúrélet csúcsairól lefáradva, visszatérünk az anyaföld békéjéhez. Ahol olyan szűzen, olyan változatlan hűséggel, olyan erős azonossággal él minden ma is, mint tegnap élt, mint holnap, mint századok multán élni fog. Lehet, hogy fekete lett a kedvünk az élet szennyétől, lehet, hogy megismervén az ember gyengeségét és bűneit, belefájdul a létünk a tapasztalások egyhangú rosszaságába, lehet, hogy a kicsinyesség

és üldöztetés, a nagyképűség és rosszakarát, a butaság és gőg következetessége mellett alig itt-ott nyíló lett útunkon a jóság, a szépség és igazság tűzrózsája, a természet vár és nem csal meg, mert értelme csakis az Istentől beleadott törvény . . .

Kisírnak érzéseink a mából és elhivatottságunk mégis: a jövő folytonos terveiben ezt a mát építeni. Pedig ez olyan keveset ajándékoz meg az ideigvaló halhatatlansággal. Sorsát és elrendeltetését csak az tölti be, aki a kortársainak él és ezek lelkiségét öltözteti égi magasságokba elsősorban. Kihaszználja a pillanatok ajándékát a teremtésre. Istenem, milyen jó ott bolyongani, milyen könnyű ott lángot fogni, ahol a lélek szépsége és akarása már megkezdte értelemben öltöztetni a dolgokat, ahol az élet lényege, a folytonos aktivitás lüktet a történelemben. Sokszor talán egy ember tett csodát, talán nem is egyszer, talán legtöbbször megmosolygott, elgáncsolt, részvétlen elindulásal. Mert az Isten megáldja a Teremtést, hiszen ez az Általa akart élet szolgálója.

Az idő vérző darabján bukdácsolva járunk. A Végtelenből elindult életünk ügyetlenségekbe bonyolódik és talán legszebb akarásai omlanak össze a semmibe. Mindegy. Ha nem túlterheljük rosszakarattal, állandóan felettünk mosolyog a megértés és megbocsátás kéklő világa, amit a Teremtő borít fölénk. És egyszer majd ráöleli elfáradásunkat gazdag békéjére.

AZ EMLÉKEK URALKODNAK.

Az asztalomon van egy fekete kődarab. A Vezúvról való. A Vezúv kis krátere lökte ki tüzesen magából az olvadt, izzó követ. Az olasz élelmesség odavitt bennünket és «emléket» készített belőle jó pénzért, beleszúrva a közepébe a királyság ércpénzét... Istenem, ez csak egy emlék és ha ráesik a tekintetem, egyszerre felszakad bennem egy egész külön világ. Lehetnek mélységek és szülhetnek csodákat bennünk, azért mégis szükséges az élet tágassága is, szükséges az ujjongó, csodálkozó és meleg együvérianása várakozásainknak és a külső világnak. Sok lesz ugyan ebben a sablon, sok dolog egyszeri meglátása megteremti szemléletünkben örök-egy és örök-azonos világát, elvonatkozva minden külső körülménytől, de viszont sok dolog, talán apróságok, talán sokak előtt elrejtett semmiségek jelentik ki magukat a számunkra olyan titkosan, hogy emléküik zsongó emlékünk, bensőnk gazdagítója lesz.

Voltaképen egész életünk nem más, mint emlékezés. Nincs addig helyünk a nap alatt, nincs addig otthonunk, amíg nem köt valahová bennünket az emlékezés. Ez adja a tartalmat, ez adja a lélek mankóit, ebbe kapaszkodik bele a létezésünk. Az emlékek keveredése, pillanatos váltakozása, összetörése, egymáson elkopása, idomulása, színeződése, folytonos és meg nem álló hullámozása alkotja gondolataink és érzéseink állandó formáját. És csodálatos adománya szívünknek, hogy a szép emlékeket még jobban megszébbíti, a rossz emlékeket meg elfelejti, vagy elviselhetőekké teszi. S ha talán a legeslegtöbb esetben a képzelet teremtő ereje állandó átalakulásban tartja is a múltunkat, mindegy, ez a múlt mindig az enyém és mindig a legjogosabban, a legigazabban akkor és úgy az enyém, ahogyan a jelenben bennem él. Mert nem más mégsem, mint szolgálója nyugtalan

és állhatatlan énünknek. Mászt lát és másként lát ugyanegy emléket az ifjú, másként a férfi és másként az aggastyán. És mert talán, néha-néha rádöbbenve a világ óriási arányaira és kiméretlen gazdagságaira, síró fájdalommal ismerjük fel saját korlátozottságunkat és kevés, kicsinyvultunkat és iparkodunk kitörni a végesség lezuhant horizontjából, talán azért van mindez a változás szemléletünkben, hogy az amúgy is parányi idődarabot és primitív, mert eföldi lélektartalmat ilyenmódon is színezzé az Úr.

Legfájdalmasabb emléket temetni. Legfájdalmasabb felismerni létezésünk egyik biztosítójának, — mert öntudatosítójának, — megismerés-kiegészítőjének az enyészését végigélni. Még akkor csak jó, ha a feledés koptatja halálba, de akkor véres tragédia, ha egyszerre zuhan ránk és szakad ki belőlünk a jelene és a jövője. Bennevérvik a kedvünk és halk fájdalommal borulunk rá a mindenségre, hogy nyugalmat és új tartalmat keressünk. S ha már egyszer megkopott egy-egy emlék, nem lehet azt újra frissé szeretni. Nem lehet abba életritmust beleparancsolni későbbi időben, itt az akarárs az üdeség, a közvetlenség és természetesség sírásója lesz.

Borítsuk ránk állandóan az emlékezés aranyhálóját és a perc feketén morajló csüggedését is vigyük bele a multunk annyi-meg annyi összehordott melegségébe, hogy így célt vigyünk a céltalanságainkba és értelmet a mindennapok kicsinyes értelmetlenségeibe. S a megmentett multon át megmentjük a jövőt!

A PERC TELJESSÉGE.

Őszi estén könnyeznek a fák. Lepergő könnyeik a lehulló levelek. Mindmegannyi lehulló sors, amire a bánat írta rá az elmúlás merengő hieroglifjeit. Földre-zuhanásuk bizonytalanságában a miénk is benne-szomorkodik, csak értük hamarabb jött az elmúlás. Hullásuk megkarcolja az idő hideg, hallgató csend-jét és történetükre pontot tesz a belőle kibuggyanó vércsepp. Volt — nincs. Kiszikkadt a tartalma, el-hagyta a nedve és ahol megszűnik keringeni az élet, nincs ott jövő, nincs ott holnap többé . . .

A mi napjaink is így vérzik fel a száguldó időt. Rohanására írjuk rá a történeteinket és elsiet velük mulandósága a végtelenbe. Kihullott kezünkéből, ki-esett hatalmunkból a multunk és hiába alakít rajta a továbbfejlődött gondolkodás, a folyton születő ér-zés és mindig új fantázia, hiába, történetünk úgy, amint megtörtént, áll majd egyszer szemben velünk. Ez is egy neme a halhatatlanságunknak, ez is az emberlét plusza, a mélységek titkai felett borongva csapkodó lélek számára fehér kapaszkodó, mely értel-met cövekel ki, világító lámpákat szűr ki az élet sötét-ségeire. És talán útmutatóvá válik ahhoz a Fényhez, akiben kiteljesedhet minden csonkaság és célba érhet minden céltalanság, amivel oly gyakran van kirakva az utunk, földi mértékkel lemérve.

Istenem, az ember magában örök torzó, mely foly-ton elkopik; improduktív álom, ami folyton ragyogó színeit veszíti. És ha nem nyúlnának hozzánk dol-gok, ha nem lennének számunkra emberek és az ese-mények halk pergése, vagy zúgó forradalma nem rázná fel napjaink csendes nyugalmát, lennénk, mint kopott holmi, aminek már nincsen szava a mához.

Az érintkezések izgalmaiból élünk, a kölcsönössé-gek ihlető erejéből táplálkozik a kedvünk, lesz hatal-mas, hódító és teremtő a szellemünk. Mindenkiért,

mindenkihez eljön egyszer az élet. Eljön annak az ígérete, amit akart, amit jelentenie kellett volna az Örök Szándékok tervei szerint. Mindenkihez eljön egyszer egy másik élet, aki után öntudatlanul sírt a létezése. És együtt írják azt a sorsdarabot az Élet könyvébe, amin másként ragyognak a színek és amin át másként mosolyog az Isten piroshullámú kedve az emberiségre. Mert Ő maga a gazdagság, ezért a gazdagságot szereti. Mert Ő maga a változatosság, ezért belőle van minden változatosság. Ő az azonos történeések művész másként-rajzolója, akinek ecsetje a halhatatlanná lett idő múlására pingál.

Eszközök vagyunk az Ő kezében. Öntudatos, lázadó, akaratos eszközök . . . Ha szívünkre hullat az ősz pirosra festett falevelet és átfáj rajtunk a mulandóságnak e világon folyton végigreszkető valósága, kapaszkodjunk bele általuk is az életünkbe, mert ezek is történelmünket folytatják. Elhagyott életünk minden darabjával találkozunk és ezek akkor lesznek szépek és hatalmasak, ha szépek és hatalmasok voltak életünkben a dolgokkal, a tényekkel, az eseményekkel, a tervekkel, ideálokkal és emberekkel való találkozások . . .

VÉRZŐ ÓRÁK.

Néha elkezd vérezni a kedélyünk és kihull belőlünk egyszerre minden elnyugvás. Ha ilyenkor meg tudnók látni a körülöttünk hömpölygő időt, örömünk pirosuló darabjait látnók meg rájatapadva. Hirtelen ránszakadó szomorúságunk súlya ilyenkor lehúz határtalan mélységek feketén keringő tömegébe, ahol mindenfelé a tanácstalanság és az értelemnélküli, választalan kérdések rebbennek el körülöttünk. Kies-tünk az apró-cseprő célok, szándékok és tervek, az arasznyi fontosságok fenntartó köreiből, elszakadtak szívünk rájukfonódott érzésszálai és most zuhanunk lefelé a semmi hidegségébe, ahol minden idegszá-lun-kon végigremeg a nihil ködös útvesztőjének ijedelme. Megállnak a napjaink és a holnapok megtervezett rendje egyszerre elmenekül elérhetetlen távolságokba. Ilyen-kor szörnyű erővel csapódik bele öntudatunkba a fájás: vajjon érdemes-e? Érdemes-e kapaszkodni folyton csalogató messzeségek ígérető ideái felé, érdemes-e elhinni a mindennap munkájának sokatmondó jelen-tőségét, ami napról-napra, újra meg újra kezünkbe adja a kedvet a folytatásához? Vajjon érdemes-e rá-feledkezni ideális célok kifeszülő hatalmasságaira, avagy talán azoknak van igazuk, akik a pillanat tar-talmának kiélését tették meg életnézetük vezetőjének?

Istenem, ilyenkor talán végességünk vágódik bele korlátaink közelfekvő határaiba, hogy büszkeségünk gögje porhanyóvá törjön az én kicsinyke korlátain. Avagy talán más gondolat vezette a Mindenható Aka-ratot és Teremtő Értelmet akkor, amikor megengedte és előre látta az ilyen órák próbáratevő erejét. Hogy egyszer-egyszer kisírijon végességünk nyugtalansága a végtelennek felénk-hullámszó tájaira, ahonnét azzal a szándékkal született meg e földi életre, hogy ennek a nagy hazavágyásnak örök szolgálatában tegye ma-gát érdemessé a neki elrejtett, időből kinövő ajándé-

kokra. És ilyenkor csak a mélységek búgnak fel bennünk csitító kéz simogatása után, amiknek igényét csak a végtelen Tartalom tudja önmagából betölteni. De amire várunk kell, e zarándokság útjának teljes elvégzéséig.

Nem vagyunk-e mi balgák és oktalanok, hogy annyiszor veszni hagyjuk azokat a kis örömöket és kedvességeket, amiket a napi érintkezés formáiban nyújt a Gondviselés? A szerető körülvevés és figyelem csillogó ajándékait, amelyek körülvesznek és hűségük nagyobb erőt köt le és kíván, mint heroizmusok megcsodált rendkívülisége. Sokszor egy szóban, egy figyelmes mozdulatban, egy megszépített ítéletben, egy elhamarkodott érzelemkitörésben nagyobb szeretet bújik meg, a fegyelmezettség hivatalos formái alatt, a számunkra, mint esetleg az önzés és érdek oly főnhangon hirdetett gesztusaiban.

Ad mellénk Valaki egyeseket, kik számunkra a Szeretet és Szépség örvényes nagyságainak földi mértékkel megmérhető közvetítői. Akiknek pusztá létezése máris boldog öntudat állandó kísérete nekünk és szeszélyeink alig kiszolgálható változandóságában a szívet csordultig töltő kielégítés. Akiknek a léte azonban már annyira egygyé lett a mienkkel, hogy meglételük nem feltűnő, egyedül hiányuk, pusztulásuk emléke sajog fel a rájukgondolásnál bánatos vágyódással. Akiket voltaképen csak akkor tudunk szeretni és megbecsülni, akkor lopakodik szegények felé lelkünkől a fájdalom elmerengő és melegítő rájukgondolása, amikor már késő, vagy amikor a megbecsülés meghatódott érzésének szolgáltatunk igazságot, magányos órák világosabb és tisztítóbb pergésében. A ma kisebb értéke hatalmasabb lehet, mint a holnapok vágyott ígéretése . . .

A SZENVEDÉS IGAZSÁGA.

Isten áldása-e, vagy Isten verése az az adomány, az az ész és kiérző tehetség, amely egy villanás hatalmában egész emberi lelket, egész emberi világot, a maga pillanatnyi színeződésében és aktuális beállítottságában felismer, kiismer és megértékel. Tudja minden mozdulat célját, tudja minden kihullott szó előre kitervezett útját, minden gondolat kiszámított pályája világos előtte. Taszító ez a hatalom, mely magábanézve csak mosolyogni tud és mert fölényét, bármennyire titkolja is el a megértés és embervoltunk mindennel megbékélő ismerése, nem tudják elviselni az emberek. Először talán butának nézik, de lassanlassan a hallgatóság izgató élmény lesz a számukra, majd kellemetlenség, amivel szemben százalmas vergődéssel keresik az eligazodást, míg egyszerre csak elhallgatnak jelenlétében, figyelik minden megnyilatkozását, amit csak arcrándulásaival, mozdulatai reflexével nyilvánít legtöbbször és mivel a fölény mindig kellemetlen, mert ahhoz alázat kell és ez az alázat, az igazi, alig lelhető fel e földön, kezdik nem szeretni, mihamar utálni és megvetni. Mert félnek tőle. Mert nem jó tudni azt, hogy ha ez nem is tesz ellenünk, de átlát rajtunk. Így tetéződik a belső félszegség, a kínos egyedülmaradás és magányosság kívülről is kellemetlen korlátokkal.

Sokan vannak a közönséges kis törtetők, az apróeszű ravasz kis számítók, de kevesen a választottak, a fenséges magasságokat élők, akiknek hallgatásából idegen, zengő messzeségek minden szépsége szól. És mert az ilyenek elegek önmaguknak, belső gazdagságuk nemcsak kielégítője önlelküknek, hanem tékozló szétszóródás is e nagy világ hálátlan országútján, viszont a törpe kis akarnokok és számvetők szegénysége olyan kiáltó, hogy üres szócséplésükben és folytonosan izgó-mozgó viselkedésük fontoskodásában

próbálják, igénylik és szükségelik azt kitölteni, kiegészíteni és harmonikus egésszé tenni, ezért az alapok, a mélységek tragikus különbözősége miatt sohasem lehet közöttük megértés, sohasem jöhet létre jóbarátság. Ehelyett megindul a megszólás és a gőgöség mindent elintéző jelszava, száll és sugdos ajakról-ajakra arról, aki nem tehet róla, hogy a Teremtő őt kiemelte és megáldotta olyan ajándékkal, aminek kínja alatt sokszor óhajt lelelkéből olyan lenni, mint a többi, mert így könnyebben meg tudná találni helyét a nap alatt és hamarabb verne szívében otthont a megelégedés biztonsága és a megnyugvás kielégülő hatalma.

Ez is csak azt mutatja, hogy meg kell szenvedéssel érdemelnünk minden adományt. És nincs másban igazság, csak a megpróbáltatásban. Úgy kell venni az embereket, ahogyan vannak, a maguk együgyű gyarlóságaiban, és megkeresni közöttük a lélek függetlenségének királyi útját, ami fölér mindennel és az aránylagos legnagyobb békességet adja a földön...

ÖNMAGUNK VÁRÁBAN.

Minél magasabb pozícióba kerül valaki és mégis megmarad minél egyszerűbbnek, alázatosnak, szerénynek; vagy a tudást és belső értéket tekintve, minél nagyobb, mélyebb, hatalmasabb és színesebb valakinek a lelki világa, a tudása, a kultúrája és annál halkabb, annál csendesebb kifelé: itt, ezen a ponton kezdődik nálam az embertisztelet, mondta nekem ma a véletlen találkozás futó perceiben a pesti filmélet egyik kitűnősége. Maga is finomízlésű, nagykulturájú, gondolkodó fő és kitűnő üzletember. Sokáig elgondolkoztam ezeken a szavakon és még mindig sokszor kísértenek. Mert saját legbelsőbb meggyőződésemet találtam meg bennük kifejezve.

Vannak emberek, akik parányi fontosságuk leginkább csak képzelt pótolhatatlanságába bezárkózva, nagyhanggal és dölyfösen járnak-kelnek, szónokolnak a világban. A hangerő, amivel állandóan elborítják a környezetüket, talán menekülés tartalmatlan önmaguktól és öntudatlan értelemkeresés. Avagy talán védekezés a félt leleplezés és megismerés ellen, ami ha tényleg bekövetkeznék, összeomlana az emberek felé nehezen és aggodalmasan felépített tekintélyük. Viszont, az igazi lelkiséggel megáldott, vagy sokszor — mondhatjuk — megvert ember halk, csendes, megértő mindenfelé, mert elég önmagának, kitölti szívét a gondolatok böhullámú áradása, az érzések melegítő pompázása és saját gazdagságának sokszor érthetetlen mélységei és kedélyének viharos állhatatlanságai fölé hajolva, megtanulta már, hogy nem szabad embereket megítélni, nem okos elítélni. Csak a korlátoltság és együgyűség nem érti a krisztusi szó fenségét: ne ítélj, hogy ne ítéltesél. Csak a rosszakaratot tedd nevetségessé és azt a dölyfösséget, mely ostobán hiszi, hogy csak neki van esze és senki sem láthat át szándékai apró ravaszkodásain.

Sokszor van úgy az ember, hogy megijed önmaga külön világtól és belsőleg hirtelen alkalmazkodni próbál a hangoskodó, megszóló, ítélkező külső környezethez. Nem érdemes. Nem érdemes adottságainkon erőszakoskodni és jellemünk, természetünk Isten adta képességeit hozzáfáraggni mások temperamentumához. Igen, az szükséges, hogy az együttéléshez kellő finom formákat elsajátítsuk és lélekkel kibéleljük, hogy az érintkezés darabosságait és hangulataink kapkodó kedvét hatalmunkban tartsuk, de lényeges engedményt, eltitkolást, alkalmazkodást bevezetnünk sohasem okos, sohasem szükséges. Így elvesz a változatosság és elveszítjük egyéni, belső függetlenségünk semmivel sem pótolható öntudatát, nyugalmát, szárnyalását és biztonságát. Minden elveszi már e földön a bűnhődését. Sokszor nem a fórumon zajlik le ez, hanem a lélek titkos óráin sujt reánk. Az apró, politikai ravaszkodásokat megveri az Isten, aki maga az átlátszó tisztaság, maga az alkuvásnélküli jóakarát és rendíthetetlen igazság. És verését érzi az a konokság is, mely a maga korlátoltságában nem hajlandó a szív rezgéseit valóságnak, tisztító, felemelő, jutalmazó vagy büntető isteni beavatkozásnak elismerni. Akinek az én kicsiny göggye a minden, mert még nem olvadt bele a szeretet fenséges hatalmába és nem tapasztalta meg, hogy az önzetlenség és egyszerűség áldása a legbékéltetőbb, a leggazdagabb ezen a világon . . .

ROHANÓ SZÍNEK.

Az élet hőmpölygő, fehér csendje borult reánk, ahogy sétálgattunk az ősz színeinek mámorában. Zsongott a levegő, zuhogtak a fények és már előlépett lassan a véres messzeségből az este követe, a lomha szürkesség. Kicsordult szívünkéből a boldogság kacagó varázsa, új hitek lángjai lobbantak fel a lelkünk mélyén. Öntudatlan tudatossággal tudtuk, hogy a megszokottságok malmában új kikezdéseket teremtettünk a holnapokba és merész dobbanással dobbant rá a lábunk járása új utakra, amelyek a végtelenbe belefutnak. És ahogy ezer meg ezer szín ragyog ilyenkor a levegőben és hús suttogással loccsan meg körülöttünk a mindenség hallgatag sóhajtása, úgy gurult el szívünk az álmok meseringató országába. Ráfeküdt a kedvünk a tücsökcirpelés és halk madár-csivikelés rebbenő hullámaira és felszakadt bennünk a mélységek ősi, el nem alkudott és titkon mindig nyugtalankodó vágyódása. Úgy csodálkozott bele szemünk az Isten gyönyörű világába, hogy megmámorosodtunk az élet ízétől és zsoltározó hálával nyugtattuk el önmagunkat a végtelenség idenyúló hívásában.

Mint játszószeretek omlottak össze a hajrá-hajsza idegnyúzó feszülései és rádöbbsentünk, hogy kétféle élet van: egy csinált élet és egy természetes élet és a csinált élet tekervényes robotjában saját magunk temetjük el legszebb valónk örökigényű részeit. A naiv hitek fanatikus kavargása nem ért fel idáig, azoké a hiteké, amelyek az idő rongyaiba takaródzva, emberi tervek, fondorkodások, veszekedések, megaluvások és érvényesülések gyengén álló hatalmaiba vetik meg létük gyökereit. És aggódó rezdüléssel figyelik a mulandóságok felfújt hatalmában bizakodó jövőjük lehetőségeit, hogy folytonos rettegéssel ne legyenek napjaik biztonságosabbak, mint a szélben folyton hajladozó gyenge fűszál erőssége. — Itt, a ter-

mészet oldó közelségében meghaltak a hangok, elcsitul az élet kattogó üteme és nagytagasságú újjászületésben szökött fel a létünk kioldott kedve zengő magasságok felé. Pirosan pompáztak a fák, kéken reszkettek az árnyékok, belélegzett a mindenségbe az éltető Lélek illata. A kéklő égen fehéren szikráztak a csillagok és a távolból hívogatóan pislogtak, reszkettek a kigyujtott esti fények. Miénk az élet! Miénk a holnap!, sodrott el a méla borongás a szépségek bizalma közé és ráhajoltunk önmagunk örvényére, hogy megízleljük és megcsodáljuk magunkban a változatosság fenntartó törvényeit. Ilyenkor megáll az idő és a pillanatok percenését megfesti a gazdagság. Rádöbbennek a füvek, a fák, az elkésett virágok és hulló levelek az ember világának bőségére és csodálkozó áhítattal suttogják el egymásnak e máskor olyan szürke, olyan rohanó, olyan egyforma emberkének titkait.

Mi lesz veled, emberke? Mi lesz veled, ha úgy ráfekszel aggódó életeddel a mindennapok feledékeny áramára, hogy nem lesz időd, nem lesz kedved visszateérni szűzi önmagadhoz, a természet istenadta rejtekén. Ha kihull belőled az egyszerűség tehetsége és a naivitás néha-néha olyan kellő és kielégítő kedvesége. Ami szintén te vagy és inkább te, mint múltó akarások fáradt eredményeiben feloldódott érzéseid, elporladó gondolataid.

Néha-néha el kell zarándokolnunk az öröm Istennek tetsző csúcsaira, hogy rátapadhasson ismét a létünk ritmusa a végtelenség építő nyugalma és felrívüljön bennünk ennek a végtelenségnek boldogító hazavárása . . . A természet az Isten legnagyobb csodája . . .

GYUJT AZ ÖRÖM.

Figyeld meg: ha például a villamoson mégy és véletlenül olyan a kalauz, aki kedves, udvarias, mozgékony és vidám, bármilyen vegyes összetételű is a kocsi közönsége, akármilyen bánatot csöpögtet is a lelkekre a soha véget nem érő eső, ez egy ember öröme szétszikkasztja, mosolya széttágul, megcsiklandozza a szíveket és a keserűség, lemondás, meg szomorúság fáradt vonásait életes életté varázsolja. — Vagy belépsz egy osztályba. És arcodon viszed a jókedv csillanó mosolygását. Egy pillanat alatt kinyílnak a lelkek és fehéren villózik az ész a legnehezebb kérdések felett. — Mert mind a két esetben valamiképpen vezető a jókedvű ember. És talán azért, mert az örömré ráhangoltak az emberek, annyi bánat feketíti be őket. És ilyenkor érzed, hogy bármennyire az egyedülvalóság jegyzett is el magának, azért neked is sokat jelent a társaság, sokat jelent a közösség eluralkodó hatalma. Hiszen minél árvább vagy, minél inkább magadra maradsz, annál inkább igényed a melegség, annál jobban rászorulsz a béke feléd nyúló kék csendjére. Hiszen azért vonultál el önmagadba, mert hideggé fagyott körülötted a melegség, legalábbis relative neked, aki talán sokkal forróbban és érzékenyebben indultál el valaha az életúton, mert ilyennek teremtett Valaki . . .

Istenem, mi nem élünk egyedül. Nem születünk pusztán önmagunknak és nem halunk meg pusztán egyedül. Sorsunk összeszövődött sokak sorsával. Életünk olyan, mint a parttalan végtelenség. Rajta ringunk mások aggodásának, várakozásának, fájdalomnak és örömének hallgatag tengerén. Mikor megszülettünk, már egész közelről virrasztott felettünk két élet: a szüleinké. És ahogy növekedtünk, úgy növekedtek a sorsunk által felvert hullámok is az élet tengerén. Ezek között vannak olyanok, amelyek egész

közletről könnyeznek velünk, vagy ujjonganak velünk s vannak olyanok, amelyek csak távolról, alig-alig kapják el a rólunk leváló üzeneteket, de mégis elkapják és átveszik. És hányszor találkozunk még a földi lét arasznyi tartama alatt sorsokkal, akikkel titkos órán terelt össze a Mindenható és akik közelebb állanak talán a szeretet jogán hozzánk, mint mi sajátmagunkhoz. Velünk nő a kedvük, velünk gyarapszik a gyászuk. És nagy jajjá torzul minden napjuk, ha minket megütöttek a mindennapok. Jegessé merevül a tekintetük, ha kíméletlenül ér hozzánk az idegenség könyörtelensége. Mosolyukban a mi örömmünk feslett ki illatozó virággá, könnyükben a mi fájdalmunk keserősége kavarog. Áldottak ők, akik el tudják hitetni csalódott szívünkkel, hogy érdemes egy ilyen pillanatért is az élet, egy pillanatért, ami már nem volt önmagáé, hanem bennereszkedett egy másik világ minden egymásrataláló boldogsága . . .

Ha a közönyösség szürkeségébe süllyed el a világunk és ránkborul a «minden mindegy», «nem érdemes» fanyarigazságú fátyola, nézzünk túl e fátyolon, mert hátha felsüt mögötte nekünk is a reménység és szeretet megolvadó napja. Ami megolvadt a túlcsorduló örömtől és a magátszóró fenség diadalától . . .

HÍD AZ ELCSÜGGEDESEK FÖLÖTT.

Bennünket, embereket, állandóan éget, hajt, űz, kerget és kínoz a tudás vágya. Nem elégszünk meg átvételekkel, nem elég nekünk évszázadok legjobb elméinek hagyatéka, mi sajátmagunk személyesen akarunk mindent megismerni és az egyéni ismeret hallgató csendjét ráborítani a véres miértekre, amikbe életünk lépten-nyomon beléütközik. Igaz, hogy itt nincsen középút. Itt vagy elhull valaki a rettenetes csalódás ásító szakadékaiba, vagy — ha elegendő felkészültséggel és megfelelő adottságokkal indult el a sötét jövődönkre, — úgy ugyanazokra a leszűrt, kiegyensúlyozott és megalkudott eredményekre jut, amikre már eljutottak előtte százan, meg ezren, sőt eljutottak milliók. Mert hiszen nemcsak a könyvekben lefektetett bölcsesség az életbölcsesség, ugyanilyen az is, amely az egyszerű százazrek szívében némán pihen és egyik esztendőről a másikra elvezérli napjaikat. Bármennyi csalódás hasít bele az egyéni megismerés örömeibe, bármennyi megbánás borít is föléje fekete selyemfátyolt, akármennyire is vérzik egy-egy elvesztett kincsünk fölött a holnapunk, mindegy, igazi megnyugvást, elcsitulást és megbékélést csakis a személyes átélés ajándékozhat nekünk. Állandóan örül bennünket az ismeret, a hagyomány és tapasztalás kettőssége. Föltétlen úr azonban a kettő közül a tapasztalás.

Életünk nem más, mint folytonos birkózás. Birkózás elsősorban magával ezzel az élettel, ami felettünk lebeg, előttünk reszket, mint arany színű vízió és bennünk fáj, mint az állandó hétköznapok annyi sok fekete sebe. Addig tart a biztonságunk, amíg össze tudjuk markolni elménkben a dolgokat és kialakított belső rendünk törvényei közé el tudjuk nagyjából raktározni őket. Amíg felettük loccsan el az érzésünk hullámos áradása és kedvünk, létünk függet-

len tud maradni minden pusztán-külsőségtől. Amíg úgy hozzánk nem női egy-egy hely, egy-egy hivatás apró robotja, egy-egy kikezdés apró gögje, hogy szinte már nem is mi élünk, hanem ez él mibennünk. Mert ilyenkor egyszerre elsüllyed a biztonságunk, felőrldik és elporlad az önértetünk és ijedten kapkodunk a múltó semmi után, ami szétvgyorog felettünk és elnyeli minden törekvésünket.

Napjaink biztonságát a hit adja meg. Ami átsüt minden történésünkön és horizontunkat kitágítja, belenyitja a sejtelmesen suttogó végtelen kékló csendjébe. Ami megvilágítja a tények titkait és aminek fényénél meghal, illetóleg értelmet nyer minden mulandó. Benne erősödik az Isten örökerős ígérete, ami mindenkor hidat épít az elcsüggedések morajló kétségbeesése fölé. Általa és benne nő ki életünk az időből . . .

CSODÁLATOS SZERETET.

Emberi létünk nagysága revelálódik talán abban a tényben, hogy mindig az elérhetetlent akarjuk, mindig a lehetetlent vágyjuk, hogy mindig kevés, ami van és mindig az kellene, ami még nem a miénk. Vagy talán végességünk kicsinysége és létünk törpe-sége sír fel akkor, amikor minden csak addig szép, csábító és fenséges, amíg el nem értük. És mindig kevés, mindig kicsi, mindig több kell nála, ha már a miénk volt. Vagy talán a Teremtőnek az életberej-tett csodája ez, ami megóvja a lanyhulástól, ami fejleszti, fenntartja és viszi napjainkat, ami érdekességbe meríti a történéseinket? Rajta keresztül lesz a mindennapi szürkeség színes multtá, vele lesz a szívünk kóbor vágya meserétek álmodó bolyongójává és általa nyílik bele a szeretet a lelkünkbe, hogy titkos órán rádöbbenjünk éltető hatalmára és arra, hogy ő az egyetlen érték, a legnagyobb valóság a minden-ségben. Minden élet mélységeiben és kezdeteiben ez bújjik meg valamilyen formában és lesz általa a sem-miből minden.

Néha-néha megsimogatja a bensőnket valami rejtelmesen végigvonuló, végigreszkető melegség és boldog mámorában az ilyen perceknek szeretnénk szívünkhöz érinteni minden bánatot, szeretnénk elbusgatni idegen fájdalokat, szeretnénk feledést borítani mások szomorúságaira s a remény csillogó, meleg áramát küldjük szét a világban vigasztalni. Az ilyen órák sejtelmes titkai zsonganak körülöttünk és felettünk a levegőben és ezek — mert semmi sem semmisül meg e kerek világon — örök társai lesznek elhagyatottságainknak és magányainknak s akkor segítenek talán nekünk, mikor már minden más segítség messze elhagyott.

Ezek borítják ránk az alázat egyszerűségét, ami-ben olyan gügyögően egyszerű és ezért örvényes mély-

ségű lesz minden, mint a boldogság egyszerűsége és kimeríthetetlen mélységei. Ekkor tudjuk meglátni az embert. Egyedül és kizárólagosan és mindenekelőtt és mindenekfelett: az embert. Nem a címet, a rangot, a ruhát, az állást, a hírt rajta, az érdeket benne, a bűnt körülötte, hanem ezekben és ezeken túl, leb-
benő távlatok isteni messzeségeinek felragyogó ideál-
jában: az embert! Aki mindig egy és mindig ugyanaz, bármilyen formákat is húzott rá a kor vagy az idő. És egyformán fontos a legmagasabb hivatal bársonyában és tündöklésében éppen úgy, mint talán az utolsó foglalkozás lealázó egyformaságában, éppen azért és éppen ezért mindörökké, mert ő a teremtés csodája, az ember. Nagyon szerethette az Isten és most is szeretheti, hogy ilyen gyarló, és mégis meg-
teremtette és mégis fenntartja.

Érdekes, mi sohasem tudunk egészen mások lenni, mint az elődeink. Mert a korok folytonosan keverednek. Itt élnek közöttünk az öregek, itt fogunk majd mi is élni öregen, amikor már másoké lesz a lendület és a mindenbe olyan ujjongón belesodálkozó bizás, amit még nem tett szerénnyé a tapasztalás. Ellessük a mult mozdulatait, elkapjuk hangjaikat, elkapjuk színeiket, elveszjük titkaikat. Ezek mozdulnak sokszor mibennünk is, ezek csengenek ajkunkon, ezek igazítják, gyúrnak, formálják belső életünk és külső megnyilatkozásaink tempóját. Alakulnak, idomulnak, de egészen soha el nem pusztulnak. A multat megtartja a jelen és ez a mult vigyáz a jelenre, viraszt a jövő felett.

Amikor egymással találkozunk, rá se döbbenünk, talán nem is jut eszünkbe, nem is érdekel minket, hogy mindnyájan már egy darab «mult» vagyunk, hogy mindannyiunknak «történetünk» van, hogy valamennyien érdekesek vagyunk. És ezt az érdekességet, ezt a színességet hordozzuk öntudatlanul, vagy sokszor tudatosan, egymás felé. Csak akiket egészen közelsodor hozzánk a Gondviselés, csak azoknak az élete lesz lassan nyilvános csodálkozássá mibennünk és apránként felfejtett ismeretté. Ilyenkor milyen

sokat nyerhetünk, de milyen sokat is veszíthetünk.

Gondolunk-e arra néha-néha, hogy egyszer még mindenkivel és mindennel találkozunk. Nemcsak az emberek vonulnak el előttünk, akikkel — ha talán csak pillanatokra is, de — összejöttünk, hanem a dolgok is, amik általunk lettek, a szavak, a gondolatok, a tettek, az események, a történések is, amik mibőlölünk születtek. És lettek többek, vagy lettek kevesebbek, mint nélkülünk lettek volna. Vagy talán nélkülünk nem is lehettek volna . . . Ennek a pillanatnak felvillanó igazságában növünk majd bele a végtelenség nagyságába, vagy örök kicsiségébe . . .

NYUGTALAN JELEN.

Van úgy, hogy nagyon közel jön hozzánk a múlt. Színesek lesznek ismét a színei, ízesek az ízei. Színesebbek és ízesebbek, mint a jelen színei és ízei. A jelen nem enged gondolkodni. A jelen az élet lüktető elelensége, a kín vérző szomorúsága, az öröm lobbanó áradása. Maga a harc, a küzdelem, a tépett pillanatok összessége, ami nem enged elmerülni, nem enged gondolkodni. Azért édes, mert mindig más, mindig a mostanra irányított figyelem feszülése, az önmagunktól megfosztó «más»-sal való gyönyörű érintkezés. Akár építő, felemelő, kiteljesítő, akár romboló, szétszóró, elfogyasztó. Mindegy . . . Vele szemben a múlt a gondolat, mely ráér, az érzés, mely halhatatlanná lett. Kiszépült és megríszült, kiegészült és megteljesedett. Rajta talán legmegfogóbbak azok a részek, amiknek létezése pusztán a mindent kiszépítő képzelet csodálatos eredménye, olyan eredmény, ami már réges-régen több lett, mint a valóság körülötte.

Olyan jó, ha néha-néha felzsong bennünk a múlt. Ez a legerősebb életünk. Azért erős a jelen is, mert boldog öntudattal hordozza a sorsát: a múlttá-válást. Sokszor azonban megriaszt az élet. A legreálisabb valóság is elmegy, elvándorol az emlékek világába és mi, mint valami nagy fal elé, leülünk, vágyódva, fájva, elámulva, törekedve átnyúlni, átnőni rajta, hogy elérhessük a mögéje omlott, a mögéje elment, minket olyan könnyen, olyan egyszerre itthagyo, eliramlott életvalóságot. Ilyenkor, mikor pillanatokra feldöbben bennünk a veszteség, amikor ráérzünk, rányitunk a szomorúságra, megreszket előttünk az egész jövőnk bizonyossága. Hiszen elhagynak legjobb barátaink, elsietnek körülünk emberek, akiknek mozdulatával, arcával, szavaival, tetteivel behintett minden, egész környezetünk, és helyükbe jönnek mások. Mások, akik közelebb állanak korban

hozzánk, de akik mégis ismeretlenül titkok nekünk. Hiszen valójában minden ember titok. Titkok vagyunk még önmagunknak is. De azért, akikből valamit mégis tudunk, legyen az jó, legyen az rossz, az illető így közelebb jut hozzánk. Érdekel, vagy legalábbis egyszer már érdekelt; ismerős lett az arca, ismerős lett minden, amihez hozzáért. De mi van az újban? Mit rejt benne számunkra el az Isten?

Hiszen minden halál tőlünk is elvisz valamit. Ha mást nem, elviszi a kényelmünket. Elviszi a gondolkodás kényelmét, elviszi az egyszeri eligazodások, elszámolások, megítélések és elkönnyvelések nagy-nagy kényelmét. Arra kényszerít legalábbis, hogy újra értékeljünk, újra elhelyezkedjünk, új szálakat szőjünk, amiket talán már a holnap bizonytalansága, a sors hullámnzó kedve szét fog szakítani. Amikkel láthatatlanul úgy játszik a sors keménysége, mint a szélvész a felényülő virággal.

Mi mindig megijedünk a felénkdőbörgő jövőtől, ami néha-néha nagyonis új arcot mutat. És rendszerint akkor ráz le magáról minden megszokottságot, amikor minden a legnyugodtabbnak, a legkiegyensúlyozottabbnak látszódik. Mint riadt gyermekek kapaszkodunk ilyenkor az Isten keze után. Ijedten hagyjuk ott a gögünket és bújunk meg a változások fölött járó Isten fenséges nyugalmához. Talán a belénkvetett halhatatlanság vágyának ösztönös mozdulata ez, ami visszariad az elmúlástól. Mert minden változás elmúlás, ami az egyik pillanatban volt, az a másikon már megmásíthatatlanul más lesz és az előző teljesen azonos módon soha vissza nem jó. És az a tragédiánk, hogy mégsem más az életünk, mint folytonos változás. Riasztó tudat ez síró lelkünk magányosságára, míg nem keres és nem talál valahol bizonyosságot...

KIVÁLASZTOTTAK ÚTJA.

«Elfelejttem, ami mögöttem van és nekifeszülök annak, ami előttem van s így törtetek a célra, annak a hivatásnak pályabérére, melyet az Isten onnan felülről adott Krisztus Jézusban.» Szt. Pál (Fil. 3. 13—14).

Minden nagy dolog mozgatója, létbeszélője az egyén. Van bennünk valami fatalizmus, valami a «ha nekem semmi sem sikerült, ne sikerüljön neked sem»-ből, valami lehúzó és széttördelő kritika, valami, ami csak lenézni, megvetni, lebírálni tud, addig, míg nem sikerül, míg meg nem születik az akart érték. Ez az egyik oldala az életnek. A másik meg az, hogy mindig mástól várjuk a mozgatást, az eredményt. Az összességétől. Voltaképen megfutamodás ez önmagunk lelkiismerete elől. És mert az összesség, mint ilyen, nem cselekszik, tehát a ráhagyott dolgok örökké csak tárgyalt esetek maradnak, ha egyáltalán ennyire is viszik őket, mi is megnyugszunk. Valamit tettünk és voltaképen mégsem tettünk. Már pedig ez kell nekünk. Megállna minden mozgás, ha nem volna egyén. Egyén, akit úz, hajt, kerget, éget valami, akár evilági-izű ambíció, érdek, földi nyugtalanság, akár eszme, hit, örökkévalóság, hogy tegyen, hogy alkosson, hogy gazdagítsa maga körül az életet, hogy örökké tervezzen, akarjon, hogy soha meg ne pihenjen, hanem csapongjon egyik alkotástól a másikig, míg élete el nem fogy, mint a viharban meggyújtott gyertyaszál. Nem szabad törődnie semmivel sem. Sem a hízelgők légvéraival, sem a «jóakarók» őszinte és bizalmas fontoskodásaival, sem a nagyszámú ellenség és kárörvendők háborújával. Hiszen nem is lehet ez másként. Nem tűrik az emberek, hogy valaki is kiemelkedjék közülük. Visszarántják, visszacibálják, lefaragják, elfogyasztják szándékainak becsületesség-

gét, hírének érintetlenségét, munkájának tisztességét egyaránt. De csak addig, míg valami nem sikerült. Mert ha igen, kezdődik sokak részéről a bálványozás. A másik véglet. Az egyénre veszedelmesebb, mint volt az előző. Mert könnyen elveszti maga alól és maga körül a realitásokat és délibábra épít tovább, ami az első küzdelemre összedűl. Nagy dolog az emberek közül kiemelkedni. Annyi az átlagember és oly kevés a föléjük-jutott. Ilyen kiváltság csak sok, megszámlálhatatlan fájdalom, folytonos és kínos küzdelem, mélyreszántó szenvedés eredménye lehet. Nagy, gyötrő magányosság, ami tikkaszt, elnémít, elszomorít és sokszor elkedvetlenít. De nagy dolog az, az embermilliók szívében, ajkán, intézményeiben, emlékezetében akkor is élni, amikor a kortársakat mind a feledésbe taszította a száguldó idő . . .

Valami ősi nyugalanság hajtja a kiválasztottakat, hogy magukévá tegyék és magukévá éljék a lét egyetemességét. Hogy megtapasztaljanak mindent és ne maradjon előttük ismeretlen része az életnek. Ideges utazgatás, kereső kapkodás, színes terveken gondolkozás folytonos egymásutánja sokszor az életük. Hevesen vetjük bele magunkat a bűnbe, az élvezetbe, a látványosságokba, a természet fenségébe, csak azért, mert éget valami. Mert úgy gondoljuk, hogy ez kötelességünk, hiszen nem adhatunk egyébként nagyot, maradandót, gazdagot az emberiségnek. Nekünk többet, mindent meg kell élnünk, meg kell próbálnunk a valóságban is, hogy másokat legalább képzeletben és vágyban, szenvedélyben és tervezgetésben kielégíteni tudjunk. És nem nyugszunk. Kínoz, míg mindent el nem értünk, meg nem szereztünk. De az a tragédiánk, hogy mihelyt megéljük az egyiket, mihelyt kielégítjük a terveinket, mihelyt kimerítjük az elgondolásainkat, rögtön új meg új ismeretlen lép elénk és húz magához, csábít a körébe, izgat a birtoklására bennünket. Érdekes, hogy a mindenható Isten az egyszerűségbe is mennyi nagyszerűséget, a szegénységbe is mennyi gazdagságot teremtett bele. Csak négyezer változtatja például évenként a föld külső

színét, de mirajtunk mégis annyi változatban zuhog végig az élmény, a színek és hangok milliányi tömege, hogy megrészezsünk. És a mi kis komplikáltságunk, kitervezett és megvalósított világunk színessége és keresett változatossága mellette szörnyű és kízó malommá válik. Kimeríthetetlen az élet, a külső élmények és benyomások szükségesek ugyan és gazdagítók, de nem jelentik a mindent, nem hozzák meg a nyugodt, harmonikus, megalégedett, békés lelkületet, a mindig kergetett és mindig izgató boldogságot.

Szent Ágoston mondta, hogy «ha nem kérdezed tőlem, hogy mi a szeretet, tudom, hogy mi, de mihelyt megkérdezed, nem tudom, hogy mi az». Ha nem komplikárod és veszíted el az életedet a felületekbe, a külsőségek pompájába, tudod, hogy mi a béke, megtapasztalod, hogy mi a boldogság. Független ez a környezettől, független ez a körülményektől. Nem adja ezt meg a pénz, nem adja meg a társadalmi állás, nem a név, nem a dicsőség. Kincs ez, amit magaddal és magadban hordasz, állapot ez, ami egyedül a lelkületedtől függ. Függetlenség a világ dolgaitól, fölöttük lebegő öntudat, hűségesen megőrzött és ápoló szeretet, ami, ha gyarló is, ha e-földi-ízű is, de ha rátetted, próbárod rátenni a Krisztus Szívére, megaranyozódik és nem koptatják el a hétköznapiok. Ez az igazi érték és egyetlen érték, ami mégis bujkálni kénytelen előtted és benned, pedig folytonosan az ő keresésében jársz. Ez az egyetlen hatalom, ami képes elcsitítani és elmélyíteni mindent benned és körülötted és ami már itt kiemeli minden percedet a mulandóságból, ha valóban és csorbítatlanul, elalkudatlanul, ténylegesen a tiéd. Ez az egyetlen és legnagyobb érték, amiért érdemes mindenről lemondani, mindent elhagyni, érdemes még önmagadról is, érdemes érte még magadat is feláldozni. Mert ebben az áldozatban pihen és vár rád a béke, ebben tündöklük feléd a boldogság...

VIRRASZTÁS A JÖVŐ FELETT.

Érdekes megfigyelni és felépíteni az életünket mások véleményeiből. Nincsen olyan ember, aki teljesen meg volna elégedve velünk. Elmondhat akár mennyi dicséretet és elismerést, azért a végén elkövetkezik az a bizonyos kicsi «de». És a többi, amit ez csak bevezetni szokott. S minél erősebb egyéniség valaki, annál kevésbé lesznek vele megelégedve. Annál több és más útja lesz, mint embertársainak. Viszont, minél erősebb egyéniség mond róla ítéletet, véleményt, annál több kifogásolni valót talál benne és róla. Ez mind természetes is. Hiszen mindenki abból indulhat ki, ami az övé, amit jónak tart, amit ismer és becsül. Mindenki mindent sajátmagához mér; ami vele megegyezik, az jó, amit ő saját életére vonatkozólag elítél és elvet, azt elítéli és elveti a másiknál is. Csak az lesz itt a baj, hogy részint az érzékenyebb és gyöngéd lelkületekben nagyon sok fájást vethet el a kíméletlenség és meg nem értő durvaság, másrészt pedig nem biztos, hogy csak az a jó és helyes, amire mi tettük fel életünket. Még ha helyes is, akkor sem lehet egyetlen és csálhatatlan mértékünk, mert hiszen akkor megöltük az élet csodaszép változatosságát, amit pedig az Isten akart és minden unalomba süllyed egyrészt, másrészt meg nincsen kiegészülés, nincsen enyhület, sőt, csak taszítás, hiszen a mindennapi életben is rendszerint az azonos-természetűek veszekednek a legtöbbet.

Ez így van. Másrészt azonban az a furcsa, hogy, mivel megvan a társadalmi, az osztály, a műveltség, a származás, az állás-rétegeződés, a kor-rétegeződés stb. stb., megvan az alárendeltség és fölérendeltség és a kölcsönös információ a hétköznapi életben is, az egyoldalú információ pedig nagyrészt felfelé, és ilyen megfontolások mellett nem teljes, sokszor egyenesen torz ez, még jóakaratot feltételezve is, hát

még, ha rosszakarat teremti meg. Torz ismeretek és ítéletek egész sorozatától függ az életünk, ezek alakítják a jövőnket. Csak úgy és ott kerülhető ki ez, ahol és amikor a vezető sokat tapasztalt, nagylelkű, nagyszívű egyén, aki ítéleteivel és érzéseivel ideálisan magasan tud lebegni e sok zűrzavar, a különböző érdekek és ellentétek felett, anélkül, hogy elveszítené a kapcsolatot a realitással, sőt erre épít, mert csak az erre épített épület az erős; tud egyeztetni és meg tudja találni ennek a kavargó mindennek az eredőjét. Ezt tudja befolyásolni, ezt tudja irányítani. De az ilyen ember vajmi kevés.

Különösen fontos lenne éppen ma, amikor mindenütt az új világrend kialakulása erjed, az új életkép megteremtésén dolgoznak tudatos és még inkább csak ösztönös erők. Sejtelmek és érzések káosza forr mindenfelé, ezeket kitisztítani, ezekből alkotni még nehezebb, mint az ellentétekből, ha ezek határozottak és felismerhetők. Minden csak addig veszedelmes, mindentől csak addig félünk teljesen és nagyon, míg egészen világos, egészen ismert nem lett előttünk. És itt nem szabad megijedni a rohanó ritmustól. Itt nem szabad megtorpannunk, nem szabad elhamarkodnunk sem, különösen nekünk, egyháziaknak nem, vagy azoknak, akik Krisztus ügyét szívéükön viselik, hanem ki kell feküdnünk az élet egyetemességére, bele kell markolnunk a lényegekbe, tisztítanunk, válogatnunk, felfedeznünk, alakítanunk, vezetnünk, alkotnunk kell, hogy teljesebben miénk maradjon a jövő. Szép, nemes, békés és megható, megbecsülök és néhány napra elzarándokolnak hozzájuk az emberek is, irigylik, de azért keveseknek elegek teljesen az elvonultság, a béke szigetei, az imádság elbűjt ligetei az életóceánon. Sokat megszentelnek, sokat segítenek, de kihull az élet hatalma kezünkből, ha mindenkiért el nem megyünk az imádság erejével. Sokszor gőgünkben lenézzük az egyszerű sorsokat, de ne feledjük el, hogy mindegyik külön-külön is minden munkára érdemes. És csak azoknak a pillanatainknak higgyünk teljesen, amelyek ezt sugallják.

Életünk ritmusának együtt kell haladnia a külső fejlődés ritmusával is. Mert hiszen miénk az igazság, az Isten igéi el nem múlnak, de azokért a milliókért, akik elhullanak anélkül, hogy ezeket az igéket meghallanák, vagy legalábbis eléggé meghallanák, mi vagyunk és mi leszünk a felelősek a történelem és a történés Ura előtt. Csak egy megfigyelést említek: nagyon sok helyen, városon és falun egész új városrészek, egész új falurészek, szinte új falvak kapcsolódtak, épültek a régi mellé és hány helyen látunk új istenházát a megszorodott hívek számára? Pedig sokszor kilométerekkel nőttek a távolságok és nem kívánható, hogy ezeket rójják, nem, különösen rossz időkben nem. Minden szokás hatalom. Ha nincs jó szokás, lesz rossz és ez is hatalom. Az istenházakerülés is az lesz, elszoknak tőle, különösen a második generációnál már és így tovább. Ezzel azután sok minden jár majd együtt.

Virrasztanunk kell a jövő felett. Minden önzetlen tett önmagában hordja a jutalmát, még akkor is, ha külsőleg csak megnemértés és üldözés a sorsa. Csak az tud alkotni, aki tud maga lenni, aki tud önállóan gondolkodni és merni, függetlenül emberi szempontokból és körülményektől. Csak okosan és bölcsen tegye. Akkor majd munkája egyszer eredményé érik, ha nem is láthatólag, de jó irányban befolyásol és erjeszt. Az emberek csak addig erősek velünk szemben, amíg mi gyengék vagyunk. Ha erősek vagyunk, követni fognak és elismerni. Az Isten pedig megáldja a szenvedést.

«AZ IGAZSÁG SZABADÍT FEL TITEKET.»

(Ján. 8. 32.)

Sokszor sötétségbe omlik össze bennünk és körülöttünk a világ. Feketén hullámszik a zaj a lelkünkben és mi önmagunkból kiesve, mint idegenek saját testünk bőrtönében, riadtan, elcsüggyve, leverten és kedvetlenül gondolunk a felajzott akarat erői, a megálmodott álmok elsuhanó csendje és boldogsága után. Mint kifáradt vándorok ülünk le kiégett kedvünk mellé és belezokogjuk társtalanságunkat a hallgatag semmibe. Ilyenkor érezzük, sőt, valóság lesz nekünk, hogy süllyedő talajon járunk és ha az a Valaki, aki benneél a nyugtalanságunkban és ijedt keresésünk bizonytalanságát láthatatlanul irányítja, ha ez a Valaki egy pillanatra eltűnik az értelmünkéből, vagy kiszökik az érzésünkéből, akkor mi kihullunk a lét megtartó tényeiből és mindennapi eseményeiből és zuhanunk le, le a megsemmisülésbe. Hogy miért? Hogy miért jön ez a hangulat olyan nesztelenül és olyan váratlanul, hogy miért jön éppen most és nem egy óra múlva, hogy miért éppen ma, mikor minden sikerült és miért nem jött tegnap, amikor semmi sem ment a kedvünk szerint, ki tudja, ki tudna rá megokolást találni?

Sokszor olyan apró-cseprő semmiségen vérzik el a kedvünk. A mindennapi életben minden percünk függés. Függés emberektől, akikkel együtt élünk, akikkel találkozni szoktunk, akikkel együtt munkálkodunk, akikhez a hit, a reménység, az érdek, a gyűlölet, a szeretet szála tapasztja életünket, függés a dolgainktól, a helyektől, amelyeken járunk, az utunk mentén nyíló virágoktól, a járókelők mosolygásától vagy eltaszító tekintetétől, a könyvtől, amit lapozgatunk, a levéltől, amit vágyva-vágyunk, a meglepetéstől, amire nem is számítottunk, a féltő várakozástól, amit hozhat a következő nap, vagy a

következő óra, a szavaink hatásától, melyek visszahozhatatlanul elrepültek és megkezdték örök létük körforgását a környezetben, a tudatokban és a tudatalatti homályban, a jótetteinktől, a rosszakaratainktól, a segítéseinktől, az irigységeinktől, a számításainktól, az alkalmazkodásainktól, — és függés meg függés annyi ezer meg ezer mástól, amik körül vannak, körülpadnak bennünket és amiktől egy pillanatra sincsen teljes és gondtalan nyugaljunk. Talán jó is ez, mert tartalmat, kitöltést, elhelyezkedést, célt és fenntartó erőt hoz a napjainkba. Egy-egy dicséret napokig, évekig zsong a szívünkben, egy-egy rossz szó, elítélő és elintéző hang sokáig tépi-szaggatja a lelkünk nyugalját. Soha sincs úgy, hogy valami ne hiányozzék, soha sincsen úgy, hogy valami ne bántson bennünket.

Nincsen nyugaljunk, nincsen békénk, nincsen boldogságunk, nincsen rend és csendesség a szívünkben, mert életünket túlságosan hozzákötöttük a külsőségek zűrzavarához, a látszatok csalóka és olyan könnyen összehulló értékeihez. Kisír, kijajong, kipanaszzkodik lelkünkől mindig valami, valami, ami több, mint ezek, valami, ami mélyebb és igazabb, elsodróbb és lényegesebb, mint ezek mindvalamennyien. Valami, ami önmagunk isteni megbecsülése és létünk érdemes ígérete, ami örök elhivatottságunk és embervoltunk egyigaz értelme: a lélek, a halhatatlan emberi lélek és a benne megnyilatkozó és hazaváró örök Isteni Élet. Ilyenkor tapasztaljuk meg a földi dolgok kicsinységét és döbbenünk rá az Írás igazságára: Veritas vos liberabit (János, 8. 32.), az Igazság, de csakis az igazság fog felszabadítani benneteket. Ez menti meg mulandóságunkból a múlhatatlant, ez gyűjti össze romlásunkból a romlatlant, ez ragadja magával halandóságunkból a halhatatlant a Végtelenbe és csak annyira élünk, amennyire neki-élünk, csak annyira vagyunk önmagunknak és a halhatatlanságnak is, amennyire Neki-vagyunk . . .

ZÜG A BALATON.

Az este már rácsókolta sötétjét a Balaton vizére. Az égen szaggatott felhőtömbök gomolyogtak, köztük halványan csillant meg egy-egy csillag. Végigsuhogott a szél a vizen, nyomában sírt, csacsogott a hullám. Meg-megloccsant szürkésfekete elégedetlensége és nyugtalansága a kikötő gerendáin, hogy visszahulljon, összeomolják és újrakezdje a harcot, ami céltalan, ami reménytelen, de mégis mozgás, mégis élet, mégis feszülő erő és talán a szépségével, talán a bátorításával, talán az önmagában elrejtett szépségénél fogva érték. Olyan ez is, mint az emberi sors: folytonos és örök kezdés, folytonos és állandó összeomlás, ami azonban, ha mögötte tiszta szándékok, becsületes tervek, nagy akarások titkai rejtőznek, az örökkévalóságba dobban és szépsége írja, felröppenve a romokból és a porból, az emberi jövőt. Az örök jövőt. Mindenki jövőjét; az egyénét, mely színes és esetenként más és az egyetemesség jövőjét, aminek hallgatag és néma fejlődése, nyugodt és biztos fensége csak áldozatból nő ki. Sok áldozatból.

Zúgott a nád, zúgott a Balaton, hívott a víz... Láttatok-e már, milyen titkosan húz magához és milyen erővel a fekete, hallgatag víz?... Ketten sétáltunk a kenesei parton, ketten néztük a parton itt-ott feltűzött emberi tüzek csillogását. Messziről ragyogtak, pislogtak Füred lámpái. Ketten hallgattuk a suhanó csendet, ketten, két emberélet sodródott és nőtt össze a természet erőivel. Tekintetünk vágyva kúszott el a hold ezüsthídján, amit a vizen vert fel, ha kiszabadult felhőbörtönéből, a végtelen felé, belehallgattunk a messzeségbe és bennünk is zúgott, zajlott, kérdezett már az emberi lét. Egyszerre olyan természetes lett minden, olyan egyszerű és csendes a pihegő mindenség. Kihullottunk a szokások, a társadalmi korlátok, a ruha, a civilizáció, a faj, a vér,

a bujkáló tervek, gyenge akarások, a loholva szaladó mohóság, a gyilkos emberi vágyak száz meg ezer bilincseiből, a lelkünk ráfeküdt a vízre, szárnyalt a széllel, szívünket gurította a hullám, kedvünk mosolygott a holdfényben, örömünk csacsogott a csacsozásban, titkunk suttogott a csendben, ujjongott, zúgott, mint fehér csoda a lelkünk a tó felett, kitágult a mindenség fölé, de halkán, titkosan mégis eljött érte a mulandóság árja, ráborult és mélázó lett a tekintetünk, belecsöppent valami fájó, szelíd szomorúság a szívünkbe. Megérintett az emberi sors tragikumának árja: az elmúlás, a vég. A velük való birkózás a sorsunk.

Istenem, hányan jártak már erre előttünk, éppen úgy mint mi, hányan mártották bele reményeiket a levegőbe, itt, éppen úgy, mint mi, hányan látták rá ezen a helyen az időre és törtézésre szándékaikat, terveiket, álmaikat, éppen itt és éppen úgy, mint mi. És mégis, hol vannak ők, hol vannak a gondolataik és tetteik? Hol leszünk mi és hol lesznek a mi gondolataink és tetteink? — Pedig: elmentek, elmúltak és mégis vannak valahol, mégis talán éppen itt vannak. Ki tudja, mi van errefelé óáltaluk és őtőlük, őbelőlük? Melyik barázda, ami új történeteket indított családok életében, melyik halászbárka, ami jövőt teremtett, melyik fa, ami nem volt itt és lett, milyen változás a parton, ami változtatott és most már minket is irányít, melyik ház, amely lett új sarjak ringatójává, új örömök és szenvedések dajkájává, melyik út, amelyen annyi kedv és annyi bánat indult már útnak, melyik eldobott kő, ami most mégis máshol csalogatja a szemet, szilárdít és mégis gátolja esetleg egy-két fűszál életét, és annyi más, annyi sok más, itt vagy valahol a nagyvilágban, nyomokat és eredményeket hagyva.

Milyen vigasztaló, hogy elmúlik a test, elporlik az emlék, gyenge, állhatatlan, törékeny és semmibevesző az anyag, de azért él a szellem, a lélek, él a munkájuk, a küzködésük, él az anyaggal birkózó vakmerőségük diadala az életben, ebben az életben is, és minél nagyobb, minél fenségesebb, minél szen-

vedőbb az életük, minél többek és minél nagyobbak a szenvedéseik, annál kisebb, annál kevesebb és elfogyóbb mellettük az elmúlás, a halál.

Kétféle történés folyik ezen a világon: a külső, mely a mulandóságba rohan, és ennek a külsőnek hordozója, elmélkedője, dolgozója, széptője, építője, vagy rombolója, de mindenképpen együttalkotója: a belső történés, ami a lelkiismeret, a lélek halhatatlanságából szövődik, ezért a Gondviselő Isten akaratából halhatatlan maga is és örök, üdvözítő vagy elkártható.

Ember vagy és birkózol, küzdesz. Ki tudja, hogy az egyszer valahol felvetett emlék hogyan simul a többi emlékedhez, hogyan alakul hozzájuk, hogyan alakít rajtuk, hogyan nyilatkozik meg egyszeregyszer, talán sokszor, talán tudatosan, talán tudatod alatt életed folyamán, tetteidben, gondolataidban, szavaidban? Magányos vagy, magányos is maradsz, de nem élhetsz egyedül, nem élhetsz magányosan. Általad, benned, rajtad keresztül annyi más, olyan sok minden és olyan sok mindenki él. Veled is együtt. Talán folytonosan kínoz majd az elhagyatottság és egyedülvalóság, talán hiába keresel megértőt. Mert a megértéshez énünk nagy fegyelmezettsége, nagy önfeláldozás, állandó lemondás és roppant nagy alázat kell, amit csak ritka és fenséges szeretet inspirálhat. De hánynak lesz ez csak örök vágy égető kergetése, megálmódott álmok szivárványhídja a boldogságba? És mégis élned kell, élned emberileg kiegyensúlyozottan, harmónikusan és gazdagon, ha azt akarod, hogy ne hiábavalóan éltél légyen.

És tudsz is így élni, ha néha-néha legalább meghallgatod azt is, ami az anyag és a test felett zúg, suttog, panaszkodik, sír, kacag, szenved és örül benned és körülötted, ami időnkint önmagadból megérint és kintről is titokzatosan, halkan feléd nyúl: a lelket, az emberi lelket és «A Lelket», akitől minden más, emberi lélek is lett a mindenségben.

Erre tanított minket a zúgó Balaton, a suttogó nádas, a pislogó fények, a hold ezüsthídja a vizek felett . . .

1935.

A BARÁTSÁG ZSOLTÁRAI.

1.

Mint ahogyan a titoktól pattanó tavaszi éjszakán a földeken végigloccsanó zúgó árvíz az életet duzzasztó, nyitogató és kicsattantó, a szépséget és a színeket virágjukban hintáztató gyümölcsfákra hordalékot aggaszt és elsápasztja, megfojtja az üdeségük gazdagságát, úgy jár az embersors is, amelyet a hivatás minden ember minden véleményének árjába kitzasztott. Különösen, ha magányos ez az embersors és az egyedülvalóság tornyában feszül ki a lelke a rebbenő gondolatok villámló cikázásában és a mély, tavaszi érzések hullámnzó muzsikájában: az emberek fölé, az emberekért. Hozzáverődnek vélemények s koptatják önállóságát, hozzácsapódnak indulatok, hogy létének alapjait szétmarják, hozzásimulnak emberi ajkáról elcsúszó ítéletek, amelyek még nyálasak a jóakarattól, de ennek a «jóakaratnak» a mérge úgy csöpög rá a szív kibontott és kigurított titkaira és a lélek féltve dédelgetett, piros örömparazsára, mint hulló őszi köd a kedély rugalmas vidámságára. Hát nem lehet végképpen a nagy «Egyedül» termékenységet kiérlelő csendjében élni? Hát nem akarja engedni ember embernek, hogy érette szebben éljen? Talán a csalódások keserű váladéka úgy végigöntötte már e világot, hogy a szemeken keresztül már csak a messzeségbe dobó bizalmatlanság üressége szűrkiül ki az életekből s a szívek csak az ijedt félelmek kapkodásait dobolják? . . . Vannak percek, amikor feljajgat bennünk az életkedv és kemény két marokkal kell belekapaszkodnunk, hogy szomorúságba meredt életünkben el ne szálljon . . .

Nagy Célok csillagairól zuhog ránk a fény. Végtelenbe dobbanó vágyak kergetnek bennünket a jövődő országútján az Örök Hajnalhasadás, az Isten felé. Az Örökkévalóság ritmusa ver és dübörög terveink-

ben a holnapok monumentális építése elé. Kinyúlunk hallgatag messzeségekbe, hogy többet hozzunk el onnét a földre az Isten csillanó igézeteiből. De sokszor megfáradunk. És érezzük, hogy emberek vagyunk. Olyan jó, ha ilyenkor összebújhatunk egy másik emberrel, aki éppen olyan, mint mi, egy másik pihegő étellel, amely éppen olyan, mint a mienk. Hogy a testvériség hófehér varázsában megfürödvé, ismét énekeljen bennünk az életkedv és megint tudjuk lelkünket, ihletünket görgetni az Isten Országának eljövendősége felé . . .

2.

Máskor össze-összereztem és utánakaptam a sietősen tovahömpölygő időnek; a pillanatoknak, amelyek mint aranszárnyú pillangók röpködtek körülöttem és amikor az ifjúság mámoros öntudatával nyúltam feléjük, zizzenve rebbentek el mellőlem. Néha-néha éreztem az idő folytonos, dagadó hullámvérének súrolását és ha észrevettem, hogyan szakít le lelkem partjairól virágos darabokat, hogy elsodorja őket tőlem a mindig fájó idegenségbe, árvaságom lila szomorúsága cseppent rá a szívemre. Mert tudtam, hogy túljutottam már azon az igézetes határon, ameddig még siettetjük sietésünket, mert azt hisszük, hogy csodák országában csodák kifogyhatatlansága csak mireánk vár. És most: szeretném korbáccsal véresre verni ezt az időt, hogy örült iramra ösztökéljem lomha csusszanását. Kiesett előttem a dolgok lelke. Mindenbe beleköltözött a bánat. Hiába bizsereg a tavasz ereje a levegőben, hiába borul rá a földre a bizton érő ígéretek melegsége, nem tudja kibontani lelkemet az öröm rácsurranó vére. Mert két lélek hófehér találkozásai kettészakadtak és két egymásnak teremtett lélek összecsodálkozásába távolság szakadt. Ilyenkor kiesünk az időből és keringünk a hidegen csillanó mindenségben. Valaki átfogja a szívünket, halkán összenyomja és valami benne olyan édesenfájóan fáj. Szinte halljuk, hogy cseppenkint hogy hull ki belőlük az élet . . .

... Nagy vagy Te, Isten, Uram, a teremtés hatalmában. Nagy vagy Te akkor, amikor örök akaratom ereje a csillagokat gurítja messzeségek átfoghatatlan táján. Nagy vagy Te a hegyeknek a felhőket átszűrő magasságában, nagy a jácint kéklő mosolyában, nagy akkor, amikor az emberi értelem először gügyög a gyermek ártatlan száján, de legnagyobb vagy a Szeretet Vallásában ...

«... Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három; de ezek között legnagyobb a szeretet...» (Ötvenedvasárnap lectiójából. 1. Kor. 13.)

3.

Néha szomorúságot csepeg az idő. A mulandóság, az elmúlás árnyai körülölelik az embert és ettől az öleléstől a tétova nyugtalanság bizonytalansága ömlik szét a lélek, a szív életén. Az elcsüggedés jövőtlensége borul rá bennünk és körülöttünk mindenre. Hát érdeemes? Hát ezért, csak ezért volna értelme az egésznek? Hogy már a holnap lelkét se lássuk, hogy már ez is nyugtalanság és tépelődés ködén nézzen ránk és csalogasson át? Máskor ismét kifeslik a jövő és elringat álmaink pompás csónakán a sokszínű vágy: múlhatatlan, halhatatlan légy, már itt a földön, földi halhatatlansággal. És olyan mélyről buggyan fel ez az óhajlás. Még rajta reng az őszinteség és komolyság meleg könnye. A lélek olthatatlan tüze égeti át általa az idő határait és az evilági lét végessége zokog benne magának végtelenséget. Mindig meghatódva, halkan jártam könyvtárak multról suttogó folyosóin, ahol szellemek örködtek letűnt idők tanubizonyosságai és vallomásai: a könyvek felett. Rámlehel a valóságuk. Ilyenkor elcsitult bennem az értelem gőgje és a legszerényebbre is közülük a csodálkozás bámulatával tapadtam rá. Elment valaki és mégis itt van. Elporladt és mégis él. Él a munkájában. Még most is hathat, még most is gazdagíthat. Élete színezhethet és kiteljesíthet életeket. Csodálkozva bukkan rá idegen szem, hogy magára ismerjen benne. Mert az embersors nem

egyéb, mint örök egyforma kezdés, örök egyforma végzés. Mindig azonos újság és csodálkozás, mindig azonos, váratlan szenvedés és fájdalom. S mindez fölött kifeszül a reménység életet nyugtató kibújása és menekvése. Ilyen percekben a csend surranása titkokat suttogott felém, amelyektől elmúlásba szédültem és ebből az éntelenségből számomra a könyvespolcokon megszületett az ígéretes jövő. Utána olyan nehéz volt, olyan szokatlan és idegen volt visszahullani a mindennap nyikorgó és zörgő munkáiba. Kettős életet éltem. Szébb volt és színesebb volt bennem a vágyak élete.

... Te vagy számomra a csodák égő csipkebokra. Aminek a lángja bele-belekap a lelkembe és kigyújtja benne az örökkévalóság zsoltárait. Hangjuk erejére gyűlik a nép és a végtelen Isten meglátogatja áldásával ezt a gyülekezetet. Olyan jó azt tudni, hogy ami ebből a harmóniából megszületett, többé sohasem vész el. Hozzáénekel az életem és a legszebb, legintimebb akkordokat a te léted gazdagsága veri ki rajta. Egyszer majd együtt lépünk át az örökkévalóság meghasadó hajnalának bíboros örömben égő határain és még egyszer visszatekintünk e földre, az itthagytott nyomainkra és tekintetünkben a szeretet és boldogság hívogató zenéje szóródik rájuk...

4.

Ráborítjuk lelkünket a világmindenségre és az apostolság lázas aktivitásában saját képünkre és hasonlóságunkra oldjuk fel e mindenség pihegő, zakarta, csendben gazdagodó és zajban szétfoszló életét, hogy ráfesthessük vágyaink suhogó szárnyaira és felemelhessük a Végtelen felé. Öntudatunk fölényes biztosságában lecsukódnak szemeink a valóság hideg arca előtt és a szívünk érzéseinek tüzes katlanában gomolygó erők játékos kedvükkel szétfeszégetik létünk arasznyi korlátait. Miénk a jövő ezer lehetősége. Mint szívárványos szökőkút puhán lehulló zuhataga születnek meg álmaink, hogy meseország tündöklő

színeit fessék útvonalunk minden porcikájára. Azt hisszük, hogy pusztá létezésünk sugárzó értéke és kirobbanó energiája csodát mivelhet és ami nem sikerült eddig évezredek monumentális egyéniségeinek, az sikerül nekünk: összegyűjteni az elvek és eszmék rongyai után kapkodó emberiség sötéten vonagló tömegét, kigyujtani mindenikben az üdvösség fényének lobogó világosságát, hogy így a boldogság szívverésének dobbanó ütemére masírozzanak milliók meg milliók saját maguk örök megtalálására, a nagy Cél és Értelem elnyugtató titkai felé. S nem vesszük észre, hogy voltaképen olyanok vagyunk, mint kicsiny börtönének drótjait esztelenül verdeső, gyöngé madár. A korlátok és megkötések százaiban, meg ezreiben nyilvánuló Bölcsesség mérlegén porszem, melyet elsodor a Gondviselés időtlen elhatározása.

Rádöbbenünk, hogy csak kicsiny köröknek, csak keveseknek küldöttünk és teremtettünk és csak néhanéha fáj fel lelkünkben a valóság felismerése, amikor az élet zörgő vázain fennakadnak és elvéreznek a szívünkben kiujjongó szépség és jóság akarásai. Elképzelni se tudjuk s mégis, velünk együtt, utánunk is csak úgy történnek a történetek, mint mielőttünk és születnek emberek megtapasztalni a gondolatok vérző egyformaságát. Mert a mélységekben zuhog alattunk az isteni áradás s mi ennek csupán pillanathullámai, pillanatrezdülései vagyunk. Örök tervek forrnak, fejlődnek, dolgoznak e világfolyamat kiérésein és mi boldogok lehetünk, ha bennük egy hang, egy beleszólás lehelletnyi fontossága vagyunk. Ilyen ráismerésekben beárnyékolja valónkat a szürke szomorúság. És ha nem fénylene fel más életben számunkra a biztatás állandó melegsége és élő érdeklődése, csüggedésben omlana szét minden kikezdésünk lendülete. De így vissza-visszatérnek az elindulások harmatos frisségei és ihletéseik nyomán a megsejtett gazdagság kitarulásaiban osztjuk szét önmagunkat. Hogy a fészlő élet tavaszos lázának hullámában általunk is nyíljék ki csodálkozva egy virág és ringassa színeiben sokaknak a jövőtbontó reménysugárt...

Az emberek akkor lesznek érdekesek, ha már régen elmentek közülünk. Még egyszerű, elhagyatott sírdomb mellett is olyan melanchóliával áll meg az ember, amely más világ surranó árnyaiba és messzecsalogató álmaiba pólyálja be a fantáziát és ezen kigyöngyözik az elborulás méla fájása és a meghatottság melegen buggyanó, édes emberi könnye. Micsoda feltekintéssel állunk meg egy szobor előtt, egy emlék előtt, egy alkotás előtt, amely mögül nagy név életének titkai zizegnek szívünk országa felé. Sejlő kívánságokkal borulunk rá a mult elsuhant történetaire és engedjük eluralkodni és engedjük rátelepedni ennek a multnak kisejtett erőit jelenünk indításainak virágkelyheire. Az idővel együtt szétporladtak az egyediség gyarló emberi vonásai, a kicsiségek, az érdekek, a hibák és fogyatékoságok mindnyájunkat hasonító kellemetlen azonosságai, helyükön kiaranylik egy-két érték és kiválóság igézete és ez elég arra, hogy kigyujtsa énünk legmélyére elrejtett örök hazátlanságunk bánatos nyugtalanságainak bolygó tüzeit és mi e tüzek csalogató lángjainak színeinél ideoda csapódjunk a valóság egyhangú labirintusának világában, mint nyári este csillagokon átpislogó ege alatt a lámpa fényétől megvakult pillangó. Ilyenkor elfelejti az ember a végességét és olyan gazdagsággal buggyan fel síró leg-énjéből az érzések szökellő áradása, hogy elég pillanatokra mint csillogó harmat beesni a földgolyót, elég feltekerdőzni játékos kedvének huncutságával a holdra és csillagokra és elég elfutni a Végtelen elé és behallgatni az időtlen távolságok neszező csendjébe, hogy innét ellopja az emberi vágyakra a kacagó fiatalság csodaköntösét...

Ma volt nálam egy fiatalember. Egy becsületes, egyszerű legény az Alföld közepéről. Elgondolkodtató ez a mi fajtánk. Azt mondják, túljózanok vagyunk mi, magyarok, túl evilágiak. Nincsen tehetségünk a misztikum mélységeire. Pedig sok Istenhordozó élet bolyong közöttünk. Egyet most benne utamra küldött a Gondvise-

lés. Szeme e túlvilág fényeit szórja s bennepislákol az öntudat könyörtelen dobbantása: én akarom. Engem korbácsol, engem vérez erre valami, vagy Valaki. A missióra. S egész lényéből a krisztusi érzések feloldódott harmóniája muzsikált. — Istenem, eszembe vágódott egy pillanatra a mulandóság ránksettenkedő fenyegetése és egy hirtelen gesztussal végigsöpört lelkemben a hiúság boltjának pompázó kirakatán. Ez az ember a kegyelem egyszerűségének vakító világosságában rátalált az időtlenség egyetlen útjára, a lélek útjaira. Öntudatlan öntudatával megoldotta a maga számára az egyetlen lehetséges módon a problémát, az itt a földön elkezdődő örök boldogság elringató és kitágító valóságának biztonságát. A világitó halhatatlanságot . . .

6.

Egy kisgyermek az utcán nagy várakozással kapott egy pillangó után, amit talán a kirakatok csalogató fényessége vonzott le a földre, de elvétette. S látván akaratának sikertelenségét, keservesen sírva fakadt.

Egy pillanatra megéltem e mozdulatban egész multamat újra s felszakadtak előttem a jövő színes és mégis egyforma lehetőségei, sőt, az egész ember-sors tragikuma könnyesedett elém e gyermekben. Hányszor nyúlunk ki a lelkesedés korlátain elénk-bólyogató bódító szépségekért, álmaink kivetített, haramatos csillogásáért, amelyek úgy üzennek nekünk, mint egyetlen édes valóságai a felmérhetetlen létnek s érettük szinte túléljük önmagunkat, de amikor boldog rájuktapadással próbáljuk bennük és általuk izlelni az ígésző jövődőt, amelybe titkon szökünk ki a szürke lét alacsonyan keringő határaiból, kacagva siklanak ki látóhatárunkból s nem marad utánuk más, csak suhogásuk varázsának néma békessége, ami csak nyugtalanítani tud szívünk életén és csak felszaggatja a sóvárgás ijedten csörrenő, halk jajszavát a pillanatra megsejtett és meglopott gazdagság végleges bírása felé. Rezzent kapkodás és utána belénkmélyed a síró vigasztalanság.

De csodálatos játéka az a gyöngeség Isten-vezette reménységének, hogy mint annál a kisgyermeknél pár lépés után ismét a gondtalan kacagás csilingelésében bugyogott fel a jelen, úgy legszebb önmagunk roskatag összeomlásából is csakhamar újra meg újra felszökik az új tervek és célok nyüzsgő pompájában kikristályosodott nagyság, az újság csalogató csábításaiban. És mi újra a lelkesedés lázában lobogunk ki az emberi horizont alacsonyosságából ígérő messzeségek végtelemben szőtt nagyszerűségébe. Mibennünk is egyszerre kész a fájdalmas elcsuklás keserves zokogását ugráló kacagásba átlényegesíteni egy felsőbb akarat, mely puhálágyságú gondoskodással virraszt napjaink kicsiny harcai és elkezdéseinek látszólagos biztonsága és épsége fölött. Hányszor kell hallanunk a színes vágyainkra hulló halálgöröngyök döbbenetes, tompa dübörgését és temetésük fölött már nyílik a fájdalom szépségben kibomló virágja. Ebben az intézésben az Örök Bölcsesség kezét csókolgatjuk meg öntudatlan köszöntéssel, Aki gondoskodott róla, hogy az emberi lét araszra kimért szenvedése beletörjön a hit és remény életet szóró köreibé. És miként a gyermek életének gügyögő tehetetlenségében saját sorsunk tapogató gyengeségét sírhatjuk el, úgy gyujthatja ki a benne elindult folytatódás a bizalom és könnyes meghatódás lángját a fehérre tisztult, ismét ártatlanná nemesedett emberi lélek magányos tépelődésében. A csodálat kitáguló meglepődésében vesszük észre és gazdagodunk meg e kis életek eseményeiből, az örök emberi küldetés melegítő mélységeiből és borulunk le «Te Deum»-tól ázó szívvel az Értelem előtt, Aki kimérte számunkra az embervolt bánatos valóságában kiteljesedő gazdagság termékeny örvényeit.

7.

Néha ránkzuhan az idő és mi nyugtalan küszködéssel igyekszünk kitépni életünket tarka adottságai-ból. Felsejlik előttünk a mult nagyobb szabadsága és megpróbáljuk napjaink kitöltésének irányítását most

is a kezünkbe venni. De hatalmasabb lesz minduntalan régi valónk megszépült emlékénel a perc súlyosan kirakott és a munka gondolj felé elrendelt ereje és nem marad a küzdelemből más eredményünk, mint a kettétépett lélek síró arca, mely nem tud elfordulni és elszakadni a boldogság egykori varázsától. Ritkán látogatnak meg hangulatok, amelyek egybesimítják a jelenünket a multunkkal és megajándékoznak annak a belátásnak a nyugalmával, hogy talán a pillanat másoktól kiszabott fontossága fölér az egyéni kedv játékos barátságával és beosztott világgával. Ilyenkor belenövünk a jövőbe gondtalan álmodással, mintha zsidbadt biztonsággal feküdnénk az idő útjában és idegeink zakatoló feszülését puhára cirógtatja a feledés és felelőtlenség öntudatlansága . . .

Kering a nagyvilág, s bolygó benne az egyén kicsi világa. Hajtja egy felsőbb hatalom, terveinek és titkainak elefántcsonttornyából és gondoskodik róla, hogy ilyen kis bolygók néhányan találkozzanak . . . Az első találkozások melegsége végigkísér az életúton. Mi egy-egy nemzedék összemarkolva a végtelenség mérlegének serpenyőjén, s mi ebben a nemzedékben öt-hat, tíz-tizenöt embernek a sorsa? Mert csak ennyiről van szó, ha felmérjük a találkozások intenzitását. Végtelenbe síró vágyakkal van kibélelve a szívünk, békétlen igények dobálják a lelkünket a mindenség sejtelmes homályában. S mégis, elég a békéhez, ha ilyen nyugtalanságok nyugtatják meg egymást . . .

Kevesekkel szóttuk meg a sorsunk álmait, s mindvégig e kevesek sorsában él a legmélyebb, a legkedvesebb, a legrejtettebb életünk. Talán sokszor feledést borított már rájuk a tegnap és a ma gondolja, de csodálatosan buggyan fel eleven valóságuk a nem is sejtett eligazodások néha kiragyogó mélységeiben. Bennük raboltuk el minden akart szépségek drága aranyát, mely elégségre váltja fel szürke napjainkat. Bennük vontuk meg aggódó gondoskodásunk határait, s most is csak nekik jut életünkből egész lélek. Rajtuk kívül voltaképen minden taszító és hideg idegenség és az értetlenség büszke lázadásai is

csak elpalástolásai annak a ténynek, hogy mi is minden mással, előttünk haladókkal, utánunk jövőkkel, sőt velünk verejtékezőkkel is majd, sőt most is, ugyanúgy bánunk. S ha a könyörtelen kegyetlenség egyet-egyet kiüt e sorsokból más pályákra, velük együtt vérzik tova énünknek érző része. S a távolságon keresztül, a hűtlenségen keresztül állandóan sajgó fájással fáj a létünk, öregszik, fogy, szegényedik a jelenünk . . . Az örök Bölcsesség teremtett egymásnak életeteket, s ezeket emberi balgaság szét nem választ-hatja. Így teljesedik ki az isteni gondolat színes pompájában és kap a magányosság csüggedése bátorítást a hónapok fenyegető küzdelmeire. Így egészül ki az egyoldalúság és töltekezik gazdagsággal minden fogyatkozás. Így születik meg a testvériség téphetetlen valósága és nyílik ki az életekben az Isten gondolatának csodálatos hatalmassága . . .

8.

A meghatottság könnyes melegsége borul rá néha a szívünkre, ha egy-egy világító lobbanásánál belénkég a felismerés: A Gondviselés örök gondolatai szerint más és más hangokba törjük bele a lélek hánykolódásait s az élet kínzó vágyait, de a szavak ruhája alatt ugyanazok a fájások fájnak, ugyanazok az örömek ugrálnak, ugyanaz az érzés süt felénk, ugyanazok az élmények felelnek meg a világ felénknyúlásainak, ha talán az alaptermészetek szerint kissé különböző színek futnak is végig a felületeken. Ha lehántjuk a rongyokat, vagy lefejtjük a testekről a szokások illendőségét és a selymek diszkrét suhogását, az alattuk pihegő és félénken megbújt emberség azonossága még nem olyan reveláció, mintha idegen szavak titkainak lehullása alatt is ugyanarra az ismerős valóságra csodálkozhatunk rá, tágranyílt csodálkozásal: Ha más nép fiával beszélgetünk.

Istenem, milyen kicsinyek is vagyunk mi, emberek. Még ha érdekesek vagyunk is, nagyon nagy újságok a megszokottság tarka zsongásában. Egy-két

kicsiségre ráfordult érdeklődés pislogó mécsesét szorongatjuk kis világunk reszkető sötétségében és minden aggodásunk gondja rápazarlódik egy-két állapot és helyzet komolykodó bogozására. Míg körülöttünk és felettünk az örökkévalóság zúgó árja suhog és benne hívó kiáltások bujkálnak előttünk a mindenségbe, hogy magukkal-markolják vágyaink és elgondolásaink szűk és szegényes köreit és megtöltsék a magasságok hívó szózatával, mi teljes nyugalommal és a jól végzett munka szilárd biztonságával beleülünk apró dolgok héjaiba és nem figyelünk a messzegek riogó keresésére, mely elindult utánunk.

Nagyrészt a születés, a környezet, az adottságok határozták meg sorsunk irányait és mi rettentő küzdelmek örökös nekilendülései és bukdácsolásai között botorkálunk vélt javunk és boldogulásunk világtalan ösvényein. Kibújunk egy bűnből s alig lélekszünk fel s tágulunk ki a szabadulás mámorában, mikor már öntudatlan bizonytalansággal hajtjuk fejünket ugyanannak a bűnnek megszokott igájába, ugyanannak a szokásnak lelkünkbeevődött hatalmába, hogy csakhamar jajgatva erőtlenségünkön, újra kezdjük ismét mindent és a parányi siker lendítő erejéből megint visszazuhanjunk a kezdések forrongó bizonytalanságaiba. Öntudatunk örökösen visszatérő forgó korongján kering a tekintetünk és lenyűgözve ennek arasznyi határaihoz, engedi a maga számára látatlanba veszni a végtelen lebegő kontúrjait, amelyeket pedig kifeszített mindannyiunk elé a Mindenható könnyörülő jósága. Még a föld hallgatagságaiból lefelé tekintve is parányok vagyunk. Bizonytalanul mozgó pontocskák a puszták határtalan távolságain. Kicsiny hangyák, akik fontoskodva görgetik kiszabott pillanataikat a messze látott cél imbolygó tüzei felé, de munkájuk eredménye a folytonos visszacsuklás a rájukpergő és erejükre zuhanó idő súlya alatt.

Szegény ember én, szegény ember te, testvér. Az öntudat megszakadt büszkeségének alázatos magábaomlásában hogy össze tud barátkozni és melegedni az erőtlenségünk, hogy egymásba tud fogódzni a

gyöngeségünk! Egyszerre rádöbbenünk, hogy nincs helye közöttünk másnak, mint a megértő vigasztalásnak és az elnéző, hosszú-tűrő, bánatosan szelíd mosolygásnak. A gyöngeségek megkeresett országútján találkozhat össze leghamarább minden indulásunk, hogy megpillantsa önmagának értelmét és küldetésének titkát a ránkboruló Örök Akarat csodáiban és a felismerés mélységeiben behajoljon az alázat egyszerűségének kinyilatkoztató fenségébe, ahol rányit a békességre . . .

9.

Belenövünk, belebonyolódunk az élet útvesztőibe. Mintha zajló jégdarabok hidegségében kapaszkodnánk létünk biztonsága után, mialatt a hozzánkverődő éles táblák véresre súrolják igyekezetünket. Vagy mintha hulló homokszemek izzó kábulatában kapkodnánk az eligazodás után, megszedülve és elvakítva a szálldosó meleg fények csalogató játékától. A kikezdések százai meg ezrei indulnak el belőlünk és tőlünk, alig pergettük le egyik tervünket és elgondolásunkat az idő és a realitások nyikorgó rokkáján, már új sarjad a szívünkben és szálai kifeszülnek a jövőndőbe, amelynek aranylón gomolygó kódében boldogan hintázik el rajtuk sokat-váró kedvünk.

Egyszerre a célok és remények egész tömegét kell ki-termelnünk és napjaink hánykolódó változandóságába kifeszítenünk, ha értelmet akarunk adni az életünknek itt a földön is. Mert hiszen beléjük kapaszkodik nyugtalan öntudatunk és bennük ég a láng, ami melengeti szeretetünk kihunyó fényeit és bennük világoskodik az értelem, mely telehinti utunkat tüzekkel, csalogató, biztató világokkal, mint zsongó nyári éjtszaka teletüzdeli a mező hallgatag zúgását fénylő szentjánosbogárcák csillanó testével. Az egyik álmunkon még rajta reng a születés és a nagy várakozások üde harmatcseppje, amikor a durva valóság érintése belehasította a vég és pusztulás tátongó sebét. Riadt aggodásunk könnyez felette és takargatja szeretetével a hinni nem akart bizonyosságot. Ráhull belőle a vérző bánat

cseppje szívünk tervező magányára és a fájdalom mélységeit szaggatja bele elmélkedésünk mezőibe. Tehát végeredményben színesít és gazdagít. Másik tervünk beér a beteljesülésbe, de végigszemlélve az elgondolt és megélt tavaszán, megvizsgálva gyümölcsös nyarát, hány meg hány megalkuvást, alakítást és eltúrt alakulást kell rajta észrevennünk, és mégis a magunk édes gyermekének elismernünk. Egyik tervünk kihull a semmi rostáján, a másik ígéri ugyan a gazdagság bőven omló aratását, de a napok vaslogikája csattogva tördeli le róla a büszkeség vonásait, míg fel nem ölti a szerény elnyugvás ruháit, amelyekkel fensőbb Hatalom hatalma ékesíti rá egy objektívebb világrend összehangolt és megegyeztetett számvetését, millió meg millió érdek szövetségében.

Azt hisszük, hogy mi cselekszünk szuverén akarással és ijedten kapkodunk önmagunk után is, ha egy-egy pillanatra megrendül lelkünkben a mindenség nyugalma és belefáj szívünkbe a széthulló élet ezer meg ezer darabjának eddig boldog szerencsével összefogott lánc. Mert úgy akarja Valaki, hogy az öntevékenység magabizó hatalmából kiessünk néha-néha és bolyongó bizonytalanságunk létünket fogyasztó és életünket elhullató bizonytalan tapogatózásában felrévüljön előttünk kicsiségünk szolgáló alázatossága és kinyúljunk a perc mámoros hatalmából a rendíthetetlen fehér bástyái felé, amelyek mögött az Isten Lelke él és visszavárja a próbára kibocsájtott emberlelkek milliárdnyi seregét. Emberlelkekét, akiből hozzásír a vágy betöltetlen nyugtalansága és akiből hozzá kapaszkodik minden mozdulat öntudatlan nekiindulása . . .

10.

Öntudatunk csüggettségét megtámogatjuk és életreérezzük a munka örömeivel, a hírnév dicsőségével, a hivatás és állás ezer meg ezer dolgaival és mégis, amikor ránkszakad az egyedülvalóság elgondolkodtató szomorúsága, mint a szelek rohanó szárnyán hűtlenül elszállt gyermeklánccfü-pelyhek, úgy hagy-

nak csupaszmagunkra mindezek, és mi állunk jajongó kereséssel, árván, mint akik életének tengelye kihullott és most a semmi riasztó szakadékába beletekintve, megszedültek önmaguk hiábavalóságának árnyékától.

Ilyenkor döbbenünk rá, hogy csak egy hatalom van, mely a magasságok hulló fényébe ki tudja tartani időnket, s ez a hatalom a szereteté. Kihúzódnak a lélek éjtszakájának tovasodródó feketeségében világító szálai, s mint az üstökös csalogatóan meghúzott, sejtelmesen reszkető szürke fényessége gyűlnak ki bennünk a felismerések. Rájuk tapad eszmélődésünk kutató nyugtalansága, s belőlük magábaszívja a békesség zsongó időtlenségét.

Ilyenkor tudjuk meg, hogy a hétköznapok pillérei a mi számunkra olyan ideális messzeségekben állottak, ahonnét csak erejük fenntartó áldását érezhettük, de őket magukat nem láthattuk. Felmoccan szívünkben a meggyőződés, hogy, mint viharkötelek, csakis a tőlünk kiinduló, illetőleg mihozzánk beérkező szeretetszálak gazdagságából tudtunk mindeddig az élet közönségességének örvényei felett lebegni, megfeszített napjaink egyforma robotjában. Közülük egy-kettő, mint az ég simogató kékségében úszó napkorong tüzelte a színeket és értelmeket elménk, akaratumk és érzéseink fontosnak vélt kicsiségeibe, hogy el ne süllyedjen kedvünk a megszokottságok lehúzó unalmába. S ténylegesen annyi értéket rejtett el számunkra egybe-egybe a Teremtő Bölcsesség, hogy rácsodálkozva elégnék véljük az igazság aranymérlegén is megtöltő és kibékítő igényeink hordozására. Mint csillagok, mint napok, mint holdak ragyognak gondolataink suhogásának rádiuszában, hogy kitöltsék és megszépítsék öntudatumk látóhatárának egét pusztá létezésükkel. S mint a végtelenségből kiszakadt keringő világok, azt az édes valóságot muzsikálják rá kérdéseink tépelődő szomorúságára, amit csak elindítójuk és állandó létbentartójuk ismer, az egy-igaz Isten, s amit átadott nekik, mint jóhírt hozzánk, a hirnökeinek. Meggyujthatjuk náluk életkedvünk kihúnyó zsarátnokát újra meg

újra, míg le nem szolgáltuk vele a ránk kirótt lángok sorát, amelyek elvezetnek pislogó fényüknél a végtelenség titkának hallgatag termékenységébe. Ahol már betelik minden kétség és elpihen minden álmom, amit hiába kergettünk és ápoltunk e földi téreken.

Bölcsességben született meg létünk hajnala, mikor társul kaptuk küzdelmeinkhez a szeretet kíséretét, mely kialakítja bennünk Azt, Akinek arca a történelem chaoszában is mindig készül az idők mélyén. Áldott legyen a szeretet, mely fenntart, kiteljesít és elpihentet, áldott legyen az élet, mely rajta épül, áldott légy te, percek csendessége, amikor megvillan előttünk édes valósága, hogy e pillanat erejére rá tudjon nőni az örökkévalóság . . .

11.

Néha nagyálmú lelkünk vágyainak rohanó ritmusa messze elhagyja a földi élet meggondolt, körültekintő és kicsinyes sodrát, s már csattogva tart az előtte hívogatóan meghullámzó távlatok végtelensége felé, ahol majd betelik kínzó sóvárgása, de egyszerre csak megcsuklik, magábazuhan a röpte és a kétségbeesés tehetetlenségének felszakadó mélységeiben rémületes csend borul rá, hogy rádöbbenjen hallgatagságában a valóságra: földi lény vagy, halandó és tökéletlen. Nem akarja Valaki, hogy több légy a társaidnál, akik közé elrendelttéél. Adtam beléd eszméket, melyekkel a mindenség kontúrjai kitágulnak és új csodákkal gazdagszik bennük a világ. Adtam a szívedbe érzéseket, amelyeknek ölelésében bennereng teremtő kedvernem mindenhatósága és robbantok belőled akaratokat, amelyek megállítják az időt, hogy alkotásaidra bámuló szemével rácsodálkozzék.

De mindennek, annak, hogy magán-valóságod erejében duzzad szinte e lehetőségek egész országa, hogy halhatatlanodik az életed a műveidben, akkor, amikor embermilliók sorsának nyomát is mindörökké eltörli a mulandóság büszke hatalma, annak, hogy elég vagy sokszor, a legtöbbször, gazdagságodban önmagadnak,

nagyon nagy az ára. Nagyságod mértéke lesz a kicsinyesség, álmaid ébresztője az állandó rosszakarát, terveid kinyúlásaira ráüt durván a féltékenység, s lelked gazdag kitárulását az irigység szegénységének mérlegére teszik folyton-folyvást a hétköznapiak. Ünneped pirosan zuhogó öröme cseppent mérget a közönségesség, tisztaságod patyolatruháját sárral keni be a rágalom, s ott csúfolnak meg a szeretettedben, ahol mindent adtál és érzékenységedet állandóan véresre marja, kínba szaggatja a létedet megbocsátani nem tudó, mert meg nem értő és magánál különbet sejtő kegyetlenség.

Ilyenkor úszik rá a szomorúság fekete tengerére az életed és összetörött éned zuhogva omlik bele a fájdalomba. Céltalannak, üresnek, értelmetlennek zakatol előtted a lassan jövő holnapok sora és keserves a bűnhődésed azokért a pillanatokért, amelyekben talán sajnáltad önmagadat a ma apró-cseprő problémáitól, amelyeknek a kibogozására pedig elküldtél. Mert csak általuk nőhetsz túl az idő fősvénységén és a bennük átvállalt piciny kínok tengere és apró küzdelmek kifárasztó hiábavalóságainak megszüntetett valóságán keresztül jutalmaz a Mindenható marandósággal. A végesért a végtelennel, a mulandóért a mulhatatlansággal. Mert hátha abban is áll a halhatatlanság, hogy a mindennapok szükségleteire és hiányaira vagdosta fel valaki belső-önmagát, akár a betű hatalmában, akár a szó erősségében, akár az élet szerető szolgálatának felmértelen nagyságában. Talán ez a «mindenkinek mindene lettem» jelenti az értelmek értelmét; a kicsinynek kicsinyt, a nagynak az eleget. Ez után nyúl ki folytonosan napjaink igénye, s nem engedi elsüllyedni őket a tegnapi történeteibe. Mert állandó a szükség irántuk, s minden emberhez elküldetett szépségbe öltöztetett egyszerűségük mélysége. Övék a fogyhatatlanság intenzitása az időn és a cselekvéseken keresztül.

Elsősorban kortársainkhoz küldettünk. A ma és közvetlen holnap munkájára, s nem a mi gondunk a jövő feletti aggodás. Elküldi majd ehhez is szavát

a lelkekben a Teremtő, kibontja majd fölöttük is gondoskodásának bőségét. Csak aki mindenkinek szolgál, tud mindenkin uralkodni, csak aki az időben itt és most hűségesen szolgál, azt fogja az idő a marandóság hűségében tartósan megőrizni . . .

12.

Néha felszedett és állandóan jól fegyelmezett fegyel-münk rendje felszakad és a nagy munkával megszer-zett kulturális rétegek alól hatalmas erővel buzog fel a sejtelmes mélységek kaosza. Percekre, pillanatokra láthatóvá lesz ez az ősi, háborgó tenger, a lét örvé-nyeiből belénkszakadt titokdarab, amelyen rendesen olyan zavartalanul úszik az életünk. Ilyenkor kisír-nak belőle természetünk alaphangulatai és ráborul látásunk sugarára szomorúságunk könnyes palástja. Szomorúságunk, elcsitított kínjaik miatt, azért a sok elalkuvás és szinte szégyelt eltakarás miatt, amivel állandóan jutalmazzuk napjainkat frissítő és kitelje-sítő szolgálatukat, bennünket soha meg nem tagadó szeretetüket. Ilyenkor összeomlik szívünkben a ki-feszített apró szándékok és az agyondédelgetett tervek fázós világa, s dédelgetett valóságuk csüggedésünk feltámasztására gyöngének bizonyul. Minden bánatunk fekete céltalansága nagy kérdőjellel lobog ki előt-tünk: vajjon érdemes-e egyedül, érdemes-e egyné-hánynak kiállni az élre és a nappalok, meg éjszakák végiggondolkodott tépelődéseinek pusztá magányá-ban termelni állandóan az eszméket, az elgondoláso-kat, amelyeknek rongyaiból és elhullatott darabjai-ból foltozzák meg érzésvilágukat, csitítják hallgatásra szellemiségüket máról holnapig az embertársak százai, meg ezrei? Nem volna-e könnyebb, nem volna-e érde-mesebb aggodásunk csapongó nyugtalanságát pusztán a következő pillanat sikerére korlátozni és úgy élni okosan az idő arasznyi határai között, hogy minden felkínált és megengedett élvezet felejtését folytonosan leszakíthassuk?

Micsoda zűrzavart és rendezetlenséget jelent az

sokszor, hogy rászáll a lelkünk az apostolság isteni küldetésének sokat-váró, önmagát-emésztő nyugtalanságaira és elmegy, lehajlik minden egyetemes emberi után, hogy az értéket belőle kiragadja, megragyogtassa és megszentelve, kiegészítve, a testvérek hiányaira dobhassa kielégítőnek, megbékéltetőnek. Mennyi szennyel, mennyi torz-valósággal, mennyi romboló momentummal kell közben érintkeznie, mennyi lehúzó erő csapódik a szívéhez és simogatja zsibbadásba vigyázásának éberségét, míg gyöngyöt talál és azt kimentheti. Olyan boldogoknak tudjuk, érezzük az ilyen utakon azokat az egyszerű lelkeket, akiknek problémájuk egyedül a problémátlanságuk lehetne és akik belenőve egy-két szellemi, lelki és szívbeli sablonba, mit'sem sejtve, nyugodt, öntudatot-dagasztó biztonsággal masíroznak végig e földi életen. De ha még csak ezt tennék. Sokszor azonban nemhogy megérteni-próbálás volna bennük azok iránt, akiknek lelkét az örök akarát szaggatta bele a nyugtalanság békétlenségének viharába, nemcsak hogy hitetlen és értetlen arccal mennek el az égő érzések előtt, hanem egyenesen a kicsiségük gögjét és a korlátoltságuk hiú irigységét fordítják feléjük. És mivel sokszor övek a hatalom, a közvélemény kavargó és megsemmisítő birtoklása, védekezésre szorítják a meg nem értett, a félreértett, vagy egyenesen megérteni nem akart jószándékot. A katholicitást a lelkek mélyén.

Nehezek az ilyen percek. Súlyuk a mindent-feladás szakadéka felé sodorja életünket. S ha nem terelne össze az örök értelem bennünket hasonló sorok kibékítő közelségében, ha nem adna erőt az a tudat, hogy másokkal együtt hordozzuk vállunkon a jövő kikezdéseinek és ígéreteinek keresztfáját, összeroskdnánk a kísértések vasmarkában. Néha egyetlen gyógyító tépés sebünkre a mások megnyilatkozó, azonos szomorúsága és panaszkodó, kínos kitérülése. Érdekes, hogy akárhányszor belőle születik meg az az élet újra, mely ismét kiterül a jövő elé és rendületlenül munkálkodik a mások holnapjainak biztonságán...

Vannak emberek, családok, akiknek életére a csend alabástromfüggönyei borulnak és a befeléélés állandó élménye gazdag mélységekké építi ki a napjaikat. Kibuggyan belőlük a lélek melegítő nemessége, a természetfelettinek szinte természetessé-lett ritka előkelősége, mely hódít, magához húz, megrendít és nemesít. A velük való érintkezéseknél nagy nyugalom simul a szívünk békétlenségére és percekre, órákra elcsitul bennünk minden földi kín nyughatatlansága. Otthonuk a hódító finomságok, az egyszerű erősségek csodálatos vára, ahol nyugtot talál minden feléjük-üzött, minden rájuk-talált emberi elégedetlenség. Jó velük együtt lenni, jó hozzájuk-tartozni a szív és lélek bármilyen szálán.

Nem is öntudatosodik a mindennapok apró dolgainál sokakban a belőlük-sugárzó jóság tündöklő nagyszerűsége, mely meghat és a durvaságok élet elveszi életünk szögletes, darabos felületeiről. Csak érzik az emberek, hogy itt valami más van, mint a megszokott keménység hidegsége, az elzárkózás és önzés ridegsége, itt valami rendkívüliség csodája él, idegen tőlük és mégis a puha testvériség közösségét jelenti számukra, elérhetetlen nekik és mégis nyugalmat-csitít az egyoldalúságaik ríkító megnyilatkozásaira.

Pedig nincs itt semmi más, csak egy darab igaz-krisztusi kereszténység, mely nem az ajkakon porlad szét, nem a külső kiállítás gesztusaiban lendül a levegőbe, nem a megszokás és divat színeivel égeti rá magát a mozdulatokra és az egész magaviselet ruhájára, hanem szépen és csendesen, igazi evangéliumi szellemenben átjárja a szív titkos mélységeit, átizzítja a lélek messzevágó távlatait és testvérnek ismer el, tud a meggyőződés komolyságával és vall a szeretet alakító hatalmával mindent és mindenkit, akit az Isten melléje teremtett. Az öröm tág boldogságában árad szét öntudata a mindenségen és ennek a kiáradásnak pihenő államásain ott csillog a kegyelmek áldó csodája. Messzevilágító, apostol-életű lelkek az

ilyenek, szóltan valóságuk hódító hitet, lendítő reményt, a megosztásban gazdagon-fejlődő szeretetet jelent az értelmek kihullásában, a remények összedülő szomorúságában, a kaparó önzés taszító közeledéseiben.

De van másféle kereszténység is, a fórum kereszténysége. Melynek kifelé megvannak ugyan az elvei, de az egyéni élet, az más, az teljesen más. Itt tépelődő probléma az irgalmasság és az «okosság» lapos elalkuvása törpíti le a saját kicsiségéhez a történéseket, a cselekvéseket. Itt lobog a külszínre-központosított harci készség, mely dörömbölő követeléseivel hangoskodik tele a mindenséget, de ugyanakkor talán elvérzik belső énje a kifelé-aktív örök hajsza taposómalmában. Kényes itt a helyzetünk. Idegenség hívőssége csap róla felénk, de ellenmondásunk igazságát lefékezi és elgyengíti a meggondolások sokszor balga okossága. Mely menteni akarja a félségeket, hogy valami mégis maradjon. Mely nem mer hódító öntudat merészségében elindulni, hogy igényében hordozza az egész jövődőt. Hanem leül csendes megfigyelőnek a tettek harsogva-kavargó kaoszában, amelyből kinő, kiforr és kicsapódik minden ujságok ingere és pusztítva megszülető, hajthatatlanul birtokbavevő, az új idők járását kisejtő próbálkozása. Nem tagadható ugyan, hogy a csend apostolsága, az imádság és áldozat végtelenbe érő édes valósága mellett szükséges sokszor a kiálló követelés zúgó-sodró áradása, de boldog, ezerszer boldog az a nemzedék, amelyikhez a kettőt együtt küldte el a Gondviselés gondoskodása. Mert a pillanatok opportunitizmusában csak töredezve születhetik meg a végtelenség, a teljesség bizonyosságát a csend és élet mélységeiben alkotja meg a mindenható Isten. — Igaz keresztény lelkiség, jöjjenek el a te holnapjaid...

14.

Jönnek. Egyiknek ajkán a lecsorduló könnyek mossák el a magábaomlás bánatában megfogant vallomást, hogy a fájás felületeinek könnyen-behe-

gedő fogadkozása alatt egy-két perc, egy-két óra mulva ismét változatlanul éljen tovább a régi ember. A másiktól kemény szavakban zúg fel az önvádló vallomás, aminek nyereségében kiszakad belőlük sok-sok jóakarát és a darabosság alatt megbújó igény az örökkévaló gyöngédségre. A harmadik mintha utánakapna minden mondata értelmének és még a levegőben is mintha formálná, enyhítené, alakítaná, hogy elhangozzanak ugyan, de a lényegét mégse jelentsék ki a lelelkükből, a szívük mélységeiből. Szinte hozzájukcsapódik minden hangnak a jelentősége és ijedten szívják vissza, csiszolják el a komolyságát. Ismét egy másik vádjaiból felénk-virít az öndicséret jószándékú, jóakarató, igazán naiv dicsősége, de nem hiányzik olyan sem, akinél mindent elborít és eltakar a gyász és komorság halotti lepedője. Az egyik egészen természetesnek vesz mindent, a másikkal minden idegszálában bennereszket a pillanat ünnepélyességének félelmes csendje; az egyik nem talál magában mit a javításra, a másik aggódva szemlél minden gyarlóságot és könnyen elvérzik a legkisebben is a kedve. Az egyiknél vigyázni kell, hogy ne legyen merő formáság, a másikat gyöngéden fel kell emelni, hogy, mint maga az Isten kívánja és szereti, örömben és békében szolgálhassa Őt. Mindegy. Jönnek és életük rejtett titka, vagy esetleg sokáig fitogtatott romlottsága egyformán megadóan hull a gyóntatószék padlójára. S az egyik szemetét még el sem sodorta az imádság ereje, amikor már a másiké várakozik a helyén a kegyelem fehér esőjére.

Istenem, mi hozza őket? Ezeket, hosszú-hosszú sorban miért hozza, és azokat, akik kint maradtak, hosszú-hosszú sorokban, talán még hosszabban, mint ezek, azokat miért nem hozza? Mi fontoskodva gondoljuk, hogy a szavunk vonzó hatalma, az egyéniségünk szeretetreméltósága porhanyítja az alázat fenégségébe őket, pedig hát, pedig hát, így, tiszta hajnali-reggeli órán világosan felsejlik énkünkben a gondolat, hogy csak saját magukat követik ők, követik azt

a hangot, amit bennük elrejtett az Úr előrelátó bölcsesége. Ettől lesznek halkak, mint az árnyékok, ettől hullanak térdre a templom homályában és ezzel suttojják rá a falakra bánatban-megázott életük csendes fogadkozását gyöngeségünk fenyegető valósága felett.

És mi olyan könnyen mondunk ítéletet róluk, olyan könnyen érintjük meg nehezen-kibontott érzékenységük hajnalicska módjára összecsucukódó öntudatát. Mi, az Isten szolgálói, akiket talán a szellem gyönyörködő birodalmából és problémátömegéből, vagy a hivatal bajainak, a hangulat, a kedv, a szeszély kifogyhatatlanul megbízhatatlan pillanatainak kellős közepéről sodor el hozzájuk a hivatás. Bennünket is megkomolyít-e vajjon ezekben a pillanatokban valami lenyűgöző fájdalom? Különösen, ha látjuk, hogy milyen gyorsan végigszáguld a legszebb, a legkiteljesedettebb időkben a rendkívüliségeken ismét a hétköznapi törpítő tendenciája, vajjon megremegünk-e ekkor és pillanatokra átérezzük-e a küldetés és szolgálat isteni fontosságát? Mi léptenyomon a végtelenség kapuját nyitogatjuk, egyszerre kell sokszor, minden átmenet nélkül, átlenyúlni az ihlet szárnyain a földi dolgoktól az isteniékhöz. Istenem, de gazdag lehetsz te, hogy ilyen törekény edényeken keresztül öntöd híveid szívébe a kegyelmek aranyló bőségét, akik olyan gyakran és olyan végzetesen összetörnek, hogy szent akaratom malasztja önlelkükből teljesen kicsordul. És Te mégis szereted őket, és Te mégsem ejted el őket kedved szélességéből.

15.

Ha kimegyünk a természet tágasságába, egyszerre csak ránkszakad valami igéző varázslat és úgy érezzük, hogy testünk felülete elindul, leszakadozik, hűtlenül elhagy és beleomlik a zümmögő csendbe. Lelkünkre rásuhan a messzeségek hallgatagsága, ami elhozza komolyságában az élet bizsergésének, a fejlőd-

dés titkosan mocorgó pattogásának alig hallható zaját és elzsong érzéseinkkel a gondolatlanság kívülről megtelt gazdagságába. Ilyenkor lehullanak rólunk a meggondolások és az élet apró fontoskodásainak bilincsei és énünk szabad száguldásban vágat szét a vágyak és érzések primitív-üdeségű kedvén. Hozzánkborulnak a fák ágai és a közöttük suttogó béke átveszi gondolataink halkan-rebbenő vonalait. A magány bőségében kiteljesednek elrejtett hangulataink és megreszket a levegő suhogó hullámszára a nevektől, a primär nyugtalanságoktól, amik az örök emberi békétlenség ringó sodrában szöknek ki, önmagukra elnyugvást keresni, rácsodálkozást tépni érdekességükre a zúgó végtelenségből, hogy legalább egy pillanatra kiléphessenek önmaguk ketrecéből és túlszorduló lelküket megnyithassák gazdagításra a lét szegénységei felé.

Ilyenkor döbbenünk rá a szeretet igazi hatalmára, amin gördül a mindenség minden moccanása, épül az élet teljessége és táplálkozik belőle a mindig friss és érdekesnek megmaradó emberi sors. Mi lesz ugyan a névvel, amit sóhajtásunk rálehell a szellő szárnyára, mi lesz ugyan a kibuggyanó édes érzéssel, amit rábizunk a simogató levegő lopakodó mozgására, hogy megőrizze őt nekünk az itt-kinyíló magasságok csodálkozó és velünk együtt örvendező valósága? Mi lesz velük, ha elmegy közülük a szív, ha elgurul innét a kedve? Vajjon mennek-e ők is utána, kiszínezve az erdő zokogó némaságában, avagy mint riadt, eltévedt madarak röpködnek és keringenek ijedten a napok és esztendőik idegen magányában, azon a helyen, ahol megszülettek egy meleg érzés pirosuló álmainak szépségéből?

Ó, balga együgyűség, ki fel nem mérheted a szeretet hatalmát. Ki aggódva állsz meg az örökkévalóság boldogsága előtt, hogy földi bölcseséggel mérjed fel tartósságát és az unalom szentségtörő szavával pólyáld el mérhetetlen gazdagságát. Aki az Istenbe-szédült lét dobbanó öntudatában élvezi az észbontó végtelenség éneklő harmóniáját, csak az tudja majd meg-

izlelni a szeretet fogyhatatlan-mélységű, mindent betöltő és kielégítő, meleg áradását.

Hiszen már a földi szeretetben sincsen megunás, már itt is állandó izgatottság és betelő mérték az azonosság törvényei szerinti megnyilatkozó dolgok és történések lelke. A legcsekélyebb tett is az erejében, a legugyanazonosabb gondolat és szó is bizsergő békével muzsikálja tele a szív hánykolódó várakozását. És előfordulhat ez, ismétlődhet ez számtalanszor, de mindannyiszor rajta-reng az első kedvesség boldogító, naivan kitáguló és elszáguldó öröme. Benne a végesség végtelenedik és ragyogó ámulatba igézi a lelkünk életét. Már most hozzánknyúl belőle az örök békeesség kicsorduló öntudatának megelégedettsége, ami boldogan piheg bele a holnapok ígéretekkel tele-gomolygó közeledésébe. Ezeken át indulnak el tőlünk az Isten útjai és áldottak mindazok, akik rajtuk elindulni merészkednek . . .

16.

Érdekes megfigyelnéni a fórum embereit. Először imponál és néha egészen megdöbbsent a határozottságuk biztos tudást és nagyvonalú eligazodást hirdető keménysége, de mikor hosszabb ideig megfigyeljük őket, alkalmunk van hallani szavukat, meggyőződésüket megfogni, olyankor, amikor nem is sejtik, akkor ébredünk rá a tapasztalás száraz, de kérlelhetetlen igazságával a felismerésre: hogy egész létük, minden lényegük nem más, mint egy-két hatalmasan meglátott és kiaknázott primitív igazság állandó hangsúlyozása, olyané, amely valami oknál fogva éppen most hízelgő a tömeg fülének. Minden érdemük az Istentől adott jószimatú ösztön mellett való kitartás makacssága, mely behallgat a ma más-ként tomboló harcában is folytonosan a holnapokba és hirdeti az ígét még akkor is, ha jelenleg ez csak lemondó áldozatot és karrier-feláldozást jelent. Minden egy megézés öntudatlan biztonságára van itt feltéve, mely, ha csal, elvéri rajta egy élet kifino-

modott számítása. Igaz, hogy a valamit egyedülképviselt öntudat önmagát növelő nagysága is hatalmas segítség itt, de azért mégis kell valami plusz kell a kitartásra.

És érdekes volna ennek a korlátozások fegyelmeinek és törhetetlen kapaszkodásának gyökereit megtalálni és kinyomozni egy-egy lélek multjának titokzatosan szitáló szürkeségeiből, hogy ne mondjam, feketeségeiből. Talán egy könyvihlet a szülőanyjuk, talán a pajtások egy fontoskodó megjegyzése, talán a tanár egyéniségéből sugárzott elő és uralkodott el a hála és szeretet örökerős kötelékeiben a szívek mélyén.

Istenem, száz meg száz, ezer meg ezer élet kerül ki az élet hosszú sodra folyamán egy-egy nevelő kezéből. Szinte rá gondolás nélkül, a fiatalkor biztos-megérzésű finomságával szemben képviseli ő az objektív rend valóságát és hívó, buzdító, serkentő szózatát, azzal a meggyőződéssel, hogy csak az a helyes út, amit ő képvisel. Beleégnék a mozdulatai a töle-tanult önkéntelen gesztusokba, szavai forradalmat csinálnak, még ha olyan békések is, ha őszintén hívei is az egyéni szabadságnak. Sokszor talán évek, évtizedek múltán gondolunk rá vissza, döbbenünk rá világosabban, hogy hiszen ez és ez sem a miénk, ezt és ezt is mi vettük vendég gyanánt. Ilyenkor elszáll a képzeletünk és megölelgeti valakinek az életakarását. Biztosan nem is tudja neki már megmutatni, önmagában is megnevezni a multat, a maga teljességében.

Ki tudja, hová sodort el az élet vihara, milyen körülmények közé kényszerítette a fiatal vágyak és kívánságok édes-bús dalát, talán már csak rongyaiban sír, könyörög, jajong körülöttük a melegség és öröm emberi nagysága, talán félbemaradt útjuk és képzelt, jóhiszeműleg vállalt magányosságuk ellenére is előbb-utóbb elfogynak. De hát megvan a lényeg: saját-magunknak áldozni életet. Holnapra szeretettel röppen vissza képzeletünk az elmúlt időkhöz és rekonstruálja a nézeteiket, szavaikat, amelyek jól kihajtottak, szépen megvalósultak bennünk és annyira hozzánőttek már egy idegen élet minden ritmusához, hogy fájna ebből a kitépés nagyon.

Öreg professzort ünnepel a hallgatóság. A mult reménysége diadalmasan villan bele a jövőbe. Áldás lesz a kísérlőjük.

17.

Néha a krisztusi nagy elnyugvás alatt lobogó kérdések felparázslanak bennünk és míg elvisszük őket az igazság messze-titkos forrásához, hogy beletekintve ennek fehéren-hűvös mélységeibe, rásimuljon a megtalálás öröme rájuk, a küzdés és vívódás nagyonis emberi szakadákait kell bejárjunk. De valami csodálatosan szép elhivatás az, ha valakinek igénye túlcserdül a hús és vér, az anyag és a lapos tények ma-olyan-mint-holnap határain és engedi érdekessé tenni az életét a fénytől, amit belelopott multjának egy titkos állomásán szívébe a Teremtő s ami kifénylik tekintetéből, egész életvilágából.

Istenem, a lélek hordozói lennénk és mégis milyen gyarlók vagyunk. Sokszor kétségbeesve, vagy az egykedvűség legyintő bölcseségével keresheti az ember magában is, másban is ezt a lelket. Vannak emberek, akiknek húsa alatt alig piheg. Olyan kicsi lett, olyan csenevész : a takarójától. Keresnünk kell a mocaná-sát, ki kell ültetnünk szemünk figyelő sugarába a legélesebb jóakaratot, a legodaadóbb találni-akarást, ha felfedezni szándékozunk halvány pislogását. Itt attól kell félni, hogy egyszer véglegesen ki ne lobbanjon. Valahogyan ásít az ilyen emberek mozdulatában a terpeszkedő egyhangúság és az élet mászó egykedvűségében célt-kereső és értelmet-találó kicsinyesség. Sohase volt ezeknek melegen felszakadó élményük talán az a meglátás, hogy a hétköznapi koptató formái és mindig-azonos eseményeinek egyformaságában egyetlen kiemelő gazdagságunk valami belső feszítő erő, ami megszárnasítja a vágyainkat és rálátja az életre azt a zengő szépséget, ami hívogat és egy örök akarat megépített világrendjében, a jóság és igazság testvériségében vár reánk, mint szebbik énünk, igazibb önmagunk lehetőségéhez az anyag.

Lélek nélkül nincs érdekesség, lélek nélkül lapos az élet. Hiszen ezt keressük mindenben és mindenütt. Ezt keressük, ha kutató szemünk belekémlel a szavakba, amelyek felénk-zsonganak, vagy felénk sivítanak, felénk fenyegetnek idegen ajkokról; ezt keressük, ha végigfigyelünk elhullatott mozdulatokat és megvizsgálunk kemény matériába beledobott műveket, avagy ha elolvasunk megsárgult köteteket; mindenütt ezt az örök-azonos és mégis szédületesen különböző emberi lelket keressük, fehér felszárnyalásában önmagunk ujjongó kitárulását, kettétörésének szomorú jajszavában pedig szívünk várakozásának halált-harangozó csalódásait.

Vannak emberek, akikben kiül ez a lélek a szemekbe. Bolygó fény csóvája hull ki belőlük mindenfelé, szinte érezzük pattanni az erőt, ami hajlítja belőlük és bennük a test és vér másakarató megmozdulásait. Szinte csorog köréjük ennek a léleknek áradó gazdagsága és élet kering bele általuk az anyag lehúzó aléltságába. Ők az örök szépségek dalolókedvű munkásai, akik hálások lehetnek az Elküldőnek, még akkor is, ha a kifinomodott és érzékeny állásfoglaláson át sokszor kínba-törik őket a kívülről feléjük rohanó érintkezések és benyomások. Itt a földön járnak, de feléjük integet már most a messzeségek zúgó hívása, amiknek ormán van elrejtve számunkra a boldogság. Áldott légy kéklő egék aranyló lehellete, életetbontogató, termő és szorgáló emberi lélek...

18.

Emberi meggondolások, a végtelennek-eljegyzettség, a körülmények alakulása sokszor a legmélyebb emberit, a legszebb emberit tépik ki az életünkből. Utánavérzik a létünk és ez a titkos cseppekben hulló vér boldogságunk tünedező valóságát csorgatja szét a világban. Úszkös lesz a seb a szívünkön és még sokáig, nagyon sokáig megindul belőle a vérzés, ha egy-egy emlék, ha egy-egy szó, ha egy-egy mozdu-

lat, hangulat ér hozzá a régmúlt időkből. Mert szép a múlt, egyedül ez a szép a földön, de különösen gyönyörű, ha ringó álmok gyönyörűsége rajta a színes takaró. Olyan álmoké, amelyekre rátapadt kincses lelkek minden gazdagsága és amelyek olyan büszke öntudattal indultak el a holnapokba, hogy övék a minden legédesebb kacagása, övék, egyedül az övék az, amit embermilliók eddig hiába kerestek. És még évek múltán is kábultan zúg a szív, kifényesedik a szem fáradtsága és a kedv rohamos ritmusban festi pirosra az arcot, ha elhullatott remények mindent-ígérő szava bűg fel, már csak mint emlék, a megfáradások, az elkopások, a kiábrándulások emberi útján. Álmok csonkaságai hiába keresik bennünk a kiteljesülést, hiába dugjuk el egykori bizalmunk megcsúfolt rongyait a lelkünk mélyére. Mint hófehér kísértet, kitündöklük a létezése és fáj, belefáj miatta napjainkba a csendes szomorúság.

Hiába vesszük észre és gyűjtjük fel a hétköznapok, a mindenkori érintkezések köréből azt a sok-sok, apróbb-nagyobb figyelmet és eddig észre nem vett szeretetet, amivel kísér bennünket az udvariaság, vagy az őszinte jóakarát. Pillanatnyilag felgyűjtésük a hála és meghatódás melegségét lopja a mozdulatainkba, festi rá a tekintetünk simogató, feljűkkitárt bársonyos kitágulására, de zenghet a perc, kacaghat a szó és repülhet az érzés, hiába, tartós békét, elcsitító nyugalmat soha egyik sem hozhat.

Mert ilyenkor egyszerre csak beszélni kezd bennünk a csend és megszállnak multunkból az árnyak. Csalogatnak kifelé a hivatás ezer meg ezer korlátjából és ráborulnak ismét a napjainkra állandó mentónak. Hogy voltak egyszer, és mert a szeretetünkbe nőttek, életük örök lét. Hiába szökdösünk meg előlük és hiába omlanak ránk fehér zúgással órák, amikor az áldozat könnyűsége végigviharzik rajtunk és könnyű mámorában ráfedkezik a bizó ember a jövőre, hiába, nincs maradandóság itt, nincs a multból teljes visszatérés. Nem vagyunk mi olyan hontalanok a saját világunkban, mint boldog

felelőtlenséggel hiszi bennünk a könnyelmű ember. Az Isten akarta ezt így. A mult fájdalma csodaforrás nekünk, amire ráhajol az Ismeretlen Örök Szépség és vágyak viharában ragad fel magához. Legyenek áldottak az Ő különös útjai mibennünk . . .

19.

Ha valakitől emléket kapunk, az már azt jelenti, hogy a sorsát legalább is egy-két ponton összeforrasztotta a miénkkel. Sokszor egy elhervadt virágszállhoz az érzések és gondolatok olyan szépsége tapad, hogy gazdag pompába borul a lelkünk, ha ráesik tekintetünk simogató sugara. A mindennapok fölé lendülünk általuk, egyszeri — és, mert elmúlt már, — olyan kedves éünket babusgatjuk bennük. De mert az ember élete elhatárolt és az évek néma múlásában lassan mi is elfogyunk e földről, egyszercsak idegen kezek akaratos kinyúlása dönt hátrahagyott emlékeinkről is és esetleg gondolatlanul kerülnek tűzbe, szemétre olyasmik, amik elsüllyedt világok gyönyörű hirdetői voltak. Ritka az az eset, hogy az általunk szított szeretet nem porladó melegsége idegen szívben is élesszen annyi megbecsülést, amennyi a hála maradandóságával őrizze meg pár évig utánunk a dolgainkat. S még ebben az esetben is, mily könnyen elmúlik a második nemzedék, s vele együtt talán minden emlékezés rólunk . . .

Ezek az emlékek is annak a messze-lebegő világnak a hírnökei, ami után folyton fáj bennünk valami e földön. Ideesett hullócsillagok, amiknek halavány, de csillanó fényénél álmaink tarka színei ellobognak a végtelenbe. Utak vágyaink elsuhanó akarásai előtt, amelyeken folyton indulunk, de sohasem érünk el oda, ahol ránk mosolyogna a beteljesedések boldogsága. Mert az a mi tragédiánk ebben az életben, hogy sohasem élhetjük azt az életünket, ami egyéniségünk minden megnyilatkozásában benne nyugtalanodik, minden törekvésünkből gyermetenen kisír. Minden embernek kettős sorsa van. Egyiket előírja a hétköz-

napi élet, a maga tekintető okoskodásaival és robotos azonosságával. És ez tölti ki túlnyomó százalékban minden pillanatunkat. A másikat a csillagos végtelenbe rajzolta bele előttünk Valaki, ahol csendes békeesség pihen a mindenségen és az álmokból öröm terem. Ahová úgy szökdösünk el meglopott percek édes szabadságában és az innen hozott emlékek ereje tart fenn a munka, a küzdés és napi szolgálat együgyűségeiben. Mindenkiben költő szunnyad, aki kirajzolja a szépség kábító messzeségével a realitások lehúzó nyúge fölé életünk fellendülő állomásait, amikhez ellopódzva lesz elviselhetővé a napok szürke kínja. S boldogok azok, akik még ki tudnak menekülni e fojtó gondok országából, legalább néha-néha és így meg tudják menteni önmagukat a jövődönnek. Mert hiába tette a megélhetés és hivatal rabszolgasága unalmassá, céltalanná és bizonytalaná a sorsunkat, hiába mosolyogja meg a tömeg érthetetlen kibujdosásunkat ismeretlen, idegen világok ragyogó álmai felé, azért mégiscsak ezek az álmok az erősebbek, ezek hoznak menekülést csüggedő önmagunk elfáradásai és kétségbeesései közé . . .

Bennük rejtette el Isten a bölcsesség szikráját, ami olykor-olykor végigreszket, végigpattan a világon és halk remegéssel felelnek általa a lelkek a talán még meg nem értett, de megsejtett és megérintett örök kérdésekre. Az emberi nem vérző kérdéseire.

20.

Megszoktuk olyan fölényesen, sokszor talán olyan nagyon is gögösen nézni és élni a dolgokat, eseményeket, történéseket, amiknek meleg valóságába szötte bele a Gondviselés a mi sorsunk szálait. Nem is tudjuk, hogy belőlük táplálkozunk és véresen sorvadna el létünk nagyon sok irányban, ha kitépnénk az adottságaiból. Ami a miénk, annak sohasem tudjuk az igazi értékét megélni. Csak akkor döbbenünk rá erre, ha elsodorta tőlünk és belőlünk a minden földi élet tragédiája: az elmúlás, a halál, az elpusztulás . . .

Zsibongó távlatok szétszóró élménye a napunk. Megszoktuk az életet szélességében és nem mélységében élni. Nem tudom, hogy amit nyertünk így, nem vesztettük-e el egyetlen kicsiny esemény, egyetlen velünk-érintkező kicsiny sors mélységének az észre-nem-vevésével. Mert ezek az örökkévalók. Olyan ritkán jön hangulat, amelynek a meghatódottságában lehajlunk föléjük, le tudjuk vetni a kultúra fölösleges és kínzó köntösét és az azonos, mert emberi fájások és örömek ragyogó buggyanása alól saját emberi arcunk fájdalmas, vagy boldog vonásai néznek reánk . . . Milyen kevéssé tudjuk megbecsülni a kicsiny sorsokat. A cseléd, a portás, az inas, a vendéglős, az utcaseprő, a munkatársak és a sok-sok apró ember életét, amelyek pedig éppen olyan fontosak, jellegzetesek és érdekesek, mint a miénk. Ha olvasunk róluk, ha egy mélyresüllyedő pillantás, egy messzeségeket besöprő látás, ha egy szív érdeklődése és melegsége rájukcseppen egy-egy íróból és leírja őket, akkor rajzik fel bennünk a gondolat és színesedik meg egész környezetünk. Nem a maga valóságában, mert ebben már régesrég ilyen volt, hanem nekünk. Mert hiszen mi valahányan és valahányszor látunk valamit, mindannyiszor másként és másnak látjuk. És nekünk az a legjelentősebb, nekünk szubjektíve az az igazság, ahogyan látjuk . . .

A pillanat reveláló villanása kell ahhoz, hogy észrevegyük és tudatosítsuk a formák mögé megbújó életet. Amely mindenkiben egyformán kínlódik és mégis mindenkiben másképen él. Vajjon hová lesznek a sikoltások a világmindenségben, vajjon hová hullanak a könnyek és hová gurulnak a csengő kacagások? Mert valahol bizonyára fennmaradnak. Végigzúgnak bennünk és felettünk elektromos hullámok és velük messze-világok minden problémája átvonaglik a mindenségben. Csatlakozik hozzájuk a miénk is, vagy teljesen új hullámban lesz halhatatlanná az Isten engedélye és örök elhatározása folytán, hogy várjon a felfedezőre, vagy már azelőtt is befolyásolja az idegeken keresztül idegen életek sorsát? Ki tudna erre felelni?

Az érzés, a vágyak, a lényeg mélységein sokszor mélyebbre hatol le az, akit nem terhel a kultúra felszedett sok értéktelensége. Inkább kivirágzik benne a jóság és halhatatlanítja tetteit az irgalmasság és jólelkűség. Mi az érdekesebb: egy-két intim eligazodás az örök bolyongásban és lázas keresésekben, egy-két konkrét kapcsolódása és kiegészülése az életnek, avagy az eszme ruhájába öltözötten folytonos, de felületesebb és mulandóbb érintkezés a sorsok százával meg ezrével az időn és a történelesen keresztül? Talán lekopva, talán leszegényedve, de mégis gazdagabban megrakodva hozzánkérő hálák és új kikezdések valóságától? Megéri-e az egyedülvalóság eszmei hidegsége a mindennapok otthonának melegségét feláldozó akaratot? Az érdekesség sokszínű felragyogása egy-egy meleg fény reszkető világítását? Ki tudná ezt most és itt megmondani? Hiszünk és a hit erejében várjuk a beigazolást, életünk bölcseségére a bizonyosságot. Adjon erőt hozzá az Úr Jézus Krisztus . . .

21.

Nincsen olyan ember, aki tökéletes volna. Nincsen olyan ember, aki mindenkit ki tudna teljesen elégiteni. Különböző igényűek vagyunk. Sokszor erős lenne az a szellemisség, az az érzés, az a lelkiesség sokaknak, amit talán a legkiválóbbak feldícsérnek, és viszont. Nincsen olyan ember, legyen bár a jóság inkarnációja, akit ne gyűlölnének és nincsen olyan, akit ne szeretnének. Nincsen olyan ember, aki teljesen közmegelegedésre tudná betölteni hivatását. Mindig lesznek elégedetlenek. Itt csak a mértékekről, a számról lehet szó. Hogy ez a jó országa felé teljesített dolgokban minél nagyobb legyen és az ellenkező pólus felé minél kisebb, minél kevesebb.

Valami bálványt, valami fetist mindenki ápol és babusgat az életében. Egy-egy eltépett gondolatdarab, innen-onnan felszedett jelszó, tudatlanul megmaradt érzés jelenti azt az ideált és hirdeti azt a világot, amire elküldtünk. Ami után zúgó áramok tiszta sodra

röpítette talán a sorsunkat, de elrongyolta, elpiszkította bennünk az életküzdelem, a körülmények szerencsétlensége. Avagy talán olyan helyzetbe születünk bele, hogy soha, de soha rá nem dőbberhettünk egy jobbik és szebbik önmagunkra és hiába sír bennünk a nyugtalanság, hiába nyöszörög a békétlenség, nem tudjuk, hogy egyetlen sebünk, egyetlen igaz fájdalomunk és veszteségünk a meg-nem-született hitünk, a meg-nem-születhetett reménységünk, vagy az elvesztett, összeroskadt vallásunk. Amiről talán magunk se tehattünk. S még nagyobb a tragédiánk, ha tehattunk. Mert ebben minden bennefoglaltatik. Nagytávlatú világ virágillatos, friss tavaszi levegője hullámszik általa bennünk, amelyben mindenütt mélységek érnek és a lét titkai pattannak értelemmé. Lehet, hogy emberi fogyatkozások ezt sokakban megszükitették, egészen korlátozottá tették, de a csonkaság fogyatékoságából balgaság lenne az egész, a teljesség előtt bezárkózni. Akit az Isten csak ilyenek mellett vezet el és akikben nincsen meg az önerő felépíteni megsejtett tartalmak érintéseiből azt a nagy szépséget, az a legszerencsétlenebb lenne, ha végeredményben nem maga lenne az oka annak, hogy ilyen, amilyen. De maga az oka, mert az Isten kegyelmes és kegyelme fényét legalább egyszer mindenkibe beleszórja.

Lassankint mindannyian kikopunk az életből. Figyeljük csak meg, hogy mennyivel több eleven szál fűzött egykor emberekhez, dolgokhoz, helyekhez, munkákhoz. Élő szálak. Talán megsokasította őket külsőleg az évek száma, ó, mennyi lesz üres szokássá csak, mennyit tart fenn pusztán az érdek vagy önző félelem és mennyit szaggat szét a megszokás, az elunás, a túlfejlődés. Csak egy-kettő marad meg végig velünk és nekünk, a primérkapcsolatok, a vér és lélek legerősebb kivirágzásai.

Lassan-lassan didergő magányosak leszünk gondolatvilágunk régiségével és érzéseink kihűlő hamujával az emberek között. Talán azért, hogy ismét kinyúljunk az után az Ige után, aki a leghúsesebb ígéret és a legbetöltőbb bizonyosság . . .

VÁNDORLÓ ÉRTÉKEK.

Életünk állandó széthullatása önmagunknak. Legszébb önmagunk darabjai mint áldások keringenek abban a körben, amelyet képességeink, szellemünk hatalma és szívünk parázsló ereje be tudnak borítani, el tudnak foglalni; gyenge és bűnös önmagunk darabjai pedig mint örök hazátlan bolyongók rémítik és rontják az életeket, akikhez elviszi őket a végzetük.

Érdekes volna a lélek szemeivel végignyomozni csak egy-egy megnyilatkozásunk útját. Mi pattantotta ki belőlünk, hogy elinduljon az önálló lét magányos és hideg útján az ismeretlenségekbe, nem ismervén előre az otthont, az otthonokat, melyek befogadják? Szeretet, hűség, segítség vágya, öngazolás, messzenéző tervek titkos szándéka, a megéjtés mérge, a gyávaság alacsonyága, a hiúság hányavetisége, a hit vagy a kétség, vagy mi más szerepelt útrakelésénél? És ahová lehullott, ugyan mi fogadta? Vajjon mint testvért ölelte-e magához az idegen világ a régen-váró-várakozás betelésének ujjongásában, vajjon gyengeséget erősített-e fel, cselet segített-e elő, szépség építője lett-e, vagy talán romlások mérge cseppent ki belőle, átok volt-e rá a válasz, vagy az áldások és hálás fogadások mélyről-buggyanó melegsége? Ki tudná ezt megmondani? . . .

És mi lett belőle az első találkozás futó pillanatai után? Bentmaradt-e a szívek mélyén, mint régen keresett kincs megtalált boldogsága, vagy rögtön továbbzúgott a kivetettség hontalanságával más lelkekhez, más életkekhez? Gazdagodott-e új színekkel, vagy lekoptak még az örökségben kapott régiek is és lehulló ragyogásuk fénye, mint egy szébb álom elvetélt édes-valósága fájdukt meg a pillanatok hallgatni tudó suhanásában, hogy fájdalmas reszketése örökre belesimuljon az idő diszkrét és sohasem árulkodó mulandóságába.

Lehet, hogy talán ez az egy darab szakadt bele életünkbe egy másba, s ott megteremtette az emlék zengő békességét, vagy türelmetlen menekülését. Lehet, hogy nem volt ez már tőlünk sem első, sem utolsó és mint a megszokottságok ismerős vendége illeszkedett bele a rólunk vett képek gazdagságába, ahol az együttesben már elfolynak a színek szélei és felolvad az egyes rész az egész harmóniájában, vagy diszharmóniájában, s így mintegy eltompul, elvész a kirívó felelőssége. Vajjon a mások tudatában él-e még a forrás, ahonnét kibuggyantak, vagy talán már teljesen mint saját érték boldogítják a nem nagyon válogató önérzeteket? Mindegy.

Mi sem vagyunk már a régiek, akikből kibujdostak. Valónkat szórtuk szét általuk, s ha lepattantak is énünkről, már maga a hiányuk változtatott bennünket. Csak egy esztendővel előbbi magunk fölött is sokszor meglepődve állunk meg és végigloccsan ajkunkon a vállveregető mosolygás. Ritka az, hogy az örök változások és idegenségek áramló sodrában bőségesebbnek és érettebbnek látnók az eliramlott napok tartalmát. Percek mesgyéjén járunk, félig mindig a múltban, félig mindig a jövőben állunk. Üvegharangok vagyunk, akiken valamikor Valaki előre elharangozta egy élet minden édes és minden bús dalát. Ezeket csengjük-bongjuk most is egymásnak, de néha-néha az üvegharang fala megreped, s a hangja reszketve hull a némaságba. Ilyenkor kiesik a világból egy élet, és kísérei lesznek az elhangzott melódiák. Sokszor koptattak ezek, mint a verkli agyonhajszolt énekei, s csak a jóakarát tudja belőlük kisimogatni az eredeti harmóniát. De nyugodtak lehetünk, virraszt feletünk ez az örök Jóakarát, aki küzdeni küldött el és a megfáradások földjéről mindig visszavár.

EGY A FONTOS!

Figyeld meg: ha az emberek boldogságot látnak, irigykednek. Ha például egy egymást szerető pár megy el előttük: kiül az arcukra valami mosolygás és lenézés: «mi azon túl vagyunk, ti is úgy jártok» — érzés, de mégis irigység. Miért? Különösen sokszor akkor és olyanoknál lehet ezt látni, akik előtt ez az út a boldogság felé már mindörökre bezárult. Fájó és megalázó érzés ez. Utána kisebbnek érzi magát az ember. Magábaroskad, megsemmisül, előnti az önmegvetés zúgó árama. Majd fellendül a lelke a magasságok felé, újrakezd mindent és szégyenli önmagát önmaga előtt, de minden csak e perc ihlete, a pillanat kegyelmi csodája, mely elsuhan és ha jön egy újabb kezdet, minden megmarad a régiben. Újrakezdődik. Nincs pont, nincs vég az életben, örök küzködés, örök lemondás, örök megalázkodás ez.

Miért? Miért van mindez? Talán azért. mert olyant keres az ember, ami csak illúzió, csak ideálkergetés örökre ezen a földön? Talán azért, mert nem a cél magas és elérhetetlen, hanem hamis és eltévesztett az út, melyen feléje indultunk?

Nincsen önmagunkban sorsunk értelme és értéke. Messze leng ez, az örökkévalóságban, ajándéka ez az Istenbe bekapcsolt életnek, mint zengő harmónia, kiteljesülés és kiszabadulás a végtelenség felé, amit csak titkos órán sejt meg a vergődő lélek és csak az alázat magábahulló mélységében revelálódik a tartalma, legbenseje, legegységibb törekvése, legföltettebb eligazodásai előtt.

Mi próbáljuk megoldani relatívumokkal az életünket. Akár személyiséggel, akit kiegészítőnknek gondolunk és álmodunk el, jó esetben megtalálunk, megismerünk és beépítünk napjainkba, akár intézményekbe fogjuk le legértékesebb törekvéseink, legegységibb szándékaink és terveink szárnyalását, akár

a munka lázába öljük erőnk legszebb hajtásait, vagy bármi másba, megtelhet velük egy-egy kor, egy-egy röpke esztendő és élet, de az idő suhogó szárnyalásában mind kevésnek találtnak, kihullanak, elkopnak, megszegényednek, eltévednek és kiüresednek és mi az önvád, az önkínzás és eltörés gyötrő sejtelmivel és égő sebeivel keresünk újra meg újra egylendületű és kielégítetlen elindulásaink elé bizonyos utat, kielégítő és teljes tartalmat. Ilyenkor zörög és kopog üresen a lét és bukik el örömrünk, porlad el kedvrünk a megmagyarázhatatlan és a mindennapunkat mindig betöltő egyhangúság, unalom, egyformaság előtt.

Ha nem építjük jelenünket és jövőnket a múlhatatlan, inoghatatlan és állandó valóság, az Isten országának elveire, minden percünk ingatag összeomlás, félenk ijedezés és találgatás lesz. Minden kielégülés után felsír bennünk a kielégületlenség szomorúsága és egyetlító, nagyot-álmodó lelkünk buzdítva verődik a holnap sok-sok régi és sok-sok új bajához. Hiába lázad bennünk a mult, hiába hánykolódik minden ingerével az ujság, hiába csillapít ideig-óraig az idegekre cseppentett maiság izgalma, nincsen és nem is lesz maradandó és teljes békesség, kiegyensúlyozottság, kibékélt harmónia és gazdag erő másban, mint az Úr Jézus Krisztus igéiben...

INGADOZÓ PILLANAT.

«A szeretet módja: mód nélkül szeretni». (Szent Bernát.)

Valami mélységeket felkavaró, ősi nyugtalanság kerget, űz, éget, nem hagy pihenni, folytonosan új meg új célokat és feladatokat tűz a jövődömrre, felhajt és felemel a csüggedés akaratlanságából és színezi a felszökkenő kedv robbanó mozdulatait, egyszóval: hatalmában tart, megszállottja vagyok, hogy segítsek, hogy mutassak, hogy mindent megéljek, mindent megtanuljak, enyém legyen az élet egyetemesége és így rajta keresztül mindenkinek mindent tudjak nyújtani. Sokszor elcsitul bennem az idő és a csendesség, a béke, a mozdulatlanság nyugalomban élem a mát, a ma boldogságát. Sokszor azonban megkavarja valami a dolgok rendjét, hirtelen sokminden összedűl és újra kell kezdeni a kínok, a nyugtalanságok fergetegében a harmónia építését. Újra és újra, mert össze-összedűl.

De miért? Nem volna kényelmesebb leülni a romokon és élni a pillanatnak gondtalanul, élni elvonultabban és még észrevétlenebbül, élni csendesen és feltűnés nélkül, mint annyi millió ember? Ki tudja? Csak az tud erre felelni, aki az Evangélium szavait átöleli a lelkével és vallja a felettünk lebegő, a közöttünk élő, a sorsunkba belekapó, a mindent elrendező és igazító nagy gondolatot és valóságot: a Gondviselést. Csak az tud itt értelmet találni és eligazodni, csak az tud itt a maga romjain újrakezdeni és az alázat bűnbánatában megnyugodni és építeni. Csak az mer itt kiállni és a maga gyarlóságainak teljes emberi tudatában vállalni sorsot, ami nehéz, ami kemény, ami talán nem is természetéhez szabott a puszta és z világánál, csak talán a kegyelem világánál, csak az mer vállalkozni arra, hogy éppen olyan gyenge és összeroskadó embertestvérek elé álljon, és

a maga életének zűrzavarából kimentett tiszta hangok és erők felvillantásával bátorságot öntsön a lelkekbe, akaratot a szívekbe.

Újrakezdeni! Százszor, ezerszer; ha kell, minden nap is újrakezdeni! Mert ott kezdődik csak az igazi tragikum, ahol már a belenyugvás, a minden mindegy, az «így a helyes» filozófiája alakul ki, ahol az esésekből és gyengeségekből lesz végiggondolt és mindenkorra elintézett életszabály. Sőt, ahol az ismerethiány, a kevés ismeret, az elhibázott élet, a megcsúszott büszkeség és külsőre épített jövődő miatt a gyűlölet, a gúny, a lekicsinylés, a rágalom és lenézés lett úrrá a lelkek felett. Ahol örökös az ellenmondás a «Jel»-nek, aki az Égből adatott nekünk.

Sokszor megdöbben az ember a felelősségtől. Milyen nagy a tudatlanság éppen a legfontosabb, az örök értelmek és célok felől. De talán ezért kap a szomjas szív minden elhullatott szó, minden könnyelműen kiosont gondolat után. És épít magának belőlük önigazolásul épületet az élete fölé, ami akkor dül majd össze, amikor legjobban szüksége volna rá. De talán éppen azért tud ennyit tenni egy-egy szó, egy-egy mondat is a jó felé. És talán ezért érdemes élni sokfelé, széttépve, egyoldalúan, örülve, szeretve, boldogan és kínban, gyűlölten és rajongottan az emberek között, egy-egy könyv lapjain. Túl az éveken, túl az időn, túl a koron.

Mert egyébként mi értelme volna annak, hogy vannak elküldöttek, akiknek titkuk a titoktalanság, homályuk és rejtekük a mindennap hulló napsugara. Akik leleplező érzéseik és árulkodó gondolataik prédái lesznek, kínjuk ott ég idegen szemek előtt, szerelmük ott szemérmeteskedik más érdeklődések előtt, örömük kigurul az utcára, bánatuk ráborul a világra, akik élnek, mint az éjtszaka csendjében és sötétségében a le nem függönyözött ablakok mögött él egy család a lámpa fényében, mindent elárulva a kint járkálók előtt. Igaz, hogy így a hatás folytán emberileg is megsokszorozódik az életük, igaz, hogy így a rájukgondolás és a velükézés sokszínű gazdagságában

pompázik ki számukra a mindennap, de vajjon a bezárt és titkon őrzött szépség nem több-e, nem mélyebb-e, mint a kitárulás? Emberileg talán több, de isteni távlatokban bizonyosan kisebb.

Megáldotta és meglátogatta az Isten azokat, akiket elküldött, hogy mások előtt, nem is annyira előttük, mint velük együtt próbáljanak járni. Hogy együtt tovább eljussanak és békességesebben eljussanak. De nagy emberszeretetet kell ahhoz, hogy valaki vállalja ezt a hivatást. Tudatosan hordozza és szenvedjen, meg örüljön alatta. Akiben azonban megvan ez az emberszeretet, az a kiválasztott és ő nem hiába örül, nem hiába kínlódik, nem hiába szenved . . . Vele jár a Lélek . . . Vele alkot a Lélek . . .

ÉRIK A JÖVŐ.

Házunk mellett van egy futballpálya. Minden délután, különösen vasárnaponként és ünnepnapokon nagy tömeg ember özönlik ki ide és drukkol a játékosoknak. Drukkol teljes szívvel és meg nem osztott lélekkel. Sokszor felharsog az ordításuk, amivel új erőt locsolnak az izmokba, sokszor kipattan a feszülésük, amivel lélekzetelállva kísérik favoritjuk minden mozdulatát. Nekik ez az igazi ünnep. Ez az az élmény, ami mint megenyhülés, ami mint távoli örömhintés, nyugalmat és termékenységet pótló valóság integet, vonz, csábít, és erőt ad a hétköznapok, a hetek végén. Amire előre készülnek, amit napokon át előre és utólag megbeszélnek, ami kitölti az életüket érdekességével és véletleneivel. Meg kell csak figyelni, hogy milyen áhítatos tisztelettel, milyen feltekintéssel kísérik a villogó szemek, az itt felnövő fiatalok a játékosokat a küzdelem végén vagy küzdelem között is, amikor betérnek pihenésre, egy-egy pohár sörre. Egész tábor megy velük.

Istenem, megdöbbentő ez a figyelem, elgondolkoztató ez a lelkesedés, ez a szívvel-lélekkel érdeklődő odanövés. Az a jövő, ami ebből lesz majd, az a jelen, ami ezt kitermelte. Az az egy biztos ebből is, hogy az embernek kell valami, ami más, mint ő, amiről legalábbis azt gondolja, hogy több, mint ő, amire «feltekinthet», ami kitölti, ami értelmet és eligazodást hoz, ami régi nyelven: ideál. Ha nincs magasabb ideál, jó ez is. Vagy talán ez csak út a magasságok felé? Talán csak a kultúra kezdőfoka? Szellemi ponyva ez is, ami csak porhanyító az égi növények felé? Ki tudja. Vagy talán már kifáradás, már lezuhanás, már kiüresülés, legalábbis azoknak a részéről, akik hivatva volnának saját lelkük gazdagságából és saját életük pompájából osztogatni a szomjas milliiónak?

Mert ez a legszebb hivatás. Fenséges és elborító

szenvedéssel: Egyedül állni, mint magas fa a hegytetőn, ami felfogja a vihart, megéri és szelíd erőként fogja bele a fejlődés és teremtés szent rendjébe. Lenni nagy léleknek, lenni nagy szívnek, amin végigvonaglik minden emberi szenvedés, amibe betér minden emberi érzés, amiben otthon van minden, ami emberi, ami gond, baj, csapás, lázas vágy, piros öröm, feszülő akarás, szárazarcú éhség, lendülő kitartás, szóval: minden.

Sokszor hirdeti az ember, hogy modern. Pedig nem vagyunk modernek. Felkapunk és feltűzünk életünk fölé jelszónak egy-két vágyat, kisejtett és megérett mozdulást a kor, az idő, a történelem halkán munkálkodó, vagy lázasan rohanó ritmusából és mert látjuk, hogy szép, hogy jó, hogy futnak utána sokan, igen sokan, azt hisszük, hogy különbek vagyunk, mint a múlt. Modernek. Pedig nincsen modernség. Változhat a külső, de a lényeg, a természet, a belső mindig egy, mindig ugyanaz. Csak másként nevezzük el a dolgokat, csak más ruhába ültöztetjük a kikezdeket.

De ez a más elnevezés, ez a más kikezdés, ez az új meg új, folytonosan új elindulás az azonos lényeg felé mégis fontos, mégis döntő és mindent megérő. A szellem csodája. És érdekes, sokszor frissebb, sokszor készebb, sokszor áhítatosabb és találékonyabb új irányban az a szellem, amit nem páncélozott fel a kor hivatalos tudása, hivatalos diplomája. Valahogyan szabadabb, mert nincs rajta a tudákosság gőgje, ami kiszárít, megöl és az igazi haladás ütemét megbénítja. Ezért borul le sokszor az egyszerűbb lélek alázatosabban, elfogadóbban, termékenyebben az új gondolat, a szóban, tettben, alkotásban, hangban, színben lefogott és megszólaltatott új eszme előtt és lesz bátor hirdetője eljövendő időknek, amelyek mégiscsak és mindenekfelett a Krisztus örök igazságát kell hogy ígérjék és hozzák el nekünk. Nekünk is, a jövőre tapadó lelkeknek...

ÉSZREVÉTELEK.

Embervoltunk végességének csendes tragédiája nemcsak az egyéni elmúlás test szerint ebből a világból, hanem a lélekszerinti kihullás is a történés kavargó zúrzavarából. Az eszmei halál. Elkopik és elporlad minden eszme, kihűl minden gondolat tüze, ami emberi szív mulandó tüzéből lett és véges erejéből született meg. Lesz belőlük múzeumi darab, de még jó, ha ez lett, mert legalább néha-néha még észreveszi őket valaki a messze jövődöben, észreveszi és talán egy pillanatra a csodálkozás, a meghatódás örök melegsége végigbuggyan benne. Talán egy pillanata betelt, egy gondolata irányt kapott tőlük. Csak egy villanás időtartamára.

A legtöbb gondolat az emberrel együtt vész el. Csak ritkán adatik meg a kegyelem, hogy egy-egy eszme gyújtó ereje belenőjön évtizedek, esetleg évszázadok tartalmába. De micsoda parányi darabka egy évszázad is az idő halkán rebbenő csendjében és viharában, amibe bele van pólyálva ez a világegyetem, minden saját és emberi történésével. De nemcsak a magányos és az értelmi, szellemi élet hideg légkörében társtalanul csapongó és keringő gondolat sorsa a lassú halál, hanem azé az eszméé is, ami intézménybe épült bele, valami alkotásba menekült. Azé is, ami olyan intézményre bízott, aminek alkotórészei emberek és folytonosan emberek az időn keresztül.

Szükségletből született minden intézmény és szükségletet elégít ki. De ahogyan elhagyja magától az idő, úgy tűnik el lassan-lassan átütőereje és csodákba-kivirágzott alkotóképessége. Akármennyire bánatos lesz is a lélek és akármennyire megcsapkodja is a szívet a szomorúság feketesége, ha ráhajolunk intézményekre, a történetükre, ezt észre kell vennünk és meg kell állapítanunk az igazság objektív szemüvegén keresztül. Lehetnek időleges felpattanások, újjászüle-

tések, de a kezdet jelentősége és hatalma, fontossága és nagyszerűsége soha többé vissza nem tér. Nem jelenti ez, hogy ki kell irtanunk azt az intézményt. Nem. Valami ér csörgedezik még benne az életből és színt ad azért még a mindennaphoz. Lesznek emberek is, akiknek életformájuk lehet az Isten felé vezető úton, ha a nagy tömeg, ha a nagy élet, a nagy történet már régesrégen más fények után megy is. Mert hiszen, ha semmi célja sincsen már létezésének, úgymint megöli az idők logikája. És ilyenkor már nem kár érte.

Előregszik minden. Előregszik a pártokba lefogott és kifejezett világnézet is. El, még akkor is földi tartalmával és pusztán ideszóló programjával, ha a krisztusi hitet írta is fel a zászlajára. Nem azért, mert nincs ennek a hitnek már hívője. Nem. De azért, mert ez hitével, ugyanazzal a változatlan és örök hittel, már mást szentel meg, más úton indult el, mert változtak a körülmények, változtak a felvetődő és forrongó gondolatok, amik a fejlődés irányát befolyásolják.

Ilyenkor járathat le a makacskodás és megmerevedés mindent. A rosszal együtt a jót is. Nehéz régi tömlőkbe új bort önteni. Nehéz, mert az önző rátapadás az egyéni érvényesülések lehetőségére nagyon is emberi tulajdonság és nem csökkenti a kor tapasztalata sem. Sőt. Sokszor a beteges féltékenység lesz dajkája, akkor, amikor már az egyéni tehetetlenséget külső hatalmi eszközzel kell megoltalmazni. Nehéz, mert a teljes elzárkózás és ideges türelmetlenség eldobja messzire azokat is, akik eleinte talán szépszerével akartak a hagyományok felfrissítő folytatói lenni. Ha meleg megértés és gyámolító jóság árad a fiatalos tűz és lendület felé, ez a fiatalos lendület mindig hajlandó ennek a bölcseségből átvenni, ezen okulni, e szerint indulni. De ha mindenfelé csak féltékeny elmaradottságba és naiv beszűkülésekbe ütközik, forradalmibbá és szélsőségesebbé fejleszti a küzdés hevülete, mintha semmi se lett volna előtte, mintha neki kellene teljesen újra utakat törnie.

Új idők tüznél gyújtottuk meg a lelkünket. Meleg szeretettel lobog ez az anyaszentegyház értékei körül.

De ezeket az értékeket egyetemesebben szeretnénk szétszórni a világban. Szeretnénk belevinni az élet kavargó forgatagába, hogy itt világosodjék a nagy sötétségben, itt, ahol idegen fények felé indul el az emberiség jövője. Szeretnénk ide belevinni ezt a mustármagot, ezt a kovászt. Hogy ne csak megtúrt hamupipőke legyen az országút szélén, akit mindenki elbecéz egy kicsit, mert szép és a multat néhány udvarias szóval illik becézni. Ne legyen csak elrejtett üde forrás a nap alatt, az élet sűrűjében, amihez csak néha-néha mennek el megpihenni és felüdülni nagy eretnekei ennek az életnek. Ne legyen csak pusztá tudás a léte, hanem legyen alakító erő. Történelmet alakító erő. Ne csak egyesek sorsát boldogítsa, hiszen elhivatott népek, nemzetek, a közösségek sorsát irányítani is. Ne legyen csak titkon őrzött gyertyaszál szobák homályos csendjében, hanem legyen a kor homlokán lobogó máglya, ami a holnapoknak világít.

Tudjuk, hogy minden tehetség és nagyság végeredményben az Istentől van és minden, amit ezek a vezetőemberek kitermelnek, ezek a történelmet formáló egyéniségek hoznak, az Ő megengedő akaratával lehetséges. Hiszen ellenére semmi sem lehet. Tudjuk, hogy az Egyház hivatása elsősorban nem erre a világra mutat, de ezen a világon is őriznie kell a gyermekeit, ezért meg kell szentelnie e világnak történéseit is. Tökéletességet hiába keresünk ezen a földön. Nem volt, nem is lesz sohasem. Nem lesz ebben az irányban sem. De, hogy csak ennyire jutottunk és csak itt vagyunk, ahol vagyunk, hogy minden nagy kezdeményezést másoknak engedünk, hogy mi csak a maradékokat söprögetjük, hogy csak mentegetünk és sokszor csak messziről elégedetlenkedünk, ez már embereink felelőssége is. Ez már emberi tehetetlenség is, ez már emberi tehetséghiány is.

Általános jelenség, hogy mindenfelé az egyéniségek félretolásával találkozunk. Olyanok kerülnek vezetőhelyekre, akiknek legfőbb érdemük, hogy nincsen önállóságuk, nincsen saját véleményük. Hiszen igaz,

ezekkel sokkal, de sokkal könnyebb a bánás, könnyebb az együttdolgozás, de viszont riasztóak lesznek az eredmények. Mindenütt szó, meg szó, nagy általánosságok, de valami mély és csodálatos menekülés a tettektől. Legyen ez akármilyen parányi, de ha tett, szent és érdemes, ha jó, szentebb és érdemesebb, mint a szavak tömeges, színes, folytonos zuhataga.

Miért szeretünk mi folytonosan a multból élni? Érdekes, hogy egy-két kétségtelenül hatalmas és csodás emberünket bálványozzuk már-már az unalomig, folytonosan rájuk hivatkozunk és őket emlegetjük, de ugyanakkor semmit sem teszünk az apró ígéretek megsegítésére. Az agyontámogatás öl és elcsenevésztesít. Ez nem férfias, ez nem is jó. De legalább néha egy kis felemelés, egy kis elismerés, egy kis érdeklődés jó. Mint a tulsó oldalon. Hiába a rekrimináció az odahullottak után.

Nincsen veszedelmesebb valami, mint a tényeknek meg nem felelő ismeret. Nem jó így még lelkesíteni sem. Az igazság előbb-utóbb feltámad és győz. Lehet, hogy jótulajdonságunk ez a jobbatmondás, többetmondás, és emberszólások helyett kell is gyakorolnunk, szép is, de a tények a szellemek rengésében fontosabbak. Hogy csak egy példát mondjak: átment a köztudatunkba, hogy még most is milyen erős a német katolicizmus. Milyen példás. És irigyeljük. Erre csak azt mondom: tessék megnézni és összehasonlítani a magyar sajtóviszonyokkal az övékét, még absolute is, nemcsak relative, az eredmény megdöbrentő. A Germania például a maga jelenlegi 8000-es, a Kölnische Volkszeitung a maga jelenlegi 16.000-es előfizetői létszámával nem lehet komoly tényező.

Ezek a nagy egészből kiszakított gondolatok nem igényelnek teljességet. Talán nyersebbek is és kellemtlenebbek is, mint ahogyan szeretnők. De bizonyosan van bennük igazság és van mögöttük valóság. És az igazság, a valóság ismerete erő.

1935.

HÁLÁS EMBER.

Érdekes megfigyelni az embereket. Akit szeretnek, annak mindent szabad, annak minden szavát, minden cselekedetét a jóakarát szelídítő és jótékony mosolygásán és melegségén át nézik és mérik le. Mentséget és igazolást kapnak súlyos esetek és a szimpátia selymes puhaságába csavarják bele a nem is egészen ártatlan dolgok tömegét. Míg viszont: aki ellenszenves, aki ártott, aki ambíciójánál fogva keresztezi a törekvésünket, annak jaj, minden cselekedete mikroszkopikus megfigyelés alá kerül és nem marad épen, sértetlenül és megtámadhatatlanul egyetlen jószándéka sem. Tévedései, hibái, fogyatkozásai meg éppenséggel a maró gúny, a felületes rosszakarat és az elítélő merészség mindenkori és szabad martalékjai lesznek . . .

Istenem. Milyen unalmas és egyhangú lenne így a lét. Szerencsénk azonban, hogy Valaki, akit a változatosság gyönyörködtet, gondoskodott az érdekeségéről. És fenségét az az érdekes valóság igazolja, hogy a legmindennapibb, a folytonos és megszakíthatatlan, a mindig-meleg és mindig-valóság-mindennapba, az életbe rejtette el a legnagyobb titkokat és legmegrendítőbb csodákat az Úr. Gondoljunk csak végig egyetlen esztendőnkön. Még a legmindennapibb életben is mennyi a változás. Sőt. Talán ez még érdekesebb, megfogóbb és megrendítőbb, mert számára a mélységek nyílnak meg. Nem a felületek ragyogó szenzációja élteti és lepi meg új meg új csodákkal, hanem apróságokban, árnyalatokban, látszólagos kicsiségekben rajzolódik ki előtte és döbben bele lelkébe a végtelenség. Ami elrejtőzve pihen a dolgok mélyén és csak a hallgatás és csend érlelő bőségében nyilatkozik meg kereső vágyak és tapogatózó érzelmek, elindult, de még be nem érkezett gondolatok előtt. Már maga a holnap ismeretlensége és mesz-

szesége izgató meglepetés. Milyen bölcs értelem elrendezése ez, hogy a mának folytatása teljesen titok a más élő ember előtt. Ha ma minden sikerült és te nyugtalan vagy mégis, esetleg a holnap hoz igazolást nyugtalanságodra, esetleg hónapok telhetnek el, míg eléd döbben világosan, hogy miért történt veled éppen az, ami történt.

Titkok csalogatnak folyton és titkok szívnak magukhoz. Olyan kevés az életed és mégis olyan sok. Sokszor elhibázod minden eligazodásodat, csak részletelindulások történnek a helyes út felé. És olyan gazdag az Isten, olyan nagylelkű az ítélete, hogy az igazságnak ez a parányi töredéke képes téged teljesen megmenteni, képes felépíteni benned olyan csodavilágot, amelyben boldogan gyűlnek össze a messzeségekbe és ideálokba induló keresések, ösztönös vágyak és elindult nyugtalanságok.

Az este csendjében, februári estén, egy kis katicabogár került a lámpám fényébe. Élet az élettelen-ségben. Szokatlan élet a féléletekben. Aggodalmasan nyúltam feléje, de ő nem menekült. Bizott bennem. És akárhogy próbáltam eltávolítani, mindig visszavisszatért. Nem félt tőlem. Nem félt az embertől. Ugyan mi lenne ezen a világon, ha egyszer, egy titokzatos csendességű napon, nem kellene egy embernek sem félnie a másiktól ... ? ...

KIFELEFORDULT ÉLETÉRTÉKELÉS.

Van-e pénzed, van-e társadalmi összeköttetésed, szebb-e a bútorod, mint a szomszédodé, el tudsz-e menni annyiszor a színházba, mint az, van-e olyan ruhád, nem, különb ruhád, mint valamennyi ismerősödnek, feltűnsz-e, észrevesznek-e, ha társaságba mégy, többet táncoltál-e ezen meg ezen a bálon, több szépet mondanak-e neked üresfejű fecsegők, nem látál-e meg valamit, ami nem lehet a tiéd? És így tovább és így lefelé apró-cseprőbb kiadásban, de mindig és mindenütt csak ezt halljuk, csak ez szerepel, csak ez a probléma és ezen véreznek el kedvek, hivatások, ezen omlanak össze megértések, ezen szikkad ki a szív és zsugorodik össze az értelem, lesz suta és beteg a dolgok látása. Ezért lett szállodosó madár kétszeresen a boldogság közöttünk, ami éppen akkor repül el a kezünkből, mikor a legbiztosabban véljük tartani, mert megszoktuk és minden idegszálunkkal az élet perceihez, a felszínnek folyton hullámozó és felületes külszínéhez láncoljuk igényeinket és kötjük eligazodásainkat. Ezért bizonytalan a holnapunk, ezért reszket alattunk és fenyeget összeomlással a talaj még akkor is, ha esetleg sikerült e felszínt teljesen magunkénak hinnünk és boldogan öntjük rá szívünk álmát múló és csalóka értelmére.

Hiszen minden pillanatban megmorajlanak a mélyben az erők és megtáncoltatják a kéregműveltség ürességeit. Mert, hiába, nemcsak hogy tompán kongó fásultsággal, vájkáló unalommal és fekete kedvetlenség ideges nyugtalanságaival és szeszélyeivel ajándékoz meg bennünket a külsőségekre épített életértékelés, hanem még a szellem és lélek nyugodtan mozduló, de elsodró és mély erejéhez, föltétlen hatalmának örök törvényeihez is kénytelen, akarva-nemakarva, tudatosan-öntudatlanul alkalmazkodni, mert az igazérték sohasem lehet vesztes, ha esetleg mást mutat

is a pillanat szenzációja, és örök aggodalom és félelem aprítja össze forgácsokká a bizalmunkat és állandóságunkat az ilyen eligazodások birodalmában.

Hiába, kicsinyek vagyunk. Kicsinyek és sokszor közönségesek. Akik nem tudják felérteni, hogy nálunknál jobb, tökéletesebb is lehet. És lehúznak mindenkit és mindent a saját nívójukra. Addig harapdáljuk embertársunk hírét, nevét, becsületét, míg — szubjektív érzésünk szerint — el nem fogyasztottuk, míg le nem rángattuk a saját soraink közé. Mert mindent inkább eltűrünk és elviselünk, mint a feltekintés alázatát. Ez az egyik véglet. A másik a szemfényvesztések bálványimádata bennünk. Egy-két csinált és felkapott nagyság érdektömjénezése. Akik előtt annyira összeomlunk, hogy a szabadság és szent függetlenség lendítő érzései még magunk előtt, még magunk között sem mernek megnyilatkozni, mert lenyüggöz, megfélemlít a kenyerünkért, a címünkért izguló rabszolgaságunk.

Ez is kifelé fordult értékelés, ez is a pillanat bölcsesége, ami összeomlik a realitások igazságának mérlegén. Mert, ne feledjük el, a lelket, a szellemet becsapni és megcsalni nem lehet. Legalábbis nem objektíve és nem büntetlenül. Elaltatni lehet, elhagyni és elkábítani lehet, de vele együtt elhagyjuk, elkábítjuk és elaltatjuk a boldogságunkat is.

Hiszen nézzünk csak a dolgok mögé. Mennyi intrika fogyasztja, nyaldossa állandóan minden alkotás fontosságát, mennyi külsőleg hozzágondolt és hozzáértett sallangot kénytelen ez hurcolni, míg az idő nyugalma el nem porlaszt róla mindent és nem marad más, mint a kőbe, az ércbe, az épületbe, a könyvbe, az intézménybe, a jótettbe, a ténybe és életbe oltott lélek, az örökkévalósult szellem e földi téreken. Mert ha ez nincs mögötte, egész biztosan elhordja a látszatot az emberi kikezdes, az emberi kákán is csomót keresés, az emberi irigység, és marad, mi volt, a pusztaság. Csak a szellem, csak a lélek az örökkévaló, csak az jegyzi el magát az örökkévalósággal, aki ezzel a szellemmel, ezzel a lélekkel kötötte össze a létét.

A külső széthull, szétporlad, bizonytalan és ele-nyésző. Sokszor még akkor is idő előtt elpusztul, ha a belsőnek ruhája próbált lenni. Hogyan tudnánk hát ráépíteni és ráerősíteni olyan égő vágyat és rengő nyugtalanságot, mint a nagyigényű emberi kielégülés-vágy és boldogságkeresés? Ennek a mélységét, ennek az igényeit csak a lélek tudja kitölteni, a lélek tudja lekötni és eligazítani. Ha egy ruhát szétszaggatol, a ruha, mint ilyen, végleg megsemmisült, ha a darabjai megmaradnak is ugyanolyan természetű anyagnak, mint voltak az egészben. Szétrombolhatja, széthasogathatja a kín, a megpróbáltatás és a szenvedés a lelket, azért az megmarad örök titoknak, örök fen-ségnek, még ilyen megtépdesett állapotban is. De míg azt a rongydarabot nem tudod már magadra venni többé, addig a lélek ilyen megrongyolt állapotában is fogyatkozhatatlan és soha meg nem csaló. Egész és biztonságos, nagyszerű és betöltő. Megadja a nyu-godt bizalmat, kielégít és megvigasztal. Megértően mosolyog ott, ahol a külsőt szétdúlná a kétségbeesés, és örökerős a lét legfájóbb realitásainak feldolgozá-sában és megoldásaiban. Boldog az az élet, egyedül az a boldog, biztonságos és függetlenül mindentől nyu-godt, ami — mint napraforgó a nap fénye felé — feléje, a lélekhez fordul és benne keresi meg azt a titkos szót, mely a lét egyetlen és isteni értelme . . .

ISMERETLEN EMBER.

Sokszor csak szavak buggyannak ki ajkunkon, csilingelnek, szikráznak, gyűlölnék és szeretnek, fontoskodnak és kicsinyeskednek és beburkolják egész valónkat valami titkos, hazug fátyolba. Leginkább ilyen a mindennapi életünk. Csak néha-néha bűg fel, sír zokogva és parázslík, minden mélységet felkavarva bennünk, a szívünk is, a lelkünk is, csakis azokban a pillanatokban, amikor a belső vágy hevessége, vagy az egymásratalálás boldog közvetlensége kitárulásra gazdagszik és melegszik fel az érintkezés és az adottságok szépségében, megbízhatóságában és nagyszerűségében az embertársak között.

Amikor lefoszlik rólunk az a mesterségesen körénkteremtett kicsinyeskedő világ, aminek ingó fontoskodásaiban süpped el mindig minden gondolatunk, mérül el minden érzésünk és ami megmosolyognivalóan egyéni mindannyiunkban és — noha lépten-nyomon kicsordul és megmutatkozik kifelé is —, mégiscsak egyedüli és megértetlen marad az emberek között. Pedig talán jó, ha megvan. Talán önérzete és gögje megvéd a széteséstől és talán a belőle elindult értékek rátalálnak majd néhány olyan testvérré, akinek élete szintén rájukteremtődött, szintén rájukhangolt.

Mennyi minden nyüzsg egy ilyen világban. A mult élményeinek lecsapódása, a benyomások megmaradó ereje, a család vérének fehér, vagy pirosan zuhogó rohanása, évszázadok kiérlelt és megteremtett lelke gyúl ki, lobbán fel és parázslík emésztő nyugtalansággal, vagy hűvösködik előkelőnek vélt jólrendezettséggel benne. Micsoda előny és micsoda fölény, micsoda kincs sokszor egy ilyen mult. Egy ilyen multon felépült, multból derivált élet. Még akkor is, ha fáradt, akkor is, ha a sokszerűségtől széthulló, akkor is, ha fölötte végsőt lebben és könnyet ejt az idő. Mert semmi sem múlik el. Ha kihál is a hordozója, azért

a lelkeség már elindult hódító útjára és eloszlik, megcsillog, továbbél, továbbtermékenyít vagy rombol a mindenségben. Nincs elmúlás, csak átalakulás. Nincs elpusztulás, csak elfeledés és a meglevő erők homálya, megmagyarázhatatlan eredése. A mult döntő hatalom és elsodró erő. A maga kisebbségével is óriási előny a most induló erő mellett, amely alsóbb rétegekből indult el és kapaszkodik, tör felfelé, mert törvénye a nagyradobbant önérzet és ígérő biztatás. Ennek talán csak frissesége több és érintetlensége nagyobb kincs és olyan biztatás, mely bátorít a hónapok elvállalására. Több mindig az intézmény, mint az egyén. Akkor lesz voltaképen minden jelen erőssé, ha már multtá vált. Akkor már van története és az ezen ragyogó betűk lendítenek csodás tartalmukkal, vagy pusztítva szétrombolnak keserű tapasztalatokkal. De nem a földi önkény változóságával. Mert felettük lebeg a hatalmas Akarat, ami mindent létbe szólít, fenntart és kormányoz és akinek tudta nélkül egy hajszálunk sem hullhat le a fejünkről. Akinek virrasztásában az öröklét fényessége világít előttünk . . .

KEVESEN SZERETNEK.

Sokszor, ha a világváros utcáin ezer meg ezer arcot sodor elénk hirtelen az élet, megijedünk a sok-voltuktól és néma tisztelettel gondolunk az intézményekre, államra és másokra, amelyek ennyinek tudják biztosítani a máról-holnapra-tengődést. Miből él ennyi ember? Csodálatos a szervezettség, de talán még csodálatosabb az igénytelenség és nélkülözés. Talán a legnagyobb bölcsesség az a világon, ami igények nélkül nevel fel embermilliókat.

Ilyen távlatokból, a tömeg ekkora morajlásából szinte elenyésznek azok a tizezrek, akik a nagy, az óriási massa mellett kihullottak az országút szélére, de mégis ebből az erőből élnek. Ha dicstelenül is, ha embertelenül is, ha az emberi méltóságot megcsúfoló nyomorúságban is, de mégis beléjük kapaszkodik a létük.

Sokszor, ha a nyomor viskói és rongyokba öltöztetett alakjai között visz el az utunk, megdöbbenve hasít belénk a gondolat: mi jogon élsz te különbül, mint ezek, mi jogon mersz te nyugalomban és jólétben lenni, és miért vannak ezek így? Miért? Miért írja sorsukat kinnál valaki és miért sikolt éles tekintetükből ki a szenvedés? Miért öltözteti őket didergő rongyokba a mindennap és miért lökte ki őket, miért fél tőlük most már a társadalom? Nyugtalanná lesz lelkünkben a nyugalom és keserűvé lesznek szívünkben a kiegyensúlyozottság és béke áldásai. Hirtelen megremeg körülöttünk a pillanat biztonsága és ijedt zörgéssel omlik össze egy egész világ. De meddig tart ez? Nem sokáig. Nem merjük sokáig öntudatunkban tartani ezt az elgondolást. Menekülünk tőle és a felületesség futásában keressük a látszatzmegnyugvást. Igaz, hogy ez csak látszat lesz, de elég arra, hogy egyik napról a másikra mindent elfelejtsünk és így tudjunk örülni ott, ahol voltaképpen sírnunk kellene. Szomorú világ ez,

hogy a felületesség lesz a leszükségesebb életbölcse-
séggé és a riadt menekülés, a végignemgondolás ké-
nyelmessége lehet egyedül a nyugtatónk. Pedig mi is
felelősek vagyunk. A kisebb-nagyobb felelősség darab-
káját rajtunk is követeli majd egyszer az Úr, aki meg-
mondotta, hogy beszédetek legyen igen-igen, nem-nem
és aki nincs velem, az ellenem van és szétszór. Már-
pedig nem lehetünk vele, ha a nyomorúság rabságába
megbújt testvér fájdalma és céltalansága, akiért
Ő eljött, nem rendíti meg a szívünk érzéseit.

Avagy talán más síkon van a kiegyenlítődé? Hiszen
életünk nem más, mint folytonos lefaragás, aggódó
menekülés, az ütközés és folytonos vesztes egymás-
utánja. Ezer meg ezer szál fut ki tőlünk másokhoz,
hogy megtörjön, elfogyjon, elszakadjon mások tervé-
nek, akarásának és elgondolásának szálain. Soha-
sem lehetünk teljesen önmagunk, mindig hozzánkér
idegen világok robaja, és alakítja, változtatja a sajátun-
két. És minél kinyiltabb eszű valaki, annál feketébben
marja napjait ez a felismerés. Az akaratlan, örök
megalkuvások birodalma az életünk.

Olyan kevesen vannak, akik ismernek úgy-ahogy,
akik szeretnek és kitartanak mellettünk. És marako-
dásra született természetünk mégsem a hála melegsé-
gével és nagylelkűségével fordul ezek felé, hanem az
apró-cseprő, lényegtelen hibák felszúrásával és nyug-
talanító boncolgatásával fogyasztja ezt a megértést és
szeretetet. Csak akkor döbbenünk rá balgaságunkra,
amikor már késő, és mi az elhagyottság kiáltó magá-
nyában zokogunk félreértéseink és félreértettségeink
keserűségein . . . Legyen meg legalább bennünk az
okosság, ami épít és nem fogyaszt, ami gyarapít és
nem pusztít a lélekérintkezés, az életérintkezés szent
és megható pillanataiban . . .

TÁVLATOK.

Felettünk lebeg az Isten örök gondolata : a törvény. Kimér és irányít, oltalmaz, segít és véd. Véd első-sorban talán önmagunktól. Attól a kettősségtől, ami miatt már Szent Pál panaszkodott. Más ég a testemben, más ég a lelkemben. De ég és korbácsol. Látom az ideált, húz, akarom is, de mégis majdnem mindig távozóban vagyok tőle. Pillanatok, percek, órák lázas felvillanásaiban, mikor az ihlet felráz és inspirál, mikor kiragyg a kedvünk a napok egyhangúságából, mikor kifeszül a vágyunk és mikor túlcsonduló erővel nyújtózunk szét az egész világon, hogy alkossunk, hogy alakítsunk, amikor elég erősnek és hatalmasnak érezzük magunkat arra, hogy éljünk, hogy miénk legyen a jövő, amikor dalol a kedvünk és körülöttünk forog minden, ilyenkor, az ilyen pillanatok bársonyospuha elomlásában talán a legjobbak tudunk lenni. Alkotó, szenvedést, munkát, mindent vállaló emberek, az Isten szíve szándékai szerint. De hogy elhull a felajzott élet ereje bennünk, talán már a következő percben. És lesz minden, mint előbb volt. Talán megtisztultunk a viharban, talán rendeződtünk. És ez érték. Ez a függés érzése, ez a hatalmas emlék, ami a magasságokhoz közeledett velünk és a magasságokhoz húz.

De leszünk megint hétköznapiasak, szürkék, egyformák és közönségesek. Titokhordozók és a titkunk, a világ előtt gondosan elfátyolozott és bepólyált gyengeségünk, elomlásunk mégis olyan édes, olyan kedves nekünk. Ha tudjuk, sejtjük is, hogy nem jól van ez így, azért elhinni és tudatosítani ezt sohasem akarjuk. Megyünk tovább és tovább vele, míg egyszer vége nem lesz mindennek és nagyon is magunkra nem maradunk. Magunkra és az Istenre. Mi lesz akkor? Hiszen a boldogságunkat akartuk. És Ő olyan hatalmas és olyan megértően jó. Ilyenkor sírjunk irgalmasságának melegsége után és csókoljuk meg alázatba süllyedten nagy-

lelkiségének csodáját. Hiszen talán megmentőnk az életünkbe úgy-ahogy, parányi és tökéletlen darabkákban lefogott és ha átsimítva, ha gyarlóan és alkudozva is, de mégiscsak élt és néha-néha akart törvény. Olyan gyengék és olyan kicsinyek vagyunk. Talán majd ez is elég.

Csak el ne játsszuk. Csak ne legyen gonoszsággá a szándékunk és lelkiismeretünk ellen felépített rendszerré, elvileg kialakított hamissággá az életnézetünk, az életérzésünk. Csak ne pumpáljuk bele gondolatainkba a gögöt, ami elvakít és szánalmassá tesz. Hanem, ha gyengék vagyunk is, ha elesünk is, legyen erőnk ezt a gyengeséget látni és felemelkedni. A legnagyobb Akaratnak és legtisztább szándéknak, aki felettünk él, olyan kicsi elég. Nagylelkű és megbocsátó. De ez a «kicsi» kell. Elengedhetetlenül kell.

Istenem, milyen érdekesek is vagyunk. Ha végigvizsgáljuk a multunkat, ha tudatosan éljük az életünket, azt kell mondanunk, hogy a véletlenek és esetlegességek sodrán tovagördülő sors ez. Miért suhannak el mellettünk és bennünk sokszor nagyszerű gondolatok, monumentális alkotások nagyobb emlék, nagyobb történet nélkül és miért ragad meg lelkünkben egy-egy szó, egy-egy tekintet, egy-egy mozdulat, helyzet, egy-egy hely, kicsike levél, kicsike megjegyzés és ilyesmi hatalmasan, izgatóan, maradandóan, örökké? Miért? Miért uralkodnak rajtunk ezek az apróságok? Talán azért, hogy szimbolizálják az apróvoltunkat? Talán azért, mert nagyobb méretekhez kicsinyek és gyengék vagyunk? Talán azért, mert ezek jelentik a kicsi dolgok fontosságát és az érzés döntőhatalmú nagyságát az életünkben? Ki tudja ezt közülünk? Cél nélkül biztosan nincsenek, de ezt a célt csak az ismeri, aki minden esetlegességek és változások között az egyetlen biztonság és változatlanság, aki legyőzte az időt, maga az örök Cél, az örök Eszme, az örök és egyetlen Élet: az Isten. A sorsunkat előrerajzoló Gondviselés.

Sokszor bújunk meg egy valósággá nem lett ígérethez, felvillanó álmhoz, sejtelmes, meg nem élt történethez, egy kicsiséghez, az emlékéhez, mert a való-

ság súlyos, nehéz, kiábrándító és más, mint amit vártunk, más, mint amit szeretnénk. Ez lesz a boldogság a boldogtalanságunkban és ez a kevés elég ahhoz, ez az el nem ért álom elég erős ahhoz, hogy azt átkarolva és babusgatva, össze ne törjön az életünk.

Látjuk, tudjuk sokszor a jót, mindig talán, de nem követjük. Tudjuk például, hogy mindenünnen még akkor kell elvonulnunk, amikor erőnk össze nem omlott, amikor még becsülnek bennünket, amikor még virágzanak és pompáznak az általunk létesített vagy vezetett intézmények, amikor még feltekintenek ránk a vezetésünkre bízott emberek, és nem akkor, amikor már tehetetlenségünk elfogyasztotta és megemésztette a szívekben a becsülést és szeretetet. És mégis, hányan tudják ezt megtenni? Mert talán nagyon is megszoktuk az életet úgy látni, nézni és mindent úgy megítélni, hogy mi kivételek vagyunk. Pedig, sajnos, nem vagyunk. Egyikünk sem kivétel. Az élet örök törvények hullámszámban áll és e törvényeknek való engedelmesség a legnagyobb okosság.

Mentjük az egyéniségünket és imádjuk a szabadságot, de ha vakon mentjük, rabszolgák leszünk és kiesünk a szabadság éltető és boldogító valóságából. Úgy járunk, mint a bor, ami szétfolyt a hordóból, mert elpattant az abroncs. Szellemesen írta alá a festő: libertate periit, megölte, tönkretette a szabadság. Csak ez ne legyen a mi életünk címkéje is.

Kicsik vagyunk, mert emberek vagyunk, és mégis nagyok vagyunk, éppen, mert emberek vagyunk. És ennek egy a titka: rádöbbenni időnkint arra, hogy nem mások, csak emberek vagyunk. Így lesz az életünk a leggazdagabb élet, a legszebb valóság...

AZ ÉRZÉS KIRÁLYSÁGA.

Amikor így, csendes éjtszakában, a nagy csend ráperreg a világra és zümmögése mint hallgatag takaró borul rá a szívünk nyugtalanságára, kihullunk a határozottságok, számítgatások és földi bajok érdes élességéből, valami határozatlanságba zsong bele bennünk minden és egyszerre halkán közelebb lépnek hozzánk az emberek, közelebb lopódnak felénk a dolgok. És mi révült álmodozással suhanunk el velük oda, ahol a mindenség titkait elrejtette a Teremtő. Döbbenet járunk a mélységek felett és alázatossá szelidít az egyszerűségük.

Mindenkinek kell valami, ami életét kitölti, amibe bele tudjon kapaszkodni, hogy el ne essék a céltalanságok, elkedvetlenedések riasztó és feketén-kísértő tusájában. E kapaszkodóknak egész értékskáláját tudnók felvázolni, de miért? Elég azt megállapítani, hogy a legmesszibb magasságok mértékével mérve és az emberi történés tapasztalataival megbecsülve, a legelőkelőbb, legkitöltőbb, örök és egyetlen tartalom csak egy lehet: a Krisztus. Kemény a tanítása és ingó hitünk sokszor remeg alatta, de közeljövő, betöltő, hatalmas bírásának békéje és erőssége.

Vannak emberek, akik begubódnak kicsinyke létük kicsinyke számításainak és intrikáinak várába és szinte meghal számukra minden más valóság, az egész világ, nekik csak az létezik, ami súrolja, ami érinti érdekeiket. Mindannyiunkkal megesik, hogy elnézünk az embersorsok felett és öntudatlan gögőségünk távolító, éppen ezért meleg megértést kizáró hálóján át tekintünk mindenkire, mindenfelé és mindenre. Pedig ha valami megérint, és végighullámszik rajtunk a legemberibb és legszebb pillanatok csendjében a magunkbaroskadó öntudat és lehajolunk a kicsinyke embersorsok fölé, akkor látjuk és döbbenünk rá, hogy ugyanazok a fájások hasogatják őket szi-

lánkokká, ugyanazok az örömek omlanak végig rajtuk piros zuhatagban, amik a miénkek is. És semmi-vel sem nagyobb és különb a mi nagynak vélt és nagy-nak viselt életünk sem ezeknél a kis életeknél. Min-deniknek megvan az egyedüli és eredeti érdekessége.

Ha összesodor előttünk valamilyen alkalom száz-számra arcokat, roskatag szomorúsággal figyelhetjük meg, hogy mivé tette őket, milyen rongyokká, milyen rokkantakká fogyasztotta el őket a száguldó élet. Az az élet, amihez mégis csak minden idegszálunkkal és minden érzésünkkel hozzátapadunk és ami cse-rébe olyan ritkán áld és ajándékozik, de olyan gyakran ver és kiátkoz. Megfoszt napról-napra álmainktól és az elhullott álmok avarja szomorúbb, mint a legbána-tosabb halál kísértő üressége.

A gondolatra esküszünk, ennek eljegyzettjei va-gyunk. De ez a szolgálat hideg, magányos és elhagya-tott. Igaz, hogy elég erős arra, hogy elhordozza mind-végig a napjainkat. Befuttatjuk ezt a gondolatot sok-szor az érzés hófehér kacagásával és perzselő hatal-masságával. Mert tőle gazdagszik maga a gondolat és virágozik ki szépségben az élet. Ha nem is lehet ez a legfőbb, egyetlen és mindenekfeletti, de nélküle su-tább, üresebb, elhagyottabb lenne az életünk . . .

TITKOS HŐSIESSÉG.

Miért ég egy-két ember lelkében máglyaként a jövő minden megérett és kisejtett problémája, miért reszket szívükben az aggodás százezrek életéért, szebb, emberibb, hatalmasabb napokért, miért oldódik fel minden biztonságuk a véres nyugtalanság hánykolódó vizein? Vajjon a szellem gazdag kitérülése, egy-két ember hálás ragaszkodása és jövőndő századok hideg kegyelele érdemel-e annyit, hogy valaki feláldozza a mindennapok fehér, puha békességét és a harc, a kínlódás éjtszakáit válassza örökségének? Még akkor is megtorpantanak ezek a kérdések, ha az elrendeltetés változatlan parancsának súlyos erejét érezzük és a ránk mért sors hivatása nehezül minden mozdulatunkra.

Lázás vergődések kivillanó gondolatait tűzi fel néhány kiválasztott a jövő titkos kontúroiban felrövidülő egére és ezekre a gondolatokra halált zúg a tömeg, vagy legjobb esetben feledést borít az érdektelenség. És miközben saját vérében hal el a szív ideális verése, lassan-lassan előjön, egész a közelbe ér az a nap, amikor mindenki lelkének mindene lesz az előre meglátott ige. Utána indulnak milliók, mialatt talán egy élet keserősége kísérte sírjába a meglátóját.

Olyan az ilyen lélek, mint az a fehér, vékonyka kis viaszgyertya, amivel az ember Rómában elindul a katakombák titkait meglesni. Olyan bizonytalanul néz rá és kénytelen lent a föld mélyében megcsodálni mégis a hatalmaságát és tartósságát, Világánál ismét megszületik, az ő számára is ézrevetű lesz egy elmúlt világ minden lelkesedése, minden hite, szépsége és visszavülő csodája. Elég a gyertya, elfeledkezik léte bele a környezetbe és már nincs is öntudatunkban, hogy ennek a közvetítőnek köszönjük az élményt, a látást, a világosságot. Rajta keresztül tapadt rá képzeletünkre valóságként az, amit álmunk leghalkabb magányában

láttunk meg először, mikor kigazdagodott éntünkön át belehallgattunk a mult nagyszerűségébe.

Igy lobog el, mint hótiszta áldozat, keveseknek vajúdo élete, amelyen keresztül milliók csodálkoznak rá később a jövődre . . . Hálátlan az ember, könnyen feledő és minden köteléket oly gyorsan feláldozó. De azért olyan mélységek szakadtak beléje az örök Akarat szándékából, hogy a benne földrelépett szépség és érdekesség egyedüli a világon. Csendesen jár benne a gondolat fensége és csak néha buggyan ki homlokán keresztül a profán, külső világba úgy, hogy igazán szíven üt a melegsége és végigfáj rajtunk valami búsongó odaomlással az örök emberiben magunkradöbbenő azonosság. Amely minden emberben lényegileg ugyanegy és mégis mindegyikben pompásan más és más. Ilyenkor lesz az alkotás teremtő láza a mindennapok építő valóságává, amivel bekapaszkodunk az elszálló mulandóság pergő bizonytalanságából és hűtlen változásából a végtelenség megnyugtató hatalmába . . .

A HIT ELIGAZODÁSA.

Néha fájva jár a szívünkben az ősz. Ráhull bánatos suttogása a kedvünkre és elmúlást hirdető könnye eláztatja az örömünket. Ilyenkor zuhan bele a létünk a csalogató semmibe és sajtó szívünk hiába vár e világtól vigasztalást. Kiül szemünkbe a bánat és mi, akik a teljességet, egyszerűséget, erősséget és föltétlenséget kerestük, rádöbbenünk társtalanságunkra, rádöbbenünk a magányosságra. Mert mindennek a mélyén megbújik a mások énje, a mások titkolt érdeke, a mások számító merészsége. Még talán ott is ez fáj, ahol csak képzeletünk fájdalmas csapongása ad velük való kapcsolatainknak értelmet.

Ilyenkor a feketeség vizein úszik tova az életünk, fölötte búsan rebben meg a céltalanság szellője és leszűkül körülöttünk a végtelenség. Összeomlanak a távlatok, leperegnek rólunk az érdekek, kedvünk munkában kinyílt lendülete, jelentéktelenné és unalmassá zsugorodnak a dolgaink, ijesztenek a holnapok és untatnak a má-k. Mint zörgő falevél sodródik el tőlünk, mindenünkből, az értelem és nem marad más, mint primitív, magunkká-nevelt, vagy nekünk ajándékozott érzelem, ami még beletámasztani képes ingó napjainkat a létbe. És a riadó ijedt semmiben, amiben mégis összeomlott világok zúgnak, reszketve kapaszkodunk bele abba a néhány, esetleg csak egykettő, talán csak egyedüli kapcsolatba. Minden hitünk megsúfolt erejével menekülünk hozzá, hiszen erre olyan igényes az életünk. S jaj akkor, ha ebbe az erősségünkbe is belerágja magát a kételkedés Ha az emberi gyarlóság, kicsinyesség és fondorkodó álnokság ebbe is belefájdítja a hitetlenség iszonyú hatalmát és mi ijedt bujdosással szökünk meg önmagunk elől. Itt kezdődnek a tragédiák, itt lesz az ember nyomorúsága égbekiáltó. Itt vérzik elénk teljes fönséges nagyságában a tragikum.

Boldog csak az, akiben ezek a legmélyebb eligazodások a hit áramai. Csak az tud mindig talpraállni, csak az tud újrakezdeni, akiben felbúgnak a mélységek és megnyílnak egy más világ nekünk-ajándékozott kontúrjai. De hánynak adja meg az Isten ezt a kiváltságot? Legtöbbet a kettős lét iszonyú próbakövével büntet, amikor mást mond a külső és mást hisz, illetve nem hisz a benső. Az ész és tapasztalás ellentmond e hitetlenségnek és mégsem tudja hitté és reménységgé varázsolni a gyakorlati élet követelményeit. Mi lesz itt a vég? Talán e megrendülés hasadékain át besüt egykor majd az élet sugárzó napjának gyenge kis sugára, talán ez az áldozat enyhítést csal le a felhasogatott kedélyre. Talán egyeseknek szenvedniök kell, hogy megrendüljenek a vakmerők és életreerázza az érdem az elcsüggedőket. Mindegy. Szent erősséggel kell az életre felkészülnünk és — ha csalódní nem akarunk — az idő örvényeinek magunktépő küzdelmeit a hit aranyló, ezüstös bizakodásával betölteni.

ÉRDEKLŐDÉSEKBEN ÉLÜNK.

Mindenki hős akar lenni, mindenkinek igénye, hogy magát fontos, nélkülözhetetlen, pótolhatatlan valakinek higgye. Erre a naiv hitre építi fel a jövőjét és felül képzelete szárnyaira, hogy elsuhanjon abba a világba, amely békét csöppent a békétlenségekre és elnyugvást simít a földi kinok zajló küzdelmeire. Egyformák vagyunk mindenben. Mindössze az a különbség közöttünk, hogy az egyiknek szívébe csak néhányan férnek és érdeklődésének selyemszájai csak kevesek köré fonódnak. Aggódása nem sokra tud ráborulni és öröme nem sok szíven tud végigparázslani, végigviharzani. Viszont a másiknak a lelke átöleli az egész világot, élete tömegeknek lesz a kenyere, eszméi hiteket gyujtanak és nyugtalansága a jövőndő elé fekszik a valóság igényeivel. Olyan mélységek szakadtak bele eligazodásaiba, amelyekre kielégülést csak a végtelenség csitíthat és sorsok légiója megfér gondoskodásának pásztortüzénél, amit meggyujtott itt, az örök bolyongás és elfáradás egyhangú mezőinek sötét-ségében.

Mindenki él egy csomó ember érdeklődésében. Legalábbis életének egy pontján belelopódzott idegen világok kicsinyke vagy nagyobb távlataiba és a folytonos változás, alakulás, elkopás és fejlődés határvölvei mentén bukdácsoló léte egy adott pillanatban, időszakban kiteljesedett tartalma lett valakinek. Ha mai énünk más is, mint a tegnapi és napjaink egyéniségünknek állandó rablói, meg gyarapítói, azért nem lehet bensőnk világa sohasem lényegesen más, mint a legmélyén elrejtett tendenciák által meghatározott. Amelyeken szabadon munkál az örök Bölcsesség által akart szabad akarat és színezi, formálja, kiépíti a velünk hozott lehetőségeket.

Az élet szolgálatai olyan kicsinyek és mégis olyan fontosak. Minden pillanathoz milliók könnye, vagy

mosolya tapad. És ha a mindig-tűnő idő emlékei a legtöbbször visszahozhatatlan, feledékeny elmulásban omlanak is bele a mindig nagyobbá és nagyobbá növő multba, az isteni Gondviselés csodálatos szándékai folytán a mulandó néha-néha múlhatatlanságba öltözik már itt a földön és a végtelenre emlékeztető lesz a sorsa egy-egy érzésnek, egy-egy hangulatnak, egy-egy emléknek, váagnak, mozdulatnak, arcnak, színnek, helynek, történésnek és annyi más, emberrel érintkező valóságnak. Ha éppen olyanhoz küldetnek el, akinek fantáziája rájuk fogékony és éppen akkor, amikor nyitott ez a számukra. Így lesznek nagyok a kicsiségek, így lesz örökkécsengő egy hang és mindig illatozó egy virág, folyton hódító egy-egy szépség. Így zsong bennünk összekeveredve a mult, kitermeli küzködésünk izzó lágájából a jelenünk és jövőnk állomásait és nem tudhatjuk, hogy mi az egyéni sajátmagunkban és mi az átvett, ami alakít és alakul legtitkosabb-mi-bennünk.

Ha bárhol találkozol olyan hanggal, arccal, könyvvel, hangulattal, mozdulattal, szóval, tettel, amire mint orgonabúgás sír fel a lelked, vagy az öröm és önmagadraismerés meghatódottságának melegségében úszik el a szíved boldog ujjongásban, döbbenjen eléd, hogy ez te voltál már a multban, már régen és te leszel akkor is a jövőben, ha síró őszi szelek süttognak és surrannak tova maradványaid porával. Te voltál, te vagy és te leszel, mert ez benned a múlhatatlan, az Istenhez kiáltó, az örök emberi rész, fajdalmasarcú örök emberi sors . . .

ÖNMAGUNK MEGŐRZÉSE.

Napjaink szétfolynak, eltöredeznek és megsemmisülnek a munka száz meg száz vonalán, amik mint második idegrendszer hálózta körül az életünket. Csak néha-néha eszmél fel bennünk az önmagunk felett elmerengő aggodás, hogy voltaképen miért is élek én, miért is ez a lázas lüktetés és minden értékemnek oda-teközlása sokszor annyira alsórendű feladatokra? Vannak, akikben múló hangulat megrezdülő fájása csupán az ilyen pillanat, de vannak, akikben folyton vérző sebekké maródnak, amelyeken lassan elvérzik minden életkedv. És mert sokszor önmagukból kitermelt neki-zúdulással vagy kívülről is inspirált lázadással próbálták énjüket megmenteni, sőt, odatűzni uralkodó hatalomnak, immár belenyúló és iránytszabó normának más életek elé s így ők vették volna át mindannak a szerepét, ami ellen felmozdultak, és mert ez a kiugrásuk a tények kérelhetetlen logikájából nem sikerült, lassan mint keserű gyümölcs hullott le életkedvük és ételgazodásuk a jövő ígéreteken-biztató fájáról. Lettek olyanok, mint az őszi szél szárnyán tovaörgő száraz falevél, mely megvillan a szépségreszomjas tekintet előtt, hogy ráfesse érdekességét és melankólikus színeit a várakozására s utána mint suhogó emlék mindörökre eltűnjék a feledés országában. Volt, nincs. Csak egyszer csillant bele a szív nyugtalanságába, mint játszadozó darabja a mindenségnek, azután a folyton pattogó életritmus kiütötte végleg az idő jelentős síkjából.

A boldogság felé hajt mindig a leglényegünk és örök emberi tragédiánk, hogy ezt a boldogságot itt soha el nem érhetjük. Nem, különösen akkor, ha életünket külső körülményekre, emberi tetszésekre, helyi mozzanatokra és hangulatokra, irányunknak és bizalmunknak másokban kicsirázott termésére építjük fel. Ha rettegünk véleményektől, ha gyávaság

sáncai mögé bújunk minden zajtól borzadó létezésünkkel, ha feláldoztuk egyéniségünket, s lettünk esetleg ambíciók zsoldosai. Akár a sajátainké, akár pusztán azért a másokéi, mert így is önmagunkat véltük szolgálni.

Minden boldogság alapja önmagunk hú megőrzése. Tiszta és a krisztusi elvek alapján emberileg kinevelt énünk világ felett lebegő, kitáguló és nagyszívű eligazodása. Amit mindentől és mindenkitől függetlenül mindenhová magunkkal vihetünk és benne vihetjük mindazokat, akikkel a Gondviselés szándékai egy örökkévalóságra összehoztak e földi élet gyengeségei között. Az ilyen szív belenyitja szépségét minden környezetbe és mert ez a világ gazdag, szép és nagy s éppen ezért mindenütt terem benne szépség, ki tudjuk önlelkünk kincseivel rakni napjainkat és megfáradt szándékaink, pillanatnyilag összetört vágyaink és kettészakadt tervezetéseink egységes öntudat erejévé alakulhatnak ki. Az az igazi bölcs, aki saját énjén keresztül tud látni és ezt az ént úgy formálta és úgy formálja, hogy a kínok véres orkánjában is kihallja magából az Istenben elnyugtatott béke hívásait. Csak az önző boldogtalan, mert egyedülvalóságában szegény, és a koldusvölt, ha belsőt jelent, elbírhatatlan kín. Hiszen végességünkben is örök álmunk a végtelenség, időhöz tapadó jelenünkből is kivárákozunk a jövő időtlenségébe és holt reményeink zörgő avarját még el sem kezdtük hordani, mikor már felette suhog az új tavaszok bizakodó lehellete. Lettünk, mint az éjtszaka suttogó csendjében halkán kinyíló virág, alig csodálkozhatunk itt szét, máris eltávozunk. Ha hűek leszünk születésünk hallgatag titkaihoz, miénk a földön a legpuhább béke és a legkiteljesedettebb elnyugvás...

NE BÄNTSD-ORSZÄG.

Öreg papbácsiival beszélgettem. Hófehér haja hófehér lelket szimbolizált. Egész belső világa a gyermeki báj, tapasztalatlanság és egyszerűség naivságában kedveskedett. Mindennek megvolt itt a maga helye, a napirend pontosan beosztott határkövei között sétált benne az Isten. Kicsiny világ volt, de boldog világ. Mintha kicsiny patak partján ülne az ember, amelynek susogva rezzenő vizében a parti virágok alakjai imbolyognak és ha mellette egy bokorra madár téved, csodálkozását énekeli bele a moccanó csendbe. Az egész felett ott lebegett a mindenbe elnyugvást simító béke, mint a mélyen kék égbolt alatt suhanó habfehér galamb. Olyan filigrán szépség bólogatott itt mindenfelől, mintha kis gyermekkezek öntöznék rá a gondolatlanságot mindenre.

Megkísértett egy zajos gondolat: Hogy lehetett így megöregedni? Mit tud ez a kis víz a tenger hallgató mélységeiről, melyekben életek ezrei ringanak? Mi lenne, ha síró jajgatással végigszáguldana felette is a vihar, amelyben méretlen erők kétségbeesett feszülése dörömböl? Miért engedett meg ilyen problémátlanságot az Isten? Nem színesebb és gazdagabb-e az élet, ha keserves jajok feketesége tobzódik, üvöltő fájdalmak tragédiája harsog, könnyes békesség döbbenetes hallgatagsága együtt kavarog a lázadó örömek és hegymozdító nyugtalanságok szorongó várakozásaival, a munka ütemének éneklő csattogása a teremtés és boldogítás lázas terveinek apostolságával? Ha talán szakadékok kilátástalan szikláján sokszor halálra zúzta is az ilyen élet önmagát, mégis csak ez az élet jutott el azokba a lebegő magasságokba, ahonnan a nagyság és üdeség sikongó boldogságával tudja a lélek ráborítani öntudatát a mindenségre útjelzőnek: — Felfelé!

A gondolat megkísértett és a kísértésnek engedtem.

Kezdttem az élet nyomorúság-völgyének mélységeit nyitogatni és az emberek szerencsétlen küzdelmeinek rongyait kitergetni. Minden szavamon ott gubbasztott a valóság szürke madara, megtépdesett szárnyaival és kintől könnyes szemeivel. De, jaj, megbántam, hogy ezt tettem! — A rend kezdett megzavarodni, a béke kezdett réműletté torzulni. Ijedten kapkodott az aggodás, hogy a hallottakra a feledés jóságát megszerezze. Elnémultam. Megbántam, hogy okosabb akartam lenni gőgömben, mint a Gondviselő Isten. Aki egyeseket viharban küld el, másokat andalgó szellőkben. De valamennyien a teremtés eszméin dolgoznak, a változatosság tengernyi gazdagságában. S ha talán egyik-egyik csüggedten lehullana az erőtlenségben, bátorítást és erőt teremt neki az Isten egy másik életben, hogy rácsodálkozván egymás daloló kedvére, az Úr terveiben hazátlanságuk nagy összeborulással jövőt mondó értelemmé, céllá és boldogsággá nemesedjék . . .

EGYSZERŰ SORS.

Messze földről, Hajdú vármegyéből a fővárosba, a Duna melletti nagy ház konyhájába felhajszolt életek.

Csak nyomorúságukat követték és az ideig elvezette őket. Szegénységük éhsége volt minden tetük és járásuk ösztöke s a cél volt az annyiszor megálmodott munka. De még ez a reális cél is mindannyiszor úgy összeomlott, mint az égen eső után tündöklő szivárvány. Csakhogy itt az ő sirdogálásuk könnycseppjein ragyoghatott fel pillanatnyi léte. Lehet, hogy ezek a pillanatok napokat, heteket jelentettek; ez, ilyen emberi küzködés távlatából, mindegy. Végül is leteperzte őket a nyomorúság hatalma.

Közülük egyik beteg, Nyolcvanötéves asszony. Az anyjuk. Már csak kemény küzdelmek, verejtékes harcok összerongyolt roncsa. Egy hete nem evett, nem is tud enni; kicsinyke szellő megingatná e-világra támaszkodó erősségét. Az ablak mellett van az ágya s az ablakon át bezuhog a nap tüze, mintha benne még egyszer és utoljára az Isten szeretete simogatná meg az arcát. A tavasz ereje száll fölfelé a földekről, benne az induló élet öröme int búcsút az öregség leáldozó szomorúságának. Emberi hangok csapódnak lentről a falakhoz, hangok, amelyekben reménységek nyílnak a jövő elé. S nem messze, mindezzel mitsem törődve, hömpölygeti hullámaint a Duna, mint már annyi ezer éve tette és annyi ezer évig tenni is fogja. Körülöttünk mindenütt zakatol az élet, járkálnak az emberek, csapódnak az ajtók, döng a porolóktól a sok kiaggatott szőnyeg, játszanak a gyermekek, veszekszik a szomszéd. Mert hát mit is jelent ez a pillanat az idő vágató suhogásában — másnak, ha itt a test omladékaiba lefogott léleknek mindent is jelent.

Vizet, sót, kenyérbelet kérek. Az utolsó kenethez. De rögtön belevillan a szemembe az az ijedt, félnék

rángás, a mi a kenyérszóra megjelent az arcokon. Hozzák készségesen. Hozzászoktak a néma adáshoz egy életen keresztül. Előkerül papirosba gondosan belecsavart kicsinyke darab fekete kenyér . . . Nem, érzem, ebből nem vehetek el, ezt nem akarja most az irgalmas Krisztus . . .

Azt mondják, a mi népünk lelkét nem gyúrta, járta át, mint a kovász, a vallásunk, a kereszténység, a Krisztus. Lehet, hogy egy bizonyos formája nem, de itt is egy csodája él az ellenkező igazságnak. Ezt az életet az imádság locsolta át meg át, ez tette és teszi állandóan meleggé. Ez a test, ez a töpörödött, ráncos öreg test szent, mert a lélek egyszerű alázata hódoltatta meg mindig, most is, az Isten előtt. Ez az élet a hit lobogó, erős lángjában vállalt nagy Isten-hordozás, az egyszerűség, a mindennapi események elvonult magányában és fel nem tűnő magárahagyatottságában. A nép szerető szívében kivirágzott krisztusi élet illatát bontotta itt fel előttem a Teremtő, arra a bízó jóságra találtam benne, mely a bűnök és gyengeségek, a megpróbáltatások és küzdelmek kemény útján is mindenkor áldja azt az Akaratot, mely őt erre elrendelte, mert hisz, rendíthetetlen hittel, a vég kibékítő, elnyugtató, osztó-igazságú hatalmában.

« . . . Hároméves koromban magamra maradtam, egészen árván. Azóta küzdöttem; sok gyermeket felneveltem. Nem értek én a könyvhöz, mert helyette az étellel kellett birkóznom. De áldom azt a jóságos Istent, aki megtámogatta az én butaságomat mindig és így el nem pusztultam . . . »

« Imádkozni tud-e, öreganyám, tudja-e az olvasót? » — kérdem, mert látom, hogy a kezében régi kopott szemeit szorongatja. « Tudok, ha tán nem is úgy, mint ahogy kéne; azért csak mondom, hátha meghallgatja így is a jóságos Isten. »

. . . Meghallgatja . . . E gyarló szavak világokat tudnak megmozgatni, rengetni és elsodorni, mert megtudták találni az alázatban az Értelmek Értelmét, a szeretetben Szívére váró, könyörülő Istent . . .

Budapest, 1934.

A SZELLEM ELJEGYZETTJEI.

Aki eljegyzettje a szellem világának, ahol minden a szépség aranyköde villószik, a magasságok és mélységek kibékülésének harmóniája csordul, nagy-nagy lekötöttség becsület-bilincseibe adja bele az életét. Az ihlet és tudás géniusza a legféltékenyebb és legönzőbb hatalom. Böven-omló gazdagsággal jutalmaz ugyan mindenért, de megkívánja, hogy kizárólagos szolgálatban csakis érette tépdesse az ember önlelkét. Le kell mondani mindenről, ami magához húzó érdekesség és kitöltő élettartalom a mindennapi ember számára, s a magány csendjének gondolatoktól rebbenő birodalmában egyedül kell lennünk. Igaz, hogy ha innét csak néha-néha is beleszakadunk az idő sodrába és elmegyünk megnézni e világ kicsiny dolgait, fontoskodó és törtető, küzködő emberkéit, a pillanat villanatában, egyszeri érintkezés közelvalóságában annyit élünk és észreveszünk intenzitásban mindenből, amennyit a közönséges halandó akkor is ritkán öntudatosít, ha állandóan bennük él. Sokszor egy pillantás revelációt jelent egész életsorsok színeit illetőleg, egy szemekből kiszálló sugár árulkodik egész lelkivilág titkonőrzött tartalmáról.

Csak azt vehetjük észre, csak azt érthetjük meg és dolgozhatjuk fel, amit mi is megéltünk már valamikor, ami a mi szívünk vérét is lázadó száguldásra ingerelte; de nagy tanító a magány, nagy nevelő a tépelődés magáramaradottsága.

Két kiegyensúlyozott és nyugalomratermett állapot van e földön. Az egyik az egyszerűség naiv világnézése, mely lényegében érinti a dolgok rendjét és értelmét, hiszen minden valóság nagyság, a Teremtő Istenből kiszakadt rend csillogó paránya, s a nagyság mindig egyszerű. Itt van a nép egyszerű lelkének tiszteletre méltó nagysága. Igaz, hogy mint távoli álmok csalogató hívogatása lebeg előttünk egy nagy népi kultúra

fantómja, akárcsak olyan is, mint Dániáé, de inkább maradjon meg a teljes természeti primitívség, mint félmegoldások rombolják szét a lelkekben a békét. — A másik állapot a teljes és mindenben csúcson járó egyetemes, sokszínű és elmélyült lelki kultúráé.

Nincsen bántóbb, megmosolyogtatóbb és unalmasabb, mint a félműveltség minden tudás felé elkapaszkodó egyoldalúsága. Áhítatos tisztelete a tudás külsőségeiben megmutatkozó üresség és naivság iránt egyszerűen csodálatos. Megdöbbenő a nagyképűsége olyan dolgok és tények felemlegetésében és alapos kifejtésében, amiken csak mosolyogva siklik át az igazán telített lelkiesség. Suta makacssága és minden nálánál nagyobbak megsejtett iránt megszülető irigysége és féltékenysége bántóan ríktó, ha nem a helyes alapokon indult el. Ha nem szelidíti és termékenyíti a hit alázatossága . . . De azért van sok tiszteletreméltó is ebben az állapotban. Nagy lehetőségek üllője ez, amelyen szép jövőt kovácsolhat ki a hozzáegyszerűsödő és mégis nagylelkűen felemelő velüktörődés. Csak nem szabad a kedvet elcsüggeszteni a fontoskodásuk megúntságának. Ha már egyszer megvannak bennük a kikezdések, ezekre teljeséget csak az elmélyedés és egyetemesség szolgálata nyithat a szellem területén.

Hiszen mennyi mindannyiunkban a félműveltség. A puszta belekapaszzkodás, a felületes belenyúlás a lényegekre, amit sokszor a hiúság hibapalástoló szegénysége csak táplál és megsokasít. Pedig mennyivel hódítóbb a jólétesültség felületes gögje helyett a végességünk korlátai között vergődő önmagunkat alázatosan meglátó szerénység egyszerűsége. Benne terem meg az emberhódítás csodálatos tudománya . . .

MINDNYÁJAN SZENVEDÜNK.

Mindig kell valami, ami kitölti az életünket. Nem elég a mindennapi, a megszokott munka. Hiszen valahogyan úgy van az ember, hogy jóllehet állandóan abban él, mégsem ez a legnagyobb gondja, mégsem ez a kitöltője. Mindig másra vágyik. Mindig más az álma. Valami újság, valami érdekesebb, valami, ami kiemeli a hétköznapiakból. És ha nincsen ilyesmi, vagy csak nagyon ritkán akad, olyan kedvetlen, olyan suta, olyan magábaomlott, olyan meghasonlott és terméketlen, cinikus, minden-mindegy lesz a kedvünk. Kihűl bennünk minden életkedv, elhal és elalszik minden lendület, magábahull az önbizalom, és vonzolás, taposó malom lesz a munkánk. Ha néha-néha fel is ajzza a kedv az önbizalmunkat egy-egy percre, ennek a percnak az ereje elszáll és a reakció még súlyosabb, még sötétebb, mert a megfeszülés és kitágulás után csak jobban összeszűkül, összezsugorodik a lelkünk.

És ez az élet amilyen szép és nagyszerű, olyan érthetetlen, könyörtelen és kemény. S mintha sokszor igazság volna abban a szólásban, hogy a baj is odahúzódik, ahol már van belőle elég. A szenvedés is azt látogatja, akit már sok más kín meglátogatott. És a fájdalom nem jár egyedül. Mindig hoz magával társakat. És ilyenkor milyen áldás a közösség, milyen könnyebbség az, hogy mindig társaságban élünk, hogy soha senki sem tud embertársaitól és környezetétől elvonatkozni. Ebből vigasztalás fakad, ez elűzi, elkergeti, szétszórja a gondot. De éppen így áll az is, hogy ez még keservesebbé, ez még kellemetlenebbé tesz mindent, mert a modor, az udvariasság, az emberi szemérem kötelez, és elvonul az ember, magába-zárkózik, sőt, kifelé ilyenkor még jókedvet, még zavartalanságot is kénytelen mutatni, ami befelé annál jobban gyötör és annál élesebben fáj.

Hiába, időnként élmény kell nekünk. Élmény, újság

míndannyiunknak, még annak is, aki talán igen primitívnek látszik, aki talán maga a megtestesült fegyelem és gépiesség. Élmény kell nekünk, ami izgalmával felkorbácsol, újságjával elvarázsol és kirepít, kiragad a taposott formákból, álomléletet teremt a sárbahúzó lét fölé, amiben megpihenhetünk, amiben reménykedhetünk és amiben nyílnak olyan kilátásaink, amelyek a türelem gyógyító valóságát csöppentik a megszokottságok terhei közé.

Olyan érdekes az ember. Olyan érdekes a magáramaradt ember, a magányos ember lelkülete és sorsa. Nem tudom, megfigyeltétek-e már, hogy mennyire belekapaszkodik ez, elzártságában és bajában még inkább, az életbe. Mennyire életimádóvá lesz és mérhetetlen tisztelőjévé mindennek, ami él. Hogy meg tudja becsülni azt a kicsi pókot, ami íróasztalán szaladozik. Hogy meg tud bújni egy cserép virághoz, ami talán szobájában nyílik, szobájában él. Hogy meg tudjuk ilyenkor érteni a bebörtönözöttek pszichológiáját, akik egy-egy legyet, egy-egy bogarat mint húséges társukat figyeltek, gondoztak, etettek és szerettek. Milyen jó érezni ezek mellett azt, hogy nem vagyunk egyedül, hogy élet percen körülöttünk, élet, aminek talán a mi életünkre szüksége van, legalábbis a mi életünk kíméletességére. Ó, dehogyan tudnánk ártani ezeknek az életeknek. Az volna az érzésünk, hogy a magunkét sértettük meg, tettük kevesebbé.

Érdekes, hogy az ember a romból, a bajból, a megpróbáltatásból és szenvedésből is sorsot teremt. Sorsot, amibe belegubószik és aminek szomorúságában kiéli a hiúságát, kiéli az elhagyottságát és magányosságát. Beletemetkezik, tragikus pózzá éli át és szinte nem is szereti, ha az élet mégiscsak megenyhül, könyörületessé lesz vele szemben, vagy legalábbis kikacagja elágyulását és mindent elrendez.

Kiszaggatva, kitépve, leleplezve és megalázva élünk. Akarva-nemakarva éreznünk kell gyengeségünket és kicsiségünket. Visszariadunk és lázadunk a szenvedés ellen, panaszkodunk, elcsüggedünk és a türelmetlenség és harag kitöréseiben elfogyasztjuk,

elveszítjük, elherdáljuk könnyelműen a méltóságát és természetfeletti, sőt még nemes emberi eredményeit is. És mégis: a szenvedés által leszünk többek, leszünk nagyobbak, leszünk érdekesebbek, akiknek sorsa mágnes és mérték lesz az emberek előtt. Mert a szenvedés a legáltalánosabb emberi, nyelve olyan, mint az országút, amely mindenkihez elvezet, amelyen mindenki jár, vagy mint a levegő, amit mindenki belélegzik. Vedd el a szenvedést és kevesebbé, szegényebbé, kisebbé tessed az embert. Rajta keresztül az isteni Gondviselés bölcsesége sugárzik, aki mindennek kívánta e földön az értelmét.

AMIKOR MEGINOGNAK A DOLGOK.

Ismered-e már önmagadat, vagy a világot? Vagy téged ismer-e a világ? Olyan könnyen rámondod, hogy igen, mert hiszen ez kell a hiúságnak, ez kell bizonyos megnyugtatósnak a folytonos és kínos keresgélések és nyugtalan hányódások között, ez kell kielégítettségnek, hogy öntudatodban minden elrendeződjék és te a minden-tudás, a minden-tapasztalás, a minden-megismerés ízével hajthasd magadat a mindennapok azonos és egyébként még elviselhetlenebb igájába.

Látszólag így még unalmasabb volna minden, hiszen nem lenne, ami vonzana, ami húzna magához. És mégis így. Ennyi kevélység ugyanis kell a létezésünkhöz. És úgyis minden hiába. Teljesen megnyugodni sohasem tudunk. Hiszen mindig van valami, amiről azt gondoljuk, hogy no, még csak ezt az egyet láthassam, még csak ezt az egyet élhessem meg, még csak ezt az egyet tapasztalhassam meg. És utána már úgyszem lesz igényem. Beérem vele. Megelégszem. És amikor mindez megtörténik, talán rögtön, talán nem sok idő múltán, ismét kikezdi valami az érdeklődésünket, ismét nyugtalanít, izgat, kerget, hogy kielégülve megint újra kezdjünk mindent. Mert itt nincsen megállás, itt nincsen végső megpihenés, ez az élet ingere, ez a folytonos célkergetés, újságvárás és keresés a változatosság, a lendítő erő a földön.

Vajjon ismerjük-e mi a világot? Mindenesetre, minden pillanatban a leghatározottabban merjük állítani, hogy igen. De az idő múlásával mégis folytonosan változik annak a tartalma, amit ezen az igenen értünk. Tehát a maga egészében, a teljességében és változatosságában is mindig-azonos-voltában nem ismerhetjük. Talán többet, többet, mindig többet ismerünk belőle, de sohasem az egészet. Milyen esetleges az, hogy melyik sorsot dobja hozzánk a történés, a véletlen, a hivatal, az utca, az ismerősök a barátság-

gok és ellenségeskedések kibogozhatatlan sora! Milyen véletlen az hogy milyen lelkiállapotban vagyunk éppen akkor, amikor valakivel, vagy valamivel találkozunk? És így mit és hogyan veszünk fel belőle, tartunk meg róla? Mert egészen másként fényképeződik belénk minden, ha jókedvvel nézzük a világot és egész másként, ha a kedvetlenség kódén keresztül mosódnak felénk körvonalak. És milyen fontos az, hogy ma vagy holnap, ma, vagy egy esztendő múlva, hogy ilyen vagy olyan környezetben, hogy reggel, vagy este, hogy egyedülletben, vagy társaságban találkoztunk valakivel, vagy valamivel.

Száguld az idő és mi minden pontján mások és mások vagyunk. Alakul a tartalmunk, másként rendeződnek az ismereteink, más lesz ugyanazon dolgokból és tényekből leszűrődött tapasztalatunk, mások lesznek az eligazodásaink és ítéleteink. És érdekes, hogy mindig lazább lesz a kapcsolatunk, mindig felületesebb az érdeklődésünk és elnagyoltabb a külvilágról, az emberekről az ismerésünk, mint volt a fiatalságban, mint volt a lelkesedésben, az elindulásakor. Lehetett akkor egyoldalúbb, de melegebb volt. Lehetett erőszakosabb, de őszintébb volt. És ezek az emlékek kísérnek el legtovább, ezek az emlékek lesznek a legjobb barátaink később is, mindenkor.

Viszont: ugyanígy vagyunk, létezőnk mi is mások számára. Érdemes volna egyszer végiglátni, hogy hol élünk mi magunkon és közvetlen környezetünkön kívül, hogyan élünk, hogyan élünk még önmagunkban is, még közvetlen környezetünkben is? Merünk-e mi magunk őszintén szembenézni a lelkünkkel és a szívünkkel? Merünk-e végignyomozni szellemünkben minden gondolatot és mélységeiben megvizsgálni és öntudatosítani minden érzést? Aligha. Jóformán sohasem. Csak engedjük őket leméretlenül, féligrájuksejtve és számbavéve elsuhanni, illetőleg állandóan hatni, fejlődni, élni bensőnkben őket. Mert talán le kellene vonnunk bizonyos konzekvenciákat a vizsgálódás után. Ami kellemetlen, vagy legalábbis kényelmetlen volna.

És hogyan élünk mi másokban? Van-e valaki, akiben például egészen élünk? Úgy, amint vagyunk, minden foggyatkozásunkkal, minden bűnünkkel és minden erényünkkel? Együtt a testünk minden rezdülése és a szellemiségünk, a lelkünk minden megnyilatkozása, egész valósága, minden álma? Van-e olyan közelség valakihez az életünkben, ami ezt lehetővé teszi és lehetővé tette? Akár mélységes szerelem, akár vad gyűlölet a forrása.

Hányan vannak, akikben csak egy-egy felszedett gondolatunk él. Egy-egy mondatunk, egy-egy szavunk, egy-egy villanása a tekintetünknek, egy-egy színe az arcunknak, egy kifejezésünk, egy mozdulatunk, pirulásunk, vagy vidámságunk, felmagasztalásunk, vagy elbukásunk. És még ezek sem teljesen, és még ezek sem hűségesen. Hanem esetleg elkoptatva a sok átadás, a sok vándorlás és akaratos alakítás folytán, amit kormányoz a rokonszenv, az ellenszenv, vagy az általános emberi gyengeség és elégtelenség. Vagy talán ismertek bennünket, de egy régi nagyon régi önmagunkat. Hiszen sokszor egy nap elég ahhoz, hogy egész világ válasszon el a tegnapiunktól. Sokszor egy perc elvégzi ilyen irányban esztendőök alakító munkáját.

Ha így ezeket végiggondoljuk, egyszerre olyan bizonytalan, olyan roskatag, olyan ingatag lesz minden. Szétfolyik minden a bizonytalanságban és változandóságban és elveszítjük az ítélkezés biztonságát, fölényességét és kérlelhetetlen erejét. Megszáll a tapogatózó, az elálmélkodó, a szerénnyé lett alázatosság és egyszerre elviselhetőbbek kezdünk lenni mások számára.

De milyen ritka az ilyen pillanat. Milyen lezuhanó megismerés és tapasztalás, kimerítő életiskola kell hozzá. És milyen kevesen jutnak el a birtokába.

És talán jobb is így. Hiszen olyan bizonytalanok, olyan mindentmegbocsátók, olyan határozatlanok lennénk így. Azok, akik máskor ítélkeznek vakmerően elevenek és holtak felett. Biztosan és felülről. A gőg és elzárkózás tornyaiból. Mert még kevés a tapasztala-

tuk, kevés a belátásuk a dolgok és tények titkai közé. Amiket ilyen lebegően, ilyen finoman, ilyen kiszámíthatatlanul és nem fontosnak rendezett el Valaki, a felettünk őrkdő és minket is létbe szólító Gondviselés. Csak Őbelékapaszkodva lesz törtségünk egésszé, állnak meg ingásukban a dolgok és lesz az ismerésünk világoossággá. És reszket át a lelkeken, zeng át a világon az alázat és egyszerűség, ami minden nagyság elengedhetetlen alapzata e földön, és az örökkévalóságban . . .

AZ IRÁS – KÜLDETÉS.

Amikor már minden kiépül az emberben és élete nyugodt, biztos, szeretett és akart formákba öltözötten ujjong át egyik napról a másikra és amikor a biztonságérzet meglegedett öntudata borul rá az eseményekre, a történésekre önmagunkban és körülöttünk, egyszerre csak megragadja és megrázza valami titkosan suhogó hatalom ereje a boldogságunk pilléreit, mint Sámson az oszlopot, és minden nagy chaosba dúl. Lehet, hogy emberi hibák is beleépültek szeretetünk ingathatatlan várába, de ezekkel együtt, ezeken át is olyan szép, olyan kedves, kitöltő és elég volt számunkra minden. Ilyenkor aztán véres árnyak bolyonganak szívünk romjain és a kietlen csend süket neszezése belesikít a kilátástalanság és összeomlott én jövőjébe. Édesen-bús fájás járja folyton át meg át lelkünk megtárult mélységeit és nyomában felsír a magányosság ijesztő siráma. Zörgeti látásunk ablakait hideg ujjával a kísértő és mi, a magunkkészítette otthon bús száműzöttjei, számítgatva töprengünk kicsinyiségünk és elégtelenségünk felismerésén . . .

Istenem, éppen ma tudta valaki mondani, hogy én az írásaimban teljesen magamat adom. Hiszen mi más az írás, mint egy küldetés nagy, szent és fenséges apostolsága, a humánium kivirágzása bennünk, azért, hogy más lélek csodálatosan másként színezett világában ráüthessen azokra a rejtett húrokra, amelyeknek felsikoltása, vagy méla elmerengése messzehangzóbb, átütőbberejű, mint a legédesebb emberi muzsika hangjai. S itt csak az merjen fellépni, akinek az egyénisége több, rohamosabb-képességű gazdagság arra, hogy belépjen egészen idegen, lezárt fejlődések sorozatába, és — ha mással nem — könnyes hallgatással vigye meg az azonos sors vigaszát megtépett szándékok, legyilkolt tervek, összeomlott elindulások és csodaváró tavaszok örökre elrepült illúziójába. Mert

mindenkiben egyforma a kezdet, egyforma a folytatás és azonos a vég. Kicsiny, gyámoltalan, semmiségekkel kigyújtott, és soha teljesen meg nem valósult akarás. Zengő kilendülés a mindennapok ostoba kalitkáiból, merészen megálmódott függetlenség szabadsága az örök érdekek összebonyolódott, az örök-kényszerű megalkuvások megalázó kicsinyességeiből.

Hitből fellobogó bátor hirdetés lesz áldás a véres göröngyök felett botorkáló emberkéek csüggettségére és a mindenek-feletti sorsazonosság vajúdó gyötrelmeinek másban-fellelése a legnagyobb kibékülés és elnyugvás széles-evilág üldöző és mindenből kifosztó zürzavarában. Amiben csak annak lehet szava, csak az állhat elő önmagával, akinél ez az én harsogó viharok, cinikusan elszórt hitek, pusztuló szeretetek között is búgja a lét tragikus panaszhangját. Aki nem tudja a keresések szomjúságára ráítatni énjének őszinte megnyilatkozását, annak szava nem lehet maradandóan az emberhez. Mert ez az ember a szenvedés csendes kínjában újra meg újra megfűrösztött gyengeségével és elfogyott hatalmával találhat csak rá társára, felebarátjára. Csak így hordozza a hitelesség aranypalástját, hangja csak így símulhat azokhoz a mélységekhez, amelyekben már teljesen magunk vagyunk. Ahol csak az Isten szava szálldos az értelemmel a lét örvényei felett . . .

BÜCSÚZÁS EGY SZOBÁTÓL.

Szívünk hozzánől kicsiségek kedvességéhez és sokszor a meghittség lelke csordul ki számunkra az élettelen élethől is. Élni kezdenek a dolgok, a helyek és néma beszédjük fájó titokzatosságában hull rá elgondolkodásaink, elborulásaink szürkén, kilátástalanul gomolygó bánatára. Felénk szakad róluk az ölelés. Úgy látszik, hogy énünk közvetlenné és egyszerűvé tudott megnőni és megbújni az ő meghittségük közvetlenségéhez és egyszerűségéhez.

Körémborulnak szobám falai. A búcsúzás könnye reng rajtuk. Emlékek titkosodnak róluk felém, hozzák a maguk szívetnyitogató közelségét, lelket elporlasztó melegségét. Minden zugában édes hangulatok zsonganak, amelyekben visszajön egy esztendő, talán életemnek legboldogabb éve . . . Istenem, hány szobát hordozunk magunkkal emlékként Ahol meg-megpihent, ahová elvetődött az életünk. És egyik-másik olyan nagyon miénk lett s a rá gondolással felszikkázik és az idő gördülésében színessé teszi a pillanatokat a megrebbenő emlékezés.

Ez a szoba is látta magányosságomat. Itt indult el életem, tapogatódzva, álmokkal telehintve, messze-menő tervek akarásával. Itt omlottam sokszor össze, bent, a lélek ritkán megnyíló mélységeiben, hogy az alázat gyengeségében hozzáverődjön szándékom az Isten erősen-megtartó gondolataihoz. Itt zokogott bele annyiszor mások kétségbeesése a szívem érzően megnyíló hívóságába, hogy utána magam is gazdagodva és kiteljesedve keressem, túl a földi dolgokon, az értelmet és építsem bele a jóságot az emberekbe. Itt döbrentett meg a gyöngeségem, itt sírt fel sokszor a társtalanságom, itt szakadtak reám napok, amiknek terhe növelt új szépségek elbírására. És a Gondviselés úgy akarta, hogy itt legyen valósággá, itt omoljon körém és belém az élet legszebb, legszen-

tebb és legmegrendítőbb értéke, a napfény izzó-fehér zuhogásával versenyző, a csillagok kihúnyó és pislogó fényének igézetes varázsával meglóbogó nagy szeretet. Aminek hullámaiba beleállva és életemet elmerítve, megtudjam, hogy kicsiny az ember, kicsiny az ő világa egymagában. És a büszkeség, a gőg bezárkózó szükségéből kigyógyultan, szántóbb és megértőbb lélekkel álljak ismét az emberek közé, sebet enyhíteni a küzdelmekben, a megértés patyolat-tépését rákötözni a sajtó szenvedésre. Itt tudtam meg, hogy sohasem befejezett, sohasem kész az ember, hogy örök szándékok értelme görgeti sorsunkat egymás felé, hogy sokszor lázadva, értelmetlenül dadogva, hihetetlenül megtorpanva, egyszer majd odaomoljunk és az örök gyermek jóság-igényének sírásával boldogan csókoljuk meg az Isteni Kezet, ami annyiszor ismeretlenül elnyugvást csitított tépelődésünk kínjaira.

Istenem, izzanak az emlékek, bódultan keringenek körülöttem a hangulatok. Simogatnak a szavak, elnyugtатnak az arcok, békét susognak a régen elhullt mozdulatok. Mi lesz ebből az eleven életből? Ez így van, ami egyszer megszületett, többé el nem pusztul. Ráakódik a jövőre. S ez a szoba olyan nyugodt, olyan ismeretlenül, olyan hidegen várja az új életet, az új emlékeket? Hogy tudnak majd keveredni? Talán sehogy! Talán visszasajog ide mindig a szívem, talán magammal tudom menteni valamennyit.

Egyet igen. Hív a jövő! Fellebben előttem néha a vízió hívogatásában. Bezárul mögöttem ez a kis ajtó, magambazártam vele a boldogságomat. Mert ez sokszor, legtöbbször apróságokon bukik el, kicsiségeken születik... Sokszor egy véletlenül...

Budapest, 1934. (A plébánián.)

TITKOT SÛG A MULTUNK.

Mindannyiunk vérében évszázadok, sőt évezredek titkai rohannak, hiszen végeredményben őseink folytonos sora szükségképen elvezet az első emberig. Nem lehet közben szakadék, mert akkor nem lehetnének mi sem. A különböző kultúrák, keveredések, természetek hagyományai határozzák meg nagyrészt életünk irányát, amennyiben a pillanat esetleges milyenségében életté pattanhatnak és a körülmények szolgáló alázatában urak és irányítók lehetnek. Mi így gondoljuk. De a valóságban az Isten-teremtette örök törvények elrendeltetése él bennünk és színezi az időt kifürkészhetetlen és csodákkal-vevhes mélységeivel.

Néha elborul a kedvünk ege és végigszánt rajta a fekete fájdalom. Rengnek, zúgnak, hánykolódnak lelkünkben az erők és zokogó sírás fojtogatja a létünk örömét. Különösen akkor, ha a halál, a pusztulás géniusza érinti meg azokat a kis világokat, külön elküldött kedves valóságokat, akiket a vér, vagy még inkább a lélek, a nyugtalan szellem azonossága, rokonsága teremtett hozzánk közelséggé. Teremtett köztük, és köztünk olyan kapcsolatot, ami öntudatunk kiépített fontosságaiban szerepelt, mint ható számvetés, elnyugvás, bátorítás és megkapaszkodás, mint olyan, amiben önsorsunk hányódása talált megértő azonosságra. Vagy legalább öntudatlan sorsközösség erősségét jelentette a számunkra. Mert hiszen ha felmozdulnak és nyugtalankodnak, fáznak, vagy örülnek is lelkünk mélyén és életünk közepén erők, nem jut mozgolódásuk öntudatunk közepébe, akár a nemtörődömség kényelmes megoldása, akár a számítás féltő számvetése miatt. Mindegy. A lényegyet nem érinti ezen a ponton a tudós tudatosság vagy tudós járatlanság.

Máskor ismét a találkozások felfokozott kiteljesülése üti szívünkre bennük és általuk az öröm ritmusát

és a jövő himnusza nyílik ki akarásaikban, a jövő ígérete jön szinte megfogható közelségbe velük. Egy-egy pillanatra, mintha termő gyümölcsbe bomlana minden körülöttünk és az élet nagyszerűségének boldogan dörömbölő ereje szállna szét szárnyukon a mindenség várakozó csendjében. Esküvők csodaváró holnapjai, születések megnyilatkozó beteljesülései hirdetik az ember nagyságát, a teremtés koronájának dicsőséges kisugárzását az időtlenség csalogató tájai felé.

Mindkét esetben nagyon emberek vagyunk. Nagyon melegek és nagyon meghatódók, akik könnyesen veszik az érdeklődés feléjük hajló szavát. Az az ember, különösen az a pap, akit a hivatás magasztos kötelességei ilyen pillanatokban sodornak az emberek mellé, egy-két testvéri szó varázsával örök emléknek, meghatározhatóságunknak tudja beleírni önmagát egyébként teljesen idegen és érdektelen sorsok jövőjébe. Nevét és alakját a kegyelet nemes hatalma őrzi, amit évek suhanása nem elkoptatni, hanem csak kiszínesíteni tud.

Csakhogyan ehhez is érzék kell. Mint minden szépséghez, minden jószághoz és minden igazságához. Érzék kihallani és megszólaltatni évszázadok bennünk felgyűlt harmóniájának és nemes emberségének a végtelenbe elhallatszó dallamát, ami ezüstösen csengi bele a boldogság tiszta varázsát a reménytelennek indult embersors megpróbáltatásaiba. Boldogok azok, akik itt is meghallják az Úr hívó szavát...

EGYSZERŰSÉG NYUGALMA.

Sokszor kifáj a szívünk az idő egyformán suhanó áradásából és vágyaink várakozóan, pirosan, álmodozva lebbednek fel a hétköznapok apró dolgainak megszokott hangulatai fölé. Keresik az élmény nagyságát, keresik az igazolást és beteljesülést elgondolásaik ígérő merészségeire, amelyek kihulltak a rendes élet látóköréből és belemosolygott létükbe olyan világ ígérő szépsége, amelynek egy villanásnyi feltündöklése elég volt örökké fájó hazavágyás megteremtésére feléjük; kiszaggatták a szívünkéből és a vágyainkból a simogató melegség hozzájuk bújó, gyermeki odaadását, ami idegenül éli kettős életét, egyiket a föld porában, a másikat a csillagok olyan gyakran kihúnyó világa felé.

Olyan sokszor végighömpölyög rajtunk a száguldó élet minden szemetet magával sodró vihara. Szellemünk magányos tépelődése odatapad és felvillózik a mindennapi történetek nem éppen tisztán kavargó világához és belső szemlélődésünk határaitra feltűzzük az emberi gyarlóságok kicsiségeit: izgató, érdekkeltő, kielégítő és a mindent-tudás öntudatát kiteljesítő valóságnak. A raffinéria és beteges elváltozások, nem beszámítható átöröklések, az eredetieskedő sutaságok, a kifinomulatlan formák groteszk jelenségei, a szándékos huncutságok és jóízű, ártatlan eredetiségek, a megbújó gonoszságok és céda felfogások és esetek százai meg ezrei nyüzsögnek bennünk, hogy a pillanatok hangulatainak megfelelően befolyásolják mindenkori döntéseink és eligazodásaink kemény irányát.

Néhány lázadás rendkívüliségében vezetjük le fiatalságunk és bohóságunk nyughatatlanul vérző kedvét. Sokan meg is maradnak a fejlődés korlátoltságának ennél a fokánál. Jóleső bohémság gyermeki naivságuk, de ha a számítás kígyómérge habzik ki jókedvükből, vége előttünk minden közvetlenség áldott

melegségének és jóérzésének. De még azok is elfeledik, hogy csak a rendszer-átlag teljes magukévá-élésének friss, eredeti meglátása és feldolgozása után jöhet a teljesen új, amit már befogadni képesek a rájahan-golt milliók.

Rárajzolódik életünk folyása a napok szintelen futására, egyszer-egyszer, s minél gyakrabban pihe-nünk el és nyugszunk meg az egyszerű érzések és gondolatok aranylón-csillogó és felkínálkozó boldog-ságán, annál inkább. Megtanuljuk megbecsülni annak az egyszerű léleknek a szavát, aki egész életet tudott áldozni egyetlen lélekért. Hirtelen meghasad előttünk az igazságok és isteni értelmek sejtelmes burokja és mi meglepődve állunk meg és állapítjuk meg a bennük megnyilatkozó szépség, jóság és igazság hívogató hatalmát. Felbuggyan ilyen időkben lelkünk-ből a segítség krisztusi igénye és akarása, de a földi gyen-gesség mégis sokszor borít feledést és végleges elfordu-lást rájuk.

Csak az él boldogan, aki a magányosság, a szépség, a becsületesség kinyilatkoztatott egyszerűségét tudja élni, mint valami valóságon túl megsejtett, keresett és megvilágított, aggódó Szeretetet.

MEGBÚJÓ SZÉPSÉG.

Van olyan szépség, mely hivalkodva kiül a felületekbe és ragyogó buggyanással hull bele a szemünk felényílt ámuló csodálkozásába, hogy pillanatokra, percekre, órákra megtöltse a lelkünk minden vágyakozásának kitárult várakozását és teleszórja tündöklő ragyogással körülöttünk mindenfelé a levegőt. Mintha álomkertben járnánk ilyenkor, léptünk olyan elfeledten dobbanó, tekintetünk olyan befelé csodálkozó. Mozdulataink gazdagon hullatják szét szívünk mámorát, mely pirosuló kacagással borul rá környezetünkre, s kicsalogatja belőle a huncut vidámság bujkáló tüdőreit. Kiesünk ilyenkor a valóság arasznyi ketrecéből, s lebegve zuhog velünk el a teremtő erő játékos kedve a végtelenség csodát-termő mesevilágába. Legyőztünk. Alázatos hódolói lettünk a látszatok szépségben-kisugárzott varázsának, míg ki nem oltja valami titkos elégedetlenségünk panaszkodó hangját, hogy ismét visszazuhanjunk az indulás egyszerűségeibe, ahonnan annál fájdalmasabb lesz a hazavágyó merengés elbúsulása csalódott útjainak mégiscsak szép emlékei felé . . .

De van másfajta szépség is. Olyan, mely elbújik gazdagságának mélységeivel és pompájának kibomló színeivel a dolgok, a tárgyak, a személyek lényegébe és átítatja azt úgy, csodaerejével, hogy valóságuk arca lassan-lassan teljesen hozzálényegül. Ezek azok a szépségek, amelyek letörtek egy darabot a végtelenség tökéletességéből, hogy felkeressék vele a föld szegény vándorainak elcsitíthatatlan kicsiségét, és otthont építsenek álmai meglopott boldogságvásárának, amelyben az ihlet fehérvirágú kiteljesedettsége is békét és nyugalmat talál. E mellett megáll az idő és a rácsodálkozás magafeledésében, mozdulatlan-ságban áhítatoskodik ki a tisztelete, hogy hirdesse a meghatódás egyetlen-méltó hódolatát az ilyen valóság

főnsége előtt. Az efajta szépség mellett érdek nélkül fut el a felületes halandó, akiben nem harangoz már, vagy nem is harangozott sohasem, egy mélységektől hangot-kölcsonzótt harangszó, akik nem indulhatnak el sohasem megsejtett önmaguk szépségei felé, mert a hús és vér börtönében eltörpült szellemük igényeit teljesen betöltik a mindennapok tolakodó kis dolgainak nyüzsgő fontoskodásai . . .

Minél tovább nézzük ezt a szépséget, annál lenyűgözőbb a kitaruló gazdagsága, s a csendes reveláció minden vágynál túlcserülőbb élményében szinte önfeledten ujjongunk fel a gyönyörűség megfogó hatalmától. Boldogan lélekezünk bele e teljességekre nyitott ablakán a térnek a ráncboruló, csak hitt, de soha-várni nem mert beteljesülések világába, amelynek egyszerű meglátásán át értelmet és célt teremt az Isten napjaink zakatoló széteséseibe, és megszületik nyugtalanságaink hitetlenségére a látások és örök eligazodások biztonsága. Itt nincsen a rajongás tapasztalatlanságának elillanó lelkesedése, mely rohanón születik, rohanón pusztul el, itt csendes, de építő örömmel döbbenünk rá a mindent elcsitító, mindent kiengesztelő, nagylelkű, mérsékelt és komoly boldogságra.

Merjünk remélni ezt; tudjuk az örökkévalóságát, és hálással látjuk meg világosságánál az irántunk érdeklődő és jószándékainkat soha el nem ejtő isteni akarat hidegségeinket átmelegítő és gyöngeségeinket a gondoskodás puha tépésével bepólyáló és támogató közelségét, mely mindenhová elkísér, mindenkor hazavár és mindenkor áld . . .

KIS HORIZONTOK.

Kiskoromban egyszer virágmagot ültettem cserépbe. S tudva azt, hogy az élet indulásához és bőséges fakadásához napfény és víz szükséges a levegő mellett, vízbe állítottam a cserépet és kitettem oda, ahol a kora-nyár napja égőn zuhant le sugarával a földre. Oda, ahol csókjától szinte tűz lobogott el a végtelenség susogó hallgatásába. És a várakozás türelmetlen vágyakozásával tapadtam rá a pillanatok, a percek, az órák, majd a napok múlásának izgalmára. Vártam a soha-nem-látott csodát és magamban megértően mosolyogtam a halandó emberek egyszerű okoskodásán, hogy még nem jöttek rá arra, ami szinte magától kínálkozott fel hírességük piedesztáljának, nem jöttek rá az emberi észnek egy kicsiny magon bemutatott hatalmára. De ahogyan teltek a napok és hiába vártam az ígéret felfakadását a márényi ázott talajból, végre is türelmetlenségem megkereste az elrejtett életet és, jaj, a szomorúság és szégyen titkoló mozdulatával volt kénytelen eldugni a cserépet, amibe beleépítette a jövő szépségének erős varázsát. Mert sok volt a víz, sok volt a nap-sugár és a mag elrothadt. Végigborult akkoriban napjaimon a levertség fekete árnyéka és sírni szerettem volna a sikertelenség kudarcától. De ahelyett, hogy okosabban kezdtem volna elülről mindent, az abba-maradtság céltalan bolyongását borítottam rá mindenemre. Sok volt ez a tapasztalatból, mert nem voltam még elég erős a valóságra, s így elbonthatta szívemben a reménység bástyáit jó időkre...

Istenem, milyen furcsák vagyunk is mi, emberek. Beleülünk az akarat bábeli tornyába és nem vesszük észre, hogy gyökerünket kitepte a valóság öntudatából az egyoldalúság eluralkodása. Szellemünket kipányvazzuk a minden tudások büszke viharába, s nem érezzük, hogy már régen a nevetséges semmibe so-

dort bennünket az önmagunknak-elégtelenség nyugtalan áradása. Tapasztalatunk arasznyi határaiból és hamar-összerokadó távlataiból próbáljuk megítélni és felmérni a világot és az eszmék színesen-pompázó gazdagságából csak egyet-kettőt becézünk magunkénak, míg álmaink szépségbe-öltözött ragyogása búcsúzóul hullatja reánk megcsalt melegségét.

Elültetjük szívünkben a vágyak és tudások kicsiny fáját és mikor kihajt, nem látjuk tőle a végtelenség zúgó rengetegét és nem halljuk susogásától a mindenség Istenben-kinyíló titkainak hazaváró keresését. Így járnak sokan. Hiszen itt a nagyon sok nem elég. A nagyon sok sokszor semmi, mert úgy tudja magáról, hogy minden lehet és valójában minden is. S ezt elhiszi neki a szegény ember. Pedig csak-eföldi, tehát minden nem lehet. Becsapja a szegény embert, ha ez is csak-eföldi. És ha megrengetik alatta a biztonságok átélt kicsinyke világát a nagy tervek és szándékok világrészeket féljajdító erői, mélyen hull bele az ember az ingadozó kicsinység nyughatatlan koldulásába. Még jó, ha az esztendők beidegzettsége nem tömte el előtte véglegesen az élet buggyanó forrásait, melyeket az események lezajlásának szédületes iramában olyan sokszor felejtettünk el felkeresni, mert megszűntünk a csend gyermekei lenni, azé a csendé, amelyben az Isten gazdagsága terül ki előttünk, a szépség és kiteljesedés csalogató időtlenségével.

Csak amikor végigrobajlik és végigvonaglik örömeink arcán a kín és szenvedés megpróbáltatása, csak akkor döbbenünk rá megszokott életünk beszűkült hatáira. És boldog a pillanat, amelyben eredeti önmagunk összekeresésére indulunk az alázat erősítő hatalmában és nem a kétségbeesés ösvényére lépünk a mindent-elvesztettség lázas nyugtalanságával. Ilyenkor összeomlik egy világ, hogy romjain máris épüljön a jövő, csodálatos magabizással és belesétál e területen kinyitva-hordozott életbe a sokoldalúság bölcsességében megnyilatkozó Isten...

KISÉRJEN A SZENTSÉG.

A történések arca kettős. Az egyik a múlt világosságára mered, a másik a jövő sötéttségét szórja szét fürkésző villanásaival. Csak az a nép erős, amelynek lelkében a nagy elődök szelleme mint rengőhatalmú valóság él, vajúdik, irányít és épít, olyan elődöké, akiket a magyar nyomorúság völgyének csatázó fájdalma, elpihenetlen küzdelme és acélbameredt akarása tett az idő hullámzó mulandóságán halhatatlanná. Akikben kigyúlt egy nemzet gigászi élniakarásának géniusza, olyan mélységű lángolással, hogy fénye évezredekre bevilágította a történelme országútját és az isteni Gondviselés-vezette intuíció villanásában megsejtette e történelem leglelkében elrejtett titkot: a magyarság élet-halál-problémájának hozzáértését az európaiságához. Akikben kinyílt a Nyugat ígérete és az öntudat világosságában véglegesen egyesült a turáni puszták nagyálmú, rohanó szellemiségével, s így megtalálta és megteremtette azt az életformát egy nép, eljövendő milliók számára, mely ha véres is, ha sokszor sötét is, mégiscsak egyetlen lehetősége a létnek.

Nem kell külön bizonyítanunk, hogy e providenciális egyéniségek egyikét tiszteljük mi, magyarok, valamennyien Imre hercegenben. A kitűnő-tehetségű Árpádház kivirágzott csodájában. Az életet nagyrészt imponderabiliák irányítják, s ezeknek a misztikus világában ki tudná lemérni évszázadok suhogásában azt a gazdagságot, amit e szent ifjú életének tisztasága és keresztény ereje a magyar történelem viharvert fájába beleteremtett. Egy kétségtelen: a legszebb virágok pattantak ki rajta illetésére és az az erő, mely őket kitermelte, bennekering, bennetermekenyt még most is a vérünkben.

Azt mondják, hogy sovíniszta nép vagyunk. És az ember mégis kénytelen szomorúsággal megállapítani

annak a hiányát nálunk, amit még leghitetlenebb idők is kitermeltek minden népnél: a nemzeti szentek tiszteletét. Erős, rajongó szeretését. Belekapaszkodást a nagyságukba, és így a reménység lehetőségeibe. Csak a legutolsó időkben történtek ilyen irányban félénk kísérletek. Mert nem akad senki, aki a mindannyiunk szívében dörömbölő sejtelmes vágyat és kívánságot határozott kiáltássá merné szétkiáltani: ápoljuk a multunkban legszentebb és legigazibb önmagunkat, mentsük bennük a jövőnket. Húzzuk fel a magyar horizontra a szentség zászlaját, hogy színei belecsapódjanak az életünkbe és mintegy testünkön keresztül locsolják bele emlékezésünk lankadó erőtlenségébe gazdag valóságukat.

KERESŐ NYUGTALANSÁG.

Vannak pillanatok, órák, napok, amikor kiesünk az isteni megnyugvás békéjéből és ijedt nyugtalansággal keressük a helyünket a nap alatt. Öntudatunk megzavarodik az élet rendje felett és beleég a szörnyű «hátha nem» vívódó problémája. Megüti szívünket ilyenkor a külső siker embereinek érezhető hiúsága és magányunk csendjében följjagat egyedülvalóságunk magáramaradottsága, megdöbbsent, és kielégítetlenül felsír a látszólagos semmi eredmény elcsüggesztő élménye. Ilyenkor hűtlenek leszünk a Gondviselés akaratahoz és felesküszünk a látszatok, a külső keretek bámulva-csodálkozó imádóivá. Elfelejtjük, hogy a lélek mélyén zuhog végig az igazi élet és csak ennek elcsitult hullámverése a külső világrend.

De valahogyan kell nekünk a konkrét eredmény lenyűgöző valósága; emberi gyengeségünk rászorul a megfogható és tovább-ösztökélő élet meleg közelségére. Felfáj bennünk sokszor utána a vágyás kitáguló ölelése és meg tudunk feledkezni a fönség messzeségeiről, amit a szolgálatunk lényegre-irányított mélysége és eligazodása jelent. Mert vannak, akiket Isten harcra teremtett, akik a felgyűjtött értékek tékozló felhasználói csupán és még jó, ha az alázatban kigyúlt önzetlenség apostolságának erejében azok, és nem az egyéni önzés és hiúság minden értelmet elfogyasztó felületességében. És viszont vannak, akiket az Örök Akarat megmérhetlen bölcsesége arra küldött el, hogy építsék azokat a mélységeket, amelyeket a Teremtő szándéka teremtett bele az emberélet nagyszerűségébe, mint folyton-sajgó igényt, folyton-vérző jóratörekvést és a felfelé-lendülés kitartó akarását.

Elfelejtjük ilyenkor, hogy csendben érik ki a bölcsesség. És hiábavaló délibábkergetés lenne a hétköznapok csalóka küzdelme, ha csak zörgő és ürességtől-kongó állomások féltékeny hajszájává alacsonyulna.

Ha kiesnék még ideáljaiból is az égi magasságok eljegyzett hivatása, és az érdek harsogó uralma lenne abszolút úr a földi történet világában.

Ha nincs mit szabályozni, felesleges minden külső szervezet. Ha nincs mit megtölteni, felesleges minden emberi erőlködés. Vagy mérhetetlenül gazdag az élet akarása, mert szempontjait az örökkévalóság komolyságából akasztja le, vagy sekélyessége vizeit önfeledten ringatva, megfeledkezik a végtelenség elküldő várakozásairól. Mindenesetre a legelőkelőbb küldetés hozzája az az életsors, mely öntépelődése és szenvedései próbáján át megkapta a kegyelem erejét a belső lelkiesség kiépítésére, ápolására és gazdagító akarására.

A magány önnevelő csendjében születnek meg annak a hitnek a meglátásai, melyekben a kidolgozott életnézet csillogó biztonságát tudja az ember ráborítani kétségek és szegénységek hozzáküldött, hozzámerészkedő kíváncsiságára és vajúdo bizonytalanságára. Önmaga belenövése kell ehhez a kor minden égő kérdésébe, hogy feleletet tudjon hozni az istenközelség elgondolkodtató értelmeiből. Nehéz, fájó, lemondó az élet kívánsága azzal szemben, aki felesküszik e magasságok érinthetetlen kedvű bajnokának. Az ilyenek minél bőségesebb létezésétől függ a jövődo krisztusi arculata . . . Ha nehéz is e belső akarás és áldozatos hivatás öntudatos vállalása, megbékéltető és kiegyensúlyozó a Szentlélek viharos száguldása a lelkek országán át, akiből sokszor a pazarlás büszke öntudatában csordul ki a meglegegettség és istenszolgálat mélyiségeket betöltő, nélkülözhetetlen gazdagsága.

KINCSEK ORSZÁGA.

Kis fekete jószág: betű. Te vagy a legközönyösebb lény a világon. Te vagy a szeszélyeknek, a véleményeknek, az ötleteknek, a felületességeknek és elmélyült tudásnak egyaránt fürge szolgája, akinek egyéni véleménye soha sincs, aki mindig csak azt akarja, aki mindig csak azt mutatja, amit mások akarata diktál. Szolga vagy és mégis hatalmas úr. Mert rajtad keresztül lehet megszerezni emberlelkeket és lehet elveszteni melegen dobogó emberszíveket. Varázsoddal magadhoz rántod az érdeklődések frissen-kinyílt kedvét és hányan adnák oda mindenüket, ha nevüket, ha tettüket, ha szellemük örökebb-igényű darabkáját te elvinnéd és tolmácsolnád százezreknek. Rajtad szétomlik az okoskodás fontoskodása és hiába ismeri valaki a kezét, mely téged a pénz gurulása szerint mozgat, azért lenyűgözi a te véleményed szenzációs hatalma megmosolygó biztonságát.

Feketeséged néha örömet csöppent, néha bánatot, lila szomorúságot borít a világra; egyszer az imádság fehér fényeiben lángol, máskor a káromkodás és átok zörgő harsogását röpíti fel a végtelenbe. Ami egyszer általad megszületett, az emberileg örökké él. Neked nem fáj, ha milliók boldogságát téped is széjjel, neked nem jelent semmit sem, ha sokak sorsába vitted is bele a békés elnyugvást. Veled pusztító hazugságok erdejét állítják össze, de kiszedik belőled és általad az Isten bölcseségének zengő hangjait is. Te lehetsz mérgező ólomdarab emberi érzések lendületére, de lehetsz felsíró harsonaszó is, amelynek hangjaiban az örök vágyak zúgnak el a jobbik haza felé. Teveled mozgatják a történet viharát, téged vesznek elő, ha véres holnapok elindítását kell bejelenteni, tehozzád fordulnak, ha a béke aranyát akarják végigönteni a világon. Te lehetsz az élet hirdetője, de lehetsz a halál szomorú hírnöke. Futhatsz úgy a szemek előtt, hogy

hullámszodra végigsuhog rajtuk a feltámadás meghatott melegsége, de nyomokban eluralkodhat hangulatokon a sápasztó halál is. S neked mindegy; te élsz a magad egyszerű feketeségében, szürkeségében, legfeljebb fogysz, elkopsz, elporladsz, de nem kell még az enyészettől sem félned, mert újra öntenek.

Istenem, de érdekes a betűk nagy halmaza, egy könyv. Az írás nem más, mint alázatos szolgálata másoknak. Ha építő ez az írás. Ebben a másban is ugyanúgy megvan minden, aki olvassa, mint az írójában. Már maga az érdeklődés iránya is erről árulkodik. De nincs meg benne a képesség a kifejezésre. Ezt a meglevőt napvilágra, az öntudat közepébe hozni, ha ezt elérte a könyv, mindent elért. Ez hatásának titka, ez minden siker legbiztosabb alapja . . . És az a könyv olyan sokatmondó. Nekem azt mondja, neked amaszt, nincsen két ember a földön, akinek teljesen ugyanazt mondaná. Ahogyan kiszinesedett az egyén belső és külső világa, úgy szóródnak és fejlődnek ki benne a betűkből felszedett értelmek, a sorokból felszívott hangulatok, az egészen végiglopakodó és minden porcikájában, tudatosan, vagy öntudatlanul megbújó és beleépített világ- és életérzés.

Hát akkor nincs érdeme az írónak? De van. Az, hogy istenadta talentumát felhasználva, hangot tudott adni annak, ami ezrek életének mélységeiben nyugtalankodott, lázongott, vagy porlasztott, és a vágyak elcsitulnak, valósággá lesznek, még akkor is, sokféleképen, ha pusztán megszülettek. Így borul szépségbe tőlük a föld, így lesz a létük áldás és lehetőség az egyetemes emberségre . . .

KIVÁGYÁS A MÁBÓL.

Elgondolkodva sétált az újonan épült hatalmas intézet széles folyosóján valaki. A nap kacagva szórta sugarát az ablakokra, de ez mintha megrebbent volna a távolbavesző elmerengés halk, bánatos magányától, megtörten hullott le az üveg hidegségéről. E palota századok történeteinek épült. Iskola. Még fiatal, de máris bennejár a jövő titkos zizegéssel. Embersorsok százai, meg ezrei tapadnak majd ide emlékeikkel és ezeknek az emlékeknek a valósága erős, mint a világon végig-suhanó fájdalom könnyekben megenyhült melegsége. Egyformaságukban is végtelen a változatosság és az újság feledhetetlen hatalmában születnek meg újra meg újra ugyanazok az élmények. Talán ebben az épületben másik szoba falára vetődött fel először a fantázia tündéri messzeségeiben kigyúlt reménységek csalogató fénye, talán másik ablakon hullott bele az este kéken leszálló csendjébe egy titkok lázát szétszóró sóhajtás, talán más fa mellett futott fel a kertben az ágakra a bíborpiros vágy csodálkozó varakozása, talán más könyvből reszketett el a végtelenbe a lélek fehér meghatódottsággal, de: ugyanabban a kápolnában. A hagyomány megszentelt erőssége kivirágzik már a jelenben e falak között, hogy beleépüljön, mint magához-húzó, kiszínesedő, kiteljesedett gazdagságú mult, a maga édes patinájával, születendő életek sorsába, örök kísérőnek, örök termékenyítőnek, örök és mélyről felszakadó hatóerőnek.

Istenem, milyen érdekes egy, a pillanat hirtelen megvillanó elevenségében megpillantott élet, ha így kívülről nézzük. Fiatalsága ragyogó fontosságán visszaverődik ráfeledkezett áhítatunk és benneremeg multunk minden szépsége, feltámadt, fájdtó elevenségével. Elfelejtjük rajta, hogy egykor a szivárvány teljes színében nekiindult napjainkat mint tördelte szét a mindennapok vasmarkú próbája és vágyaink,

álmaink tündöklő várakozására mint borult rá a hétköznapi elcsüggesztő gondja. Feltámad a multunk jövőt-hordozó frissége és lefoszlik rólunk percekre a tapasztalás öregsége. Elfelejtjük, hogy minden csak addig szép, addig vonzó és addig érdekes, míg a másé, míg csak szándékok ajándékozó kedvében hordozza az ígéretet, ebben az ígéretben a létét. Elfelejtjük, hogy ez a kívülről megpillantott embersors is csak nekünk érdekes, akik kívülről nézzük. És lényegében olyan, mint az enyém, a tiéd, a mindnyájunké.

Életünk folytonos kisóvárgás, kitekintgetés, kívágyás a «más»-ba. Ennek a «más»-nak még meg nem tapasztalt és meg nem únt hatalmába. Még akkor is csak félig élünk a mában, ha szívünk viharos érzései sóvárogva élnek és kívánják ennek minden mozdulatát, minden percét. És terveink sodrában olyan elnyugtató és jó tartani mindig valaki felé. — Pedig ebből a «más»-ból is olyan hamar «ma» lenne, ha valóság lenne. És olyan hamar levetkőznék az ígéretét, mint ahogy levetkőzte minden megélt élményünk üde eredetisége. És éppen olyan fájón fájna bele elégtelensége az elkövetkezendőkbe, éppenolyan sírón zokognának panaszkodásaink a betöltetlenség szomorúságában.

Ne hulljunk ki a holnap bizonytalan cselvetéseiért a ma elért biztonságából és nyugalmából. Ne hasogassuk meg kedvünk aranyló fátyolát elképzelt öröm és csak illúziókban meglopott boldogság széteső mámoráért. Erős csak az a szépség, meleg csak az a jóság, igaz csak az a boldogság, amelyet e földi lét elégtelen töredékeiben ugyan, de a maga valóságában nekünk ajándékozott a Mindenható. Erős ez még akkor is, ha a fájdalom eljegyzettje, ha már egyszer megvalósult. Talán elvesztésének ringató fenyegetése még jobban elmélyíti az értelmét...

Mindennapok kicsiny boldogsága, mindennapok ritkán-ajándékozott nagy boldogsága, legyetek állandó, megbecsült vendégeink, akiknek puha otthont készítettünk szívünk bensejében örök-lakásnak. Boldog csak az, aki hűséges hozzátok...

GAZDAGÍTÓ LÉLEK.

Lelkét a szándék jósága folytonosan fenntartotta a csodálkozás és érdeklődés meleg magasságaiban és így nem hullott ki életéből az érdekesség. Vívódó élet közeli testvérisége illatozott ki a szavaiból; szinte csodálatos volt állandó vergődése az ideál és valóság messzeeső határai között. Jött hozzám rendszeren, megszokottan, állandóan. Szavaira mindig felfigyeltem és felbuggyant szívemben az alázat komolysága gyarlóságom szegénysége fölött. Kivirágzottak bennem a messzenéző tervek és a mindennapok lekopott megszokottságai fölött elzúgott a békétlenség és hazátlanság bolyongó keresése . . .

S egyszer ez az életsors megszólalt. Szavai zúgtak, mint a harangok zokogó szomorúsága, pedig az önkéntelen kedvesség fakasztotta meg őket a közvetlenség pillanatában. «Szívesen jövök ide. Örömmel jöttem most is. Mert az ön szavai hozzásimulnak szívem veréséhez és általuk, bennük belémlopóznak az elnyugvás. Várom őket most is.» Megremegtem a méltatlanság szakadékaik felett és belekapaszzkodtam az isteni mindenhatóságba.

Istenem. Te küldöd el hozzánk a lelket, hogy életre szólítson. Jövele néha termékenyítő tavaszi eső, néha robogó vihar, mely pusztít, hogy építsen nagyobb és hatalmasabbat. A lélek kegyelme megérinti a lelkünket és a pillanat tüzes ihletében megszületik bennünk a gondolat. Először csak egy-kettő, mint kikezdés és indítás, hogy egyszerre fellendüljünk rajtuk a sejtelmes magasságok csalogató fönségébe, ahol kinyílik minden értelem és élénkgazdagodik a szellem megálmodott kincse. Itt már szinte elveszti öntudatát az «én» büszke ereje és engedelmeskedik könnyű engedelmességgel a magávalsodró kényszer termékeny sugallatának. Lázás nyugtalanság békétlensége csillapul alkotása nyomán a mindenségen elpihenő békévé,

amiben beneszunnyadnak a jövő sokszínű lehetőségei. S míg ragad az ihlet szárnyaló vágtatása, könnyen feledkezünk meg száguldásunk ritmusáról, hogy megszédülve a szokatlanság teremtő kedvétől, ismét halkan hulljunk bele az egyszerűség megpihenő és ijedten körütekintgető valóságába.

Hogy mégis hat a munkánk, legyen ez szó, tett, vagy kisugárzó gondolat, illatozó belső jóság, ezt eszüközi a forrásaihoz megmaradt hűsége. Hűség a születés lázongó mélységeihez, amelyekben végtelen hatalmat pólyált el az Isten végtelen gazdagsága . . . Falamon függ a hűség festett szimbóluma. Jólesik ránézni. Mint a létezés minden csodája, pusztá valóságával nagyobb erő a hűtlenségek csábító kaoszában a kitartásra, mint a legszebb elméletek pompázó szépsége.

Mi lenne, ha mi, emberek, jobban vigyáznánk a hűségre? Ha hűek lennénk önmagunk harmatos kezdeteihez, azokhoz, amelyek először szakadtak ki a Teremtő akaratának titkoktól duzzadó bőségéből? Ha hűek lennénk vágyainkhoz, amelyeket beleakasztunk a csend ihletében a meg-megreszkető végtelenségbe, hogy elvágyásunk csüggedő szomorúságát az öröm fogyhatatlan forrásaihoz elvezessék? Ha hűek lennénk jóságunk hódító hatalmához, mely megfogja varázsával a lázadó emberi érzések nyugtalanságát? Ha itt nagyobb lenne a hűség, de viszont nagyobb lenne a hűtlenség a kavargó indulatok pusztá sivárságában? Ha elnyugodnék a bosszúnk és haragvásunk maró kedve és csendessé lenne lázadásunk felületes vágyakozása? Hiszen így előbb megtermékenyülne közöttünk a boldogság ígéretes országa és felbuknék a mélységek sötét rejtegetéséből életünk reményben-kinyíló napjaira az igazság világossága, amiben ellángol és elég érzéseink tisztasága, a boldogabb jövőt hordozó áldozatvállalás jóságtól és szépségtől örvényes és kiteljesedett öntudatában . . .

KICSINYEK LESZNEK A DOLGOK...

Az élet csak addig szép, míg szépnek tudjuk látni, csak addig érdekes, míg érdekessé tudjuk tenni. Ha úgy végigtekintünk életünk folyamán, az döbben bele csendes órán a tudatunkba, hogy voltaképen mi sokkal érdekesebbek, a legérdekesebbek akkor voltunk, amikor még kifejlődőben voltunk, amikor még alakultunk, forrtunk. Addig érdekelt minden, addig tudtunk lázadni, addig voltak élményeink, ha egyoldalúak, ha szögletesek is, de frissek és duzzadóak, csak addig voltak nekünk nagyok, hatalmasak a dolgok, történések és emberek. Csak addig tudtunk kiállani egyik-egyik mellett és rajongani vagy gyűlölni ott, ahol mások, a felnőttek, a sokatapasztalt bölcs megértő, csendes mosolyával észrevétlenül végighaladtak. Csak akkor tudjuk ezt megérteni és értékelni, amikor már mi is ilyen lehiggadt és megtapasztalt harmóniával járjuk az élet örök-azonos és egyhangú útját. Ilyenkor döbben belénk, hogy minden, ami érdekes, precíz, líra, nem-mindennapi-illatú élmény és csoda az életünkben, az ide jár vissza és innen születnek naggyá, lellessé a napjaink az emlékezés csodaóráiban...

Érdekes, hogy mi valahogyan a dolgok, a tájak, az épületek, a falvak, a városok fölé nőünk. Amikor kicsinyek vagyunk, félünk egy tolató mozdonytól, előre szívszorogva várjuk a füttyülését, mint hatalmas urat, fújtató erővel raktározzuk el a köréjetársult állomással és ha megint, évtizedek múlva arrafelé járunk, a valóság magához húzza a mesét s egyszerre kicsinyek, aprók lesznek előttünk ezek a dolgok. És talán, mert valamikor nagyon nagyok voltak, most még kicsinyebbek lesznek. Igaz, hogy megbújunk a multhoz és azt egészen soha fel nem áldozzuk, hanem mentjük, babusgatjuk és szeretjük, de mégis érezzük, hogy kár volt ismét erre járnunk, hátha szebb, fenségebb, több lett volna és maradt volna bennünk

valami. Valami, amiért érdemes ezt az áldozatot hozni.

Olyan kicsinyek vagyunk és ezért lesz általunk és bennünk, körülöttünk olyan kicsiny minden. És minél kisebbek, annál korlátoltabbak, akik még fokozottabban akarnak mindent a sajátmaguk hasonlóságára átformálni. És az ilyen törekvések, megjegyzések, hatalommal alátámasztott akarások mennyi félelmet, izgalmat, rettegést, alkalmazkodást, megalkuvást kívánnak a mindennapi kenyér fejében tőlünk. Hányszor kell önmagunk előtt szégyenkezni önmagunk felett, hogy a mindenható Istennek bennünk-akart képét ostoba külsőségeknek engedjük át játékszerűl. És lesz önállóságunk felett hatalmassá mások akarnoksága és szűklátókörű követelődzése. Pedig mennyire több, szebb, változatosabb lenne ez a világ, ha mindnyájan hűek tudnánk maradni szép és eredetibb önmagunkhoz. Nem mondom, némi csiszolás, elkopás, egymáshoz-símulás kell a mindennapi élet zavartalan-ságához, de — azt hiszem — jaj azoknak a «hatalmasoknak», akik egyéniségük kifejlődését minden más egyéni szín, élet és megmozdulás kíméletlen letörésének köszönhetik. Uralkodnak és egyedül maradnak romok fölött s ez a legborzasztóbb, hogy nem ismerik sorsuk mélyben elrejtett tragédiáját. Hiszen életük mellett mindenfelől a hízélgés, a kétszínűség, a félelem, az érdek országa virít, mely megmérgezi, elszegényíti, elsorvasztja és a legelső szabad és biztos pillanatban agyonüti az övét is. Senki se legyen, akarjon lenni okosabb, mint az Isten, aki különbözőképen osztotta ki az adottságokat, érdeklődéseket és tehetségeket.

Az az élet az erős, amelyik nem tipor rá más életekre; csak annak van igazán királyi öntudata, mely nem fél a más öntudatok sokféleségétől, melyek körülzúgják, körülzibongják életútját. Mert mindegyikben meglátja az Isten kezét, amit a Bölcsesség vezetett, és mindegyikben tudja tisztelni és megbecsülni az önmagának megkívánt szabadságot, függetlenséget és tiszteletet . . .

A CSELEKVÉS EMBERE ÉS A CSEND EMBERE.

Ki tudja felmérni, hogy az éli-e intenzívebben, fájóbban és lázasabban az életet, aki maga a cselekvés, maga az energia, aki folyton tevékenyen benneél, vagy az, aki kinyílt lélekkel, rátapadt szívvel figyel, felveszi, feldolgozza, minden mozdulatát magábaéli és elmélkedik?

Még a legegyszerűbb emberek között is, de felfelé is mindenütt, vannak hangadó egyéniségek, akiket szinte önkéntelenül mindenki vezérnek ismer. Akiknek ítéllete és véleménye van mindig, mindenkivel és mindennel szemben. Aki mer, aki akar, aki fáradhatatlanul cselekszik. Viszont vannak hallgatagok, szótlanak, csendesek, sokszor talán még nagyobb tehetséggel, mint az a másik, de ismeretlenül, félrevonulva, félreismerve, elintézve. Az első vezérségét a többség elismeri, ha nem is egészen, megfelelő csodálatból, vagy pedig kényelemből és lustaságból. Azonkívül, hogy mindez természet dolga is, így mondhatjuk egyszerűen.

De ez a második embertípus ritkább. Nem azért elvonultabb-e, mert többet lát, többet átfog és a többismeret, a sokoldalúság szétszór bizonyos értelemben, viszont az egyoldalú határozott állásfoglalását az akaratnak, — ami szükségképen ilyen, hisz döntés és megoldás egy irányban, de mert ilyen, mindig van benne bizonyos korlátoltság, — nem tartja kielégítőnek, megnyugtatónak? Még talán ő elég önmagának, van annyira gazdag belső élete, nem szorul rá annyira a külvilágra, mint az a másik? És mert így függetlenebb a körülményektől, nem értékesebb-e? Igaz, hogy a másik feltétlenül szükséges az élethez, mert nélküle ez megállana és széthullana. Ő a végrehajtás, emez a gondolat talán, a termelő és inspiráló eszme.

Figyeljünk csak meg az embereket egy-egy igazán jó

mozielőadás, vagy színházelőadás, vagy akármilyen más előadás alatt és főleg után. Csend van. A látottak, hallottak foglalkoztatják mindegyiket. Bent érik, alakul, hasonul, kiegészül az én-ből, az egyéni multból és jelenből minden kapott élmény. De mit látunk? Egyik ember egyszerre átesik ezen. Csak felületesen dolgozza át. Pár elismerő és dicsérő megjegyzés, és egyszerre elkezd másról beszélni, sokszor bosszantóan és bántóan ostoba dolgokról. A másik szenved tőle, mert még szeretne abban a «másik világban» megmaradni. Igaz, az adottságok is különbözők, a pillanatnyi lelkiállapot, a hangulati beállítottság és annyi minden, de azért ez a tünet is elgondolkoztató.

Darabok vagyunk, csonkák vagyunk, akik folytonosan kínlódunk, vágyódunk, szenvedünk a ki-elégülés, a kiegészülés, a teljesség felé. De ez itt a földön nem adatik meg, hanem majd csak ott, ahol a legnagyobb Bőség, a leggazdagabb Gazdagság, a legteljesebb Teljesség vár reánk. Csak ideig-óráig tölthet be minden és a legboldogabb percekbe is belecsöppen lassan, titkosan a bizonytalanság, a félelem, az elégedetlenség. Baj ez? Bizonyára a legnagyobb, a legmélyebb és legfinomabb szenvedés. De minél inkább érzi ezt a lélek, minél síróbb tőle a szív, annál fogékonyabb a szépségekre és boldogságokra, annál biztosítottabb az élete az elsatnyulástól, elszegényedéstől és kiüresedéstől és annál nagyobb lesz az öröme majd egykor, ha nyugtalansága célba ér . . .

FELEJTŐ EMLÉKEZÉS.

Hallottátok-e már csendes nyári estén hirtelen megzizzenni a falevelet? Susog, susog halkan, mintha valami hozzáütődött volna. És néha-néha, ha nagyon hallgat körülöttünk a csend, ha nagyon messziről pislognak a csillagok és ha nagyon méltóságosan úszik közöttünk tova a hold, ha bölintgatnak a virágok és illatuk köpenyként borul fölénk, ha túlsordul a lelkünk a pillanat ihletétől, akkor a szívünk titkos húrján is hirtelen átsuhan az a valami, ami megérintette a falevelet, átremeg és utána olyan édes-fájóan megrengő lesz bennünk minden.

Istenem, hátha búcsúzkodás ez? Hátha egy tovaszálló lélek utolsó földi zaja, hátha itthagytott emberi sóhaj rezdülése, hátha z idő a folytonosságának megrebbenése az elmúlás felett?

Ki tudja? De nagyon belefeledkezünk ilyenkor a végtelenbe és fájva bujkál elő belőlünk a kérdés a nagy elhagyatottságban: hová? Olyan ilyenkor, mintha kiesett volna, meghalt volna minden megett a fenntartó és tervező értelem. Mintha felépítette volna ezt a mindenséget, megtámogatta volna aranyoszlopokkal, ráarkta volna az éjtszaka ezüsfátyolát és ezen kihímezte volna szépségének fantáziájából a csillagokat, de azután eltűnt, néma, elhagyott, hideg lett minden, csak a mi árvaságunk síró melegsége maradt meg e minden közepén . . .

Máskor meg hirtelen mintha bennünk húnyt volna ki a világ lihegése, mintha bennünk állt volna meg pillanatokra az élet és körülöttünk lélekzene, pihegne a mindenség tőle. Szinte terhes, megszállott vele és általa, és mi lettünk előtte ijedten rebbenő semmiség, apró fontoskodásainkból kihullott, kapkodó félelem. Hová lesz ilyenkor a biztonságunk? Hová lesznek apró kis akarásaink, rejtegetett szándékaink, földhözragadt és

nem egészen világos, nem egészen tiszta számításaink? Ó, hová?

Ilyen pillanatokban döbben belénk az emberi lét esetleges és omló kicsinysége, de ugyanekkor száll meg az a nagy sejtelem is, hogy ha el is tűnik ez ismét, de meglesz egy kicsikét itt is, de meglesz még valahol bizonyosan örök emlékezete. Mert meddig tart ez itt? Mi ez az időköz? Hány millió emlékezés alszik ki csak egy nap alatt is, hány egy esztendő alatt és mégsem változik a világ, mégis élnek az emberek és nem maradt utánuk pótolhatatlan üresség? Hány emberben vagyunk csupán röpke, futó emlékezés, de a még maradandóbb is micsoda az idő hullámzó nagyságán?

Olyan szép és megható szokás Zircen, a ciszterciák anyamonostorában, hogy ha meghal egy rendtag, a temetése után egy hónapig minden ebédnél az asztal végére tesznek egy liter bort és egy jókora darab kenyeret, ami az elköltözött «porciója». Megemlékeznek róla az asztali imádság végén: Ez a mi most meghalt testvérünknek a porciója; nyugodjék békében. Azután a porciót egy szegénynek adják.

Istenem, vajjon milyen «porció» jut majd akkor, ha kivetkőzünk az időből és nem marad itt a földön utánunk más, mint a borongó, fájó, de olyan egyszerre felejtő emlékezés? Vajjon téptünk-e mi eleget a lelkünk-ből és osztogattunk-e szét az életünk-ből a még szegényebbeknek, éppen a találkozásakor szegényebbeknek itt, hogy megmaradjon ott túl is nekünk? Mert olyan csodálatos törvénye van a léleknek, hogy az marad meg neki, amit adott és nem az, amit kapott. Ez majd örök értéke lesz. Építő vagy romboló, melegítő vagy megfagyasztó, eligazító vagy elveszejtő. Olyan, amilyennek akartuk. Ott bent, mélységes mélyen, az életünk forrászó mélyén...

ÉL A MULTUNK.

Amit az emberiség hosszú évszázadok és évezredek csendjében és véres viharaiban kitermelt, mint szellemi javat, mint tudást, mint bölcseséget, tapasztalatot, érintkezési formákat, nevelési elveket, gyakorlati igazságokat; ahogyan megismerte az embert, természetének mélységeiben és titkaiban, kitérült pillanataiban és összeroskadó perceiben, az maradandó, időálló közös kincsünk és hatalmunk. Csak doktrinér naivság szakíthat velük gyökeresen és hitt-véglegeséggel, aki megfélemledik arról, hogy lényegében és nagyjában örök-azonos az ember és bár színezik századok, bár alakítják külsőleg és finomítják belsőleg is, változtatják a kereteket, átépítik a környezetét, azért marad mindig, panaszában és örömeiben, felzúgó kedvében és agyontaposott jajában, mindig igényes szellemében, kereső nyugtalanságában, dicsőséges fellendüléseiben és állati közönségességében: ugyanaz, aki és ami volt azelőtt, ami ma is és ami lesz is az idők végezetéig.

Ezért porlad össze a bolsevisták elgondolása és kísérletezése rajta, ezért térnek lassankint vissza elvetett régiségekhez, mint például: az egyéni iniciativa és alkotás gyönyörűsége és a több munka több fizetése, a «családom az én váram» inspiráló és felfokozó hatása stb., stb. és fedeznek fel vagy vesznek vissza a multból, alkalmaznak tapasztalatokat és bölcseségeket, örömmel, mert naivak sunyi és hallgatag praktikussággal, mert szégyenlik önmaguknak is nyilvánosan bevallani és a tömegek felé elismerni.

Csak az az erős, akinek multja van. És minél nagyobb, minél régibb, minél gazdagabb multja van valaminek, annál szilárdabb és annál biztosabb. Annál elsodrőbb hatalom és gazdagítóbb erő. Egyénileg is ott kezdődik az érdekesség, ha valaki emlékeket tud emlékeztetének, testének, vérének, szellemének és lelkének

harmatos, szűztiszta, ragyogó vagy könnyelkevert és verejtékkal itatott rostjain végigpergetni, újraélni, visszahozni, kifelé is megvillantani. Ez a mult színezi a jelent, meghatározza sokban és alakítja a jövőt is. Az elsodrőrejtű élmény felszív és kiteljesít minden benyomást és válogat, ítél, értékkel, felemel, magához-ölel vagy eltaszít bennünket minden pillanatban, mindennel szemben.

Annyi kifinomult és learatott szépség, annyi remegően tiszta tudás, tapintat és eligazodás, annyi viharos perc ereje, küzdelme, eredménye, tüze és rengése, annyi álom valósággá-szökkenése, annyi terv csonkassága és ideges vergődése és az a sokminden, amit egy-egy élet görget magával, nem lehet hatástalan, nem lehet elfeledett pazarlása a másnak. Nem, egyének életében sem, még kevésbbé társadalmi osztályok, egész népek sorsában.

Hiszen sokszor olyan fenntartó erő a mult, hogy még akkor is megőriz és konzervál, ha a jelen már nem tudja gyarapítani, ha sorsa a fogyás, az állandó és folytonos elkopás. Ha már csak belőle élnek, ha nemcsak vele együtt alkotnak már. Akkor is eltartja hordozóját, ha koldus virágzó értékek és új nézések dübörgő munkájában, és abból él, ami morzsaként beléjehullott ingyen, egyéni érdem és törekvés nélkül. De nemcsak az egyént tartja el erős és gyarapító társai között és idejében, hanem eltartja az osztályokat is, sokszor hosszan, sokáig, még akkor is, ha már anakronizmusok lettek a fejlődés ütemében, az alkotás lázában hideg testek, és elhalt foltok az élet piros testén.

Nem akkor erős-e két ember szeretete, ha emlékeket tudnak lepergetni multbanező csodálkozásuk szivárványszínein? Nem akkor lesz-e széttéphetetlen ez a kapcsolat, ha széttéphetetlen együtt megélt multjuk?

Ahol ehhez a multhoz hozzá tud nőni a jelen is, sőt, talán túl is tud nőni rajta, ott van azután az élet gazdagsága, a jövő reménysége, ott lakozik az erő és ott épülnek a biztos holnapok. Ott nyugodhat meg a szív és ott ringhat a több-szellem, a több-lélek, a több-boldogság bölcsője . . .

A CSEND ORSZÁGA.

Az ember szerelmes lesz az élet lázas ritmusába ; a színek, a hangok, az események és történések kavargása tudja csak békésre csillapítani felzaklatott idegrendszerét és azt hiszi, hogy nincs is máshol igazi élet, mint a világvárosokban. Rácsordul ennek zavaros rohánása a szemekre és összevissza-sokaságban csapódik le lelkére az élmény. Futunk, szaladunk, tülekedünk, habzsolunk és azt hisszük, hogy csak az él, aki így él, vagy legalábbis az többet él, aki így él. De vajjon így van-e ez?

Sok tapasztalat elmélyült csendessége, nagy látókör nyugodt bölcsesége kell — úgylátszik — ahhoz, hogy rádöbbenjünk az élet nagyságára, egyszerűségére és észre tudjuk venni nyugalmában a fenséget.

Néha-néha, ha elmegy a falu, a vidék életébe az ember és igazán beletapad ennek rejtett, titkos, büszke, elvonuló és gazdag hangulatába, ha le tudja vetni az idegen világok csillogó pózait és tud áhítatosan egyedülmaradni, tud engedelmesen és befeléfordulva belehallgatni a csendbe, csak akkor kezd kinyílni és hatalmassá lenni benne egy új világ. Sokminden felfedezése ez ; de talán legnagyobb és legmeglepőbb benne önmagának egészen új felfedezése.

Mikor elkezd a lehanyatló este sötétségbeboruló fényében fújni, zúgni, suttogni, szaladni a szél. Nem nagy szél, de nagyobb a szellőnél. Micsoda zsongás, micsoda meséket-görgető suttogás, micsoda messzeségek közelséggé-válása van ebben, hogy eltűnik egy pillanat alatt bennünk és körülöttünk minden, hogy összeolvadunk a mindenséggel és leszünk mellette és benne semmik és mégis hatalmasságok. Olyan, mintha összeomlott volna ilyenkor a múltunk és csak egyedül, elhagyatott-egyedül, de bizakodóan és erősen kapaszkodnánk bele a bizalmába és hatalmába. Édes-bús

fájással fáj fel szívünkben az élet és közel, egészen közel jön hozzánk a természet.

Rádöbbenünk, hogy többet él az, aki kevesebbet él. Többet él az, aki kevés mélységet él, mint aki sok felületet. Nagyobb teljesség kevesebb viszonylatot minden ízében és minden színében kirabolni, mint letépni a nagy és kiemelkedő színeket, elrohanni ragyogások mellett és csak éppen hogy felfigyelni kifáradt, elfásult és érdektelen lélekkel a körülöttünk csapongó, többé már nem is természetes, nem is erős és hatalmas csodákra.

Itt a nagyság lélekkzik, itt az őseredetiség fogja meg a kedélyünket. Annyi színt, annyi változatot talál ki az ember és mégis megúnja, mégis megkevesli. Új és új után sír, panaszkodik és mert nem kap mindig, ezért forrong az elégedetlenség és reménytelenség keserűségében olyan sokszor a kedve. Itt viszont a kevés a leggazdagabb sokaság, a legnagyobb és a kielégítő többség. Az Isten csak négyféle változatot teremtett, de ebben a négyben annyi mindent rejtett el, hogy állandóan, évről-évre mindig új marad, mindig más marad, mindig kielégítő és kimeríthetetlen marad nekünk a tavaszba, a nyárba, az őszbe, és a télbe öltözött természet, a nagy világ.

Néha belehallgat, belenéz mélyen-elveszően az ember egy lassan tovahömpölygő folyóba és újjászületik. Átveszi és elviszi a fájást belőle a tovasikló hullám és a tetején megtört fény csillogása észrevétlenül, lassan, titkosan ráhull az érzésére. Megfürdik életes-életté tőle minden és új lesz benne a világ. Átveszi az örök hangok harmóniáját és megbékélten ballag hazafelé, a távoli harangszó ezüstcsengésű csodájában.

Úgy vagyunk ilyenkor is, mint írásnál. Megszűnik minden tekintet, minden vigyázás és emberi aggodás, minden figyelgetés és óvatos elbújás idegen tekintetek elől, minden egyszerre kicsi lesz, nem lesz fontos és egyedül marad az ember önmagával, egyedül a lelkével. Ráhallgat erre a lélekre, ami talán fáj, ami talán

nagyon szomorú, ami talán nagyon magányos, egyedüli, talán örömben-úszó, talán bánatban-szenvedő, mindegy, és érez és gondolkodik és él és ír és újjáalkotja önmagában és sokakban még a jövőn keresztül a világot, bizonyos vonatkozásban.

Ekkor vagyunk a legboldogabbak, ha eljön hozzánk a csend és az ebben a csendben rejtőzködő gazdag ország . . .

KARÁCSONYFA.

Szereted a magasságot, tiéd a messzeség, te kúszol fel legközelebb a csúcokhoz a hegyeken, hallgatag vagy, örök csendbe burkolódsz, hideg vagy és titokkal teleszórt. Mégis: közelséget hozol, melegséget gyújtasz, kinyitod a szíveket egymás felé, a szeretet csodáját végigöntöd a lelkeken, és teszed mindezt előkelő fenségedből, anélkül, hogy egészen leereszknéd hozzánk. Itt vagy és mégsem vagy itt. Te vagy az örök magasságok követe, te vagy a zengő értelmek titokfája, amin keresztül nekünk, halandóknak üzen az Isten.

Először, mikor kicsinyek vagyunk, varázslatos, nagyon várt, felrázó és betöltő élmény vagy, később leszel szokás és talán üres forma, ami mögött kihúnyt a bizalom és a valóság ragyogó csillaga. De te nem nyugszol bele a sorsodba. Nem nyugszol bele, hanem újra teremtesz magadnak sorsot. Sorsot, ami éppen olyan meleg, éppen olyan csodálkozó, éppen olyan várakozó és mindent-adó, mint volt valamikor, régesrég, amikor még a tipegő ártatlanság írta fel benne magát az évek múlására.

Teremtesz megint életeket, akik sokáig talán egymástól nagyon távol keringtek, de máris egymást keresték, mert az örök Akarat tartalma szerint öröktől egymásnak lettek.

Összehozod őket és a szent estén ragyogásod ismét személyes élmény lesz, odalépsz már előzőleg a várakozás és készülődés izalmában mindegyikhez és rácsókolod emlékeddel, rácsókolod örökerős hatalmaddal a szívükre a valóságod minden színes álmát, multad, jelened és jövőd édes békéjét, puha csendjét, áradó gazdagságát.

Olyan jó eléd leülni, ha a szeretet figyelme és gondossága készített. Olyan jó a más-fényt kioltani, kioltani azt, ami a mindennapnak világít, és meggyujt-

tani rajtad azokat az apró lángocskákat, pirosuló szívecskéket, pirosuló gyertyácskákat, amiket a lélek gyújt fel ma önmagának, a lélek gyújt fel másoknak, a lélek gyújt fel az ünnepeknek, amikre léte első moccanásától fogva mindenkor égően szomjas.

Jó ilyenkor belefelejtkezve nézni a ragyogásodat. Belehullatni tekintetünket a fényeidbe, amelyek lobognak és árulkodnak, mint a szemek, amelyekben a boldogság kútja árulkodik. Jó ilyenkor leülni csendességben, kihullani az időből, elsuhanni a végtelenbe, megfogni halkán annak, azoknak a kezét, akikkel összehoztál, akikkel örökkévalóbban összekapcsol általad az, aki a mindeneknek Teremtője és akinek születését hirdeted. Hiszen azért ilyen gyémántszilánkokkal telehintett és csillogó ilyenkor a tekintetünk, mert az Ő öröme és békéje zúg végig ezen az estén a világon. Megremegetteti a szíveket, összeborulnak könnyes viharában a sorsok és a szépség angyala halkán elszáll az emberi akaratok és szándékok titkai felett. Egy pillanatra jobbak leszünk. Egy pillanatra inkább önmagunk leszünk, egy pillanatra emberebb emberek leszünk.

Beteljesül a mult, mosolyog ránk a holnap. Zizegnek a fények, csendesen suhog bennünk és körülötünk a béke. Az ilyen perceknek nincsen haláluk, az ilyen percek örökké élnek. Születtek és lettek szín, hangulat, elhatározás, cselekvés, gazdagodás és tartalom az örökkévalóságra született lelkek életében. Hiszen semmi sem halhat meg — különösen nem, ami szép, teljes, és nagy — nyomtalanul. Akkor is hat, akkor is formál és elhatároz sorsokat, amikor már talán az emléke is elszállt. Él, munkálkodik titkosan, a mélységekben, hangtalanul és zajtalanul. De az ilyen munkálkodás a legerősebb, mert a szív lényegéből születik és él, onnan és ott, ahol az élet titkai szunnyadnak. S mindig a titkok a legerősebbek, a legmagukhozvonzóbbak, mindenütt legtovább és leghatalmasabban a titkok uralkodnak.

Néha döbbenetes természetességgel és egyszerűséggel hozol össze sorsokat, akiknek találkozása e

földön örök rejtély marad. De olyan rejtély, amiből gazdagság születik és ami termékenyítő élete lesz ezreknek, meg százezreknek. Miért? És miért éppen így és ekkor, amikor te akarod? Ki tudná ezt megmondani.

Karácsonyfa. Te édes, illatos, ragyogó karácsonyfa. Reszket az öröm a lelkünk húrjain, rászállott a béke a sorsunk viharzására alattad, kigyúltak szemünkben láttodra a boldogság lángocskái és megtisztult akaratlan, alázatos értelemmel hajtuk bele jövőnket Annak a szándékaiba és terveibe alattad, Akit te is hirdetsz... Ragyogásod remegése legyen mindig a szeretettel szemben kigyúlt áhítatunk, meghatódott érzületünk halk, szép, örök kifejezése . . .

Kitzbühel, 1935.

ÖRÖK LÁNGOK SZERELMESEI.

Minden, ami szép, jó, igaz, minden, ami ezekben az irányokban gazdagít, kiteljesít, többé-tesz, megnöveszt és nemesít, minden, ami a legmélyebb és legáltalánosabb örök emberit adja, kikezdi a megszentelés felé, megszenteli és beteljesíti: nagy, fenséges és méltó arra, hogy hordozzuk, küzdünk érte, vérezzünk miatta, életet szenteljünk neki. Aki ezt szolgálja, az az egyetemességet szolgálja és az egyetemesség annyi, mint katolicitás, tehát a katolikumot szolgálja. Minden, ami ezt sorvasztja, kevesbíti, széttördeli, elfogyasztja, egyúttal elfogyasztja, elsorvasztja, megtámadja a katolikumot is, az egyénben és a nagy világ kultúrájában egyaránt. Ha megvan a lényeg, majd kinőnek ebből a felület-értékek, majd elrendeződik szinte önmagától a külső és alakítja mindenfelé maga körül a körülményeket, az összefüggések arcát is, sőt lassan-lassan virágbaszökkennek a lényegből a külső arcán olyan kedves, intimitásból fakadó szokások, apróságok, virágok is, amik talán érthetlenségek és lemosolyognivalók, talán visszariasztók a külső szemlélőnek, aki egész más világgépet hordoz a lelkében és egész más eszmék szolgálatába szegődtette el a szívét.

Most abban tévednek sokan, hogy nem ismerik fel az elsodró-erejét és értékét sokmindennek, ami ezt a lényegét, ezt a bensőt, ezt az egyetemesség mélységét szakítja bele, építi, tervezi, alakítja, munkálja az emberi természetben. Nem tudják meleg lélekkel felfedezni és körülborulni féltő aggódással, nem, különösen akkor nem, ha talán más táborok katonája, más szellemi világtáj eljegyzett embere képviseli és hirdeti ezt. Pedig hatalmasan megsokszorozódik annak a befolyása és megnő az ereje, aki fel tudja fedezni, el tudja ismerni és le tudja kötni maga mellé mindenütt az igazat és jót, akárki ragyogtatja is azt

meg a kultúra szenvedő és manapság olyan elborult egén. Hozzájuk sodor a meghatódás olyanokat is, akik egyébként a gőg és szenvedély vakító messzeségeiben bolyongnának tovább a magányosság útján.

Mások viszont nem abban, vagy nemcsak abban tévednek, hogy minden gyanús nekik, ami újnak tűnik föl és ami nem divatos szólamok és megszokott képek káprázatában keveri meg körülöttük és bennük a szellemet, hanem abban is, hogy nem törődnek az általános-nemes-emberivel, ami ma már veszendőbe kezd menni, és levetvén a keresztény vonásokat, gyökereiben kezd teljesen pogánnyá válni, hanem mindig és folytonosan csak a külső apró-cseprő fontoskodásait, nem lényeges és ezért szabadságban-hagyott mozzanatait és megnyilvánulásait követelik, hirdetik és képviselik és nem veszik észre, hogy míg ezt teszik, lassan-lassan elsüllyed alattuk a talaj és magukkal rántanak az örvénybe sokakat, mert nem volt meg bennük a szükségelt tudás, a kellő modernség, a ma lelkülete. Élő anakronizmusok, száraz, üres, zörgő vázak lettek a történés meleg hullámaiban és vezérek mertek mégis lenni ott, ahol egyszerű közkatonák is alig lehettek volna. Mert nagyobb volt bennük a törtetés és érvényesülési láz, mint a szentség, a keresztény alázat és az igazi istenfélelem. Az a meleg lelkület, mely ha bukik is, mely ha szenved és vérzik is, ha eltéved is sokszor, de azért mindig visszasír, visszatér az Isten igalmas szívéhez.

Hiába, néha rá-rádöbben az ember arra a kemény és súlyos igazságra, hogy aki valamilyen szolgálatra adta magát, a toll, az eszme, a hivatás, egy nagy gondolat, vagy akármilyen szolgálatra a szellem, a lélek, a kultúra birodalmában, annak sorsa lett a mártíromság és eljegyzettje lett a magányosságnak. Mert tépelődés, elhagyottság, üldözések, megnemértések, szenvedések és folytonos kínok, a szegénység és megpróbáltatás folytonos próbáim át vezeti az Úr a kiválasztottakat, hogy maguk tisztuljanak, hogy maguk mélységeikbe zuhanjanak, hogy maguk is eltévedjenek és ismét úrtaláljanak, hogy így érdemük legyen,

hogy így rá tudjanak mutatni, vágyódni tudjanak a beléjük-rejtett szépség, jóság és igazság nagyobb vágyában a magasságok zengő világa felé és a vérük, a könnyük, a tépett multjuk és sóhajos jelenük legyen az ára annak a mérhetetlenül több-életnek és gazdagabb-világnak, ami egy másik síkon, nem az anyag síkján, hívogat, elbűvöl, és olyan örömet szór a lélekbe, olyan távlatokat nyit az érzésekbe, amik minden szenvedésért bőségesen és nagyon-nagyon sokszor megfizetnek. Amikért érdemes lemondani, érdemes kitarítani, érdemes futni és érdemes lelkesülni, amikért érdemes a szívben piros tüzet hordozni, még akkor is, ha az elesettek és lapollelkűek értetlen mosolya között vezet feléjük az út és ha ennek a világnak zsíros és gazdag ura kitagadja is érte az embert a földi szerencsék, a pénz, a hatalom, a múltó javak birodalmából.

Mert mi mindez ahhoz, ami több, mint az idő, ami túlnő évszázadokon és évezredekben, ami az örökkévalóság, ennek kezdete a földön? Ezekben a tájakon gyújtották meg az öröklét illatos máglyáinak tüzeit, amelyeknek lángjaiban felragyognak az örök értékek amelyeknek lángjaiban felragyognak az örök értelmek és értékek titkai és aki egyszer meglátta ezeket, nem lehet hűtlen hozzájuk, nem lehet, mert elveszti akkor boldogsága útját . . .

IDEGENBEN.

Aki kint jár Ausztriában például és ráhajlik az itteni életre, kiérzi és megfigyelheti rövid idő alatt is, hogy itt finomabbak, halkabbak, kedvesebbek az emberek, kedélyesebbek és barátságosabbak, ha átlagabban, ha mindennapibbak is. Igaz, hogy nincsen meg bennük az az előkelő és szinte pazarló lelkület, ami megvan mibennünk; igaz, hogy mindent megfizettettek, még talán a mosolygást is, de viszont nincsen meg közöttük az az osztályválaszfallal, ami olyan kínosan és ostobán magas a mi társadalmunkban. Az az egyszerű szolga bizalommal telepszik le munkája végzetével gazdája mellé és a gazda közvetlenül elbeszélget vele. Érezzük, hogy mindnyájan egyformák vagyunk és megbecsüljük itt egymásban az emberméltóságot. És mindez anélkül történik, hogy a köteles tiszteletben és megbecsülésben kár esnék. Nem. Megvan ez mellette. Sőt. Így még erősebb, még összetartóbb, még kitartóbb ez a társadalom, még jobban, még közelebb kerül egymáshoz a nép minden fia.

Igaz, hogy nálunk tehetségesebb a nép. Valami vendégszerető, önzetlen, pazarló, előkelő lelkület az érdemünk, de sokszor — túlzásba víve — hibánk is. De nálunk milyen messzire esik egyik ember a másiktól. Ezért gyűlöljük is egymást, mert nem ismerjük. Mert ismeretet csak a közelség teremthet. És ezért vagyunk olyan széthúzóak, mert nem tűrjük meg magunkhoz közel a vérünket. Figyeljük csak meg, egészen kicsiségekben: ha például valaki felszáll a vonatra, bemegy egy szakaszba, milyen ellenséges, milyen barátságtalan és kinéző tekintetek fogadják. Vagy: ha bemegyünk kávéházba, mindegyikünk üres asztalt keres, a viláért sem ülne le más mellé. De így nem is lehet. — Igaz, a magányosság kedvelése, az egyedülvalóság szeretete fejleszt ki egyéniségeket, de

azért az átlagra, a nagy általánosságra úgysem lehet ez a szabály.

Azt is mondják, hogy a mi egyszerűbb embereinkkel nem lehet kedélyesebb közelségbe kerülni, nem lehet velük szemben a barátságunkat és jóindulatunkat kifejezni, megmutatni, mert szemtelenek, visszaélők és hűtlenek lesznek. Hozzá vannak szokva a kemény parancsoláshoz és csak azt becsülik, aki keményen, sőt gorombán bánik velük, de amelletttitokban tud jószívú is lenni irántuk. Ebben van sok igazság, de nem az az egész. Így lehet ez, mert így nevelték ki évszázadok. De, hogy nem egészséges, azt az mutatja, hogy mihelyt szabadon mer az ilyen ember megnyilatkozni, csak a gyűlölet és a megvetés szól belőle gazdája iránt. És beigazolódik az Irás szava: az ember legnagyobb ellenségei azok, akikkel együtt él, akiknek kenyeret ad. Míg itt, idegenben, nagyon is eltörpül ez az ellentét. És ha valamire akarunk menni, ha emberibb és nyugateurópaibb életformákat, becsületesebb és szociálisabb életkörülményeket akarunk kifejleszteni, ami az idő sürgető és kérlelhetetlen szava, meg kell kezdenünk. Az úttörők sohasem rettenhetnek vissza kezdeti csalódásoktól és hálátlanságoktól.

Igy majd nagyobb lesz a megbízhatóság is. És nem kell mindenünkre rettegetve vigyáznunk, nem kell rejtegetnünk, hogy el ne lopják. Bátrabban kint hagyhatunk majd mindenféle dolgot, nagyobb lesz ilyen irányban is a becsületesség. Kevesebb ültetett fát fognak majd akkor, hogy csak egy, de jellemző példát mondjak, kivagdosni az utak mentéről és az új fásítások területéről, csak azért, hogy romboljanak, hogy pusztítsanak. Mert ez nálunk a szokás.

Ilyen meggondolásokba annál keserűbben csapott bele egy magyar munkás beszédje, akivel az innsbrucki vonaton találkoztam. Csak kicsike sors, sok ilyen van, de jellemző. Párizsban évek verejtékes és állandó munkájával kicsi vagyunkát gyűjtött, végül is a honvágy hazahozta. — Itthon? Öt hónap alatt min-

dene elúszott, két hétig az utcán volt kilakoltatva, most ment vissza, mindent előlről kezdeni. Pedig dolgozott, akart dolgozni. Milyen keserűséggel égett bele a lelkébe, hogy munkaadója itthon heti 12 pengőért dolgoztatta reggeltől estig, ugyanakkor ő maga kávéházban ült, semmit sem csinált, unatkozott, az volt neki a probléma, hogy mivel üsse agyon az időt. Nem a munka fáj, hanem ez az igazságtalanság, fűszerezve egy kis goromba, lenéző bánásmóddal. És nincs igaza, ha gyűlöl, de mégis érthető, ha gyűlöl. Az igazság ellen véteni nem lehet. Összeomlik az olyan társadalom, amely igazságtalanságok és hazugságok tömegére épül. Akár szellemi, akár testi, valamilyen munka nélkül nincsen joga senkinek sem manapság az élethez. Ehhez a jajos, kemény, keserű magyar élethez.

És amikor kérdezgettem a kinti magyarság életéről: Ugyanaz a széthúzás, ugyanaz a veszekedés, ugyanaz a szakadék ember és ember között, mint idehaza. Akinek egy kicsit jobban kezd menni, az megfélekedzik a többiről, és viszont, őt meg mindenki vissza akarja rántani a rosszabb sorsba. Gyűlölnek, irigykednek rá. Nem lehet egyesületet alapítani, ahol a testvéri együvértartozást ápolhatnák, mert mindenki vezető akar lenni. És ha mindenkinek adnak címet, tisztséget, akkor meg azon veszekednek, hogy ki hát mégis az igazi úr. És ez így van a legegyszerűbbek és legműveltebbek között, a nyomorgók és a vagyonosabbak között egyaránt.

Csodálkozhatik-e az ember, hogy ilyen tapasztalatok mellett az, akiben legalábbis egy kis jobbra-törekvés, egy kis idealizmus van, meginog és elkeseredésében igazságtalan is lesz? Pedig a munkásaink között sok ilyen értelmes, okos, gondolkodó, jobbra-törekvő fő van. Persze, türelem, és megértés kell a megnyerésükhöz, és főleg: az igazság mindenkori elismerése és hirdetése, minden vonalon, akármilyen következményekkel is járna a beati possidentes, a boldog birtoklók, de nem igazságban, szeretetben és megértésben birtoklók számára.

Pedig a mi népünk nagyon értelmes és tehetséges. Sokkal különb, mint ezek. Ezek a sebek azért fájnak jobban. Meg szokták kövezni azt, aki az igazságot hirdeti, pedig ez a hirdetés sokszor jövőteremtés; azoknak elsősorban, akik megköveznek. Hiszen csak azt akarjuk, hogy mindenki boldogabban, m gelégedettebben, emberhez méltóbban élhessen, mint most él.

Kitzbühel, 1936.

ÉLETSZOLGÁLAT.

Szent vagy, élet! Meleg és érdemet-lehúzó. Szolgálod a legnagyobb csodát, az ezerszínű szépséget, ami voltaképen kevés témával, kevés helyzettel, kevés díszlettel dolgozik és folytonosan ismétli önmagát, lent, a nagyságokban és mélységek örvényeiben, és mégis mindig más és más a színek pompájában. És mégis, soha teljesen egyforma két-alakban előttünk nem mutatkozik.

Szerelmesek vagyunk beléje. Elcsábít és magához ragad. Pedig sokszor nem ad semmit sem, csak játszik velünk, csak hiteget. Talán mindörökké, talán egyszer személyesen mendennel jutalmaz, talán örökre, talán megint kifoszt; lehet, hogy koldúlva kell mellette megkeresni a kenyerünket. És mégis: egyetlenegy érték, a legnagyobb, a legfenségesebb érték, az Isten gondolatának legnagyobb titka és e gondolat legrejtelmesebb kibomlása a világban. Miért így és miért nem másként? Ki tudná azt megmondani. Nyúlj ki és életbe ütközzöl. Menekülj előle és ráakadsz, fuss tőle és beléjerohansz, imádd és elhagy, vedd meg és leghűségesebb szolgálóddá szelídül. Titok. Megfoghatatlan titok.

Néha puha, mint a madárfészek, kibéelve a jóság pelyhével és az aggódó gondoskodás melegségével. De a legtöbbször szívtelen, elhagyatott, rideg, hideg, kegyetlen, ellenséges, kétségbeejtő és közönséges. Emberek reszketnek a terhe alatt, lelkek véreznek ki ott, ahol megjelenik, «életek» hullanak el, töredeznek ezer darabra ott, ahol ő, az élet, feltűnik.

De rombolva is áldás és sebezve is mindenünk. És az a legnagyobb, aki szolgálatába szegődött. Akit úgy megigézett a szíve mélyén, hogy örök-eljegyzettje lett a nyugtalanságnak, ami kifeszíti lelkét mindig más sorsok fölé gondviselésnek. Keze ott símogat, ahol csak durvaság érintését ismerték, szíve

ott melenget, ahol csak hidegség suhogását érezték, szeme ott világít, ahol csak sötétségek rebbenése komorlott, szavai ott gyógyítanak, ahol csak kíméletlenség kése vágott, példája ott egyszerűsködik, ahol csak a nagyképűségek és emberi hiúságok maradványa vigyorgott ki a rongyokból. Áldott ez a kéz, áldott ez az élet. És mit érnek gondosan kiépített gondolatvárak, mit érnek aggódva kiszámított, intrikákkal kibélelt és számításokkal előkészített jövendők és karrierrek, mit ér a messze-lobogó hírnév egyetlenegy szeretet-tény, egyetlenegy szeretet-hiullám mellett, ami végigsuhan a környezetén és vígasztal, melenget és gyógyít!

A Krisztus jár benne a föld felett. A Krisztus hajol le benne a betegek fölé, a Krisztus megértő irgalma és mosolygó megbocsátása pihen el általa a megtört kedvek, az elhullott remények, a kimarjult emberi sorsok átkai, könnyei, keservei, jajkiáltásai és lázadásai felett. És utána éppen ezért csend lesz és béke, a megnyugvás és kibékülés fehér angyala száll el nyomában az emberi kín és szenvedés kietlenségei között.

Fenséges, de nehéz ez a szolgálat. Sokat követel és keveset ad. Igénye az egyéniség, aki önmagából él, az Istenben születik folyton újjá, és zárt, de mégis kicsorduló, elvonult és mégis mindenkinek kitáruló. Akit meg nem rendítenek más felfogások folytonos beleavatkozásai az útirányába, aki várni tud, hinni tud és remélni tud ott is, ahol emberileg már nem lehet remény. Aki vállalja az egyedülvalóságot és magányosságot, miközben ő maga folytonos társ, kiegészítő, alkotó és minden lélekbe, minden életbe beleolvadó. Aki mellett elsiklik a gúny, akiről pusztítás nélkül pattan le az ócsárlás, aki elszenved a megnemértés, félreértés és rosszakarat ezer nemét, aki erős tud lenni a jóakarat más forrásokból származó érvei, okai, figyelmeztetései és unszolásai között is.

Ó, áldott az ilyen sors, áldott az ilyen lélek. Mint ahogy ragyogó csillag úszik a sötétén-kéklő minden-

ségben, úgy zeng és suhan az ő léte is az emberi törté-
ténés magasságaiban, ahová a földi zaj, a földi jaj
és zokogás fel nem hat, jóllehet ő maga ezekben oldó-
dik, ezekben teljeseedik, ezekben nő.

Szolgáló élet: isteni élet. Jutalma el nem vétetik
és léte fogyhatatlanul erős. Általa épül a jóság a
világba és a jóságban nem csalódhatunk. Öntudata
felemelő, kiteljesítő és biztosságos, sorsa a szeretet
és a jövő . . .

VILÁGÍTÓ VIRÁGOK.

A szeretet a legnagyobb érték. Sejtjük ezt, sóvárogva vágyódunk rá. Mindenben ezt keressük. Még akkor is, ha talán külsőleg más cím az, ami megígézt bennünket. És mégis, a szeretetet sokszor nem ismerjük fel. Nem kell. Nem ott kell, ahol van. Nem az kell, ami nekünk nyílik. Nem abban kell, ami hozzá. Nem attól kell, aki termi nekünk. Sokszor titkosan nyílik. És késő már, amikor felismerjük. Talán elvirágzott. Talán messze elestünk tőle térben és időben. Talán reménytelenségében elsorvadt. Talán sohasem döbrentünk rá, hogy lenne nekünk.

Ritkán tudunk önzetlenül szeretni. Ritkán tudjuk elfogadni a maga objektív valóságában azt, ami jön felénk. Ritkán, még a szeretetet is. Belekeverjük vágyainkat. Beleizzítjuk a vérünk lüktetését akkor, ha halovány-messzeségű, ha vakítóan fehér akar lenni. Mert ilyen a természete. Nem kell talán, ha vérvörösen kínálkozik, ha forrón hevül, ha lázadóan rohan életünkbe, mert most nem ilyent vártunk. Szeszélyesek és önzők vagyunk. Olyan természetes, hogy nem veszszük észre, de olyan jajos, zokogó, panaszkodó és kétségbeejtő, végzetes és fekete, ha a miénket nem veszik észre. Kutatjuk minden szóban, minden gondolatban, minden mozdulatban, ismeretségben és összeköttetésben a kiszámítottságot, az érdeket, a hűtlenséget, a menekülést, a csábítást, a bizalmatlanságot, a nem-teljességet és elfeledkezünk arról, hogy ilyen módon másnak is igaza lehetne, ha velünk szemben ugyanígy cselekszik.

Hányszor omlik fájdalomban össze a felénk-kinyílt szépség. Hányszor oldódik fel könnyek keserűségébe a felénk indult jóság elnéző türelme, csendes mártíromsága, odaadó bizalma és önfeláldozó szolgálata. Pedig a szeretet a legeslegnagyobb érték.

Olyan, mint tavasszal az utak, a földek mentén ki-
virágozott vadkörtefa. Olyan, mint a fekete föld szélére
letűzött óriási, hófehér virágcsokor. — Olyan, mint
áprilisi napon megállni egy folyóparton, messze
mindenkitől, távol mindentől, leülni a virágzó fűzfák
alá, belefelejtkezni a suhanó szellőbe, ami illatot
hömpölyget, frisseséget hord tova, nézni a víz futá-
sát, hallgatni a madarak csevegését és beletemetkezni
a lehulló nap vöröses fényébe, ami ráhull a víztükörre
és megcsúszik rajta szemérmében — ámuló csodál-
kozásunk előtt.

Ilyenkor elolvad bennünk minden fájás. Ilyenkor
beszívják a rögök a szomorúságunkat. És akármilyen
kedvetlenül, akármilyen céltalanul, összezúzva, re-
ménytelenül és kilátástalanul indultunk is el
az utunkra, lassan-lassan felenyhül a komorság a szí-
vünkben, megbékél a zordonság a lelkünkben,
csendesebbé válik a tagadás, elporlad a lázadó dacos-
ság és jóllehet még a mélyben nyugtalankodik a
sorstalanság nehéz lelke, azért már sokkal, de sok-
kal könnyebb lett minden, sokkal, de sokkal jobban
látjuk a fényt is, a jóságot is, a világító sugarakat
is a multunkban és a jövőnkben és kezdenek
összeilleszkedni az eltépett vagy elveszített élet-
szálak megint. Világító kezd lenni a holnapunk, a
következő percünk, mint ahogyan világítanak az
árokpartokra szórt kőkénybokrok tavaszi éjtszakán,
mint ahogyan világítva aranylik a sok barka a
szélben ingó ágakon.

Igy vagyunk a szeretettel is. Különösen, ha
megtisztult, ha az örökkévalóságba kapcsolt,
anélkül, hogy eredeti frissességét, született és e
földi harmatos üdeségét elvesztette volna. Ha
tud fényeket visszasugározni, amelyek a végtelen-
ségből verődtek el hozzánk, ha tud értékeket reve-
lálni, amelyek a halhatatlanság ígérését őrzik
magukban.

Ritkaszép, tündöklően világító az ilyen szeretet.
Kiteljesedett a pillanat, amely megteremti és áldott
a lét, amelyen ring, mint futó víz sodrán úszó, éppen

most beleesett hófehér virág. Kihajt varázsos érintésétől a kedvünk elszáradt csonkja és beköltözik lelkünkbe a zengő boldogság.

Isten vetette el a szeretet virágjának titokzatos magját az életek földjébe, emberé a feladat, hogy megtalálja és élje. És ez a feladat fenséges és édes, boldogító, tüneményes és békességes . . .

ISTEN JÁR A DOLGOK MÉLYÉN.

Össze-összeborulnak a fejek. Keresik az örömet. Talán az ital mámorában, talán a társalgás vidámságában és feledtető könnyedségében, talán a menekülésben az egyedüllétől. Mindegy. Keressük és egészen soha meg nem találjuk. Mert jön a pillanat felajzottsága után a holnap hidegsége és józan komorsága, jön a feledő lendület után a magunkbaomlás szomorúsága. Jön a kitárulás után a kényelmetlen, sőt megbánó érzés, a szégyenkezés mások előtt, az elbujás, a futás tőlük.

Kerestünk valamit és nem találtuk.

Lehet, hogy megszólnak és ránkkiáltják, hogy az idők komolyságának megcsúfolói vagyunk, ugyanakkor, amikor e komorság marcangolja lelkünket halálra. Ugyanakkor, amikor ezt a komorságot hordozzuk magunkbafojtott daccal és robbanó büszkeséggel és a kínja úz a nagyvilágba. Mindegy. Mégis ránk fogják kiáltani a komolytalanságot.

Lehet, hogy megszólnak bennünket, hogy sokat költünk, hogy a pengők gurulásában várjuk a vigasztalás üdítő zenéjét. Pedig talán a szegénységünk ijeszt a kedvünk nyomorúságáról is, talán a következő fillér gondja aggaszt és tör össze akkor, amikor már talán közeledik a pillanat, amelyben a kedvünk túllendülhetne a jövőn is. Nem veszik észre, hogy a sokban keveset áldozunk, hogy a kedvünk parányokkal locsolgatjuk életre és alig valamit költünk ott, ahol a látszatok sokat mutatnak.

És lehet, hogy mindezt azok kiáltják felénk, akiknek lyukas a szívük a mélység számára s akik egyetlen alkalomra többet áldoznak, mint mi a képzeletünk reménységeiben. Igaz, hogy haszontalanul, mert kedvük és szellemük sivárságát és laposságát pótolni úgysem tudják.

Mindegy. A világ szemében talán mégis nekik lesz, és nekik lesz végérvényesen igazuk.

Vannak, akik futnak a dolgoktól, az eseményektől, a helyzetektől, az élet eshetőségeitől, mert az a meggyőződésük, azt nevelték esetleg helytelenül beléjük, hogy a dolgok lényegükben rosszak és elveszejtők. Mások viszont felesküdnék rájuk és rátapadva a felületekre, lesznek a percek ingatag emberkéi, akikből ásít majd előbb-utóbb az üresség és akikről messze kiált a szellemi inség. Mind a ketten tévedtek ugyanis. A dolgok önmagukban sem nem rosszak, sem nem jók. Rosszakká, illetőleg jókká teszik őket a lelkek, a szellemek, akik hozzájuk közelednek. Hozzájuk közelednek vagy a teremtés szúi és titkot rejtegető gazdagságának hódoló tiszteletével, vagy a kiábrándultság és könnyelműség pusztító és kiüresítő magatartásával.

Igy lesz egyiknek áldás és tartalom az, ami a másiknak átok és üresség, így lesz az egyiknek gazdagság és fenség az, ami a másiknak csak közönségesség és szegénység.

Sajnos, mi emberek, igen esendők, igen gyengék vagyunk. Bukunk e világ tarka dolgai után, amik elénkjönnek, felkínálkoznak, önmagukat hirdetik és ajánlják. De nem vesszük észre a mélységek bűgő harangszavát, nem látjuk meg a szépséget, ami eltakarja e világ lényegét felületes szemek elől, nem vesszük észre azt a magasabb harmóniát, ami kikapag az élet tényeiből csendes órákban és ami mögött felénk lép maga a teremtő, a mindenható Isten.

Mert ő rejtőzködik minden mögött és őtőle rezzünk össze, amikor egyedül tudunk lenni önmagunkkal és kitárul előttünk egy-egy pillanatra a lét, megszületik képzeletünk rejtelseiben a színes jövő.

Olyanok vagyunk mi, hogy csak a vastag és kézzelfogható dolgok kötnek le. Megejt a vagyon, megejt a fény és a pompa, el tudjuk feledni kedvükért megnyilatkozott órák minden szédületes távlatát és megnyilatkozott bensőségét. És nem vesszük észre, hogy balgák voltunk, csak akkor, amikor már sötéten kering kétségbeesésünk romjain egy elhibázott mult minden sóhajtásának árnyéka és bennereng tekinte-

tünkben boldogtalan esztendők panaszkodó kínjainak, szenvedéseinek és csalódásainak minden égő könnycseppje. De ekkor már késő. Legfeljebb sirathatjuk a multat, de jóvá nem tehetjük. Legfeljebb menekülhetünk az átkaiból, de új reményt már nem viselhetünk.

Ezért kell meglátni a dolgok mögött mindig az Isten képét és ezért boldogok azok, akik önmagukba zártan meglátták az Ő arcát e világ látszatai mögött és tudtak úrrá lenni a pillanat becsapó, csapongó örömein: a végtelenség békéje és boldogsága miatt.

Boldog csak az, aki megtanulta így látni az élet dolgait. Mert kedve el nem fogyó lesz, öröme elrabolhatatlan és reménye el nem halványuló . . .

ÉRTELEM SZÁLL AZ ÉLETRE.

Az ember olyan magányos, olyan árva. Elbújdosik megsebzett lelkével a közösségből, mert azt hiszi, hogy az egyedülvalóság gyógyít és feledtet, és mégis abban kénytelen rádöbbszenni, hogy fájnak a gondolatok, hogy még jobban zavarosak az élmények, még kietlenebb a jövő és céltalanabbak a holnapok.

Mert sokszor kiüresedik értelméből a lét. Sötét kétségek viharfelhője szálldos ingathatatlanak vélt meggyőződések felett. Kínoznak a távlatok, ezeknek a szemléletéből következő gondolat. Annyi hatalom, annyi gazdagság, annyi eszme és ideál élt már a földön és mi lett belőlük? Talán évezredekig hatottak, de lassan mégis a rohamos élet peremére kerültek, lettek puszta emlékké, lettek puszta hatássá, amiben ha van is az eredetiből, de azért mégis elvegyül a felszívó, a felvevő nagy tengerében. Amin vitorla az új eszmék feszítő-ereje és iránytű az új eligazodások irányában rajongva kigyúlt emberi szív.

Ilyenkor száll meg a csüggedés: hát te különb lennél? Hát különb lenne az, amit te képviselsz? És hiába a tudat, hogy évezredek, az emberiség egész története nem szült hasonlót, sőt, nem is szülhetett, hogy az emberi bölcsesség oktalanságnak minősítő pecsétjével született meg a legnagyobb jó és legfenségesebb tan, aminél tökéletesebb sohasem lesz a földön, azért mégis, néha agyonüt a kedvetlenség, napokra, talán hetekre.

És ilyenkor hiába vannak mellettünk lelkek, akik gyujtanak, akiknek kedvessége ránk száll, mint a béke galambja a viharok földjére. Hiába érezzük szívek rezdületéből a felénksugárzó és felénkáramló jószág-erőket, azért biztonságunk és erősségünk vára összedül.

Miért?

Miért kell ilyen nyomorultan összeomlani időnként a világnak? Lázadunk?

Lázadunk és kemények vagyunk, míg el nem jön a pillanat, ami egyszerre kezd melengetni és kezdi szemünkben kigyújtani a bizalom lángját. Egyszerre életet-életre kel a múltunk és megújhódnak a tervek és láncok, amik a jövőhöz fűzik a létünket. A múlt feléled és kihaltak gondolt fényei megvilágítják a jövőt.

Felmelegszik a szív és ismét elkezd dobogni a remény ütemét. Sarjad a lélekben a messzeség vetése és kezdjük nem érteni a tegnapi dühét. Egyszerre más lett a világ és mások lettek a halottnak látott titkok, egyszerre zeng az értelemről a mindenség. Csodálkozunk, újjászületünk és boldogok vagyunk. Nem tudjuk, hogy mi történt velünk, csak azt érezzük, hogy így lenni: jó. Nemcsak jó, de diadalmas, fenséges, és győzedelmes. És azt hisszük, hogy mi győztünk a pillanat erejében, pedig, talán, talán, nem is mi vagyunk a győztesek önmagunk felett, hanem egy felsőbb Úr!

Talán, talán ennek a kegyelme csöppent rá a szívünkre, ennek az ereje szállott meg újra, mint zengő vihar, mint örömet-hintő cél . . .

TITOK JÁR AZ ŐSZBEN.

Láttad-e már ősszel a földet? Szinte sír. Hallod a fájdalmas sóhajtását és halk szomorúsága ráterül a szívedre. Kimerült. Megráncosodik a képe, a gond barázdáit ültette el rajta és belé az elszállott nyár. Pihennie kell. Olyan társtalannak, olyan magányosnak, olyan elhagyatottnak látszik, amikor meglapul, elbújni igyekszik a hideg északi szél süvítése elől. De jó rajta jární. Jó elmenni hozzá, hozzáhajolni és rátalálni benne a magunk magányosságára.

Néha olyan jó egyedül. Jön hangulat, hogy összeomlik a bizalmunk, a terveink vára ledűl, a célok megsemmisülnek és feszülésük elszakadt húrján hozzánkjön a bizonytalanság és fekete cseppet ejt napjainkra a szomorúság. Futunk mindenki elől, rejtegetjük a lelkünket, mintha azt külsőleg látnák. Kerüljük az embereket, mintha csak azért lennének ők, hogy bizalmunk veszésének, kedvünk omlásának hírért elvigyék.

Hiszen nem jó ez az állapot. Olyan ingó, olyan félelmetes lesz körülöttünk és bennünk minden. Megnőnek az idegenségek, és lesznek elviselhetetlenül nyomasztó súllyá számunkra a kötelességek. Mindenki különbnek, erősebbnek, kitartóbbnak és hatalmasabbnak látszik, mint mi és mindenkitől tisztelettel kezdünk félni. Megnőnek előttünk és remegünk az eszük-től, rettegünk a szemüktől, ijedünk a tőlük felénk-induló lehetőségektől. Egyszerre megérezzük, hogy csak kevélységünk és hiúságunk, kifinomult önszeretetünk és megnövelt, megtöltött önérzetünk tett bennünket nagyokká és tette elviselhetővé a mát, tette fontossá énünket az élet előtt. Eszközölte, hogy mi legyünk a mindenség tengelye és negatív, vagy pozitív, de mindenképen körülöttünk forogjon a világ.

Mert olyan büszkén nézünk mi ki a belülvalónk országából. Megmosolyogjuk azt, aki más mer és tud lenni, egyszerűen egészen más, mint mi. Jó, hiszen

tudomásul vesszük a létét, talán valami kis jelentőséget, kicsi kis értelmet is hajlandók vagyunk tulajdonítani és juttatni neki, de azért . . . Ott van a háttérben a lesekedő gondolat, ami csak azt ismeri el, aki, vagy ami őhozzá hasonló.

Miért engedi meg az Isten, hogy jöjjenek napok, jöjjenek hetek, amikor kiszikkad a kedélyünk és a kedvünknek máskor olyan színes zuhatagban ömlő egészsége és frissesége helyén nem marad más, mint nagy ásitás, nagy kérdés, nagy értelmetlenség és lemondás az élet dolgai között? — Talán azért, hogy néha-néha érezzük magunkat, ha magunk vagyunk. Talán azért, hogy a színtelenség színei is belenyílnak a napjainkba. Talán azért, hogy rajtuk keresztül a nagy tisztulás reménysége születhessék meg a jövőnkben? Ki tudná ezt megmondani?

Ilyenkor olyan kicsinyek leszünk. Mint kisgyermek nyúlunk ki vigasztaló simogatások után és jók leszünk a felénk hajló emberszívek iránt. Talán ez az egésznek az értelme is.

Olyan jó ilyenkor, ha van valaki, aki reális közelségben törődik velünk, akiről tudjuk, hogy sorsunk részben az ő sorsa is, mert fáj és örül neki ő is és mert a gondolat és érzés szárnyán hozzá hasonul sokszor a bensőnk. Ilyenkor a nagy tárgyi kötelmek és viszonyok mélyén is meglátjuk a mások arcát, felfedezzük legmeghittebb önállóságunk és eredetiségünk megközelíthetetlen messzeségeiben a mások vonásait. Egyszerre kitarul a közösség szent valósága lelkünk előtt és talán a leborulás, az elismerés, a rádöbbenés hófehér alázata az, ami csendesebbé, ami halkabbá, elvonalóbbá, féltőbbé tesz egyszerre emberek és dolgaik előtt.

Mikor már fáradtan cirógatja végig a földet a nap-sugár, mikor már fázósan és elbújva nyílnak csak a virágok, mikor elindult már valahonnan a hidegség, hogy ráboruljon az életre, mikor már bujdosni indulnak a fecskék és végigvonul titokban a magányosság a határban, akkor, ó, akkor jön el hozzánk csendesen az élet semmiségének alázatossága . . . Ilyenkor legálább nem vagyunk egyedül . . .

VALAMIT MINDIG KERESÜNK.

Sokszor megállunk az élet rejtelmes arca előtt, különösen akkor, ha a reménytelenség borítja be lelünkét sajnó fájdalomával, és kérdezzük tőle, de hiába kérdezzük: mikor adsz többet? Akkor, ha követelve és mindent-merve állunk eléd és vakmerően várjuk tőled még a lehetetlent is, vagy pedig akkor, ha semmire sem számítunk, aminek te vagy az ura és ha szegényebben is, de függetlenül, de szabadon élhetünk — nélkülöd.

Nélküled . . . És talán erre a hitünkre kacag legjobban az élet. Hiszen lehetünk-e mi egyáltalán nélküle? Hiszen nem az tölti-e ki minden napunkat, hogy veled, a legkülsőségebb dolgainktól kezdve a legintimebb dolgainkig, mindenben közösködünk?

Vagy talán az segít, hogy bizonyos formákat tölünk magunkra, amelyek símák, ügyesek, harmonikus létet biztosítók — kifelé. És elbújunk e formák mögé, úgy, hogy aki kívülről figyel meg minket, aki fölületesen érintkezik csak velünk, az nem vesz észre belőlünk semmit sem. Csak ezt a símaságot, csak ezt a jólbe rendezettséget, csak ezt a ruhát, ami talán csillogó is, szellemes és mindenesetre ügyes és okos, olyan, mint az övé, mert hiszen ő is a «jótársasághoz» tartozik.

Mert e mögül csak akkor bújik ki az igazi én, csak akkor lép elénk az egyén, ha nagy indulatok elhasogatják, felszakítják, legyenek ezek öröm, szenvedés vagy düh; vagy amikor teljesen egyedül vagyunk, amikor legalábbis a legmegszokottabb, a hozzánk legközelebb állók között vagyunk. — Vagy talán az egyszerű embereknél, akik még nem tanulták meg a belső és a külső kettősséget, hanem az van az ajkukon, az van a tekintetükben, a szavaikban, a mozdulataikban, ami vergődik, ami szenved, örül, haragszik, szeret, gyűlöl a lélek mélységeiben.

Néha ijedten kapunk az idő után. Révetegen, meg-

szédülve, rebbenő félelemmel és zokogó lemondással érezzük meg egy-egy pillanatra, hogy lassan-lassan elhagy bennünket az élet. Kezdünk nem-fontosak lenni. Kezdünk észrevétlenek maradni, elkopni és elhasználódni, olyanok lenni, akik már többet nem adhatnak magukból, akik már elkopottan és mindig szegényebben csak ismételni tudják elélt önmagukat, akik éppen ezért már nem számítanak. Nem számítanak talán sajátmaguk szempontjából sem, de mindenestre nem a világ szempontjából.

Olyan félelmetes az ilyen felismerés. Olyan síró árva lesz utána a szív. Valahogyan nem találja helyét a földön, ideges, nyugtalan, bizalmatlan lesz és mindig csüggedőbb és csüggedőbb. Elveszítette a munka és önbecsülés, magabizás és reménykedés lendítő-erejét és lett a jövő terhe, lett magányos, egyedülvaló koldúsa a létnek. Nem az fáj neki, hogy elkopott, hogy elmaradt, hanem az a rádöbbenés és világos felismerés, hogy azért vele együtt semmi el nem múlik, semmi meg nem szűnik, semmi el nem vész, ami ez áramban fontos, ami e létben lényeges, minden megy, fejlődik, bomlik, rohan, épül, kezd és megint kezd tovább is, csak egyedül, egyesegyedül órá nincsen már szükség. Ha meg is érzi valaki az eltűnését, ez a valaki csak éppen olyan lény, mint ő; valaki, a multból szintén ittmaradt ember.

És ha vesszük a sok suta, torzó, abbanmaradt, szenvedő, unalomig egyforma napokból felépített életeket, robotban elnyűtt, örömtelen sorsokat, meg kellene örülnünk a céltalanságtól és oktalanságtól, ha horizontunk csak a bölcsőtől a sírig terjedne és nem kapcsolná bele szívünk érzéseinek tengerét a hit egy más világ várakozásaiba és titkaiba. Mert csak itt oldódhat meg a különbségek nagy rejtélye és csak itt válhat leélni-érdemessé a legeslegtöbb, sőt, minden élet. Még a külsőleg érdeemes is, mert ennél meg rendszerint valami belső kín tépi el és örli állandóan a harmóniát.

Üres, ijesztő és céltalan lenne enélkül a hit nélkül, e másvilág erős realitásának bizodalma nélkül a lét.

Sötétségben születnének a napjaink és gyász borítaná be mindannyiunk előtt még a legszebb jövődőt is.

Nincs az életben zavartalan öröm. Nincs maradéktalan boldogság, nincs egészen beteljesült várankozás, nincs teljesen kielégült vágy és megpihent sóvárgás. Minden öröm mélyén rejtőzik valami fájdalom, minden keresés örök marad bizonyos értelemben és minden boldogságban benneremeg a végesség láthatatlan de biztosan megsejtett tragikuma. Keressük pedig a végtelent és minden igényünk belekapaszkodik az elmúlhatatlan akarásába és ígéreébe, minden szerelmünk mélyén az örökkévalóság megoldhatatlan problémája éget és nyugtalanít.

Talán mindez elsodró erő a végtelenbe, talán mindez síró menekvés Ahhoz, aki öröktől-fogva őrzí és ápolja mindenhatóságában azt az ideált rólunk, amihez egykor majd el kell jutnunk, hogy egészek és teljesek lehessünk . . .

A LÉLEKBEN TEREM A SZÉPSÉG.

A valóság mindig más, mint a várákozás. Ha álmunk nagyok, kicsiny lesz ez hozzájuk. Ha ellenben döbbenetes a várákozás, rendszerint még rettenetesebb, még lehengerlőbb lesz az elénklépő valóság.

Szépségessé színezzük ki terveinket. Előre elgondoljuk, kiélvezzük őket. Bennük vagyunk és általuk élünk. De már ez az intenzívebb élet is kifáradást hoz, mert erőnk fogyatékosak és határoltak. És mire a megvalósulás állomásához érünk, bizonyos elernyedés, bizonyos elfáradás tesz mindent érdektelenebbé és egyszerűbbé. Kiszívtuk a dolgok lelkét, mielőtt lettek volna. Nagyobb a képzelet ereje bennünk, mint a külső világ. Ez az egyik része a csalódásainknak. Sietve éltünk és előre-éltünk. A tények pedig, ha pillanatnyiak is, de ráérők, de saját törvényeik szerint tovahullámzó, nem túrnek beavatkozást a lényegükbe.

A másik ok pedig az, hogy nem vagyunk urai a körülményeknek. Legalábbis, teljes urai és föltétlen urai sohasem. Ezért jönnek meglepetések hirtelen, ezért lesz csupaszabb az álmunk tündértaván ringó rózsafa, ha meglátjuk, ha előttünk áll. Előttünk áll mások munkája, törekvése révén, vagy akár a saját kemény és megfeszült akarásunk révén.

Elgondolunk például egy találkozást, olyannal, akit szeretünk. S akivel talán csak ritkán lehetünk együtt. Akivel pedig együttlétünk gazdagságot jelent és egy kis értelmet az értelmetlenségek chaoszában. Kirajzoljuk gyengédségünk útját. Szavakat keresünk, meglepetéseket tartogatunk, mozdulatokat válogatunk, megválasztjuk még a helyzeteket is előre, melyek a legkedvesebbek lehetnének a pillanathoz, felajzott és elkészített bennünk minden és amikor tényleg megtörténik a találkozás, talán az első tekintet elront mindent. Mert nem ragyogta ugyanezt a várákozást és gazdagságot, amit a miénk, mert mégis csak más

jellem hordozza, aki nem azonosképen hat vissza azonos élményekre és benyomásokra; talán mert az illető lelkében történt valami, talán egy kis szomorúsággal találkozott önmagában, talán kívülről cseppent bele egy kis szenvedés, ami él, ami alakít, bármilyen parányi is, de mi nem látjuk, mi csak a csalódást érezzük. És egyszerre összedűl minden. Vagy talán a másíknak egy szava hasít úgy a szívünkbe, hogy felborzolódik a jóságunk és összeomlik egész kiépített tervünk. Amit szintén a saját lelkünk mérlegén mérünk le és a saját bensőnk összképén keresztül ítélünk, fogunk fel, és rakunk el, pedig talán egészen mást jelentene, ha tudnók látni a másik pillanatnyi belső helyzetét és külső viszonyait.

És így mehetnénk tovább. Ez a másik része csalódásaink fájdalmainak: nem vagyunk urai a körülményeknek, és mindent csak saját magunkon keresztül tudunk felfogni, megítélni, látni, önmagunk lelkületén, hangulatán, kedvén, szomorúságán, gondolatán és akarásán, nem azén, akié pedig a gondolat, a szó, a tett, éppen ezért nem is látjuk ezeket sohasem a maguk valóságában.

Azután meg: ne feledjük azt, hogy emberek vagyunk. Emberek, emberi világban. És ennek a világnak törvénye a tökéletlenség, a fogyatékoság, a «fél»ség, a sikertelenség és kielégítetlenség. Itt a vágy egészen célba sohasem ér, itt a mosoly teljes boldogságot sohasem leplez le, itt a fájdalom nem hasít sohasem egészen önzés nélküli barázdát a szívben. Itt torzó marad a gondolat, kúszó abbanmaradottság az eszme, lehúzó sikertelenség magját rejtegeti minden kikezdés és minden elindulás. Ebben a világban más az álom, más a valóság, más az, amit szeretnénk és mindig más az, amit lehet. De ehhez hozzátörődni, éppen, mert emberek vagyunk, sohasem fogunk, ezért lesz mindig bánatos a lelkünk, de viszont ezért lesz egyúttal mindig nyugtalan is a szellemünk, hogy a tökéletesebb, a jobb, az igazabb és a boldogabb felé lendüljön és ezeknek az országát keresse. Ezért nem fogy el sohasem a kezdés fensége és a munka himnu-

szának gyönyörűsége a földön és ezért marad, éppen, mert küzdve-küzd, mindig ember az ember.

Ezért tudunk utólag mégiscsak szépséget látni és vinni még azokba a dolgokba is, amelyekben vajmi kevés ez a szépség és ez a kedvesség és ezért tudunk egyenesen fenségeseknek látni helyzeteket, amelyekben tényleg bújt meg sok abból, amit hiába kergetünk olyan sokszor a világon: ebből a szépségből, ebből az igazságból, ebből a jóságból és zengő boldogságból. Mert minden nagy szépség, minden nagy boldogság ilyen arányokban csak a lélekben születik meg, csak a lélekben nő folytonosan, tisztul állandóan, mint csoda-émlék, csak itt tisztul áldássá és lesz lendítő a jövő felé, itt lesz érdemessé arra, hogy meg-megálljunk mellette és rátegyük a szívünket a varázsára, a mélységére és gazdagságára.

A lélekben terem a szépség. A lélekben lesznek érdekessé a történések, itt lesznek nagyokká a dolgok, itt születik a lét érdekessége. Ez is egy elrejtett szikra bennünk a végtelenből, az örökkévalóság bennünk kinyílt titkos virága és jó azoknak, akik még néha-néha elindulnak feléje, hogy megkeressék...

KIVÁGYUNK ÖNMAGUNKBÓL.

Az élethez roppant nagy türelem kell. És ezt a türelmet mindig újra meg újra kell kezdenünk, összegyűjtenünk, megerősítenünk és növelnünk. Nem hiszünk a régi, nagy, fenséges, évezredek tapasztalataiból, az isteni sugalmazásból kimondott igazságoknak, azt hisszük, hogy velünk minden újrakezdődik, minden másként lesz, minden szebb, megbocsátóbb, elnézőbb, gyönyörködtetőbb és kitöltőbb lesz. És mégsem lesz az. Talán szépségből születik meg ez a vágyunk. Talán gyengeségből, mely nem jó utakon indult el a boldogságot keresni. Talán lelkesedés és jószág ringatta bele a reményt a bölcsőjébe, mindegy, nekünk is újra, meg újra meg kell tapasztalnunk, hogy a világ mindig ugyanaz, hogy rajta lényegében semmi sem változik, hogy a lét tragikus és az élet nehéz.

És milyen nagyon nehéz az ilyen tapasztalás. Nemcsak egyszer, de mindig. Mert megvan az a jó az emberi természetben, hogy könnyen felejtí a bajt, a rosszat, a szenvedést, a kemény, darabos, kínos szakaszát a mindennapoknak. Talán az Istentől beleadott életerő ez, mely frissen tart, fenntart a keserőségek könnytengerén. Nem hagy el azonban a nehézség. Mikor már feledni tudjuk, mikor már új szárnyra kél a lelkünk, ráhull megint, visszatérve, vagy más alakban megszületve, rácsap, mint sötétszárnyú madár, aminek a súlya nyom, aminek a rebbenése a lélek mélyéig továbbreng, a szív legbelsejéig hasít.

Néha olyan zavartak vagyunk, olyan messze elmegyünk mindenkitől és mindentől. Szavak jönnek felénk, melyeket talán szeretet küldött, mosolyok lobbanak ránk, amelyeket talán a kedvesség termelt, kényeztetés pólyál be, ami a szív melegségéből megnőtt, rohannak az események és mi bennük állunk, beszélnek hozzánk emberek és mi úgy teszünk, mintha felelnénk, keringenek, forognak, lehullnak,

újulnak a körülmények mellettünk és rajtunk keresztül és mi úgy teszünk, mintha érdekelnének, mintha minket is változtatnának, úgy viselkedünk, mintha itt és most élnénk, pedig üres a tekintetünk, pedig csordultig mással van tele a szívünk, pedig nincsen zengése a beszédünknek, nincsen mélysége a szavunknak, nincsen melegsége, nincsen kisugárzó ereje a lényünknek.

Ki tudja, miért? Lehet, hogy azért, mert valaki szólott hozzánk, de nem úgy, mint álmaink békéjében azt megterveztük, lehet, hogy azért, mert fáj az eszme, mert égető a gondolat, mert terhes a hivatal, mert türelmetlen az idegszál, mert semmi sincsen úgy, ahogyan lennie kellene. És mi nagy idealisták vagyunk. Azt hisszük, hogy csak mi egyedül. Pedig nem, a másik is ilyen, a harmadik is ilyen, a századik is ilyen, az ezredik szintén, mindnyájan ilyenek vagyunk mi, kicsiny és mégis nagy, talán éppen ezért nagy emberek.

De ezt nem tudjuk. Illetőleg: tudhatjuk, néha belénkcsapódhat, eljöhet az öntudatunkig, de milyen ritkán és akkor is milyen felületesen. Az, hogy más is éppen olyan, mint mi. Úgy szenved és úgy örül. Vannak fontos dolgai, amelyek éppen olyan picinyek, amint a miénkai, de éppen olyan nagyok mégis, mint a miénk. De ez könnyebb nekünk, mert ez messze van, ezt csak tudjuk, de nem érezzük, de nem éljük, nem szenvedjük és nem lesz probléma sohasem bennünk.

Ó, de fáj, hogy az élet mindig mást ígér és mindig mást ad. Ó, de fáj, hogy nagy az ígérete, de kevés a valósulása. Ó, de fáj, hogy a szépség aranyesőjében fürdik meg képzeletünk előtt minden és a szegénység koldúruháját veszi fel, mire hozzánk ér. Ó, de fáj, bár tudjuk ezt és mindig de fáj, de mindig egyformán és mindig ugyanúgy fáj. Kevés ehhez a lét tartama, mert ebben az örökkévalósága vágya sír, ami pedig nem a földi emberé, nem a halál hordozójának hatalmáé.

Néha olyan jó kiesni a szerepünkből. Tanítunk, oktatunk, nagy terveket hordozunk. Minden mozdulatunkat, egész hivatalunkat a fegyelem feszes vigyá-

zata, minden pillanatnak öntudatba-lobbanása korlátozza, fegyelmezi, vezeti, irányítja, szabja meg, éteti és kormányozza. De ez sokszor nehéz lesz, sokszor kemény lesz, elfárasztó, összeroskaszto. És ilyenkor jó letenni egy kicsit a multat, jó letenni a mindennapok mindennapját, a szavak gögjét, a magatartás szigorúságát, a munka mindig-egy robotját, jó letenni a nagyságát vagy eltűnő kicsiségét és lenni önmagunk egészen, legalább is úgy, ahogyan gondoljuk, hogy most csak önmagunk vagyunk, jó egy kicsit embernek is lenni, jó egy kis melegséget is kapni, jó egy kicsit elbűjni önmagunk, hivatalos-önmagunk folytonos kritikája elől, és élvezni egy kicsit a szabadságot és függetlenséget, a felelőtlenséget és nem aggódó, játékos merészséget, azt, ami sír, ami vágyódik, ami megmarad örök-gyermeknek mibennünk.

De ne gondoljuk azt, hogy azután minden megváltozik és így minden jó lesz. Nem, mégsem jó ez sem, mégsem elégít ki ez sem. Kezdjük újra a körforgást, ami mindig egy és mindig ugyanúgy megy, csak mi gondoljuk, hogy folyton változik. De így a jó, mert így elbírjuk és akár észre vesszük, akár nem látjuk, mosolyog felette mindig egy Akarat, mely általuk mégiscsak majd egyszer önmagunkhoz vezet, a meztelen, de megérett lélekhez.

SORSTALAN SORS.

Olyan könnyen cselekszünk és olyan könnyen ítéljük meg a cselekedeteket. Csak önmagukban nézzük őket, különösen akkor, ha a mieink. Az önzés szűk köreiben elzárkózva, nem is tudunk kilépni és szélesebb horizontot adni ítéleteinknek. Pedig a gondolataink, szavaink, különösen pedig a cselekedeteink nemcsak a mieink, hanem mindenkié is, akikkel érintkeznek. És ki tudná azt megmondani, hogy egy cselekedet ereje hová és kikhez el nem ér? Lehet, hogy valami nagy vajúdik bennünk, megszületik és fontos pillanat ihletében rábizzuk a sorsára, elbocsátjuk magunktól. Azt hisszük, hogy világot renget majd meg, új korszakot nyit életek elzártágában, behatol valahová, ahol eddig mi semmi formában meg nem jelenhettünk; élünk ebben a meggyőződésben és nem vesszük észre, hogy a tettünk, mihelyt elhagyott bennünket, meghalt, elpusztult, elvérzett, hiába kopogtatott, hiába simogatott, hiába erőszakoskodott, elpusztult, nem fogadták be, korán jött, vagy későn érkezett, mindegy, és benne meghalt egy darab a saját énünkből.

Máskor viszont olyan felelőtlenül, olyan meggondolatlanul, olyan könnyedén és játszva mondunk, vagy teszünk valamit. És hosszú idő múlva találkozunk vele, jöllehet azt hittük, hogy léte csak tiszavirág-lét lesz, és íme él, hat; munkálkodott, rombolt vagy épített, és az ereje, egyszer a világbarobbantva, most már elpusztíthatatlanul él.

Ezért kell a felelősség komoly mérlegére tennünk minden életmozdulásunkat, inkább most, mint egyszer majd később.

És ne feledjük el, hogy vannak dolgok, amik pótolhatatlanok és vannak mulasztások, amik jóvátehetetlenek maradnak mindörökké. Itt a helytelen irányban végzett pozitív munka is lehet végzetes,

de lehet, sőt végzetesebben lehet megölő a mulasztás vétke is.

Vannak sorstalan sorsok. Akik mindenkiéi és így senkiéi. Vagy úgy is mondhatnánk, hogy így meg-sokszorozott élet az övék. Ide is csapódik, oda is ragad, amoda is eljut belőlük valami. Anélkül, hogy tudnák, anélkül, talán, hogy ez nekik személyes élményük és örvendező erejük lenne. Voltaképen lemondtak önmagukról, el akarják az alázat megsemmisülésében veszíteni énüket és mégis csodálatos tavasz erejében terjed, él, nyílik, virágozik ez az én.

Csak az a tragédiájuk, hogy másoknak. Roppant erőnek kell benne szunnyadnia, rendíthetetlen istenhitnek, ha azt akarja, hogy el ne fogyjon azután önmagának, hogy el ne tördelje a mindennap, hogy jusson is belőle és maradjon is. Mert nehéz frissnek, szépnek, üdének megmaradni, olyannak, aki a lélek érzékenységét minden irányban megőrzi és gyarapítja, aki egyformán tud örülni öregkorában a jónak a gyermekekkel és egyformán tud sírni a bajokon az öregekkel. Aki ember tud maradni és e nemes emberiség csodájába mindennap másokat is, esetleg százakat meg ezreket be tud pólyálni. Ritka adomány ez és eléggé meg nem hálálható.

Mert rendszerint az a helyzet, hogy aki konkrétumok nélkül mindenkié akar lenni, az előbb-utóbb senkié sem tud lenni, mert elkopik a frissesége és ereje, a folyton végtelen, ember felett lebegő célok és érzések meghalnak és megmerevednek benne. És ott, ahol más sír, ő néma szemmel nézi a gyászt, ott, ahol másnak arcán az öröm bíbora gyúl ki, ő unalmasan, le-kicsinylően, vagy legalábbis merev szívvel bámul, érdektelenkedik a világba.

Talán ezért van az, hogy olyan sokat kell küzde-nünk mindenért. Ha minden magától a birtokunkba hullana, nem lenne cél, nem lenne terv, nem lenne küzdelem és munka, nem lenne a siker öröme a miénk. Talán ezért van az, hogy sokra törekszünk, sok áll előttünk, amit megfogni, amit elérni szeretnénk, de csak néha-néha sikerül egy picit előbbrejutnunk, egy

kicsit, egy töredéket el is érünk és azt is úgy, hogy a birtokbavétel után még mindig zúg a vágy, még mindig hiányérzet nyugtalankodik bennünk, hogy csak ennyi volt, és ezért annyit kellett küzdenünk, és már vége is?

Mit viszünk el, mint feledhetetlen emléket; mi az, ami után gazdagabban megyünk tovább az életúton? Olyan kevés, olyan kicsi a vágyak óceánja mellett és mégis olyan sok, mert benne és általa jön közelebb hozzánk, lakik velünk az érdekesség...

AZ ÉLET TELJESSÉGE.

Fent vagyok a Hahnenkammon. Köröskörül mindenütt hó és hó. Csak itt-ott szaggatja meg a fehérséget fenyőerdők hallgatag zöldje. Több, mint másfélezer méter magasan vagyunk. A csend ráborítja titokpalástját a magasságokra. Csak néha-néha röppen el benne és tűnik el, ki tudja, hová és merre, a sielők egy-egy kiáltása; messziről, mintha fáradt madár szárnycsapása lenne. Csak néha-néha ballagnak hegy-mászók erre, és így a távolból, egyenletesen előrehullámzó ritmusuk, tarka-barka öltözetük festői látvány. Utána csend. Időnként zúgni kezd a drótkötélpálya gépe és megjelenik a mélységek felett lebegő kicsinyke alkotmány, amiben húsz-huszonöt lélek felejtkezik bele a fehér szépségek világába. A nap ragyogóan süt. Mindenfelé tiszta kék az ég, még csak egy kicsinyke felhő sem úszik benne. Mintha még messzebbre emelné, bele az örökkévalóságba, ezt a földi létet. A napon harminc fok van, egészen nyári melegség és a hó mégis alig-alig olvad. Rácsókolja ragyogását a végtelenbevonuló hómezőkre, játszik a csendjünkkel, mely most halkán zúg, meg-megrebben, hogy ismét a semmibe süllyedjen bele . . .

Alattam, messze lent a völgyben van a falu: Kitzbühel. Máskor színes látvány festői házacskáival, különösen este, amikor ablakaiban és utcáin felragyognak az apró lámpácskák és pislognak a fények. Most elsüllyedt titok. Mert míg itt a nap süt, az ég mosolyog és a levegő dalol, ott lent a völgyben, messze el, sűrű, fehér-szürkés gomolyokban hömpölyög, nyujtózik, fekszik el a felhő, a köd. Mintha óriási dunyhát terítették volna le a földre, vagy mintha kristályhullámok hánykolódását terítették volna ki föléje. És kúszik felfelé. Ráérő nyugalma biztonságában és erejében foglalja el felfelé a hegyoldalakat. Talán elfelejti, hogy ugyanannyit veszít alulról, amennyit

felfelé nyer a vakmerősége. A diadal mámorában megfeledkezik arról, hogy már leselkedik rá a halál a nap-sugarak erejében. És minél többet akar elfoglalni, minél jobban akar eluralkodni, annál közelebbi számára a szétszakadás, az elpusztulás. Csodaszép látvány.

Hol van a város? Az embernek önkénytelenül is eszébe jutnak régi mesék elsüllyedt városokról és amikor délben átcseeng a titoktakarón a harang kereső, megnyugtató, panaszkodó és örömetzengő szava, hirtelen megremeg a lélek a mesék és legendák egész közeljött valóságától.

Istenem, minden lélek ilyen elsüllyedt csoda. Elsüllyedt gazdagság a mindennapok apróságaiba, dolgaiba, történéseibe, gyűlöleteibe, örömeibe, szereteibe és szenvedéseibe. Sokszor annyira elsüllyedt, hogy már csak néha-néha, nagyon ihletett és nagyon felmelegedett pillanataiban tud belőle a jóság harangjának édes csendülése úgy megcsendülni, hogy jajszava vagy boldogsága a vér és szenvedélyek zúgó viharán át kihallatszik . . .

Testbeültetett virág minden lélek. Sokszor azonban, mondhatnám: majdnem mindig, olyan virág, ami csak befelé nyílik. Mert hiszen virág. És a virágnak nyílnia kell, illatoznia és pompáznia kell; kell, azért, mert ez a lényege, ez a Teremtő gyönyörű gondolata és akarása róla és benne. A Teremtőé, aki itt, a magasságokban, itt, a fenyvesek és hegyek titkaiban, itt, a természet csendjében és hatalmában, igéző szépségében és felrémliő gazdagságában olyan áhítatos közelségbe jön hozzánk. Ráhajlik a szívünkre. De a lehellete itt nem a közelség melegsége, pedig Benne reszket az életünk, hanem a nagyság és hatalom fenségének és biztonságának lenyűgöző és megsemmisítő tudata . . . És ennek a Teremtőnek az is gondolata, hogy a virágot lássuk és gyönyörködjünk benne, ápoljuk, felfedezzük és gondozzuk, még akkor is, ha nehéz virág, ha elbújó virág, ha kemény virág is, amelyik csak befelé nyílik.

Rá kell hajolnunk az életre. És fel kell fedeznünk

benne mindig a legéletesebb életet: a lelket. Fel kell fedoznünk benne mindig az élet szerelmesét és szenvedőjét, ezt a lelket könnyen vagy sóhajtvá hordozó embert. És nem kívülről csak, hanem belülről. Azt a befelé-nyíló virágot benne, azt a küzdő jószágmagot a szívében. Az embert, amilyen önmagában, magával és a világgal szemben, a legtitkosabb, a legmagányosabb, a legmélyebb pillanatokban. Magunkban is ezt kell észrevennünk, nemcsak másokban. Mert ha ezt a titkot csak egyszer is megpillantottuk, mert ha ennek a varázsa csak egyszer is a szívünkhöz ért, olyan hatalom bolyongói lettünk, ami végigreszket láthatatlan szálaival az egész világon és ha gyötör is, ha megpróbál is boldogságteremtő és szépségépítő munkájában, de jutalmaz is, olyan jutalommal, ami már az örökkévalóság íze a földön.

Mindenkiben van jószág és szeretet, mindenkiben van érték, csak fel kell fedoznünk. És ha felfedeztük, önmagunknak is gazdagítói lettünk és megoldottuk az élet titkát, ami a szeretet építése a földön. A békeség szépségében és a Lélek ígéreteiben . . .

Vajjon mit érezhet az az ember, aki a hegyi vasúton éppen most jutott ki a ködből? Aki éppen most látta és nézte bele csodálkozását az itt fent ragyogó fénybe és kékségbe? Talán azt, amit akkor érzünk, ha valakiben a szívet felfedezzük.

Még cseng-bong a harang szava felfelé az elsülylyedt városka házai közül, mikor egyszerre csak közelebb ér a vonat messzi dübörgése, és zúgása összevegyül a csengő-bongó hanggal. Ez is titkosan jön, ez is mélységekről árulkodik és üzen. E két hangban összeborul a munka és az elmélkedés. Mindkettő élet. Az egyik az élet gyönyörű álma, a másik az álom emberi megvalósítása. Mindkettő erő, de egészen csak együtt ható; mindkettő gazdagság, mely csak együtt teljes és boldogító. Ők az élet kettőssége: tőlük függ az ember szerencséje vagy szerencsétlensége. Ha elfelejti az álmot, elhagyja lassan a valóság érdekessége, varázsa, értelme és szépsége; ha elfelejti a valóságot, elhagyja lassan az álom izgalma, felajzó biz-

tatása, teremtő csodálkozása, magában-bízó, egészséges, célt és tartalmat érző, alakító, találó biztonsága és színes ereje.

A kettő együtt az élet teljessége, a kettő együtt az Isten gondolata és akarata az életről.

Színes, pompázó, kacagó, borongó, csillogó élet, magasságok Isten lelkével telt gazdag élete, jöjj el mihozzánk! . . .

Kitzbüchel-Hahnenkamm, 1935.

A MÉLYSÉGEK ARCA.

Rádtekintünk és úgy tűnsz fel, mint végtelen folyamat, amelyben nincsen visszatérés, nincsen ismétlődés, aki magad vagy a kegyetlen egyszerűség, a kíméletlen és gögös egyedüliség. És mégsem vagy más, mint örök visszatérés, mint a nyugalom és mozdulatlanság méltóságos egyazonossága, amely fölényesen néz le reánk, akik érdekességet keresünk és hajszolunk mindenfelé és nem látjuk, nem tudjuk, nem vesszük észre, hogy a legnagyobb érdekesség a nyugodt és fölényes, hallgató és fenséges élet.

Ó, Élet, te vagy a minden. Alig mozdulsz és mégis olyan eseteket szülsz, amelyek megdöbbennek és a legelcsigázottabb fantáziát egy «életre» foglalkoztatják. Micsoda gazdagság van a te nyugalmadban. Abban a tényben, hogy az erdőben vadgalamb bűg, hogy a mezőn pacsirta lebeg a levégőben és a szívet dalolja a napsugár elomló színei felé, hogy a gulya lassan és méltóságosan ballag hazafelé, hogy messziről zümmög és bűg a gép és emberkezek lendülnek hajnaltól estélig a munka folytonos ritmusában. Hogy kék és magas az ég és a folyón fürdő gyermekek kacagása feldobódik ebbe a kékségbe és egy pillanatra kiesünk abból a tudatból, hogy otthon a nyomorúság insége lapul és elkísér a gondok és bajok légiója legtitkosabb és legboldogabb utainkon is, hogy folyton az agyunkba kalapálja az emberiség megváltozhatatlan sorsát, a robotot, a szenvedést, a fájdalmat, a nyomorúságot, a sikertelenséget és a holnapok reménytelenségét. Amelyekből mégiscsak élet pattan ki és elomlik rajta a bizalom, az újrakezdés, a feledés és hit csodája.

Élet, amely csodálkozik újra, meg újra, élet, mely születik és változik újra, meg újra, élet, mely a magad kicsiségében vagy a legnagyobb nagyság és a magad változandóságában vagy a legnagyobb frissesség és legbőségesebb gazdagság.

Lettél, hogy győzedelmeskedj, lettél, hogy soha el ne fogyj és az évek és évszázadok rohanó ütemében légy a színes valóság és megfogó csodálkozás.

Csak szív kell, mely föléd hajol és mindent felfog, mindent észrevesz, mindent feldolgoz és mindent magábaél. Szív kell, mely komoly és mély, gazdag, tapasztalt és szenvedő, szív és kedély, amelyen végigszánt és végigkomolykodik, végigsír és végigszenved a mindenség, minden embertársad siralma végigzúg, minden emberi szem könnycseppje végigcsordul, — hogy megtelj és kiáradj, legyél bőség és termékenység, vigasz, megértés és irgalom, legyél igaz emberség, mely végigvilágít a lét és emberség sötét és átláthatatlan sikátorai között.

De vajmi kevés az ilyen szív, vajmi ritka az ilyen lélek. A legtöbb ember az önzés és önérdek hideg szálain át kapaszkodik beléd. Minden szava, minden tette, minden szándéka és minden megnyilvánulása kiszámított, hideg és önző. Gyilkol, sért, kíméletlen és mindent-feláldozó, kicsinyes és gyűlölködő, alacsony, hitvány, irigy és gyenge. Igénye a győzelem és fegyvere hozzá a kicsinyesség, az apróság, a közönségesség és szálnalmas nyomorúság. És ott csúfolódik fel az emberi lét nagyszerűsége, ahol ez a hitványság győz, ahol ez a lelkület lesz diadalmas.

És lesz. Sőt. A legtöbbször ő, egyedül. Sajnos, olyanok vagyunk mi, emberek, hogy egyedül a siker számít. Nem látjuk esetleg mögötte a hitványságot, nem látjuk a zavaró sötétséget. Sikere van, igaza van, megilleti minden tisztelet és hódolat, ez a mi magatartásunk.

És lehet esetleg valakiben színes és szent, őszinte és gazdag a szándék, a törekvés, lehet, hogy minden pillanatára ráborul gondnak és őrzőnek az önzetlenség, nagyság és emberszeretet, lehet, hogy végigvirrasztott benne éveket a jóratörekvés és nagylelkűség, mindegy, ha sikere nincsen, észre sem vesszük, elmegyünk mellette és jutalma legfeljebb egy futó részvét árnya a szemekben, rohanó szálnalom izgatott sietsége a szívekben, valami, ami komoly is, de le-

sajnáló is, nagy is, de apróság, eltörpülő, emberi kicsiség is.

A szellem sorsa a földön a megaláztatás és sikerelenség. Rajta híznak és emelkednek esetleg sokan, és ő mégis elmarad, mégis sorsa lesz a feledés, a sietve-búcsúzás és elhagyás okossága és magába-
való keserűsége.

Mindegy. Azért az élet rohanásában ez a nagyobb érték. Ez az a hatalom, ami világokat teremt és a lélek örvényeit megtölti a végtelenség kincseivel. Ez a teljesség és végső győzelem, ez a lét elmélyülése az örök felületességek és kicsinyességek tarka hullámzásában. Mégiscsak vonzó és csábító a nagysága és átreszket a léte mindenek sorsán. Talán halkán, talán észrevétlenül, szerényen, fel-nem-tűnően és igénytelenül, de ott, ahol mérik az érdemet, és összegyűjtik a hiábavalónak látszó szenvedések, a titkolt fájdalmak és elbújt kínok mélységét, ott kinyílik az ilyen élet kegyelmes méltósága és belevilágít az örökkévalóságba az el-nem-múló értelmébe.

Hiszen lélekből lett és így lélekké is változik; ami Istenből lett, az el nem múlhat és léte világító örvény.

Vetközzétek le az idők változását, hulljatok ki a mindennapok esendő torkosságából és bújjatok meg az élet mélységes mélyein, ott, ahol az Isten lelke zúg és ahol meglátszódik a dolgok, a személyek, a történés igazi arca. Mert ez a minden, ez a múlhatatlan, ez a vég . . .

A SZERETETBEN ÉL A KRISZTUS.

Olyan furcsa lény az ember. Tele van hangulattal, következetlenséggel, megbízhatatlansággal, mindig más és más keresésével. Pillanatnyilag beledobja magát mozgalomba, lenyűgözi egy eszme ereje, rajong egy emberért, istenít elgondolásokat, hogy a másik percben már kiábránduljon, már felszabadulást keressen, már elítéljen és egy újabb szerelem lángja mellett gyűlölje a régit.

Talán nagyon gyengék, nagyon kicsinyek és végesek vagyunk és ezért nem fér el belénk a világ egyetemessége. Ezért tudunk hihetetlenül egyoldalúak lenni és ma tapsolni annak, amit holnap kifütyülünk. De nemcsak egymással ellentétes, nemcsak szélsőséges nézetek és eligazodások között hányódunk, nemcsak ezekben botorkálunk, hanem azonos szemléletekben, világnézetekben is egyoldalúak maradunk. Itt sincsen nyugalomunk és nagyon előkelő, tapasztalt, tanult, emelkedett és kiváló szellem az, aki képes felemelkedni a lények magasságába és megértő mosollyal fogadni, nézni, tisztítani, segíteni minden akarást, minden lázadást — feléjük. Mert itt is voltaképen mind a lényeg felé tart, de más és más úton. Nem mondom, megvan ennek a magatartásnak is a veszélye, hogy valaki bizonytalan, befolyásolható, túl-ingatag lesz, de mégiscsak ez a legelőkelőbb megtalálás a földön.

Istenem, például hogyan vagyunk a Krisztus örökségével? Az egyik rész lehajol a néphez és mindent a szegénység és a nyomorúság, mindent a proletárság világán át néz és ítél meg. És azt hiszi, hogy csak ő van az igazság birtokában. Talán ténylegesen, a kor fogyatkozásai és hibái indokolják is ezt az egyoldalra-tájékozódást, és föltétlenül mélyen és lényegesen keresztény, krisztusi dolog együtt-érezni a szegényekkel, de ennek úgy kell történnie, hogy a

türelem és irgalom, a szelídség és szeretet necsak a föld nyomorultjai felé forduljon bennünk. Mert ha azt hiszi, hogy ez a nyomorúság a norma és most már a társadalom rendjét is teljesen annak képére és hasonlatosságára kell formálni, akkor téved és végzetesen téved, mert a nyomor nem lehet végcél, az embertelen állapot sohasem lehet ideál. Itt az a törekvés veleje, hogy a pillanatnyi megtehető enyhülést nyujtsa, s amellettt kérlelhetetlen erővel és konok, megalkuvást nem ismerő akarattal támadja és semmisítse meg ezt a nyomort magát, amelyben tartósan és igazságosan, ha mint rendszert tekintenők, az evangélium emberibb és szebb, jobb-emberibb világa nem fejlődhet. Persze, hogy aki eljegyzett az életnek ezzel az oldalával és ellenkezést talál elgondolásával szemben mások mászéről, talán csak keveset is, talán teljesen jóhizműt is, az kérlelhetetlen, általánosító és gyűlölködő lehet könnyen, és akkor már nem igazságos, nem Krisztust-hírdető, nem az egész-Krisztust szolgáló ember.

Ugyanígy van ez viszont is. A másik táborban. Akinék jól van úgy minden, ahogyan van. És kényelmesen elnyugtatja magát azzal az idézettel, hogy szegények mindig lesznek veletek. De nem is sejtí, vagy, mert ezt észrevenni kényelmetlen, elzárkózik annak a meglátása elől, hogy ez az isteni szó nem egy igazság talán világberendezésre vonatkozótatható, hanem a legjobb törekvések között is megmaradó emberi tragédiák számalmas és megdöbentő eseteire, vagy az emberi könnyelműség, élhetetlenség mindig megmaradó történeteire. Az ilyenek bezárkóznak a jog szívtelen ketrecei közé — amik szintén szükségesek, sőt nélkülözhetetlenek —, de valahogyan elfeledték, hogy a legnagyobb jog a legnagyobb sérelem. Az ilyenek talán csak a lét napos oldalait és könnyebb eseteit hajlandóak vállalni. De egy jó tulajdonságuk azért mégiscsak nyilvánvaló és küldetésük mégiscsak fontos és nélkülözhetetlen : ennek a napos-oldalnak, ennek a szerencsésebb életoldalnak a fiaihoz küldettek ök, mert azokért is eljött a Krisztus. És ha a jószándék, ha a

nagyobb tanultság, ha a kevesebb áldozatvállalás, de mégis becsületes törekvés és hivatásérzet megvan bennük és így iparkodnak az evangéliumi lelket képviselni ott, akkor: a megnemértés velük szemben, az elintézésük és bántásuk a másik oldalról éppen olyan bűn és hiba, mint a másik oldal felé az ő megátalkodottságuk és meg-nem-értésük volna.

Itt áll azonkívül két tábor, egészen más rétegződésből tekintve. Az öregek és fiatalok. Az öregek felnőttek egészen más gondolatvilágban. Ahhoz szoktak, az lett élet bennük, nem is tudnak attól elkülönbözni, nem is tudják a dolgokat másként látni, mint eddig. Csak nagyon kevesen közülük, akiknek a lelke nem öregedett. Viszont a fiatalok egészen más eszmék felé gyúlnak ki. És mert a beati possidentes, a boldog birtoklók mindig erősebbek eleinte, és kemény a gát, amit vetnek új szándékok rohama elé, azért heves is ellenük a küzdés lendülete. Szenvedélyek robbannak ki és a megnemértés keserű, lázadó, elsősprő hangokban és tettekben próbál érvényesülni. És érvényesül is. Hiába itt minden gát, ez az élet folytonos ritmusának örök törvénye és lendülése.

De azért, ha messziről és higgadtan szemléli az ember a két tábor harcát, észreveheti, hogy mint sehol sincsen értelmetlenség, csak legfeljebb látszólag, itt is érvényesül a titkos értelem: a csillapítás, a kinövések, és túlzások elkoportatása, az iram elviselhetővé-tétele, a meggondolás, az emberek és vélemények különbözőségeinek kibékítése, és mindenkinek, a nagy átlagnak legalábbis, megfelelő békés fejlődés felé egyrészt; — másrészt meg a mozgás, a fejlődés, a lehető legtöbb embernek lehető legtöbb boldogulása, az újabb és kinemesedettebb eszmék vitalitása és hódítása, és az új ízlés becsületes hordozói részéről szintén egy másik, az előzővel ölelkező hatás érezhető.

Sokrétű és sokszínű az élet és a Krisztus szava mindenkire szól. Ki így érti, ki úgy, ki ezen az úton követi, ki a másikon, mindegy, telik az Ő gazdagságából, telik az élet lehetőségeiből. Telik mindaddig és megismerhető mindaddig az Ő szava az ajkakon, az

Ő gondolatai az elmékben, az Ő tettei az életben, amíg a szeretet pihen meg mégiscsak végsőelemzésben bennük. Ha más és más is a megnyilatkozása, de a nemesség, a tisztelet, az igazságosság nyilatkozik meg mindig bennük. Mert ha nem, legyen az jobb- vagy baloldal, legyen az ilyen vagy olyan tábor, a gyűlölettel, a széthúzással, az igazságtalansággal nem fér meg a Krisztus. Ott csak az ember van, a meg nem tisztult emberke, a maga akarnokságával, a maga kicsinyke számígtatásaival, a maga nagyképű önzésével; ott még nem zúgott végig a lelkeken az Isten szelleme és nem melegítette meg a szíveket az Ő szeretetének csodatévő áramlása, amitől jobb és szebb lesz az ember, különb a világ!

AZ IGE FÉNYE A REMÉNY.

Mi az, ami bennünk folyton nyugtalankodik, mi az, ami mindig fáj, amire nincsen békeség, ami mindig vérzik, mindig mást szeretne, mint ami van, mindig máshol szeretne lenni, mint ahol éppen most van?

Csak nagynéha jönnek napok, hogy ez elcsitul egy kicsit. Talán elzsibbadnak az élet hajszolásában az idegeink, talán pillanatnyilag megfélekedtetnek a külső, feltorlódozó események, erőik a sajtó és kereső, nyugtalan és ki nem elégíthető énről, de lent, a mélyben, mégiscsak él ez és belecseppenti megromító cseppjét a perceinkbe.

Van úgy, hogy előre nagyon készülődünk valamire. És mint mindent, ami messze van és ami egyenlőre csak a lélekben történik, nagyon széppé varázsolja előre bennünk a várakozás és tervezgetés. Azután jön a valóság. És jön vele együtt, illetőleg marad utána, mint köd a kedélyünkön, a ki-nem-mondható, a meg-nem-határozható szomorúság. Valami csendes és bujkáló bánata az életnek, ami kiveti a lét tengelyét a helyéről bennünk és keserűséget permetez a történéseinkre. Ijedőssé tesz minden szépség felé és előre letörli a szívben a várakozások és találkozások üdeségét. Szinte félünk már vele újabb kikezdésektől és elvonulunk a bensőnk csendjébe, ami nem megnyugtató, nem kibékítő csend, hanem a végesség és elégtelenség ijesztő és siket csendje, mely szétrombolja a reményt és csendesen megöli a szeretetet a szavainkban és a tetteinkben.

Pedig, ha megvizsgáljuk azt, ami volt, ami történt és nem hullatjuk ki látóhatárainkból az emberi méreteket, be kell látnunk, hogy talán szebben és tartal-

masabban, emberibben és kitöltőbben nem is lehetett volna meg az, ami meglett.

De mit ér az ész és számítás hideg megfontolása és belátása ott, ahol a szív, az érzés, a kedély hullámai homályosítják el a világosság fényeit?

Mire jó mindez? Talán jó arra, hogy el ne szakadjunk a valóság erősségétől és ne szálljunk bele álmok csalfa világába, amik még végzetesebben és még kifosztóbban ejthetnének el bennünket. Talán jó arra, hogy meg ne feledkezhessünk ember-voltunk parányiségének határaitól és eleven valóság legyen mindig bennünk ősi nyugtalansága a szívnek és léleknek, amire megnyugvás csak egy helyütt van: a minden teljességek és gazdagságok kútfejénél, az örök-hatalmas Istennél. Talán kicsiségünket revelálja ez, és akkor kétségbeesésbe képes dönteni, talán éppen nagyságunk nagyságát hirdeti az ilyen élmény gyakorisága, hogy nem elég az emberi szomjúságra és égésre más, mint a Végtelen. Lehet.

Mindenesetre attól függ, hogy mennyire él az életünk a hitben, ami mélyen lüktet a világ történéseinek a mélyén és mennyire vallja élete csillagának az ember az Igét, aki sokszor kemény és hideg, messzivaló és idegen, de mindig nagyerős és fenségesen hatalmas ahhoz, hogy megértő, vezető, bízó és támogató ura legyen minden gondolatunknak, minden szavunknak és cselekedetünknek.

Igaz, az idő nesztelenül megy bennünk és körülöttünk, és valami borzalmas egyhangúságba borítja számunkra sokszor a világot. Olyan borzasztó csendbe, ami őrjít, ha belegondolunk; őrjít azzal a biztos hatalmával, azzal a mindeneni-diadalmaskodó, soha-meg-nem kapó erejével, amit az érző szív és elmélyedő elme kiérez, megsejt és meglát a pillanatok egyhangúsága mögött megbújó történésből.

Meg kellene borzadnunk, ha nem volna más; össze kellene omolnia bennünk ilyen pillanatokban mindennek, ha nem világítana felettünk a tűnő, de mindig újraszülető, az el-elfutó, de folyton visszatérő és az Ige fényénél meggyújtott remény.

De mert ott gyujtottuk meg, nem fogy el ennek a lángja. Lássuk meg fényénél az idegen szemekben megrebbenő sötét borzongásokat, és vezessük el hozzá az életeket mindenfelé.

Ez a legfinomabb és legnehezebb apostolság útja . . .

TARTALOM.

	Oldal
Bevezető	3
Titok az ember	5
A ma lámpásai	8
Az idő krisztusi bölcsesége	10
Egyszerű élet — bölcs élet	12
Gurul a jókedv	15
Fehér békesség	17
Zuhog a fény, itt a tavasz!	19
Pillangó a vizek felett	21
Élnek a szavak	23
Velencei piazzán	25
Az élet költészete az alkotás	27
Virágozik az orgona	29
Kicsiny az élet	31
Ilyenek vagyunk	34
Ne legyünk az öröm rombolói	37
Egyszerű úton a szívek felé	40
Meleg pillanat	43
Alvó falvak gondja	45
Azért, legérdekesebb az ember	47
A boldogság öntudata	50
Meglódult emberi sors	52
Nagy élet szomjúsága	54
A gyerekkor anygala elkísér	57
Az emlékek uralkodnak	59
A perc teljessége	61
Vérző órák	63
A szenvedés igazsága	65
Önmagunk várában	67
Rohanó színek	69
Gyujt az öröm	71
Híd az elcsüggedések fölött	73
Csodálatos szeretet	75
Nyugtalan jelen	78
Kiválasztottak útja	80
Virrasztás a jövő felett	83
«Az Igazság szabadít fel titeket»	86
Zúg a Balaton	88
A Barátság Zsoltárai	91
Vándorló értékek	124
Egy a fontos!	126
Ignadozó pillanat	128
Érik a jövő	131

	Oldal
Észrevételek	133
Hálás ember	137
Kifeléfordult életértékelés	139
Ismeretlen ember	142
Kevesen szeretnek	144
Távlatok	146
Az érzés királysága	149
Titkos hősiesség	151
A hit eligazodása	153
Érdeklődésekben élünk	155
Önmagunk megőrzése	157
Ne bánts d-ország	159
Egyszerű sors	161
A szellem eljegyzettjei	163
Mindnyájan szenvedünk	165
Amikor meginognak a dolgok	168
Az írás — küldetés	172
Búcsúzás egy szobától	174
Titkot súg a multunk	176
Egyszerűség nyugalma	178
Megbújó szépség	180
Kis horizontok	182
Kisérjen a szentség	184
Kereső nyugtalanság	186
Kincsek országa	188
Kivágyás a mából	190
Gazdagító lélek	192
Kicsinyek lesznek a dolgok	194
A cselekvés embere és a csend embere	196
Felejtő emlékezés	198
Él a multunk	200
A csend országa	202
Karácsonyfa	205
Örök lángok szerelmesei	208
Idegenben	211
Életszolgálat	215
Világító virágok	218
Isten jár a dolgok mélyén	221
Értelmem szálléltre az	224
Titok jár az őszben	226
Valamit mindig keresünk	228
A lélekben terem a szépség	231
Kivágyunk önmagunkból	234
Sorstalan sors	237
Az élet teljessége	240
A mélységek arca	244
A szeretetben él a Krisztus	247
Az Ige fénye a remény	251

